

Österreichische Nationalbibliothek
+Z226754000

KREOL.

NOVELA OD ZSCHOKKE-A.

PREVELA IZ NĚMAČKOGA

LJUBOSLAVA GAJEVA.

U ZAGREBU.

NARODNA TISKARNA DRA. LJUDEVITA GAJA.

1862.

Ah nastojmo sad svakako
Rajske želje probuditi,
I duhovnom hranom tako
Zajedno se pokrěpiti.

Anica Boškovićeva.

Predgovor.

Nebih se bila usudila pèrvi pokus na světlo izdati, kad me nebi s jedne strane na to ohrabrili bili vèrli i vrědni domorodci, kojima sam prevod u rukopisu čitala, a s druge strane kad nebih bila uvažila preveliku oskudicu, dà nestašicu knjigah zabavnih, osobito za něžni spol. Obodrena tim obzirom odvažih se ovaj svoj, pa makar i kako nesavèršeni prevod samo s toga obělodaniti, da i ja štogod doprinesem našoj zabavnoj književnosti, nadajuć se, da ću ovom mojom směloštju možebit probuditi na slično dělovanje i druge od mojih hèrvatskih sestarah, koje su od mene sposobnije.

Nijedan od němačkih pisacah nije tako slavjanskoj, a napose našoj ilirskoj ćudi priměrno pisao kao što Zschokke. Ne bi li se dala ta njegova slavenska něžnost i naravnost podrěklom protumačiti? možebit je tekla u njegovim žilama kèrv slavenska; — njegovo bar rodno město, Děvin (Magdeburg), bilo je někada sèrbsko, kao što još i sada u onoj okolici imade žiteljah sèrbskoga plemena i městance, koje se zove Sèrbište.

Premda bez svakoga saveza s primětbom o njegovu rodu, ipak je svakako zanímivo, što su okó srěde prošastoga věka prebivali u Děvinu zasužnjeni Slavonci, kao što se može zaključiti iz rědke knjižice: „Svašta po malo, iliti kratko složenje imenah i rěčih u ilirski i němački jezik“, koju je izdao u Magdeburgu god. 1761 Blaž Tadianović, tamošnji tada, kao što se sam zove, zasužnjenikah duhovni službenik, rodom Slavonac.

Bila napokon gore spomenuta primětba o slavjanskom podrěklu bez ikojega temelja, pa makar komu i směšna, neka barem prostodušno izrazi želju, da se razgoneta duševna srodnost našinacah sa Zschokke-om, kojemu prezime nipošto nije němačko, a koje kano porodično jošte i sada kao pravo ilirsko živi u Slavoniji.

Da sam pako od njegovih izvèrstnih novelah baš Kreola izabrala, na to me prinuka pored priznate izvèrstnosti svega sadèržaja iste novele najviše njezin početak, kojemu se pèrvi prizor razvija uz obalu našega Jadarskoga mora i kojemu je ondě glavna osoba naše gore list, sin majke Ilirije, pomorski kapetan Lovro Božić.

Što se jezika tiče, nemože mi se kao početnici na ino, već da izpričam nedostatak podpunijega i savèršenijega znanja; u pravopisu pako slědila sam za sada način propisan u školama.

Male nedoslědnosti u pisanju imenah, koja su stranom po izvorniku, kano: „Creol“, „Cecchino“, te opet po našem izgovaranju: Kreol i Čekino pisana; kao što i něke druge tiskarske i netiskarske pogrěške, neka blagoizvole mile sestre milovoljno izviniti raznoštju izmedju želje i sposobnosti moje, te u obće ovo moje slabašno pèrvenče primiti pod něžnu zaštitu i blago okrilje vruće ljubavi prama rodu i domu.

U Mirogoju měseca rujna 1862.

Ljuboslava Gajeva.

Zschokke.

Ivan, Henrik, Danilo Zschokke rodio se u Děvinu 22. ožujka 1771. god. Izučiv bogoslovne, mudroljubne i političke nauke, stade razvijati u novoj si domovini, u zemlji Švajcarskoj, veliku dèlatnost bujnoga svoga uma tako na polju književnosti, kao i na polju uprave. Tim si je steko najveću slavu i povèrenje, te ime pravoga domorodca. To dokazuju razne časti, koje je obnašao. God. 1801. postade naměstnikom u Bazel-u, god. 1804. bijaše članom vèrhovne šumarske i rudarske uprave; a napokon, pretèrpivši u svom javnom životu velika progonstva i cèrne nepravde nezahvalnosti, živio je kao zasebnik na svom priskèrbljenom si dobarcu „Blumenhalde" kod Arau-a. Kroz sav svoj život radio je neumorno u svakoj struci književnosti, izdavajući časopise, dogodovštinu švajcarsku i druge pučke spise, duboko zasěcajuće u javni i zasebni život Švajcarah; mio pako i drag ljubimac izobraženomu i prosvètjenomu světu postao je najviše svojim velikim dèlom: „Časi pobožnosti" i svojima mnogobrojnim, izvèrstnim novelama, medju kojima se osobito odlikuju: „Alamontade", „Uskok u Jurskoj planini", „Klementina", „Majstor Jordan" i t. d., a od svih najvećma — „Kreol".

Umre u krugu svoje dětce i unučadi kano živi priměr obiteljskoga starešine dne 18. lipnja god. 1848. na omiljelom si zaseoku „Blumenhalde".

Kreol.

„Lėti godine 1808., dakle prije punih 20 godinah dodje k meni upravo iz Amerike vèrli Švajcar Glaranin, po imenu Henrik Štauffacher. Za uspomenu ostavi mi svoj putni dnevnik, u kom je imao bilěžakah iz svoga putovanja od Tèrsta u Zanglu (Mesinu). On je na tom putu imao svakojakih sgodah i nesgodah osobito u Kalabriji. Uza to pripovědaše mi koješta, što sam pridavao u dnevnik. Iz toga postade pověst o „Kreolu", koja se osniva, što je lahko moći opaziti, na istinitim dogadjajima."

Zschokkeo-va izjava u listu prijatelju Bonstettenu u Genovu pisanom iz Aarau-a dne 7. prosinca 1829.

I.

Putno družtvo.

Noćju dne 15. Ožujka 1807. zajedri iz Tèrsta tèrgovački brod „Austrija“ pod kapetanom Lovrom Božićem. Brod bijaše nakèrcan svakojakom robom, ponajviše českim suknom i švajcarskom koprenicom za Maltu i Zanglu.

Dočim hladan větar valove preda se goneć jadra punjaše, izmicahu se obale sve to više natrag. Gradska zdanja na žalu do gore na bèrdašcu postajahu očima sve to tamnija na měsečini i noćnoj čadjini. Kada se najposlě i Molo sv. Karla izgubi, pa brod osamljen zaplovi sjajnom povèršinom mora, koju blědi měsec razsvětljivaše, odbì dvanaesta ura na tèrštjanskoj stolnoj cèrkvi. Zvona ostalih zvonikah odpěvaše svako za sebe oproštaj morskim brodarima. Sada sadjoše putnici s kèrme, tè potražiše spavaonice.

Samo jedan mladić zagèrnut plaštem ostade jošte tiho snivajuć na kèrmi — možda novoštju prizora zadèržan. Blizu njega sědio je na bàli děčak oko šestnaest godinah sklopljenih rukuh i oborene glave gledajuć preda se, nepomičan kano u němoj boli. Ženska visoka stasa svèrne okom na děčaka, čas se udalji, časom k njemu pristupi. Napokon učini joj se noćni hlad ili dugo vrěme nesnosno, dotakne děčaka pèrstima po ramenu, ter reče poluglasno talijanski: „Izvolite-li dakle? Pô noći jur minu!“

„Šta mi stalo? Ja ću još ostati!“ odgovori mlado momče osorno i kratko, obrativ oči k měsecu.

„Nu ja nesměm dulje da dopustim. Vaše zdravlje, mili Cecco (Čeko) . . !“ reče ženska prihvativ děčaka za ruku.

„Šta me briga!“ veli mali tvèrdoglavac, oprostiv si opet ruku: „Moje zdravlje nije vaše, signora.“

„Nemojte okolišati, Cecco!“ zaupi gospodja sèrditim glasom: „Hoćete-li, da dozovem družinu svoju ili samoga glavara? Ja zahtěvam, da ste mi odmah poslušan.“

„A ja slobodu, ili . . .“ reče děčak, izustiv prětećim glasom poslědnju rěč.

„Ili? a kakav ili?“ veli gospodja, rugajući se malo.

„Umrěti!“ odgovori pèrkonjica: „Ako hoću, evo groba.“ Rekav to, pruži ruku ponad more.

Stranac u kabanici, čuvši razgovor, krene lice, upre oči u besědnika i nemaknu se s města. Vidi u taj mah žensku na polak klečeću pred děčakom, gděno moli sklopljenim rukama tihim dèrhtjućim glasom: „O moj Cecchino! Za Boga, zašto hoćete da me učinite nesrětnom?“

U taj čas sèrne momče k palubi i gospodja zavrisne, a tudjinac ga oběručke obuhvati.

„Momče, okanite se bezumlja!“ reče strani gospodin, te prignuv se, prišapnu děčaku: „Čini mi se, da ste nesrětan. Pověrite se meni, ja hoću da nad vama na brodu bdijem.“

Cecco pogleda nepozvana posrednika. Jedan drugoga motraše, koliko bijaše na měsečini moguće. Děčak vidjaše sebi nepoznato, al ugodno lice, puno izraza, dobre ćudi i krěposti. Pod okruglim šeširom rudila se plava kosa kano zlato měsečevo. Mlad čověk imao je možebiti dvaest pet ili dvaest šest godinah. Stranac

pako opazí pred sobom zasěnjeno něžno děčakovo lice, koje u najlěpšem skladnoměrju u istinu krasno bijaše, pa upravo u ovom trenutku duševnim izrazom nutèrnje boli i ponosita začudjenja osobit rek bi značaj primi, koi se inače kod šestnaest-godišnjega mladića nevidjeva.

Poklě su němo jedan u drugoga oči ukočili, izbavi se mladi momak iz naručja, pa reče ženskoj, koja nepomično stajaše: „Ja ću slěditi!“ i oboje odoše put kajute, lasno se poklonivši onomu strancu.

„Čudnoviti suputnici!“ mèrmljaše si tudjinac: „Medjutim čini mi se, da će put biti ugodan; sutra ćemo jedan od drugoga više saznati.“

Nu on se prevari. Drugi dan micaše se „Austrija“, odaljena od obale, tihim větrom niz pučinu Jadranskoga mora; napuni se kèrma svakojakim ljudstvom, koje se je pomolilo iz dna broda, kano da se umnožava pod sunčanim tracima kao i oni oboružani iz grude, koje je Kadmo posijao zmajevim zubima. Začudjeni kretahu glave na sve strane světa, da se razaberu u pustoj pučini oceana; zatim razmatraše svaki taj raznolični sbor, s kojim će možda još morati za vrěme od više neděljah doživlěti mnogo doživljajah i podněti pogibeljih i onakovih nevoljah, kakve zadaje čověčanstvu nestalna voda. Tudě bijahu jezici i odělo svakojakih narodah. Nu što slučaj sakupi, to se složi naskoro k druževnom obćenju. Razdaljenim od ostaloga světa sama je slika čověčja već preporuka za čověčje sèrdce.

Najveća strana putnikah bijahu prosti ljudi: čarudjije, hodočastnici, seljaci itd. Jezikom razlikovahu se Lombardezi, Napuljci, Slavjani, Němci, Gèrci, Englezi i Švajcari. I onaj plavokosi mladić pomoli se medju njima. Al' upravo o

njem nemogaše se reći iz koje je zemlje, buduć da je govorio jednako lasno němački, englezki, gèrčki i talijanski.

Već s toga, što nije obćio s někim mladim Britancem na brodu, bilo bi ga moguće dèržati za Engleza. Nu bio je odviše druževan i uljudan, nego da bi ga moguće bilo zaměniti s osornim dětetom Albionovim. Prije bi naličio Francezu, da nebijaše opet tako vèrstan govoriti svakojake jezike, što svakomu Francezu, pored sve věštine u svojem jeziku, uvěk ostaje uzkratjeno. Ne manje dokazivaše něko udobno nehajstvo u kretanju (nu koje je njemu veoma dolikovalo), da nije jedan od lahko-i skladnogibivih sinovah Galije. Vidjaše se vitak u zelenu fraku i okruglu šeširu slamnate boje s nemarno zagèrnutim rubcem oko vrata upravo na talijansku sad tu, sad ondě na brodu. Činilo se, da někoga tražaše; lasno se pogoditi može koga? Al' niti gospodja, niti njezin lěpi směli Cecchino nedadoše se ugledati, dà prodje i několiko danah, a oni nedodjoše. Kazalo se, da boluju od mora.

II.

Mesinska ruža.

Kod kapetana Lovra Božića, rodom Hèrvata iz makarskoga Primorja, oběddovaše samo jedan mladi Britanac, kojega je zvao gospodar stola „Sir Gjorgje Dovn“ (Daun) pa uz njega jur mnogo putah gori spomenuti zelenjak, kojega gospodin Božić sad „signor Fortunato“, sad „signor Linti“ imenovaše. Sir Dovn imaše možda toliko godinah,

koliko prijašnji, vitak stas, blědo pa prijatno lice. Što je imao na ruci pèrstenje od dragoga kamenja, pa što je bio obučen po najnovijem londonskom kroju, mogaše se viděti, da nije sasvim prost čověk. Pri stolu pokazivaše se něm ili na odličnu od malo rěčih. Istina, da je udvorno odgovarao na svaku besědu; al zajedno se je i činilo, da se brani proti svakomu pokušenju, da se tko š njim pobliže spozna.

Razgovarali su se dakle obično za tèrpezom sam glavar broda i signor Linti; onaj je govorio bez glasa, kretjuć rukama i měnjanjem obličja; ovaj pako někom lěnoštju, da bi čověk skoro dvojio, e da-li ima ikakve ćudi u sebi.

Kako se razuměva samo po sebi, bude sad predmetom razgovora jedina ona krasotica na brodu. Ona je probudjivala od několiko danah tim više znatljivost svih, čim je tajnije življela, pa čim se je manje dalo saznati od njezina dva poslužitelja, rodjaka ili prijatelja, kojano bijahu dvě duge visoke ljudesine nevesela lica. Několiko putih čuo se je iz njezine kajute izmedju zuzanja citare najmiliji glas ženskoga gèrla, te je svaki žalio doisto s razlogom zabitnost odviše čedne pěvačice.

„Molim vas, tko je ta gospodja?“ zapita jednoč Sir Dovn, koi je inače redko kada običavao pitati.

Glavar broda kimao je glavom i stiskao pleći, veleć: „Po njenom putnom listu i mojem upisniku je Donna Roza di Centi, koja putuje sa svojom družinom u Zanglu.“

„A on děčak kod nje?“ uleti mu u rěč signor Linti: „Ja mislim, da nespada podnipošto k družini“.

„Zašto ne?“ odgovori načeonik broda: „Možda je njezin jokei, page ili galopin. Nu, gospodo moja, to su vam malene napasti vèrlomu morskomu kapetanu. On odveze svoj tovar onamo, kamo mu je naznačeno, pa se nestara za vrědnost i sadèržaj balah.“

„Vi ste presdušan čověk, g. kapetane!“ reče sîgnor Fortunato: „gdě u vas najlěpši dio vašega tereta nepobudjuje više znatljivosti nô smotak flanela!“

Svaki trud bijaše zaludan išta više saznati o krasnoj Sicilijanki, dočim se njoj ipak samoj račilo izlazíti na kèrmu; ali svaki dan samo po jedan put i to na kratko doba o zapadu sunca, pak i tada pod koprenom u pratnji svoga momčića i uz takovu naredbu kapetana, da se je mogla na kèrmi sama baviti i za sebe imati šetalište bar od deset korakah.

Sir Dovn prekoračio je več pèrvi dan s najvećom udvornoštju medje njezina šetališta, te steče, o čem nije po svoj prilici ni dvojio, oproštenje grěhah za svoju znatljivost. Ostalo družtvo dèržaše se ostraga u směrnoj daljini; u ovom i gospodin Linti, koi za Britancem najprije mogaše pristup zahtěvati. Za pèrvim i drugim večerom izgubi se dragost svakdanjega prizora, te se malo ili ništa više nepažaše na uglednu nepoznatu gospodju, koja ide s kèrme uredno četvèrt sata poslě sunčanoga zapada. I gospodin Linti, koi od onoga dogadjaja pèrve noći svakako nebi bio imao sasvim nedostojnih razlogah izpričati si znatljivost, imao je malo volje nju potražiti popitavajući šutljiva Engleza, koi inače nebijaše něm u družtvu Messinjanke.

U to bi mu ugodan jedan drugi dogodjaj i bliži spomenutomu prizoru. On opazi, da ga oči mladoga Cecchina svuda slědjahu, pa da taj děčak, koi mu se je činio na varavoj měsečini čudnovite lěpote, po evropejski sve prije nego lěp bijaše. Njegovo creolsko podreklo s one strane oceana označivaše mu mèrka i cèrnomanjasta lica, koja su tamnija bila, nego što sunce srědizemnoga mora proizvesti običava. Obražce směla děčaka bijaše u ostalom něžno i u razměrju; gibak i tanak uzrast, kojim se svaki Creol odlikuje, bio je i na njem lěp i ugodan. Zelena ječermica, širok pojas ognjevite boje oko těla, cèrn rubac oko vrata, oko glave slamnate boje, lahak naheren šešir predstavljaše gospodji najmilijega momka.

Signor Fortunato sumnjao je već, da ima medju ovim děčakom i onom koprenom pokritom gospodjom osobit odnošaj, koi nije imao biti po toga děčaka najbolji; jer se neće radi jedne kakve malenkosti lě nikomu, da skoči u more. Što su ga uvěk tražili pogledi ljubka Cecchinca, činilo mu se je kano bojazljiv poziv, da mu se približi. Možda se je hotělo mališu, da mu što pověri. Ali svaki put, kada bi se kèrmi približio, svèrnuo bi děčak nepreuzetim nehajstvom oko nastran ili bi mu okrenuo upravo ledja.

Neće nam se ovdě umstvovati, jeda-li je signor Fortunato jednoč u večer ostao sědeć u jednom kutu kèrme, na smotaju konopah slučajno ili hotomice, kada no dodjè gospodja, a malo zatim i gospar Down u njezino družtvo. Fortunat se nije brinuo zanj, već gledao upèrto u knjigu, dèržanu u ruci, kada udilj oběstni momčić baci rukom piljevine na „Ariostove“ stihove.

Začudjen digne Fortunato oko i reče posměhnuvši se: „Mladi gospodičiću, jeste li vi proti svim knjigama?“

Na město odgovora metne momak jedan pèrst na ustnice, škiljeć někako osobito na onu stran, gdě se zabavljaše signora Centi s mladim Englezom. Tad mu okrene ledja i nasloni se oběm rukama na bok kèrme, upèrvši oči u tanac valovah. Fortunat razumě odmah, šta da želi i pristupì k njemu.

„Oprostite mi, da sam tako neuljudan!“ šapne mu děčak ni nepogledav ga: „Na tom brodu bi mogao čověk poluditi od dugoga časa. Jeli je jošt daleko do Sicilije?“

— Kapetan kaže, da jošte više od osam danah, ako nedune větar u kèrmu.

„Ah blaženi su pokojni!“ uzdahne děčak.

— Al zašto pokojni — zašto ne isto tako i mi?

„Oni bar nedišu u svom lěsu; nu mi, nismo li živi u njem zakopani?“

— Niste li vi sam sebi kriv, kad se uklanjate ostalom družtvu, moj prijatelju? Zašto nam vi i vaša signora izlazite kô zvězda večernica žalibože tek onda, kad sunce zalazi?

Pri tom pitanju tiho uzdahne Cecco, baci oko bojazljivo za sebe k svojoj gospodarici, dočim mu cèrne oči probadajućim pogledom na Fortunata sinuše: „Vi niste Toskanac, uzpèrkos vašemu toskanskom narěčju.“

— Nisam se time nazivao, ja sam Švajcar.

„Slutio sam ja to već izpèrva!“ zavikne mali živahno, i pogledao mu bodro i bèrzo u lice: „O krasna zemljo, gdě nemože mèrzlo sunce nikada ni sněga ni leda raztopiti; ali gdě sèrca ljubezno i iskreno kucaju! Ja poznavah u Siciliji několiko vaših zemljakah; bili su mi mili. Imate li vi prijateljah u Zangli?“

— Jednog častnika u pukovnjiji Vatenoylovoj. Ufam se, da ću sreću imati i vas tamo viděti?

Cecco na to ništa neodgovori već namèrska čelo i spusti glavu, koliko běše moguće; ali se bèrzo krene i zapita: „Jeste li vi vojnik?“

— Rodjen vojnik, kao svaki Švajcar.

„I idete k pukovnjiji Vatenoylevoj?“

— K švajcarskoj regimenti Frohburg, koja se ima sada ustrojiti u Malti.

Tako se nastavljaše razgovor o najneznatnijim predmetima; al duševno kretanje mlada Creolca kako i ono, što je někoje rěči glasom izborito udarao, a osobito gděkoje njegove misli činjahu najneznatniji razgovor ugodnim i zanimivim. Uza to spriljubi se signoru Fortunatu, te zbilja imaše zanj u obrazu děčak, iz bliza ugledan, něšta neizměrno prijatnog i milog, što niti inostranim licem, nebude uzrušeno, već samo kano cèrnkasto zasěnjeno. Nemanje čudio se on lukavu děčaku, kako věšto svakom pitanju izběgava, koje se ma bud iz daleko samo ticaše tajnog vladanja Donne Centi. A kada Fortunato jedva jednoč spomenù dogadjaj u onoj noći na měsečini, odskoči netom bèrzi momak, jer ga je opomenuo glasni povìk njegove gospodarice.

Ona se zavadi s gosparom Dovnom radi zavidljive koprene, koju on htěde nadignuti. Cecco se pridruži gospodji, da nadjača smělu ruku smiona Britanca. Fortunat ostade kao mirni gledalac; al kako zavikne dosta glasno i sèrdito krasotica iz lěpe Mesine: „Signor Ingleze, nevrědjajte me!“ — pristupi Švajcar bliže i reče poluglasno mladom Englezu u njegovom materinskom jeziku: „Gosparu, poštujte lěpi spol!“ — ali prekasno. . . Tajna bijaše već odkrita, i naš Englez, na město da bi se bio veselio sa svoje poběde, běše neizměrno zabunjen, uočiv Donnu Rozu.

Jer ta mesinska ruža, město da cvati ko njezine sěke u rumenoj zori, cvala je za čudo u uvenutoj lěpoti, bijaše bo u onoj dobi, koja duševne i mlade ljude u smetnju stavlja, da li bi nazvali žensku jošte milahnom al štovanja dostojnom. Signora Centi bi bila svakako mogla biti Cecchincu majka. Al polag svega toga bila bi jošt uvěk mogla pobuditi nježnija čuvstva, nego li bijaše ona zabunjenost Engleževa, da nije bila od jada odviše strastna i zagèrdjena. A razljutjene krasotice, to bar svatko znade, uvěk su samo jošt ulěpšane.

Sir Dovn pokajan sa svoje poběde, kano što se je pokajala poslě dvadeset godinah njegova vlada kod Navarina s njezine, pokloni se duboko Ruži, kao da ju hoće moliti oproštenja, nu ona uvrědjena okrene mu ledja pogledav ga plamenitim pogledom dakako od jada, i otide s kèrme. Momčić ju slědjaše šuteći.

III.

Narodni ponos.

„Tako mi věčnih mukah, ako me navede više ijedna sicilianska ruža u napast i izkušanje!“ reče po talijanski Sir Dovn idući mimo planinca, na englezku zlovoljnim posměhom, malo kano osramotjen.

„Kaznena je tim zvědljivost Sire! Zar još neznate, da je zastor uvěk najveća namama u zastèrtog?“ govoraše signor Fortunato po englezki, tiho se smijući.

Britanac se okrene na polak k njemu i zapita ga ledenom udvornostju, mal da ne jedljiv: „Ta vi valjda niste Englez? Po kosi lanene boje valjda da ste Rus.“

— Ja sam Švajcar, Sire.

„Hm, iz talijanskih nastojničtvah?“

— Vi se varate, iz sèrdca Švajcarske, iz bèrda Gotarda.

„A ja mislim, da vam ime talijanski glasi.“

— Zovem se Fortunato Linti.

„U tome nalazim ja vas Švajcare i Němce zaisto čudnovite!“ reče Britanac, malo se posměhivajuć: „Vi ste bojoměne medju narodima; u čigod kraj dodjete, poprimite njegov jezik, običaj, oděću, věru i načela; u svakome pako smislu nalik ste na čifute.“

— Imate pravo. Židove i Engleze, pak bili i bez brade, može svatko spoznati i na pèrvi mah.

Gospar Dovn, kojemu nelaskaše ta prispodoba s božjim narodom, baci ponosito glavu natrag i stade motriti Švajcara na pol spustjenim vedjami i tèrzajućim usnicama tako, da je naš siromah težko išta slutiti smio, nego da je njekakvu naivnost kazao. Udilj preidje ozbiljnost Britan-

čeva u vraguljasti směh, pa reče: „Zar je zbilja istina, da je Švajcare prošla želja za domovinom, da su izgubili ono milo čeznutje za njom? Čuo sam, da je to čudo pošlo Napoleonu za rukom.“

— Možebit u aristokratičkim gradovima. Ma kod nas bèrdjanah i oslobodjenih podanikah, moglo je samo jače postati čeznutje za domovinom, kao što u istinu i jest.

„Jest? .. Zbilja? .. E! dakle čuvajte se signore Fortunato, da vam nezapěvam kakvo pastirsko kolo!“

— Izvolite samo pěvati.

„Nisam ne tako baš okrutan. Ma vi Švajcari, vi bolujete s toga čeznutja.“

— Svaki narod ima svoje osobitosti, Sire! Někoji od nas, kad nije u svojoj dragoj ljubljenoj domovini, umire od želje i požude za njom; a mnogi opet a najpače Englez, kad je u njoj, u svom rodnom zavičaju, umire od dosade i zle volje, ako se nemože iz nje izseliti pa bilo kamo god.

„Jeste li vi bili već u Englezkoj?“

— Bio sam dvě godine danah u Londonu, Liverpuli i Mančestru. Vidio sam mnogo novacah, ali i tamo nije sve zlato, što se sja.

„Nu ipak ste viděli najveća tèrgovačka města na světu, najveće tvornice, najveće brodovlje i svašta, o čem niste ni snivali u svojim švajcarskim sutorinama.“

— O .. svakako, pače na priměr i najveće na světu ubožtvo, najveći narodni dug i — —

„God dam! (Gud dem!) al nijednog francezkoga vojnika, van možebit uhvatjenoga, Sir Fortunato Linti. U tom vam stoje naše stvari sasvim inače, nego u vašoj napoleonskoj

Švajcarskoj, koja nije više stara slobodna Švajcarska. Govorite samo po duši — iskreno! Tu sad netreba, da se bojite ikakvog francezkog kaplara. Nalazimo se za sada na dèržavnom imanju Albionovu na moru i vi ste slobodan, kao u englezkoj zemlji, koja i jest sama sladko, poslědnje utočište europejske slobode.“

Gospodin Linti potrese glavom, smijući se i veli: „K čemu vodi to obijuh nas hvastanje?“

„A zašto kimate glavom?“

— Sětio sam se vaših radikalacah, vaših irskih kèrstjanah i užeta kojom žene — — al pustimo taj razgovor! Da nisam Švajcar, hotio bi gradjaninom biti slobodne sěverne Amerike.

„Zašto ne radje gradjanin slobodnoga Botany Baya?“ odgovori gospar Dovn, pokastno i fino posměhnuvši se.

— Hm! to si tek pridèržaše Englezi za sebe i svoju dětcu.

„Gospodine, vaša šala već ujeda ko mraz“, zavapi Britanac uvredjenim glasom.

— E! biti će bar tim bolja, da vas ohladi. Zato prestanimo, ako vas je volja, jer mi se čini, da je naš inat došo već do bezumnosti.

„Sire, ako vi o bezumnosti govorite, molim lěpo, budite još i tako udvoran, pak to na svoj račun uzmite, kamo i spada.“

Englez, komu blědo lice od jada porumeni, progovori te poslědnje rěči malo bèrže i prěteći, te stupi sasvim blizu k Švajcaru. Ali ov mu odvrati posve dobroćudnim i utěšiteljnim glasom: „Meni se sve čini, da se vama hoće, sa mnom se zavaditi. Okanite me se prijatelju! Meni se

toga podnipošto neće“, i rekav to odrine Engleza iz lahka pèrstom od sebe. Sir Dovn porine razjaren rukom planinca i kaže: „Ja si odsada zabranjujem sa vaše strane svaku druževnost, da nerečem bezsramnost.“

— Kako to vi razumĕvate? Nisam vas hotio uvrĕditi, — odvrati sèrdačno planinac. Oprostimo se mirno, inače bi me mogli namamiti na kakvu budalaštinu. Dakle nezamĕrite! — Izustiv to otide polaganim korakom.

„God dam! Vi ćete mi nĕgdĕ drugdĕ odgovoriti!“ viknu Englez.

— Danas me je želja minula, ako mi još opet nedodje! — odazove mu se Švajcar i otide ozbiljnim korakom na kèrmu „Austrije“.

IV.

Poslĕdice.

U veselom, ako i ne izabranom družtvu bio bi zaboravio Fortunat sasvim neugodnu razpru, da ga nije sám glavar broda na to spomenuo, kad ga je nĕkoliko satih poslĕ sám k večeri pozvao i rekao mu: „Danas ćemo sami večerati bez „God dam-a!“

„Zašto to?“

„Pst!“ šapne mu kapetan, metnuvši ruku na usta; digne obèrve u vis nemaknuvši glavom, te namigne očima na stran, gdĕ-no Sir Dovn sam stajaše naslonjen na jambor. Isto tako bèrzo povuče sa sobom u kajutu Švajcara. Bivši unutri, stane pred svoga gosta, zaduvi na vas mah, prevèrne dva trì puta očima, pruži ruke i pèrste u vis, te

reče: „Jao! Signor Fortunato, neću da vas pozdravljam od strane „God dam a“ onako, kako me je zamolio. Ja sam uvěren, da bi vas on, kad bi mogao, skoloturio u more. Al šta ste to imali š njime?“

„Što bi ja znao, nije baš ništa osobita bivalo medju nami!“ odgovori signor Linti, „možebit bi mu drago bilo, da ga nisam vidio, — toga neotesanog pèršljavca, onako osramoćena pred signorom Centi.“

„Signor Inglez ima svojih hirah!“ zavikne šaljivo naš pošteni Lovro Božić i kažuć pèrstom na čelo veli: „Gospodja mi se već potužila radi njegova ludasta vladanja. U Tèrstu obožavaše svaki toga mladog gospodina, jer je bio uvěk najuljudniji; ali od kada se ukèrca, sam se djavó š njime udružio. Dà, dà, dobro znadem, da nije nikada mira ni pokoja niti u samostanu nit na brodu; i da čověk takov postaje, kakov je živalj iliti element, u kojem se kreće i živi. Al neću bora mi, da nam signor „God dam“ postane na „Austriji“ grubi otarak! Deder amo! sědimo se bèrzo za tèrpezu, jer nam se inače juha razhladi a vino ugrije.“

Fortunat je jeduć pripovědao dogadjaj onaj o kopreni i malo obširnije nego što bi od potrebe, na što će mu naš Lovro Božić: „Basta! za sve to nedam ti ja ni gnjile sarpije. Ali hoću da se nesvadjate, — svaki na svoju stran! Uklonite mu se, tà on bi vama mogao jošte tja u Mesini zadati kakvih neprilikah; ondě bo su njegovi zemljaci gospodari, a general Fox je svemoguć. To je stara istina, da hoće još i dan danas svaki londonski brodski děčak, da bude admiralom.“

Ova opazka a ponajviše ime generala Fox-a pade planincu na sèrce kao težki kamen. Sad je zašutio i premišljavao, kako se onaj, koi će svoju sreću da potraži mačem u englezkoj vojničkoj službi, nesmije zavaditi s tim čudnovatim čověkom, koi bi mu lahko mogao kod generala vrata zatvoriti. Fortunat běše jedan od onih mladićah, koji uzpèrkos svojoj sposobnosti i znanju u svojim odviše naseljenim suturinama nemogu za sebe naći nikakova više městanca, te koji evo zato i otidu, da si hlěba i znanje světa u daljini steku i pribave. Lovrinac Božić znao je to, jer mu iskreni naš Švajcar nije zatajio, kako je on kano „commis voyageur“ několiko godinah obhodio Englezku, Francezku i Talijansku, lěpostih se nagledao, pa kako je bio najposlě ono malo, što si je bio prištedio, posve izgubio, kad je bila na jedanput propala pošteno něka do onda veoma bogata kuća u Tèrstu, i kako si běše sada preduzeo, zaměniti ogledak i rif mačem i zobnicom.

Medjutim nije se dao prestrašiti taj naš novi kandidat bitakah i stražanah, strašilom generala Fox-a; veselo bô se razgovarahu tja do gluho doba noći. A kad je napokon Fortunat u svoju spavaonicu otišao, ponovì se u njem sumnja. Na jednom bo sklopnjaku uz stěnu ležalo je malahno pisamce s ovim rěčma: „Čuvajte se Engleza, on vam radi o glavi!“

Oprezno motraše papirčić od svih stranah. Napokon legne sa željom da sazna onoga, koi ga opominje i kakvom vračarijom mu podje za rukom podmetnuti tu ceduljicu u dobro zaključenu sobicu, i to mu bijaše za sa sada jedina želja na světu.

Lasna ćud mladičeva izbila mu je sve iz glave, ne samo dok spavaše već i slědeći dan u jutro, kada no izidje na kèrmu, i kad se pred njegovim očima razprostre milovidni morski zrenik. Hladni větar bèrzio je kroz valove i modro-zelen blišt mora. Na lěvo i desno ležahu zeleni sazi u jednako udaljenim primorskim krasnim predělima, rekao bi kao uživotvorene mašte. „Austrija“ se je pustila upravo na sva jedra u kèrfski těsnac; na lěvo bijaše nizko i ravno šilo Denta, na desno pako sive klisurine na kèrfljanskoj obali, a gdě gdě jaruge i prolomine zaobraštene zelenim gričem. Šta nije izzažeglo i razdrobilo sunce kroz věkove, to su razorile strahovite oluje i bure. Pojedini grebeni, raztavljeni od kamenih vèrstah krečnog kamena, stupišo daleko u more kano cèrni stupovi čadjači, da pèrkose ponosito nepredobitnim življima.

Kada se pako more sve malo otvaralo, vèrstaše se na lěvo na arbanaskoj obali sugorje Mezzovo, pod kojeg vèršcima jest, sad nepoznat, sveti Pinade, koi bijaše někada drago omilje Bogu pěvanja i svakoj muzi. Od onog istog kraja světljahu se běli zidovi varošice Butrinto, u daljini skoro neznatni kano běle pěne valovah, kadkada bačene od igrajućih se talasah. „Austrija“ plovila je upravo put Kèrfa, koi svojim tvèrdjavnim sgradama daleko u moru leži kano kakov poluotok. Brod plovijaše mimo někog otočića, sakrivajućeg svoju prostranu luku, do stèrmenite klisurine, na kojoj stajaše baš na litici stari grad kao kruna světu na vidiku. Dèrveni most spajaše na lancima gradinu sa varošem.

V.

Iškariotova kuća.

Buduć da je tuj kapetan morao izkèrcati několiko balah kože, ì hotio sidro dići tekar pod večer, dade se na kraj povezti veća stran morskih putnikah, da se uzmognu na milom kopnu razveseliti. I Fortunat je bio medju njimi.

Već pozadugo veselio ga je pogled tišine u luci i pogled odèrpanih Kèrfljanah, dà i ruskih uniformah i svakojake gèrčke i iztočne oděće, te to gledeći nìje ni opazio, da ga motri gladnim pogledom jedan mali prosjački děčak i da kadkada prama njemu ruku pruža. Netom opaziv ga, baci mu několiko paolah, a děčak mu zatim baci pod noge malu cěduljicu i odtèrči, što je ikad mogao glasno se smijući. Švajcar digne papirčić, na kojem bijahu napisane slědeće rěči: „Inglez vas traži! Uklanajte mu se!“

Nije mu se čudnovita činila oponovljena opomena, već romantična potaja kano i sinoć, na koju nije mogao doći. Činilo mu se, da je to drugo pismo. O tom nije dvoumio, da te opomene dolaze od njekoga iz brodskoga družtva, te kad je malo dublje stvar promotrio, laskaše mu vèrlo, da bi imala signora Centi zanj toli učestja.

Medjutim podje, da vidi varoš, kroz nečiste ulice, po dèrvenim pèrtinama, mimo neznatnih kolibah i kućah. Al kada mu napokon sve dosadi i vika oslogonjah, koji imadjahu svojoj tovarnoj marhi na hèrbtu vode i na prodaju nudjahu jednu čašu za dva paola, podje u gostionicu. Bilo je oko pol dana. Kod několiko tèrpezah sědjahu već Kèrfljani, stranci i ruski častnici ondašnje posade, koji se

bučeć zabavljahu u svim narěčjima Italije, Macedonije i Scytije i to kod punih zdelah i čašah.

Jedva planinac sědne na jedno prazno město i svoj oběd odredi, kada-no i Sir Dovn u nutra stupi. Najprije razgleda nazočne, tada upilji oči u Fortunata te se k njemu sědne najuljudnije očitujuć, da je neizměrno sretan, što su mu Bog i sudbina dali, te može kao i dosada š njime ručati. S početka bijahu nehotice stanke u govoru tih dvajuh putnih drugovah, nu te su se stanke svaki put opravdati dale jelom. Čim dublja postade oseka u njihovim flašama, tim veća postade plima govorljivosti i dosětakah. Britanac, koi se inače zadovolji kod austrijanskoga brodskoga stola jednom čašom i to vodom kèrštjena vina, pio je sada toliko suhoga ružičastoga „Chiavello piccante", da mu napokon i volja postade ružičasta. Linti ga nevidě nikada tako ljubezna kao sad. Gospar Dovn bio je u svakome smislu drugčiji nego sinoć.

Uprav zato mu je tim manje suzbio poziv š njime poći u okolicu starinskoga Kèrfa, komu je někoji žitelj gospodovaó jonskim morem sa više od stotine troveslačicah, nu sada poniknuo svoj plašljivi dostojni pogled na batinu moskovskoga korporala. Iduć mimo cèrkve sv. Marije, čudjahu se njezinom bogatstvu; u njoj amo tamo klečeći nepobožni molitelji u podèrpanim oděćama nalikovahu glavnoj skupštini svih jonskih prosjakah. Sjajnost hrama razraz ovim kipovima běde i golotine, izjasnivaše bar ovim strašnim priměrom, kako ruka svećenička znade od někada bolje gojiti i braniti dobro cèrkve, nego li ruka světska dobro naroda.

Oba šetajući radovahu se, da dodju opet na polje s one strane valovah i vucimostah, gděno pojedine stèrmi i loništa, vinske gorice i klakovnici predstavljahu milovidni i prijatni krajolik uz pojedina po pol vidiva sela, dvorove i cèrkvice.

Došavši blizu do maslinskog gajića i jedne na pol razvaljene kućarice, zamoli ih něki stari prosjak za dar. Gospar Dovn baci mu několiko novacah u razdrapani slameni šešir i zapita ga: „Starče, kako se zove taj preděl?“

„To je“, odgovori stari prosjak ponizno, kažući na razvaline, „kuća, u kojoj stanovaše prije mnogo godinah Juda Iškariot, koi je izdao spasitelja za trideset srebèrnjakah.“

„E! šta još ne?“ zavapi Britanac začudjeno: „Po tom je ta izdajica Iškariot bio dakle vaš zemljak? Nuder mi reci, da li je on ovdě stanovao prije ali poslě nego što se je oběsio?“

„To upravo nitko nezna“, odgovori věrni prosjak, „ama to mu je kuća, te svaki kamen, koi od ovud odnesu, dodje natrag na svoje město.“

Smijuć se odu mladići u gajić.

„Ako ćemo baš, da stvar promotrimo, ja nenalazim u toj stvari ništa směšna“, reče Fortunat, „pače čověk bi morao, da dušu izplače od tuge i žalosti, što se je čověčanstvo tako utèrnožilo i oskotilo. Do toga su dotèrali oholi dvorani, boljari i popovi svojim nezasitljivim lahkoumstvom!“

— „K čemu su vodile prosvětarije Voltair-ove in Rousseau-ove? zapita Sir Dovn, „k porušenju redovah, k bunam

Amerike, Francezke i pol cěloga svéta. Tko neće, da bude prosti puk stado ovacah, preobrati ga u stado vukovah.“

„Nit ovce, nit vuci; narodi su ljudi, bune jesu borbe naravi proti nenaravi; a onaj, koi razum nerazumom i nenaravnost zakonom čini, onaj je prevratnik. Raztuće dèrvo, učinit će najposlě, da mu se razpuca kora.“

— „To su prazne rěči, kao prazna slama! Ja to sve znadem. Al volim si sagradit kolibu medju divljim Karaibima, nego li medju francezkim sveznalicama, poluznalicama, prosvetjenim i onim tisućama učenih i neučenih.“

„Gosparu, to vam neide od sèrdca. Zapěvajte vaš „Rule Britanija“, i pogledajte veličanstvo vaše izobražene domovine; pak onda ovdě na Kèrfu, glednite na Italiju, gdě je puno samostanah, razbojnikah i prosjakah; glednite na azijatskom postavšu zemlju Hellenah; dà i na Španjolsku i Portugalsku. Svagdě ćete viděti po ugarima, po gladujućim selima i razrušenim gradovima, prokletstvo vladine okrutnosti i lukavštinu sveštenstva.“

Sir Dovn stane pod maslinom i sèrdito zavikne: „Mi se danas nerazumijemo kano ni jučer. Objasnimo se inače. Osim toga morate me zadovoljiti za pèrvu uvrědu neću da čekam na drugu.“

Fortunat zapanjen pogleda Engleza, ter udariv na vas glas u směh reče: „Što to, gosparu Dovn? budemo li se mi peckali pod ovim mirnim maslinskim granama? Nu moram izpověditi, da ja nepoznam te vèrle umětnosti.“

— „Gospodine izbirajte! — reče Inglez, povukavši iz svog fraka dva mala pištolja — oba su nabita. Izvolite li vì pèrvi izbaciti hitac ili da opalimo oba dva na jedan put?

„Ja se neću s vama biti.“

— Dakle jeste, za što sam vas i uvěk dèržao, plašljivo momče, kojemu směm pištoljami u uho udarati.

„Sire Dovn, nebi vas tome zaista savětovao!“ reče sasvim mirno planinac, „dakle za to me namamiste ovamo? Vaša prijatnost do kuće Iškariotove běše dakle izdaja? Dèržao sam vas, za što boljega nego jeste. Dajtė mi dakle jedan od vaših ključevah, jer ja neimam uzroka, biti u vašim očima kukavicom.“

Englez mu dade jednu od onih krasnih pištoljah, skoči po prilici dvanaest korakah natrag; — jer toliko běše medju maslinami prostora i zavikne: „Vi puknete pèrvi!“

— Neće mi se.

„Dakle puknimo zajedno.“

„Ako vi tim kakvu budalaštinu zahtěvate, Sire, dopustite mi, da ste sì sam budala.“

„God dam, ja vam proderem tanetom tělo.“

— Ja i čekam na to.

„Kukavica jedna, ako se tog neusudite.“

— Dobro, dobro gosparu. Zašto se odmah upalite! Pritisnite k obrazu. Ja ću do tri brojati. Pri trećem zovu izpružite!

Rękav to, digne Fortunat pištolju, broji na vas glas do tri, i pri trećem zovu povuče ruku natražke. Puškomet Englezov pade!

„Šta to znači?“ zavikne ovaj razjareno i zabunjeno — „vi niste skresali pušku. Negradite se tu „Grandizonom“, spružite ju. Ja vas nisam pogodio.“

— Mislim, da se varate, kèrv mi teče niz vrat.

Sir Dovn priskoči k njemu te opazi, da bijahu razdèrpani vratni rubac i kaputni oglić, te u vratu nad pleći bijaše palac dugi zadirak. Medjutim je nastojao Britanac, da utiša kèrv, neprestano vičuć: „zahvalite Bogu, što vas olovo nije pogodilo samo još za palac nižje."

„Vèrlo dobro! Věre mi neću zaboraviti ni vas ni Judu Iškariota. Jesam li još kukavica?"

— Tako mi Boga, vi ste poštenjak. Ali ja sam vam dužan odvratu. Odvratite mi.

„Neludujte opet iz nova. Neće mi se lakèrdijah, ele ni vas hotomice pogadjati, u što ja naměrim to i pogodim!"

Sir Dovn skoči na svoje prijašnje město i zavapi: „Ele pogodite! Evo me dosta široka."

Rekav to stane šlandravo kano gledalac neznatna kakova dogadjaja. Uze palac debelo stablo masline, koje rukom obuhvati i tako nanj naslonjen prekèrsti noge.

„Nemičite se Sire!" veli Švajcar.

„Ni za dlaku!" odgovori Englez.

„Pazite Sire!" zavapi Liuti i prisloni pištolju k obrazu.

„Radi se o vašem naslonu!"

Puška pukne, hitac padè, Englez se stravali strance na tle.

Dèržaše si jošt na čudo stabalce u ruci, štono evo malo prije, podupiraše veći dio njegova těla. Zèrno prodre stablo nizko dole, te da se bez nezgode nesvèrši, budu padajućemu Britancu duge hlače od běla platna strahovito razdèrpane od tog na sto komadah razletivšeg se dèrva.

„God dam!“ zavikne Sir Dovn, počem se osovi i rukom otare — „vi imate sěgurniju ruku nego ja. Al vaša neuprošena veledušnost jest uvrěda. Ja vam dužan ostajem zadovoljštinu. Al eto ti vraga, kako ću ja za běla dana s mojim razdèrpanim hlačama u grad doći?“ priměti on posměšno tèrgajući odèrpinu.

Fortunat nasmije se na vas glas: „Ajde, ajde, nesramite se Sire!“ Kèrfljani ljube strastljivo takovu oděću. Nu osim toga naći ćete vi kojeg krojača a ja vidara i oni će nas oba dobro pokèrpati.“

„Sire“, — mèrmljaše Englez sèrdito, mečuć pištolje u džep — „volim ranu počastnu na tělu, nego tu pogèrdinu na noguh! Čověku je milije, da bude godinu danah milovan nego jedan sat izsměhavan.

Medjutim nije se ništa u Judaševoj šumici proměniti dalo. Sir Gjorgje slědio je pametan savět dobrodušnog protivnika; kako je došao u grad a na večer na brod, ni nesnivaše nitko, što se je sbilo medju ovom dvojicom.

VI.

Pisma.

Svanulo je sunce slědećega dana i pozdravilo „Austriju“ daleko od Kèrfa na bezkrajnoj pučini duboka mora. Brod plovijaše na sva jadra jonskim morem k obalam Kalabrije, gděno je tada kralj Josip Napoleon, pomoćju bajonetah svog carskog brata, hotio da ukroti divje Kalabreze, koje je Palermska vlada uvěk pobudjivala na novu bunu i bitke. Oko podne poviri iz valovja morskoga Kap

sv. Marie de Leuca; èrt poluotoka Otranta. Pod večer približavaše se englezka fregada, davajuća „Austriji“ znak da stane, ali upoznavši joj ime i stěg, odmah znakove natrag povuče. Činilo se, da Lovro Božić ili nije htěo ili nije mogao znakove opaziti; oklěvaše i postade tim sumljiv sumljivu Britancu. Englezki brod ponovi svoj znak uprav onda kada „Austrija“ htěde da odjedri. Eto „hrvmm!“ zagèrmi na fregadi . . . Zèrno od topa prošumi tèrstjanskim jedrom i otide u zrak, kano ognjeni zmaj.

Lovro Božić uplašen digne běo barjak i vijuć ga nad sobom stane. Jedan britanski oficir u pratnji od četiri momka fregadske posade dodje na brod i razgleda neobičnom strogoštju glavaru broda pisma, a poslě i pojedine poputnice svih putnikah.

Kada dodje red na Fortunata Lintia, koi skromno medju najzadnjim stajaše, promotri ga fregadski pisar oprezno, i pročitavši njegov putni list, reče: „Ja znam, vi govorite englezki. Slědite me!“ — Obojica stanu na stran.

„Sire, imam naručbinu za vas, ili bolje da kažem, imam vas moliti za nješto prijateljskoga.“

— Učinit ću vam rado, ako se u mojoj osobi nevarate.

„Podnipošto. Meni je vaše ime kazano i vi ste mi točno opisan. Molim vas, zadajte mi rěč, da ćete odmah, došavši u Mesinu poći u samostan sv. Lucie u predgradju Porto Reale i tamo za glavaricu samostana popitati, da od nje saznadete pribivalište Markezice Vioganni, te da ovoj Markezici za stalno i vlastoručno predate list; al prije, nego ste to sve izvèršili, da nikomu o

svem tom niti rěči neproslovite. Na ovoj cědulici jesu imena napisana, ako bi je možda zaboravili."

— Ali tko na vašoj fregadi mene usreći s tom naručbom? pita začudjeni Švajcar: tko može tamo znati, da sam tudě?

„Nesměm da odgovorim. Sve to dolazi od něke osobe; za vas neće biti u tom nikakve neugodne poslědice. — Hoćete li dakle tako dobar biti? Daste li mi svoju poštenu rěč?"

Fortunat mu dade rěč i ruku. Te dobi zatim smotak pisamah velikim pečatom. Bèrzo moraše sve posakriti. Fregadski pisar oprostiv se s njime uljudnima rěčma, ostavi za několiko časakah sa svom svojom pratnjom i brod. Gospodin Linti požuri se medjutim pověreno si blago osěgurati. Ali prije još nego ga metnu u torbu, u kojoj se nalazaše sav njegov imetak, razgleda iznovice sad veoma velik pečat s cimerom visokoplemenitim pun kacigah i krunah, sad naslov: „presvětloj i milostivoj gospoji Markezici Donni Oliviji, Margariti, Katarini di Vioganni." Valjda je i njemu pri tom onako bilo, ko što biva kadkada čověku i najpametnijemu, razgledava-li kakovo čudno pismo, kano da će reći: „Pravo govoreć, kako si ti u moje ruke došo? ili kako sam ja do tebe došo?" Neimajuć boljega odgovora uzme tu cělu sgodu za prijatan znak sudbine svoje, koja hoće da mu pokaže stazu nove sreće.

Taj morski put približavaše se svojoj svèrsi. Naš se je planinac bio bojao obične dosadljivosti na pomorstvu; ali nenadno je našao mnogo proměnah i zabave za fantaziju. Sám onaj dogodjaj u Judinoj šumici bijaše mu ponješto

ugodan. Čověčanski duh — uvěk onaj isti, kao i narav — neljubi uvěk jedno te isto, něgo hoće dělovati i popravljati. Mir mu je mučniji, nego li dělovanje. Veličina i uznositost jednostavnog poleta kroz pučinu mora pèrvih je danah pomorskog putovanja vèrlo zabavna i zanimiva al napokon mal da neumre um od jednoličnosti dogodjajah, duh koj gine isto tako od vatrene čežnje za živim měnjanjem onih malih pojavljenjah, koja se na kopnu ponovljavaju, kakogodi principi i dvorjani koji uzdišu u sjajnosti i u danih od gale za radoštju slobodna domaćeg života proste gradjanske obitelji.

Deseti dan naznači Lovro Božić radostnim licem, da su blizu žudjenom cilju, te samo još petdeset morskih miljah od Mesine odaljeni. „Sutra“ — zavikne on — „sutra moja gospodo bit ćemo, ako Bog da, svi skupa u žitnici Neptunovoj, gdě ćemo sicilijanske makarone i sardele večerati, i sladki „Syrakus“ razigrat i razveselit će nam sèrdca!“

Svi na „Austriji“ stadoše klikovati i radovati se. Mornari jukahu i ihukahu; putnici koji pěvahu koji plěsahu; drugi donesoše prištedjena vina i ponudiše ga veselo ostalom družtvu.

Nu, ko da je nebo hotělo dèrzovito prorokovanje dobra načeonika broda u laž utěrati, prije nego četvèrt sata prodje, sustane do sada pogodni větar, — mah mu bivaše sve to slabiji. Bijaše sunčano lěpo popodne, dvadeset i petog Ožujka; jedra jošte malo prije puna, kano da vehnuše sva skupa. Barjak i věternica neigrahu se više, nego propadahu kao prolomljeno cvětje. Nastade podpuna tišina, i nebijaše nikakova druga gibanja do slaba ljuljanja lagahna

broda. I to prestade; talasi se izgladiše povèršjem mirna i tiha móra, pa što više, — ugledaše se nad njim najkrasniji lik prevèrnuta broda.

Lovro Božić inače věrni rimo-katolički kèrštjanin i marljivi molitelj propisanih molitvah, prokljinjaše i dozivaše sve djavole iz pakla, ako prem bijaše pod večer velikog četvèrtka. Ma ni jedan od nazvanih djavolah nije se hotio potruditi, da zaduvi. Medjutim se radovaše brodsko družtvo dobre volje dugo jošte poslě zapada sunca nad neobičnim prizorom mèrtve tišine dubokoga oceana.

VII.

Sidarnska Marina.

Tekar poslě po noći podigne se novi větar; ali bijaše onaj razžareni nesretnjak, koi uvěk smak i slom sobom povede i pred kojim Napuljci vrata i prozore zatvaraju. Poduhnuvši iz vruće pěskovite pustinje afrikanske, uzburka dugim silnim omasima more do dna; popali mlado zelenilo pramalětnih poljanah, pače slomi i bacaše kano jug sa ledenih gorah Švajcarskih gèrmeće urvine. Od časa do časa postajaše sve jači. Lovro Božić imao je sa svojim mornarima dosta posla. Vikaše jedan jedno a drugi drugo; — užasno gromotanje bure i vode, žestoko udaranje broda, i lomot po brodu snebi sve i oduzè jutarnje sne spavajućim.

Někoji od uplašenih promole se u tmini, da izvide kakav je položaj? Lovro Božić umiri ih, rekav, da će se bura zorom utišiti.

Al kan da bi se htělo nebu našega proroka svaki put u laž utěrati, umnoži se zorom gèrbin větar. Boka „Austrije“ praskaju od udaranja. Šum valovah i tmasto kotèrljanje balah uplaši i najsmionijeg putnika.

U stanicama sve i svaka se stvar sruši, putni sanduci kotèrljahu se na sve četiri strane. Tù nebijaše nitko za život siguran; zato utekoše svi gore na kèrmu.

Izlazeće sunce rumenjaše se kano bala gvoždja, uzeta iz peći kovačeve. Oblaci nalik razvrućenu bakru gorjahu po blědom nebu kano golema ognjena zèrna, kao da hoće da se sruše u běsneće gomilanje valovàh. Hrum okolo na okolo kipećega mora, režanje, žvižd i zavijanje bure u guminam i spravi broda, krika i vika mornarah, koi jedan drugoga nije nì razumio, od svih stranah huka, buka, praska lanacah oko argana uz škripanje jamborah, zašumi svakomu u ušijuh i sve ih ogluši.

Zapanjeni i němi stajahu putnici amo tamo, dèržeć se čvèrsto za uže i šibke, da nepadnu u more, ili da ih nebi navala valovja odněla. Někoji gledahu bezmišljeno ukočenim očima u bučeću bitku talasah; drugi se na glas pa ipak jedva razgovětno moljahu na čislo. Sama signora Centi zaboravi na svoju znamenitu koprenu. Sědila je na najdoljnoj od skalinah, podupèrta obojicom svojih poslužiteljah, nagnuta nad mladim Cecchincem, koi glavu na njeno krilo nasloniv svoje lice sakrivaše. Nedaleko od nje stajaše Sir Dovn i signor Fortunato, oba se za uže dèržahu i amo tamo ljuljahu.

Obodva motrahu užasni prizor uzbunjenih elementah pretvorenom spokojnostju, dočim si jedan drugomu ledja

okrenu, kano da nebi ni sama grozeća se propast medjusobnu mèržnju proměniti mogla.

Mornari dignu, moleći se, na najvišji jambor sliku majke božje, kao zadnje posrědničtvo medju propasti i izbavljenjem. Bura i valovi nadmu se. „Austria“ presěce sad dva tamna visoka talasa, kao dva tamna bèrda, izmed kojih se je vidio samo uzki dugi trak od neba; sad pako uzleti, kan golemom šakom uzdignuta, visoko nad bělo pěneće se more, koje je naličilo sněžnom polju od potresa amo tamo bacanome, pak se udilj sklizne u cèrnu dolinu valovah, kan da hoće da zaviri u nikada još nevidjeno dno.

Vijor poruši razcěpkano zadnje jadrilo, koje razdèrpa i sobom povuče spravu velika jambora. Ova gromada, koja se sruši, pritisne brod na jednu stran tako duboko u more, da se je morao svakako prevèrnuti.

Mornari od děla i smèrtne muke iznemogli moljahu se Bogu. Nit su se više davale zapovědi niti slušale. Lovro Božić stajaše od straha zapanjen kan od Boga i zemlje zaboravljen. Stopèrv kad ga něki putnici pograbe i povuku k opasnomu městu, dade naredbu da se uža odrežu. Jambor se u vodu sruši al kad pade, razlupi kormilo. Tada je bila „Austrija“, sasvim predana razjarenoj igri bure i valovah.

„Signor Lovro!“ — zavapi Fortunat — „tù mi se činì previše sduševno dèržati rěč. Vam ko da je svejedno, večerali mi kod Neptuna il bili pak sami Neptunu za večeru.“

„Do vraga, al ne — neka nam pomože mila sveta mati božja!“ — zavikne čestiti glavar broda — „nismo daleko od obale i větar upravo tamo duva. Ako nas Bog

sa svima svetcima nepomiluje, eto nas za čas žèrtvom nemile smèrti.“

Zaisto pomoli se u daljini dugi sutamni pram izmedju mora i neba, koji kano plivajući nad vodom, svaki se čas sve to većma pomèrčavaše. Kada se je kopno bolje viděti moglo, potèrči načeonik u stanicu. Poslě odužeg vremena vrati se sa knjigom i kartom u ruci; časom čita časom svèrne oko na okolo, te napokon pregovori dèrhtajućim glasom: „Gospodo moja, mi smo propali. Za čas viděť ćemo grebene, gdě se za tri godine već četiri broda razkèrhaše, i do dvě sto ljudih poginulo.“ Rekav to svuče svoj modri kaput i baci ga preko strane u more.

„Neizměrno ugodni za nas glasovi!“ — reče Švajcar, te pogleda Engleza, koi se je po priměru kapetana takodjer bio svukao. Veoma tužna krika čula se je kroz jednoglasni urnebesni šum bure i valovah k nebu ili pače bližje, ka kipu majke božje gore na jamboru. Al nebo kao i kip ostadoše gluhi. Signor Božić opomene plačućim očima sve putnike i brodare, da zamole milosèrdje božje za oproštaj grěha i blaženu smèrt. Ali nitko neslušaše njegove rěči. Jedni obsegnu lantine, daske i bèrvna, kan da bi se time od smèrti izbavili; drugi legoše smèrvljeni od straha sklopljenima rukama licem na pod. Opet drugi, koji misle na plivanje, svukoše se do košulje. Jošt bijahu jedni, koji, klečeći, ruke dèržahu u vis.

„God dam!“ — zavikne Englez — „ovdě polag mene moli jošt jedan poštenjak dobrim těkom stolnu molitvu za blagoslovljeni oběd. Nebrini se bědni grěšniče! neće gostima uzmajnkati glada, koji će nas progutati.“

Fortunat okrene lice Britancu te veli: „Dajte mu mira, gosparu. Njegova se duša prihvatila za neudobnu stolnu molitvu, kao što se budemo i mi u vodi naskoro hotěli prihvatiti za slamicu. Kažite mi, kako vam je pri duši? Ostavljate-li vi mirnim sèrdcem taj svět?“

— „Da me samo više nebì bilo. Bio sam uvěk neprijatelj mučiteljnim pripravam pri pogubljenju, te bi vam, Boga mi, zahvalan bio, da biste mene, na město dèrvca u maslinskoj šumici —, al' zadovoljštinu ostajem vam dužan, na drugom světu ćemo više o tom govoriti.“

„Dakle mi i na drugome světu jošte mislite neprijateljem biti? Budimo iskreni u smèrtnoj uri. Rado bi vam ja prijatelj bio, ali zašto me odbaciste za uvěk?“

— „„Vaša majka morala je svakako zvědljiva gospodja biti, buduć da joj sina jošte na umoru zvědljivost muči. Dà, mi se upravo tako zajedno slažemo kao čelik i kremen; s toga vatra medju nama. Vi ste poštenjak, osim što se mene kasa, možete svim ljubezan biti. Na „Austriji“ igraste pèrvu ulogu, te kako malo i běše to kolebajuće se kazalište, ipak je něšto bilo! Al meni, oprostite, biste nesnosan.““ Švajcar se okrene od njega sèrditim šutenjem.

„Jok vala“ — reče Sir Gjorgjo malo zatim — „ded da bèrbljamo malo zajedno, kao što razbojnici na križu! Ipak će i to razvedrit žalostno čuvstvo čekanja naše propasti.“

Fortunat pogleda opet Britanca i vidi, kako pije na dušak iz jedne tikvice tè poslě njemu slědećima rěčma nudi: „Izvolite! Jamaika rum! Zaista najbolji lěk za neumèrlu dušu, kojoj se neće više mudrovati.“

„Dakle iz ovog ste vrěla vi svoju desětljivost pozajmili i ohrabrili se?“

„Trice i kučine Sir Linti, žednome nije stalo do imena vrěla, ako samo vode najde. Ajde, lukavi světe, koi nisi vrědan bio nit mojih pèrvih suzah jošt u pleni-cama! Ma zašto se tako tužno dèržite, Sir Linti? Budite junak kano u Judinoj šumici. Il ste kod kuće možda ostavili ženu ili ljubu? Žene se naskoro utješe. Mene je moja zaručnica ono veče prie věnčanja prevarila. S početka nisam nit tu misao shvatiti mogao.“

„Posvuda budalaštine, lukavost, različnost, al napokon svaki sam sebe prevari! God dam, žalujem od sèrdca svakoga pametnoga čověka.“

Britanac je jošte dugo govorio, premda ga Švajcar dalje nije slušao. On je pazio na sve više i više se približavajuće kopno Kalabrežke. Viděla su se već města, kolibe i amo tamo dèrvetje na bèrdima, a na obali ljudi, koji budu lěni svědoci brodolomja, buduć da nisu mogli pomoći radi strašne sile valovah. Někoji mornari, koji su htěli u more jednu šajku pustiti, izgubiše ju za mah pod pěnom odbijajućih se valovah.

Sad kèrma, sad prova, sad bok „Austrije“ bacani napred, približiše se napokon tvèrdoj zemlji i nebiaše već skoro do dvě sto puškometah do kraja. Al se nigdě nisu viděli grebeni, o kojih je Lovro Božić govorio. Jasnost predmetah na obali podade morskom družtvu opet iznova ufanje i mogućnost život si spasiti. Sve umukne, nitko više nemoljaše. Svaki se sabra ohrabren, da dočeka čas, kada bude podèrpina dotěrana pěskovitoj povèršini.

„Gdě smo sada, hrabri kapetane?“ — zavikne Sir Dovn siromašnomu Lovru Božiću, koi uvěk jošte blěda lica, zapanjena oka i spustiv kao mèrtav ruke, mirno stajaše.

„Pedalj daleko od razkèršja. Eno pred nami Marine Sideranske“ — odgovori on slabim glasom.

„Nemarim, ma bila i paklenska Marina. Mi ćemo se plivanjem izbaviti!“ — veli Britanac.

„Potèrpite se!“ — krikne kapetan — „obale su jošte daleko, talasi se jošte previsoko valjaju. Uzdajmo se u blaženu majku milostih, Mariju děvicu!“

„Do toga ja ništa nedèržim!“ — odgovori on, te baci cipele s noguh — „ja se neuzdam više na ovom světu u nikakvu děvicu; ta sam zlobni ocean želi svakomu bolje nego děvica.

„Štante!“ — zavapi ponosito Lovro Božić — „more je veliko.“

U onaj mah zatutnji sav brod strahovitim praskom dubljine, i srušio se je na pod izgubiv jednak utez svatko tko je prije sědio, stojao ili klečao. Isto tako bèrzo se svaki podigne neizrečenim utèrnutjem. Voda izticaše ko vrutak iz dna. Jambori zatežu razpucanom kolubom na stran u jaz.

„Puklo kud puklo!“ — zakrikne Sir Dovn, te skoči silnim skokom u gorostasno u vis šikljajuće valove Za njim skoči Lovro Božić. Oba izčeznuše. Slapi buče i plešu nad gotovim plěnom. Fortunat běše isto tako pripravan skočiti u more, samo čekaše na uzmak jednog neizměrnog vala, kada bude netom od jednoga zdvajajućega, koi se odtrag nanj baci, obuhvatjen te prije nego je i htio u morsku dubinu porinut.

VIII.

Sastanak.

Virovitni, sopotni slap šine ga opet na povèršje. Visoko talasajući se val nadkrije ga svojom težinom. Čvèrsto ga stegne tudje breme na ledjima, prěčeć mu kretanje. Časom ga navala valovja uznese visoko u zrak, časom ga opet koj směr vode porine u bezdan; koturan sad pèrsima, sad ledjima gore sad napred, sad nazad, mal da nije već izgubio svěsti.

Udilj ćuti čvèrst pěsak pod nogama, bude bo od bibavice na obalu bačen. Bez ikakve jasne misli, nagon života slědeć, plazio je bèrzo dole, neopaziv da opet prama moru ide, kojemu je hotio izběgnuti. More protegne ližuć talas nad pěsak i povuče Fortunata opet u mokre dubine sa njegovim věrnim teretom. Cèrveno mu se sve zakresi pred očima. Opet ga hiti jedan drugi talas igrajuć na kopno.

S dvojnim trudom i mukom plazio je opet gore, dok město pěska neosjeti zemlju travom obraštenu. Ovdě se sruši dèrhtajuć i zapěhan. Dosta je dugo trajalo, dok se je opet sakupio i oči otvorio. Uztèrgne sa sebe ruke tudjinčeve, kojima ga je gèrčevito obuhvatio; te je istom sada spoznao polag sebe na travi od sunca razsvětljenoj, smèrtno blědo lice mlada Creola, signora Centi.

Činjaše se, da se děčak upravo sada osvěsti, al tako da nije mogao razlučiti nit sadašnjosti, nit prošlosti, nit išta što su oči viděle. Ležeć na ledjima, něm i nepomičan, gledaše ukočenim očima u nebo. Nježna dětinjska cèrna obražca, bila su smèrtno ukočena; na blědo čelo i

lice prilěpila se pruka mokre cèrne kose, koja se je pod žutom maramom na glavi razrěšila bila.

„Ti li si to siromašni Cecchino?“ — reče Fortunat ganut milosèrdjem i podignuvši se na polak primi mu mokru mèrzlu ruku.

Děčak nemaknuvši se, svèrne velike cèrne oči onamo, od kuda glas dodje; zapanji se za dugo, zapleteno i bezredno promišljavajuć, što se je sve sbilo; udilj se oporavi, tèrtaše okolo na okolo kano opojen, i poče tražiti amo tamo plahim očima i kao pomaman uzdisati tihim dèrhtajućim glasom: „Pomozi Bože, pomozi Bože! gdě sam?“

„Na kalabrežkoj obali milo děte.“

— Ja sam na brodu bio; na brodu — —

„Istina dà . . . al od onda meni o vratu.“

— Brod! Moram k brodu! Gdě je brod? — vikaše děčak sve više zabunjen i neposlušavši odgovora Fortunatova, odtèrči dolě k běsnećemu moru, ter zove i viče na vas glas: „Barnaba! Barnaba Zucco! Signora Centi! Michele o Barnaba!“

Švajcar potèrči za njim pograbi ga, te odvede pomamljeno, silom rekav: „Mili Cecchino, „Austrija“ se je razkèrhala; sve je potonulo, sve je propalo, što je na njoj bilo, ako se Bog nije smilovao isto tako drugim kao i nama.“

Mališ stajaše němo zapanjen dugo vremena, prestrašen dakako još više timi rěčmi. Najbližja prošastnost postade mu opet jasna. Čini se kan da duboka bol hoće da mu razbije pèrsa. U sdvojenju vijaše tělom i lamljaše rukama. Treptajućim glasom napokon dahne slědeće rěči: „O Bože! o Bože! šta će biti iz mene?“ I tužno zaleleče i u plaču

spustiše mu se tople suze niz blědo lice. Jecajuć baci se na pěsak i obrazom na zemlju.

Fortunat ga ostavi u težkoj boli, jer je vidio dolě niže bibajuće talase igrati se s jednim tělom. Skoči onamo, da ga spasi. Sa strane, blizu stèrmena, vidi opet tělo po talasih podizavat se u vis, kano da jošte imade u njem života. Neoklěvajuć zagazi niz podjedjenu stěnu u more, mal ne do pèrsiuh. Nesretnika mu opet nestane! a njéga nadključi těrana navala vode, da se je jedva mogao na klisurini obdèržati. Jaka bol na boku, kan da bi bio unj zabio gladni morski pas svoje oštre zube, spasi pod vodom njegov razbor. Što je bèrže glavom i pèrsima opet povirio iz vode posegne rukom, da se tog strašila u dubini oslobodi. Čudom se začudi pograbiv někakvu čovječju glavu.

Bijaše Gjorgje Dovn, kojega sa svom snagom povuče u vis, i po stěni k obali na ono travno město, gdě već nebi pred valovima pogibelji.

Oba ležahu odtèrnuti němo jedan polag drugoga. A onda mu Fortunat pruži ruku i reče: „Kako ste mi druže nesretne sudbine?“

„Běžmo, běžmo odatle, poplava buči sve bliže i bliže!“ — viče Britanac, kažuć na licu běsni strah, podigne se i hoće da běži njekamo, hramlje jecajuć několiko korakah, a onda pade na tle, za čas se opet oporavi, al za malo samo; jer se opeta sruši.

„Nebojte se. Nebojte. Ovdě nam se već nemože ništa zla dogoditi!“ — reče mu těšeć ga njegov spasitelj.

On je treptio na čitavom tělu i uzdisao na okolo běžeć: „Strahovita sudbino! Nemogu dalje. Mislite-li da

je ovdě sěgurno? Pa da bi me i samo ždrelo hotělo pogutati, ja već nebi mogao dalje poběći.“

„Nebudite tako slabodušan, gosparu Dovn!“ — odvrati mu Fortunat — „gle. gle, bocu s rumom! Dakle je izbavljeno vrelo vaše filosofie! Utecimo se k njemu. Treba nam je pokrepljive utěhe.“ Uzme tikvicu gospara Dovna, te se napije na dušak i potakne i druge tim svojim priměrom. Vatrena jakost šečerne tèrstike oporavi naskoro snagu i sèrdce mladićah; tada potraži signor Linti mala Creola, koi sědiaše nedaleko od njih na pěsku, i zaplakanim očima u razjareno kipeće gledaše more. Děčak čuvši korake dolazećega digne se, i ide sasvim mirno na susret šta ovaj nije niti očekivao, pruži mu ruku i reče: „Signore Fortunato! vi ste spasitelj mog bědna života. Dok je mene i na meni glave nikada neću zaboraviti na moju dužnost prema vam. Mi smo sirote brodolomci; a ja sam najnesretniji medju svima. Nepitajte me zašto? Samo vas jošt jedno molim i to vruće molim, neostavite me ostavljena, dok si neuzmognem sam pomoći. Ufam se u Boga da do toga nebude dugo.“

„Neboj se milo děte, ja ću s tobom ma poslědnji komadić hlěba děliti. Pověri mi se kano rodjenu bratu!“ — reče gospodin Linti duboko ganut. Děčak progovori one svoje rěči, tako ganjivim i laskajućim glasom, pogledom tako něžno zahtěvajućim, nu ipak sniženo molećim, da bi mu bio dobrodušni Švajcar i šta težjeg obećao, a kamol ne ono, šta ga je bio zamolio.

Cecco lahko pritisne i poljubi ruku svome prijatelju, pa mu reče: „Dajem se posve u sudbinu moju, ja ću vas slěditi — slěditi kao voda doline.

„Vi ste Švajcar. Vi mi nećete slomiti věru, jer bi time i momu životu načinili konac. — Ah da bi samo Barnaba živ bio! uzdahne on tiho.

„Pa ako ga više neima na životu, ljubezni Cecchino, ja ću te sa sobom u Siciliju odvezti.“

— Ne, signore Fortunato, volim opet natrag u jaz valovja nego onamo. Nu o tom ćemo drugi put govoriti. Nepitajte dalje. Slědit ću vas svakamo, kamo god zapovědate.

Ovako se razgovarajuć, dodjoše do gospara Dovn-a, koi sakat na jednom kolěnu, valjda stučen na kojoj klisurini, hramlaše već amo tamo i razmatraše okolicu. „Dobro došo, pod starim suncem, mališu!“ — zavikne Inglez — „da sam ja kao ti, ja bi bio volio umreti na krilu lěpe signore Centi. Možda i ona kao mi diše još živa na ovoj predobroj zemlji, koja nam dade utočište. Ajde, da ju potražimo tamo dolě na čelu, kamo leti jošte uvěk mnogo ljudinstva. Ti lukavi momče s tvojom haljinom jošte najbolju rolu medju nama igraš, ako prem te pěsak, blato i haluga zamotaše kan morskog Boga. Nu mi jadne kukavice, bez cipelah, kaputa i pèrsulka, i težko će nas tko za poštenjake dèržati.“

Nesretni brodolomci odoše dakle polagano, da potraže svojih ljudih jednake nesreće i jednake sudbine. Prošavši preko nizka bèrdašca, koje je sa strane na polak more sakrivalo, nadju zaisto što su tražili.

IX.

Doček.

Bijaše im pred očima prizor, koi je duboko dirao u sèrdce. Na obali ležaše několiko mèrtvacah, kano da su padši na bojnome polju. Ina trupla skabahu se jošte vodom, medju plivajućim daskama, sanducim, badnjim, jamborim i balama. Oko osam do devet jadnih blědih osobah u rubačah il na pola golih, koji kako tako životom utekoše, bludilo je duž obale nebi-li ploveća trupla mogli povući na kopno.

Sto od prilike koračajah daleko stajaše hèrpa gledećih seljakah, bučećih ženah i zamazane dětce bez ikakva udionstva; živahno razgovarajuć se, vičuć i rukama amo tamo govornički mašuć. Niti jedan od njih nije se približio brodolomcima. Ove sirote obkoliše odmah svoje došavše plačidruge jaučuć, nemogavši im od tuge ni čestitati na izbavljenu životu, jer mu se nì sami nemogahu radovati,

„Je-li glavar broda živ?“ — zapita gospodin Linti.

„Evo tamo leži medju mèrtvima!“ — odgovori ih několiko.

„Uz mog čestita glavara Gregoria!“ — zavikne jedan drugi.

„„Zašto nas nije valovje běsna mora radje progutalo! Bolje bi bilo rukom Božjom umreti, nego rukom nemilosèrdja!“ — jaukaše opet treći.

„Nam vele da smo smet, koi će samo kugu doněti na zemlju. Ubit će nas!“ — jadikovaše opet jedan.

„I věrni moj Barnaba Zucco evo med mèrtvima!“— jecaše Cecco lamljuć rukama i lagano natrag iduć od mèrtvih utopljenikah.

„Nas je premalo i svi smo odviše iznemogli, da izbavimo trupla i robu, što more k obali těra. Dederte braćo, da pomoć prizovemo!“ — veli gospodin Linti i poče spěšiti onamo prama hèrpi Kalabrezacah. Bojazljivo ga slědjahu drugovi malo odaljeni.

Al i njemu samu prodje skoro volja, kad stupi bliže i vidi ona dìvja razuzdana od sunca omèrčenu lica, sa palac dugim cèrnim šćetinama oko brade. Mnogi imahu osim zamazane košulje samo razdèrpane pèrnjave hlače, da nebi u njima mačak ulovio miša. Drugi opet imahu od cèrne ili modre grube vune ječermice; dokolěnice, na pol odkinute čarape, a na goloj nogi cipele od kosmata poplata oputama privezane. Vunena rif duga kapa viseća preko ledjah i ramenah moraše pokriti nepočešljanu kosu.

„Ej mili dobri ljudi!“ — zavikne im Švajcar — „vi vidite evo našu nevolju i bědu. Mi smo brodolomci, koji pod c. kr. austrianskim stegom na brodu „Austriji“ pod kapetanom Lovrom Božićem putovasmo od Tèrsta u Zanglu. Jeli jedan od vaših poglavarah tuj medju vami molim ga lěpo neka izvoli malo ovamo doći da mogu š njime govoriti.

Na města odgovora zakrikne jedan glas iz hèrpa: „Je li čujete krivověrskog francuzkog lukavca? Jedva da se je iz vode na kopno povuko hoće već ovdě gospodovati.“

„Ne nipošto, vèrli muževi Kalabrije“ — reče posrědnik naših nesretnjakah — „nije nama do gospodstva,

već prosjačimo kao nesretnici. I mislim, da nećete biti bezoćutniji nego li běsnò more, koje nam je ipak život prikazati htělo.“

„Odatle bèrbljavče, il te puškom ubijem!“ — zavapi jedan lopov, priměriv pušku na Švajcara — ajde pokoljimo taj smet francezki.“

Švajcar stupi bezbojazno korak napred i reče: „Ubij me, al pomozi drugovima!“

Nastade velik žamor medju množtvom. Smionost Švajcareva dopade se někojim, drugi pako viču jošte više razjareni: „Pucajte, pucajte!“ Jedni to zabranjivahu iz svega glasa, a drugi se tiskahu k Švajcaru sve to bližje. Jedni od njih kleknu te mole, pruženim rukama pram nebu za pomilovanje; drugi vikahu: „Ubijte nas, vi nakaze, sve nas ubijte!“

„Eto vam jedan priměr, vaših ljubeznih Karaibah, Sir Dovn!“ — veli Fortunat Englezu, koi je takodjer prilazio: „Nebiste-li volje imali sagradit si ovdě kuće i gradove?“

— Ma nemojte ih jošte bolje razdraživati, nemojte za Boga, ta to su běsni psi, a mi smo u nuždi!“ odgovori Britanac; „Ej da nam je oružja za čas bi si pomogli, jer bi to ljudinstvo u hip bilo raztěrano.

Dočim je huka i buka medju modroglavcima sve jača postajala, protura se hèrpom něki čověčina kô medvěd, zahman natrag suzdèržavan od bučećih ženah, koje mu htjedoše iz pesnice kinžal oteti. Istom je hèrlio velikim koracima proti dosadašnjem odvětniku utopljenikah, kadano mu děčak Cecco bèrzim skokom put prekine, kan da mu se hoće s njime ogledati kao Davidu s Golijatom.

Mahaše igrajuć vèrbovom šibom u ruci, ter zavapi: „Čuvaj se ti divja tarantola ubosti ulaka i tajnika gospodina stožernika Fabricia! Zar nije ovdě nijedan od hrabrih Marucca Geračkih, nijedan Tigrelli Sciglianski? Momče, gledaj me kako ti drago. To se zna u mojoj oděći nemožeš spoznati momka duke Bagnorarskog. Al čuj, čověče, da mi se neganeš, jer Boga mi vratit ću ti zajam!“

Kalabrezac se je divio zapanjen hrabru děčaku, koi stajaše zapovědajuć pred njim, grozeći se šibom. Svi zašutiše. Sèrdit torlak turi polagano nož u promahu u koricu viseću o bedru ì pitajuć razgledavaše šuteću množinu, koja je upèrla oči ukočeno i kako se činjaše ne bez poštovanja u momčića dukina i kurira ratobornog stožernika Ruffa.

Evo se začù na blizu klapanj bubnja, kojega nije nitko prie u kriki i viki čuo. Mûkom šuteć razděli se rivajući se i turajući čopor berìtašah. Samo onaj lupež, što je malo prie jošte štiletom Creolu pretio ostà ondě i kano da će dva koraka proti njemu, kaže mu poluglasno protegnutim tělom i vratom: „Signor kavaliere, evo Francezi idu za Boga nedajte im se viděti, jer će vas na městu usmèrtiti ma da ste obodvojica tko mu drago. Time se naglo obèrne i izmakne za čas ostalim izpred očiuh.

Medjutim dok se je jošte Fortunat divio prisusnosti duha plemčeta signore Centi, pomoli se izpod nizka bèrdašca kompanija francezkih vojnikah. Njihovo pojavljenje dělovaše na Kalabreze kano čarobija. Odoše svi bez ičije zapovědi dolě k obali, da izvade iz vode amo tamo plivajuću robu i trupla.

„God dam! ej Francezi! — zavikne Sir Gjorgje — „to će reć iz kiše pod kap!“

Francezki kapetan, imenovan Lucerne, primi neizměrno prijatno prama sebi iduće brodolomce, slušaše napeto ovu nesretnu pověst četernaest satah trajuće im smèrtne muke, te propast tolikih njihovih ljudih; mnogo si toga u putnu knjižicu zabilježi, kako mu bude o nesgodi obznanjeno. Někojim vojnikom, koji puškami pri nogi mali broj tih oslobodjenikah okružiše, padahu suze iz očiuh, a drugi opet htijući sakriti vojničkim stidom svoje ganuto sèrdce tiho proklinjahu kao obično Kalabrezce, kad god bi govor o njihovom nemilosèrdju.

„Ovoj razdèrpljivoj zvěradi rastu zazubice za vašim brodskim blagom!“ — reče kapetan Lucerne — „te neima dvojbe da bi vas bili sve skupa poubijali i u vodu pobacali, da se nebojahu posade u Geraci.“

I davši zapověd, da se naloži velika vatra dodjoše seljaci i moradoše straži u svem pomagati. Jedni odu po vino, drugi po hlěb, ovi po voće oni po slamu u najbližja sela Siderno i Gerace. Duga kamenita na pol srušena kuća na Marini ili obali, možda odredjena za spravište balah pristajućih brodovah, bude razredjena za korak, a golim bijaše obećana oděća za drugi dan.

„Ja ću ostaviti“ — reče čověkoljubni kapetan — „stražu od šest momakah kod vas i jošte ću noćas sve prijaviti generalu Reynier-u u glavnome stanu u Monteleonu. Morat ćete počekat njekoliko danah na odgovor.“

Pratjen glasnom krikom sreće i blagosljivljanja udari svojom četom put u Gerace uz udaranje glasna doboža baš kad se je stalo već mračiti.

X.

Život u primorskoj kolibici.

Odluke generalove nebijaše punih dvanaest danah. Medjutim u to vrěme budu goli obučeni; razbolivši se već ozdraviše po dobroti věšta lěčnika i lěkarnice francezko-vojničke; četvèrti dan bijahu mèrtva tělesa pokopana velikom svečanoštju i uz množtvo puka. Kapetan Lucerne bijaše dakako svojom vojskom polag. Napèrvo idjaše banda 23. francezke linijske pukovnije; za žalobnom glasbom idjaše hèrpa od četèrdeset i dva lěsa. Zatim slědjahu brodolom pretèrpivši svi sa zaplakanim očima. Nedaleko od osamljene cèrkvice zakopani su svi lěsi u dubok grob na polju uz obične cèrkvene obrede.

Ali sada nastane medj utopnicima na bědnoj Sidarnskoj Marini svadja i razpra za našastu robu. Něki zahtěvahu, da se roba proda i novci medju njih porazděle. Pa što više! oni koji ukradoše rubce potajno je prodaše seljacima. Dobri Lucerne nebijaše nepriklonjen, ostaviti robu brodolomcima; a jedan izmedju njih, pošteni Švajcar, imenom Enriko Štaufacher, protivio se tomu hrabro i sèrčano. Neznajući nit talijanski nit francezki stane Štaufacher s elsaskim kapetanom Napoleonovim po planinski němački besjediti i očitovaše: „Da teret na brodu nije nit brodolomacah nit Kalabrezacah, jer da gděkoji putnici“ — veljaše on, jedva imadjahu sa sobom kakovu malu torbu i pèrtljažicu došavši na brod „Austriju“, a Kalabrezom da nemože biti, što njihovo nikad nebijaše, niti da su razvrědili, da im se to dade.“ On moli da se čeka na odluku dotičnoga generala.

Oslobodjeno blago mora da se dade u tèrstjanski pomorski zavod za osěguranje, koi će moći i morati svakako, da nagradi svakomu vlastniku gubitak.

Taj predlog prosta dobra čověka odluči postupak francezkoga kapetana. I zbilja bude roba prodana najviše davajućim i tim dobljena svota od 18 349 for. 52 nov. a naredbom generala Reynier-a u Tèrst poslana.

U ostalom nebijaše baš najugodniji život u toj staroj pomorskoj kolibici; a zaista strahovita bijaše pèrva noć. Čujmo kako im se je sgadjalo. Jedva sklopiv oči iznemogli od nevolje po danu, postadoše im opet živahni paklenski prizori brodolomja, koji im i pèrsa stěšnjivahu i do mèrzla znoja čělo izažimahu. Probudivši se iz nemirna sna o oluji i zlogodici, o bitki talasah i smèrtnoj muki, dignu se i běže u zabuni onamo pred kolibu, gdě ležahu na blědoj měsečini mèrtva ona trupla i roba uništene „Austrije"; smutnja bijaše obća, a zahman pitaše straža za uzrok te smutnje. Trepteći vrate se utopljenici opet u primorski kolibu, te se tako bojazljivo na slamu legnu, kano da bi se živi vraćali u grob, gdě su pokopani bili. I opet jedva da su zadremali, dodju im u snu one utvore i prilike i probudiv se stanu svi plakati i jaukati. Stopèrv poslě několiko noćih priviknuše se pomalo i tomu životu. Siromah Creol, on se nije već ufao niti u kuću ići; nego se je povalio svaku noć vani blizu vatre, gdě bi ga koji milosèrdni vojnik ogèrnuo svojom kabanicom. Po danu razišli bi se šetajuć po okolici. Al Sir Dovn nepribližavaše se niti ovdě kano ni na „Austriji" svom prijašnjem pobědniku na dvoboju. Te ponudiv mu ovaj něšto od prištedjenih novacah, zahvali mu se,

buduć da si je i on nešta spasio bio: „Tà nisam li vam“ — zavikne — „već više dužan, nego je koristno miru duše moje? Da me vi niste povukli iz morske soli, bili bi me već odavno poždèrli morski psi i kučaci. God dam! pa što više, vi imadete još jedan hitac dobar, doduše neću vam se moći nikada odužiti, ali signore Fortunato, milim Bogom vas prosim i molim, nepovećavajte teret mojim dužnostima. Ja vas štujem, dà ljubim vas i bit ću vam za života haran; — al ipak ostajmo, na daleko bar na sedam puškometah jedan od drugoga.

— Ama, Sir Gjorgje, zašto mi se jošte uvěk navlaš uklanjate?

„Bože moj, može li ugodno biti viděti dužniku svoga věrovnika?“ — odgovori smijuć se Gjorgje. „Molim vas negovorimo više o tom. Ja vas iskreno štujem, nu valja znati, da smo oba jedno kao istoimeni poli; te se zato u bližini jedan od drugoga odbijamo. A htio bi se zakleti, da se razstavimo na kraj světa i věka, da bi se u vas sto miljah oddaljen preko měre zaljubio. Tad bi doisto požudne tuge spěve i noćne misli bilježio i pisao, kano Young; al ovdě . . .“

— Vi ste najčudnovatiji i najljubezniji šaljivčina od svih, što sam ikada vidio. Ajde, Sir Gjorgju! Neću da vas više mučim.

Zbilja tako i bijaše, samo se veoma rědko sastajahu u samoći Marine Sideranske. Britanac družio se više s čestitim Štaufacherom, koi mu se učini věran drug u sreći i nesreći; gospodin Linti pak bio je u družtvu mlada Creola posve zadovoljan i nagradjen.

Obojica švèrljahu po polju. Za Švajcara bijaše to nov svět. Milina modra neba i plodnost zemlje uzhitiše ga mnogi i mnogi put. Ali često razmatrajuć siromaštvo puka, te lěno ratarenje i obdělavanje zemlje treso bi glavom i pripovědao svome drugu o brižljivom poljskom gospodarstvu u svojem dragom zavičaju. Medjutim izkusi, da su kalabrežki seljaci gostoljubivi i bolji, nego je o njih s početka i mislio, pače nego li je njihova vanjska čistoća i misliti dala; medj ženami i děvojkami bilo je mnogo gibkih i tanka stasa osobah divećih se s posměhom njegovoj zlatnoj rudastoj kosi. Ali manje se je divio on ženskoj kalabrežkoj oděći, koja nipošto nije iznašasta, da bolje proslavi njihovu milotu i lěpotu; kratke bo suknje širokim naborima, modre ječermice, pune tučnih gumbah, i na strani otvorenim rukavima, kroz koje je proviravala gruba košulja, velika cèrna kapa od koje vijaše komad prosta platna s dvama okancima za oči, to im je odělo.

Kadkada polažahu i varošicu Siderno ležeću na obližjem bèrdašcu. To je baš turobna zakutvina i kukavno gnjezdo. Pogurane kućarice i kolibe od kamena; těsne škulje, reko bi, rupe na město prozorah; kuhinja im je i spavaonica, a više putah i štala; věćnica bila im je neznatna i neugledna kuća poput inih; ni sám samostan nebijaše ino, nego duga kamenjača bez prozorah; na ulici vidjaše se obično više redovnikah i svećenikah, nego světovnjakah.

XI.

Pobraćenje.

Vraćajuć se iz varošice, stane Fortunat u sěni palme, na kraju jednog osěka, što ga tvorahu gorske pećine od Siderna, od kuda vodjaše stèrmenije put na primorsku ravnicu.

Onděšnji vidik činjaše mu se čarobijom. Za njim biahu modre Apenine; reć bi gora nad gorom. Pred njim se stere nebo i more, natěcajuć se medju sobom u neizměrnom prostoru; jedno jedino jedarce vidjaše se na obzorju, jedan jedini oblačić na nebu. Na lěvo i na desno niz daleko vijugajući se žal bijahu zatoci i gèrmjem obraštena predgorja, te cèrne spilje kano starinske razvaline jakih dvoranah. Pobližje tomu mali maslinci ili cěli redovi narančah i limunah na tih na pol zapuštjenih poljanah. Gèrmići od šipakdèrva i mèrčjaci priljube se milo golom kamenu klisurah, kojih vèrh jest ověnčan alojom i indijanskom smokvom. Ali niti sve to bogatstvo nit mio-miris strana cvětja, štono ga okružavaše, neuzhitiše našeg Švajcara tako, kô jedno polje krumpirom nasadjeno. Vèrlo koristno to bilje, pod sěvernim nebom podobra zaštita proti obćemu gladu, nasmije se planincu, i omili mu kano kakav mio rodjak iz mile otačbine.

Dok je on stojao zamišljeno sve to razgledajuć na palmu naslonjen, motrio ga je mladi Sicilijanac němo i srećnom sanjarskom radostju. Ali kad ga pogled prijateljev šine, obori kano zastidjen oči na tle, te veli ko da bi hotio pobunu sakriti: „Zaisto směšno vam stoji prost

slamnat šešir i kalabrežka ječermica, nu ne ipak upravo zlo.“

„Mala beno“ — odgovori Fortunat, koi nije namah mogao te misli pridružiti k svojima — „ej dakle te od cěle sjajnosti ovog divnoga paradiza zanima najviše moja cèrna ječermica?“

„Pa zašto i nebi, signor Fortunato? Ona spada isto tako k paradizu kao i ona dva, sveštenik i seljak, koji eno dolě kartajući se sěde skupa na stazi; ili oni siromašni utopljenici medju ostancima „Austrije“. Ah, da samo nitko nekaže, da je čověk jedino čudo i bruko stvaranja. Nije li narav isto tako grozna i strašna, koliko i lěpa?“

Gospodin Linti, smutjen tim kolebanjem mislih, gladio je něžno posměhivajuć se lice ljubka děčaka, koi mu je čudnovatom sèrdčanoštju primio ruku, pa ju na svoje ustnice i na svoja pèrsa pritisnuo, i pogledom neizkazane tuge i něžnosti uzdisao tihi iz dna sèrdca uzdisaj: O Fortunato! o Fortunato!“

„Ufam se — reče Švajcar — da ćeš ti sve to uviděti tvojim krasnim umom. Eto gle! tko za věkovitost žive neka se neda u nestalnost. Zato nas uvěk i svět i narav od sebe rivaju, ma da smo Bog zna kako lěpi; jer naša se duša š njimi nedruži; rine nas dakle samim sebi i k nepromĕnjivosti, u kojoj je samoj mir, savèršènost i sreća. Jest, dušo moja, tèrni narave i sudbine naše odbacuju nam ruku od sebe i sile nas na put gore k sjajnosti věkovite ruže, koja za nas tamo cvate.“

— Doduše lěpo slovo i lěpa misao; al svakako bez ljubavi. K čemu to neprijateljstvo bitja sa samim sobom?

Zašto bi ja na ovom světu morao biti turoban, da budem na drugom veseo? Zašto bi ja onoga prije mučio, kojemu sam veselje pripravio? U takovom ćutjenju neima nit iskre ljubavi; pa ako bi to ljubav i bila, nebi imala nikakova značenja. Koliko je sretnija ona něma klisurina nego ja, jer ona nećuti onih ljudskih radostih, koje su samo kratkotrajna tišina izmed neprestanih olujah!

„Ti me razžaljuješ oddreseliv se opet."

— Ama, neće mi vas se žalostiti! — reče Cecchino — pritisnuv k sebi oběručice ruku starijega si prijatelja gledajuć ga svojim dětinskim posměhom.

„Umiri se, milinče! Užasnost brodolomja te je razpalila. Čudim se da si mogo tu nakazu pretèrpiti."

— Znadem li bar sada, kakva je u meni moć? Ah čověk je na svoje běduo bivstvo někojim nerazorivim ufanjem tvèrdje prikovan, nô rob želězom na veslo brodeće galije. I zato isto ja jošte uvěk veslam!

„Cecchino, a tko si ti? Ti bi uzgojen za što drugo, nego za plemče. Tko su ti roditelji?"

— Nepitajte me signore Fortunato! Neimam roditeljah. Ja sam, nečudite se tomu, tako nesretan, da nije ni samo brodolomje za me bilo nesreća. Al bi mi uzdahne Cecco tiho oborenim očima, još moglo postati!

„Još postati? Kako to?"

— Ja sam siromašno děte, koje je nečověčna mati izložila na pusti ostrov života. Ja nisam da pravo kažem jošte ništa imao; zato nisam niti ništa izgubio; nego možebiti što boljega našao. Al ako vi, jest, ako vi mene ostavite, — ako vi siromašna Cecchina nebudete mogli ljubiti — —

„Da tebe ostavim? Ja? Tko o tom govori? Pa dao si nahod u pustoj pustinji, ja bi te digo. Ja sam te nosio kroz valovje mora; ja ću te i kroz pustu zemlju života nositi i podupirati.“

Rekav to prigèrli děčaka ganuto k svom sèrdcu i poljubi ga u ustnice, Cecchinac mu poljubac dèrhtajuć odvrati. Al isto tako bèrzo izvinuv mu se iz naručja, ode němo u dolinu niti neogledavši se za Fortunatom. Poslě odaljen malo, kad je već i začudjeni Švajcar pošo za njim, stane děčak i idjaše mu u susret vidljivo zabunjen s očima punima suzah.

„Oprostite signore“ — veli oborenim na tle očima — što sam kao smušenjak; vladao sam se dětinjasto, možda sam vas uvrědio. Ali da vam je u moje sèrdce poviriti, nebiste me dèržali sasvim za nevredna svoga počitovanja.“

— Bilo kako mu drago, takvo odnošenje nesmě da bude medju nami. Tebe muči i veže něka strahovita tajna, pověri ju meni; hoću da ti budem věrni brat; pa zato, pobratimo se Cecchino, reci i ti meni „ti“, kao što ja tebi govorim.

Kao da moli, digne děčak sklopljene ruke i reče: „Nepitajte me nikada ništa o meni. Ako bi pak nesretnim kojim slućajem više nego što vam i treba o meni doznali ili zapazili, mene će za vas morat nestati. A tim bi — nastavi sasvim tihim glasom — tim bi zavèršio moj nesretni udes. Ah Fortunato, da vi znate, kako sam ja bědna kukavica siromašan i kako jako od vas odvisim. Nedao Bog, da me nužda ili slučaj s vami razstavi? Šta bi tad počeo? Jest, dobri plemeniti čověče, budite i osta-

nite věrno pri tom, da ćete me kao brat s milim „ti“ nagovarati, jer mi sve žice moga sèrdca blagoglasno zveče, kad ga slušam. Ma, dragi prijatelju, nezahtěvajte, da vam ga odvraćam. Mladost, stališ, prošlost i budućnost moja, dà sve mi to zabranjuje, da vam rečem „ti“.

— Tvèrdoglavče, dà, dà poznam te! nu to je napokon sve jedno, ali ti veliš, da si kukavica i siromašan! Věrujem ti. Nu nesměš ostati bez ikakva sredstva, ako bi nas kad god sudbina razdělila. Uzmi tu bisernatu mošnju sa dvaest i pet dukatah, i znaj, da ih jošte sto petdeset imadem zašivenih u čemeru. Cecco! Bratu to nećeš ni nesměš, da odbiješ. Uzmi Cecco.

On uzme, stisnuv němom zahvalnoštju, blagodarnu ruku i diveć se upèrv vatreni pogled svojih cèrnih očiuh u Fortunata, udalji se několiko korakah, kano da će da sakrije bisernu svoju kesu i vrati se děržeć medju pèrstima zlatnu iglu popèrsnicu. „Molim vas, uzmite svakako ovu iglu Ceccu na uspomenu!“ — reče děčak. Ja sam ju dobio takodjer na uspomenu, iz baštine někog velika gospodina, kod koga sam služio.“

Kad već nije Fortunat dara mogao odbit, gledao je cimer s najvećom nježnoštju urezan u modrouljicu. Spominjaše ga netom na velik pečat onog lista, što ga je bio dobio od pisara englezke frigade za Markezu u Messini; jest dobio ga je, al nesreća htjede da je list ostao u moru, te nemože prispodobit pečata s cimerom.

„Čiji je to cimer?“

— Moga pokojnoga gospodara.

„A kako se zvaše?“

— Nepitajte me, ništa iz moje prošlosti. Hoću i moram mučati! uzdahne mališ.

Švajcar strese zlovoljno glavom, al ipak neće da ga dalje pita, uvidiv da se namah obražce Čekinčevo potamni. Medjutim je posumnjao, da je onaj list ća kroz drugu ruku došao k njemu od tajne signore Roze di Centi.

„Ajde, vratimo se dakle k našoj obalskoj kolibi!“ — reče i na to sajdoše oprezno s bèrda.

XII.

Markoliev dom.

Drugi dan odvedeni bijahu svi brodolomci u varošicu Gerace. Išlo se je onamo pol drugi sat, a bio je mio i ugodan večer, kakav ikad u měsecu travnju biti može; posvuda samo cvětje, posvuda blag miris.

Nesretnjaci klicahu od radosti, mislio bi da su prosti od svake nevolje.

Gradić biaše na povišjem bèrdašcu, upravo slikovit, sa bělim sgradama, provirujućim samostanima, cèrkvam i cèrkvicama. Al ugodna nada sa spoljašnjega obličja obsěni i prevari ih, kada zagledju ulice i javna města, nizke kuće, ponajviše bez prozorah, samo s kapci te posvuda nered i smet. Mnoge kuće, dà i same cèrkve bijahu jošt od potresa godine 1783 puste i porušene.

Tim miliji i ugodniji běše pozdrav brodolomcima od strane gostoljubiva gradjanstva. Može se reći, da se za nje prepirahu. Svaki zahtěvaše da dobi jednoga od nesretnikah u svoju kuću: „Vas sam obećao dobromu čo-

věku, koi mi je mio!“ — reče kapetan Lucerne gospodinu Lintiju, i odvede njega i Creola izvan gradića u novo sa gradjenu kuću.

Kućegospodar signor Markoli, veselković, čověk mala uzrasta i podebeo u cèrnoj svilenoj ječermici, kartaše se pri světlu ulěnice zajedno sa svojom ženom i dvama svěštenicima baš veoma ugodno. Na kominu ili ognjištu sědi bi reć bogato obučena ženska, po prilici oko dvadeset godinah. Što zabava joj na ognjištu, što njena cèrljena svilena bez rukavah, množinom srebèrnih pucetah izkićena ječermica, koja joj vitki uzrast zagèrtaše, sve to pokazivaše, da je valjda domaća kći. Za njom na podu sědi il leži někakov cèrn mužkarac u modroj haljini i kapi s gitarom na krilu.

Došaštje kapetanovo i utopljenikah prekine dosadašnju zabavu. Oni okružiše došavše. Samo gitaraš ostade na svom městu, a gospodjica stajaše stidno malo odaljena. Domaćin zahvali se prijatnom kapetanu za dovedene goste; kapetan odè naskoro radi svojih poslovah.

„Eufemia!“ — zavikne signor Markoli — „donesi vina, naranče i peciva! Kavalieri neće zabacit tvorbu tvoje umětnosti.“

Nje sa cèrljenom ječermicom nestade, ali dodje naskoro sa službinjom, da pokriju svakojakim slasticama igraći stó. Oba gosta morahu medjutim zadovoljiti milostivoj zvědljivosti o brodolomju i propasti „Austrije“. Sveštenici zapanjeni klicahu redom sve svetce; suze Markolieve gospoje izdaše njeno nježno blago sèrdce; a Eufemia neodmakne plamenita pogleda od mladog Švajcara čudeći se i diveći, kako taj novi Aenea svoje nesgode i neprilike pripověda.

Sam gitaraš ustade i sasvim se tiho primakne; stupivši iz sěne na vidělo, pokaže strancu jedno od onih licah, koje se jedanput vidjeno, nikad više nezaboravi. Linti je iz pèrvice dèržao tu mèršavu sliku i priliku za opicu u kalabrežkoj oděći. Široka usta, upalo lice i napred stèrćeći obradak, zasěnjivahu guste dlake na pol ostrižene brade. Do plosnata nosa visi nepočešljana kosa Male duboke, vèrlo modre i sumljive oči kretahu se na sve strane; činilo se, da te oči plaše Creola, jer je uvěk svoje poglede odanle odvraćao, al je i opet neprestance onamo zaškiljivao.

Napokon zabava postadè obćenitijom. I pridošlice budu veseli. Cecco proizvadjaše svoje dosětke i oběst pravom jokeiskom smionoštju. I kad napokon nemogaše više zamučati požudu za posteljom, koja bi ga sada usrećiti imala na město počivališta u vojničkoj kabanici na tvèrdoj zemlji pri ognjištu, uputi se, da mu naznači dragostna signorina plamenita pogleda, hram Morfejev. Krasotica smijuć se idjaše š njime. Stopèrv poslě pol sata povrati se, te odvede i majku sobom, kojoj něšta prišapne. Dakle ostadoše muževi sami, razgovarajuć se o politici. Oba svěstenika prorokovahu razigrani dobrim vinom propast kraljestva, gněvni sud nebeski, jer da je Josip Napoleon preobratio cèrkve u spitale, a kapelice u konjske staje, te jednim podpisom ukinuo tri sto monastirah.

Čedno spomene Fortunat, jeda li nebi gněv nebeski, ako bi cělu napuljsku zemlju sa svima cèrkvama, sveštenicima i pobožnjacima u more bacio, više zakonu naškodio, nego ručno pismo kralja Josipa, koje se je samo sa tri sto samostanah zadovoljilo?

„Podnipošto“ — zavikne jedan od prepoštovane gospode — „jer je bolje, da svi poginu kao kèrstjani nego da kao pogani živi ostanu!“

„Zla vremena! zla vremena!“ — uzdahne signor Marcoli — „moja gospoja snivaše prošastu noć zbilja čudnovat san. Věrujte mi, gospodo! stara vlada povratit će se svakako iz Palerma u svojoj prijašnjoj sjajnosti. Jer je moja supruga viděla u snu staroga Ferdinanda s kraljevskom krunom na glavi, kako ribe lovi u napuljskom zalěvu, a sama kraljica Dragoila dèržaše mu mrežu.

„San je laž, Bog je istina!“ — progovori gitaraš hrapovo metnuvši ozbiljno pèrst na čelo — „to ja bolje znadem i razuměm. Ama čujte, večernju će vam njeki drugi ribar zvonit. E, pa šta je taj kralj Josip? Šta kralj Ferdinand? Ajd na polje, pobirajte se, signori! kako ono viču panduri u Reggii Udienzi; pobirajte se! stvar je do sentencie dozrěla; sad se puk u Sagro Consiglio di s. Chiara *) preobratio te sudi. Rekoh: sudi, dobro me razumite!“

„Molim te šuti, čičo Pasquale!“ — reče signor Marcoli — „komu se hoće da sluša tvoje mušice? Gospodo“ — nastavi gostoljubivi kućegazda, obèrnuvši se k ostalima — signor Capo Ruota **) ima medj ostalim neprobavljivih dosětakah medjutim“ — obrativ se samo k Švajcaru nastavi: „kavalier Pasquale je zbilja moj čiča i nemogu zatajiti, da je temeljito učen i izobražen gospodin.“

*) Vèrhovni sud prijašnje vlade u Napulju.

**) Capo Ruota zvao se je jedan od triuh članovah pravoznanstvenih kod vèrhovnog suda napuljskih pokrajinah.

Kavalier Pasquale kesi se gadno i rugotno izpod svoje modre kape pruživ mèršav vrat te šaptne poluglasno: „Što si reko, da ima neprobavljive dosĕtke? Ele, evo ti jedne da preko noći prokuhaš, čuj čičo!“ — Te sad stane polaganim, važnim, jednoličnim načinom i glasom govoriti: „Evo neima deset danah, štono prispie od èrta Spartiventa u Rocco Imperiale do hiljadu hrabrih prognanikah, koji su po gorah raztèrkani; pa to sam ja izveo! Ja! Vi neznate tko sam ja! Prie nego mine šest nedĕljah danah, — pamtite! — bit će puk oboružan i princip Hessen-Philippstalski sa deset tisućah Siciljanacah pred napuljskim vratima. Addio! Ele čičo, dakle koši i preživaj.“

Na to se podigne čestiti Capo Ruota i uzev na vèrpci oko ramena viseću omèrljanu gitaru pod ruku, šmigne tihim koracima iz sobe na polje!“ . . .

„Nebrin'te se zanj!“ — reče signor Marcoli gospodinu Lintiu — „malo je glavom šenut, premda je najbolji odvĕtnik u zemlji, i biaše Capo Ruota kod vrhovnog sudišta za Kalabriju. Nu jer si je u glavu upilio, da će naše zakonarstvo i pravni ustav izpraviti te kad nebi uslišan, ružio je popečitelje i vladu; al je zato i stenjao godinu danah u tamnici i poslie pomagao Francezu. Pa jer ga i ovi htĕdoše u ludnicu poslati, kako veljahu radi bezbožna klevetanja, proklinje sada i njih do zla Boga.

„Mislim da sniva jošte o godini 99. o partenopeiskoj republici! primĕti jedan izmedju svećenikah.

„Nešto ipak mora da bude“ — veli drugi — „ljudi govore, da je u velikoj milosti kod stare kraljice Palermske! Često ga nestaje i nikad mu novacah neuzmanjka. Nĕšto mu stoji o boku. Kadkada govori tako mudro i

zaista bi se ona ludost, koja mu kadkad dojde, mogla za puko glumarstvo dèržati.“

Tako govorahu skoro do pol noći, te Švajcar stade podosta dobro poznavati nove okolnosti svoga družtva.

XIII.

Očitovanje.

Mogo se je srećom hvaliti, što ga je s ljubimcem baš k ovoj kući doveo. Jer ostali druzi na brodolomiji mogahu se doduše pohvaliti istom sèrčanoštju i gostoljubjem od strane kalabrezkih gazdah, nu ne takovim bogatstvom i ugodnim družtvom. Oni se medj sobom malo kada vidjahu, ako ne slučajno u cèrkvi ili na sokaku. Sir Dovn neposěti nikada kuću Markolievu, obćio i družio se je jedino sa Štaufacherom, s kojim se je na Marini najužje prìateljio.

Prebivanje brodolomacah u Gerace produživaše se od nedjelje do nedjelje. Činjaše se da je francuzki nadvojvoda brodolomce robljem smatrao. Stopèrv měseca travnja bude Sir Dovn i Štaufacher u glavni stan Monteleone pozvan; pèrvi valjda kao član onog naroda, s kojim Napoleon vojevaše, drugi pako kao kakov bivši gospodin činovnik, buduć da biaše predstavljao poslovodju kod prodaje, one na obalu izbačene robe. Al na jednom donesoše oni na najveću žalost svojih drugovah odluku generalovu: „da moraju tako dugo u Gerace ostati, dok neprispie iz Tèrsta svědočba, da su oni isti, za koje se izdavahu.“

Svaki se morade odluci svoga gospodara pokoriti. Svi su pod jarmom dugoga časa uzdisali; samo u kući Markolievoj bilo je inako, gdje se za malo oba gosta tako udomaće, kano da su članovi kuće.

Osobito bèrzo steče Ceechino milost gospodjah svojom milinom i blagostju, dosětkami i oběstnostju. Uza to nezaboravi ni svoj vanjski oblik lěpše izkititi. Već za koi dan preobrazi se Cecchinac, kano guseňica u sjajna metulja, zaměnjenom odjećom; sad u modroj sad u zelenoj ječermici od najfiněg sukna, uza to brodarske hlače od nankina; najfiniju rubinu; oko glave cèrnu svilenu maramu, izpod koje gdje gdje jošt cèrniji rudeži proviruju, vèrh toga lahak okrugao slamnat šešir, širokim krilom. Mladić zvaše gospoju Markolievu uvěk majkom, koja vidljivim veseljem njegovoj volji laskaše; a krasna Eufemia rado je čula, kako se on njezinim kavalierom serventom nazivlje. Zato mu je i ona věštom rukom vezla u ugle njegova rubca věnčiće od ružah. Istomu Fortunatu prividi se ljubezniji i u licu proměnjen, bud što su se njegove oči na mast lica priučile, bud što su proizveli tu ugodnu obmamu još cèrnija kosa i marama.

I signor Linti je po priměru Cecchinčevu brodolomsku oděću zabacio bio i tim bi mu mlada snažna i vitka osoba jošte krasnijom. Lěpotice u Geraci biahu znalične. One ga odlikovahu, a uboga Eufemia tèrpila je dosta od svojih drugaricah i prijateljicah sbog njega, jer su ju njim dražile, ali joj baš jako i zavidjale.

Nu i sama kći Markolieva zvaše ga u svojoj iskrenosti najlěpšim mladićem obijuh Sicilijah, diveć se najviše njegovoj rudastoj ili kako ona govoraše zlatnoj kosi i gle-

daše ga iz daleka mnogo putah vatrenim bi reć ljuvenim pogledom. Polag svega toga nezaboravi prama njemu ni kada načina najstrožije uljudnosti; činjaše se, da se je dopao više njenom oku nô njenom sèrcu. Nesprijatelji se š njime nit više nit manje nego pèrve večeri.

A i on ostade nepromĕnjen i uvĕk isti pokraj sviuh izrazah njezine pazljivosti. Majki i kćeri biaše jednako dobar. Mirnom dobrotom prihvati isto tako rado poziv na kartanje, kano i na ruku krasne Eufemie, k jednoj samoj šetnji. „Narav sve mu dade“ — reče Eufemia, rekoše Geračke dĕvojke — „sve, al na sèrce je zaboravila.“

Neznamo, jel je bilo pomanjkanje čuvstva ili moć načelah, što mu je spasilo u tako pogibeljnom družtvu razbor. Al opet se nije moglo tajiti, da nije za ljubav bio, kada čovĕk pomisli na njegovo prijateljstvo puno iskrene nježnosti prama mladom Siciliancu, koju ovaj jošte većom iskrenostju i plamom odvratjaše. Obojica posvuda se zvahu, „nerazdruživi“. To sve neprĕči malomu Siciliancu, da nebude isto tako sanjarski privèržen Eufemii, koja za to nebi baš najnećutljivija. Divila se samo Švajcaru, al činilo se, da za milog Cecchinca imade drugo čuvstvo nego li divljenje. Pèrve male tašte šale predjoše doskora u mirnu tihu druževnost i prijaznost, te već poslĕ nĕkoliko danah mogo je svaki opaziti, da si imadu priobćivati tajnah.

Fortunatu moglo se je čudnovito činiti, kako da može dĕvojka sèrce svoje predati tako bèrzo i lahko jednomu, ma i lĕpu mladiću, koj biaše mnogo mladji od svoje ljubovce, pa i to što je i sama gospoja Marcolieva tako mirno gledala ozbiljne šale obojice živahnih tih bitjah. Ama Fortunat se pobrine za mir i sreću neizkusna Cec-

chinca, koi na pragu mladosti radostno osětjaše predćućenja one silne strasti, koja gdjekoju sreću života razori i opustoši.

„Zaista bilo bi dobročinstvo od generala Reynier-a, da nas naskoro od Gerace kamo dalje pošalje, ili da nas je oslobodi!“ — veljaše on Cecchincu šetajuć se jednom š njime na večer, poslě vrućeg dana.

— Dobročinstvo? Da li je zbilja tako? Al vi ste ipak rado u Geraci?

„Pa zašto ne, dok moram tudě biti? Priznajem, da mi se nedopada kalabrezko ovo gospodarstvo, gdě se gnězdi na klisure, a zapuštaju se pitne i otavne doline; gdě je puno cèrkvah da posvuda molitelji vèrve, a jedan drugomu ubodinama platja. Nu ja bi mogo medj modrokapcima, modrokapac, medj Otentotima, Otentot postati, te se u sve podati, kad bi na to osudjen bio. Dà, kuća Marcolieva —“

— Nemojte zaboraviti na lěpu kćer Marcolievu, signor Fortunato!

„Ej Cecchino! Cecchino! sačuvaj si sèrdašce od zrakah ovoga sunca! Ti se igraš opasnom igračkom, na koju te dug čas i lěpota namani.“

Tà valjda nećete biti ljubomoran? — —

Fortunat pogleda Ceccha sa strane, što ga lukavim posměhom zapita — posměhom, koj još sa njegovom dobom od petnaest do šestnaest godinah nemogaše imati nikakova saveza. Medjutim spomene se da siciliansko sunce, nebiaše ono isto, ko za hladnim Alpama, i da se ovdě mlade děvojčice i děčaci već cvětjem bacaju, dočim se ondě stopèrv sněgom grudaju.

„Ljubomoran?“ — nastavi Švajcar posměhuvši se — „tako mi Boga, nisam ni malo.“

— Vi ste odviše sěguran o vašoj dobiti?

„O tom nit nemislim.. Hoće mi se samo, da lěpa momčića, kojeg su žene već prie razmazile, opomenem neka si sačuva sèrce.“

Vaša dobrota me, signor Fortunato, jako zadužuje, ako se i jeste u meni prevarili. Vi mene zaludo opominjate. A kako? dopustite, da vam opomenu za vas povratim. Ljubite li zbilja Eufemiu?

„Zašto me to pitaš? Kakav povod imaš tomu?“

— Neuklanjajte se mene time, signor Fortunato.

„Deder milo děte, odgovori ti meni prie, pa iskreno.“

— Iskreno? — zapita ga Ceccho, te postane neobično smeten, časom lice od njega odvrati, časom svèrne na Fortunata oko puno potajna žara, kan da bi mu htěo do dna sèrca uviriti. Netom sakri si lice oběma rukama te veli: „O Fortunato, bacite me sa koje goder klisurine u bezdno, ja ću se možda sav razbiti, ali manje tèrpiti, nego — ako vi kćer Markolievu — —

„Ču-li Cecchino!“ — uleti mu u rěč uplašen Fortunat, kad vidi mladića grozničavo uzbunjena.

— Ne, ne dopustite da dovèršim što htjedoh reći. Ja hoću, ja moram da vam izrečem svoje priznanje. Već ima tomu dugo, što sam tražio ovaj čas. Ako vi Eufemiu ljubite — tuj opet zamukne Ceccho. Někakav strah i bojaz zavlada š njime.

„Nastavi!.. Dovèrši!“ — zavikne Fortunato neuztèrpljivo.

— Zar vi sveudilj jošte neshvatjate? — reče i ponikne glavom na pèrsi.

„Ama što?“

— Eh! onda sam propao! — gorko tiho uzdahne Cecchino.

„Šta to reče, dušo moja!“ — poče Fortunat, primiv ruku mladu prijatelju — „znaj, ljubeznost Eufemie nije nit časak kucanja moga bila proměnila. Bilo bi u mom staližu jednako krivdom, da podažgem u sèrcu bezazlene děve žar ili ikakvo ufanje, ma i ako i nebi sasvim hladan prama njojzi bio. Bila bi krivda, Markolievo gostoljubje bezdušno uživati, te njegovoj kući mir i pokoj uzimati, bila bi — —

— Vi ste dakle oženjen? — zapita Ceccho, te podigne oči ozbiljno prama njemu.

„Nipošto. Tko ti to reče?“

— Zar ste se dakle drugoj zavěrili?“

„Jošte manje. Ja nosim sèrce svoje po bělome světu prosto i otvoreno, koje jošte nitko nije zahtěvao, a ni ja ga nemogoh nikome ponuditi. Malim imetkom, posvuda stranac od něgda uvěk na putu; u svojoj otačbini zalih bez otca i majke kan okljaštren dub u gori il kao Melchisedek, samo ne kralj i redovnik kano on, jesam posvuda sam u Londonu i u Pekingu, ili na pustari Sahari sám te vazda sám.“

— Sám? — proslovi děčak laskavo, glasom milena predbacivanja.

„Tebe samo imam!“ — primetne Fortunat izpravljajuć se — „ja nisam više sam.“

— Ja věrujem i uzdajem se u vas! A vi? Věrujete li i uzdajete li se u mene?

„Možem-li inače činiti uzpèrkos tvoje zagonetue i skrovne osobe? I kada mi kadkad dodje po gdě koja dvojbenost radi tvog tajanja, opovèrgne me tvoje nedužno zamamno lišce. Tako mi Boga, ti si jošte premlad, da ikakvu krivdu potajiš.“

Mladić čuvši to očitovanje stane korak natrag, pogleda ga čvèrstim i pitajućim pogledom te reče ponosnim mirom: „Signor Fortunato, ja gledam u moju prošlost i nemoram se zarumeniti. Sad smo evo francuzki sužnjevi. Moj jezik jest okovan, ali neće biti za uvěke. Uzdajte se i věrujte svomu mladjahnom prijatelju, ma bez dvoumja.“

„A Eufemia?“ — prozbori signor Linti smijući se.

— Okanite se. Pustite da se šalim. Nebojte se nit za moj nutarnji mir kako se neću ni ja za vaš, jer me je vaše blago slovo glede vas umirilo i uzpokojilo.

XIV.

Izvéstje.

Premda bijaše Švajcar veoma dobroćudan, nije mu se ipak dalo lasno pověrovati u zahtěvano uzdanje; jerbo ga slučaj nepozvanim svědokom činjaše malih dogodjajah, koji vladanje Creolovo jošte dvoličnijim prikaživahu.

Opazio je dobro, kako se je odmah iz pèrva divno tèrsio, da postigne blagovoljnost ili bar pozornost luda Cape Ruote. Dražio ga je šaljivo, obasùo ga često nadùtim govorima pohvale kano kakovu sveznalicu, hvalio mu Demostensko govorničtvo; slavio njegov dubok um u politici te

mu prorokovao iz brazdicah njegove ruke, da je odredjen za opravljanje najvišje dèržavne službe.

Nu činilo se, da to sve bě promišljeno, da time ostalo družtvo samo razveseli. Svi se smijahu i pristaše u način vraguljasta děčaka i svi se nadiviše njegovim dosětkam. U srěd ovih peckarijah upravo onda, kada biahu najspodobnije razuzdanosti il děčariji, i kada se već svaki zaboja, da će signor Pasquale prevaru zanjušiti, te se razljutiti, opazi se, kako je plemče svoga čověka dobro poznalo, pače da su mu bolje poznata Pasqualova priašnja odnošenja, nego samoj Markolievoj obitelji. Čudnovat bo taj kavalier, razdražen jednom previše, što mu se je činilo kano da ga směra izdati, jer je na same poznate stvari natucao, skoči naprasno sa stolca, ubeči oči, protegne vrat do děčaka, i prosbori običnu u sicilianskem narěčju kletvu: „Vacabunnu Mariolu! tko to kaže?“ al isto tako bèrzo dade se lukavu děčaku utažiti, zamamljen izboritim njegovim laskanjem, i ostà kano janje druževnom veselju na žèrtvu.

Ceccu se priljubi isto tako gèrdi gitaraš, kano ovomu nemirno to živahno dodijalo. Fortunat opazi začudjen novo prijateljstvo medju dvima posve si protivnima osobama i na veliko svoje čudo još i to, da mu ljubimac od někle na svako pitanje uklonjivo ili šaljivo odgovara. Cecco ode mnogo putah sam sa signorom Pasqualom u vinograde i na polja Markolieva. Imadjahu već tajnah medju sobom! Vidio ih je kadkada u daljini, kako su jedan s drugim u živahnoj rěči, a pri tom je signor Pasquale po svom načinu gibivo tělo mnogo putah i čudnovato uzvijao te rukom i mišicom amo tamo mlatio.

Ovim zabavama pridruže se malo po malo pojedini seljaci. Eufemia došla je tomu pèrva u trag, jer potraživši jednom svoga biežećega ljubimca, nadje ga u družtvu sa několiko jakih Kalabrezah u odaljenom otčinskom voćnjaku. Nu Cecco joj se na pitanje izjasni nemarno doduše ali ipak zaprijetno, kako su ti ljudi onamo slučajno prispěli. Ona mu je vjerovala i radovala se, što je bio veseljković za ostala družtva; dražila ga kano da se bavi s osnovami za okletvu; zvala ga malim Brutom te ga kinila pitanjima, za što će upotrěbiti plećasta Marucca, kojega je medju seljacima ondje upoznala.

Možda bi bio Fortunat Eufenijinu šalu za dobro uzeo, da ga nije ime Marucca na ozbiljne misli dovelo. Sěti ga iz Ceccincova govora, štono seljanom besědjaše na Marini Siderno. Bio je uvěren, da je Cecco, Creol i Sicilianac poznat u ovim primorskim okolicama Kalabrie. Ipak mladić, nehotěvši nikad o tom da govori, ostà pri tom dokle ga nepotaknè něki nov dogodjaj.

Jednoč běše Fortunat pošo rano u jutarnjem hladcu na hèrbište někoga bèrdašca, kadno još u Markolievoj kući boravljaše sve dubok san, i spozna iz daleka medj stěnovljem i kostanjevim dubljem několiko čeljadi i medju njom dvornika signore Centi i signora Pasquala. Nije se usudio, da uznemiri sbor, već ostà tiho razmatrajući i promišljavajući na městu. Što taj sastanak jošte većma sumljivim učiniti mogaše, nebi samo neobična rana doba, ni zabitnost města nego takodjer pouzdanost, kojom pružahu dva seljaka lěpo obučenom děčaku i Capo Ruoti ruku za oprost, i kako se tada svi, a svaki na pose i pojedince razidoše. Signor Pasquale sa gitarom, věrnom drugom pod

rukom poluglasno sam sa sobom nješto govoreć i različitim kretanjem rukuh prolazaše ne daleko od Švajcara.

Slědeći ga taj izza kratka vremena u grad, nadje na putu razdrapanu karticu; digne ju, te pročita ove nerazumljive rěči: „Francezi u Miletu, dakle ne Palma — nu u Sciglio sloboda ići.“ — Nezapanjiše našega Švajcara toliko ove rěči, koliko rukopis. Jer ugleda, da je isto pismo, koje je vidio prije dva měseca na onoj opominjućoj cedulji prosjačkoga děčaka na kèrflanskoj obali.

Nedvojaše više nit jedan jedini čas o početniku opomenah na Austrii.

„Budi oprezniji, moje diete!“ — reče on potiho Ceccu povèrnuvši mu listić — „mogo bi te general Reynier pred vojnim sudom pitati za ostali sadèržaj?“

„Ama, tko vam kaže, da sam to ja čèrčkao?“ — veli Cecco posměhnuv se.

— Někakav listić, kojim me nětko na Austriji opominjaše pred Englezom.

„Bože moj!“ — zavikne glasno děčak, te dèrži osramotjen obe ruke pred licem — „jao, on zna sve, sve, sve!“

— Znam ja jošte i više.

„Šta još znate?“

— Da su si veoma spodobni cimer na modruljici tvoje igle i onaj na listu, kog mi je dao englezki fregatni pisar.

„Jao, kakav sam ja smušenjak!“ — zavikne opet Cecco začudjen, smijuć se — „kako to, zar ste vi tako lukav? Nebih mislio, sudeć po vašem krotkom licu: Čověk mora da vas se čuva.“

— Ti mi to dakle priznaješ? Ama kako tebi na um pada mene opominjati tako tajno i bojazljivo pred Sir Dovnom?

„Što god Bog da, hoću da vam sad izpovědim. Věrni Barnaba, jedan od naših poslužiteljah, reče mi, da Englez prěti, da vas hoće ubiti. Meni vas bijaše milo, a svama govoriti nebijaše mi na brodu slobodno. Morao je dakle Barnaba vam u ruku moju cěduljicu po jednom Kèrfljaninu izručiti; pèrvu napisa on sam. Znate-li što odatle cèrpiti možete?

— Neznam, što dakle? reci, — ja veoma ljubim nauk.

„Da ste mi već na Austriji drag bili, prije nego ste me poznali; i što više, da sam ja uzpèrkos lukava pogleda vaših modrih očiuh, tada uzeo jamstvo u vašem obrazu, te vama onaj list na Markezu Vioganni poslao po fregatskom pisaru; kojega poznavaše nesretni Barnaba još iz Zangle."

— Ali list je izgubljen.

„Ha! ako samo živi listonoša! poslao sam već někoga; vi sam ste mi doněli komadić naputka, što sam mu poslao po ludastu čiči Pasqualu, i kojim mu naznačih kud mora da ide?"

— Izpověd nije još podpuna. Što imadeš ti potajno posla kano urotac sa kalabrezkim seljacima?

„Nitko neizpověda svoj grěh prie, nego što ga počini. Ja sam sasvim nevin. Addio, mili duhovni otče."

XV.

Strahovit dan u Geraci.

Odsele smatraše oštrije gospodin Linti život i vladanje svoga mlada prijatelja i to više iz brige nego iz ljubopitnosti za čudnovata děčaka, kojega mogaše na pogibeljnu naglost nanukati lahkoumje, živahnost i neizkustvo. Nu nitko nije mogo višé saznati o prijašnim potajnim sastancima; a izginuo je iz Gerace od onog dana Capo Ruota sa svojom gitarom. Tim manje mogaše zatajiti plamenita žarka ćud Creolova, čežnju pèrve ljubavi, čim duže i prijateljnije življaše uz děvojče, štono kako se činjaše bez pazke igrajuć se samo podpirivaše plam strasti. S toga plašio se Fortunat poradi žarke naravi svoga ljubimca onoga časa, kad bi morali otići iz Gerace. Slučaj někog strašna dogadjaja odkri mu sasma misli i ćućenja Cecchincova.

Něke ubavne krasne večeri 22. Travnja, ode mladjahni Švajcar u viništa signora Markolija, kamo běše jurve po podne obitelj pošla. Diljem bèrdine pasla su se u bujnoj i visokoj travi šarenih njivah kèrda ovacah, medju cvatućim kruškam i jabukami. Divji mogranji razsipahu amo tamo po stazi svoje cvětje ognjevite boje, kano usijano ugljevje; u to zaměnice dugi redovi orančah i limunah zastirahu stazu sěnom i vonjom. U čarobnom rasutju sutona goraše more i kopno. Fortunatu se činjaše, da nije za svog života vidio narav u razbludnijoj nasladi i bujnosti.

Prilično nemarni za tu divotu kartajuć se gospodin Markoli sa svojom suprugom, s několiko gradjanah iz

Gerace grada, svećenici i redovnici sědjahu u sěnci stare ruševne zidine.

Vijugajuća se vinova loza i barbarsko ličje proplitahu umětnu sěnicu ili kolibicu ponad stolovi, odkuda je Fortunat već iz daleka čuo sada směh sad kletvu duhovne i světovne gospode. Nu Cecco i Eufemia nebijahu ovdě. Bili su u bližnjem gajiću. On ode, da ih potraži.

Neprodre jošte duboko u zelenu tuštu starih kestenjah i već ugleda obodvoje skupa same u takovoj zabavi, koja ih odade zavrebaocu njihovu, kako se na samu znahu poslužiti što pouzdanijom nježnoštju. Pod prostranom česminom sědjaše krasna Eufemia; uzanj na tamno-zelenom busenu legnù sretni děčak, na polak naslonjen na njeno krilo. Ona mu nakiti glavu věncem divjega cvětja, koje no je hotěla urediti jošte lěpše i skladnije. Činjaše se, da je on neuztèrpljiv i da joj hoće poběći. Ona mu prečaše milujuć ga i dareći mu posluh od vremena do vremena svojim poljubcem. Napokon ga odpusti. On poběže. Pošto se je odaljio, tražaše po liticah, ljutih i lužnih čistinah cvětje, što si pomnjivo braše jamačno za milu ljubu. Ona neprestano slědjaše svojim pogledom mila ubava kupioca.

Jošte gledaše Fortunat radostno i brižljivo taj idilični prizor, kadno se iznenada začù u dubokoj tihoći šume težàk udarac, koi grumnu kano mukli grom. Zemlja se tresaše. Zabunjen Švajcar ćuti pod nogama amo tamo tèrzanje mekana busena, na kojem stajaše, te list izgubi sominj. Tèrtjaše plećimice prama jednom debelom dèrvu.

U zraku je bila podpuna tišina, čuo se je samo někakav čudnovat šum i žamor kroz lug kao da je bura,

Polagano se približi, muklim štropotom, kano kakova hajka divjih veparah, koji prodiru kroz lužnu guštaru. Dèrva se tresu i sagiblju svoje vèrhove duboko u granje pobližjega dèrvetja, te ga silom tèrgaju. U tami gèrmja opazi se nejasno, njeka tmasta nakaz spodobna divjoj ogromnoj zvěradi davnoga světa, koje gorostasnu okostnicu kažu čudećemu se potomstvu Sěveria i obale Ohia. Zemlja se je tresla pod svakim korakom; šikara bi u gibanju kano slaba tèrstika.

„Za pet ranah božih!“ — dignu se něki glas, a Eufemia doběži ovamo blěda od straha kao kakov mramorni kip. Koračaše bèrzo i nesěgurno. U to Fortunat stane preda nju, primi ju i zagèrli i dèržaše ju težko odisajuću na svojim pèrsima. U někoj daljini začu se divlje jaukanje, vapaj i glasna molitva někih osobah; valjda iz one sěnice gdje je malo prije veselo žamorio směh.

U taj čas svanu iz šikarja i gèrmlja, nezgrapno i na mahove kano prilazeće bèrdo, golema klisurasta kèrševina, umotana u mašinu, travu i sgnječeno lišće. Tako u běgu došavši i visu na stèrminu poćutiše, gdě zemlja oko njih sve većom i jačom i sve više umnožavajućom silom praska, puca, lama se i pada razdrobljena i smèrvljena u prodolinu.

Fortunat to sve grozotom gledaše i noseć na rukuh trepteću uplašenu děvojku odmicaše se sve više na stran. Njezino lice bijaše o njegovo naslonjeno, pak napokon uzdahne tiho: „Potres! Pomoz' nam Bože i sveta Marijo!“ Bojazljivo svrati zarumenivši se natrag glavom i stidljivo se izvine iz zagèrljaja svomu krasnomu zaštitniku.

U isto doba prodre do njih oštar, tužan nu kratak vapaj. Pogledaše onamo. Bijaše Cecco, i stajaše tik pred njima obrazom kao od zemlje a něm i nepomičan. Samo mu u očima sěvaše plam gnjevna preziranja.

„Vajme Cecco! Smiluj se o Bože!“ — viknu Eufemia i pobèrziv k njemu uzdahne — „kolika nesreća!“

On joj dade znak rukom, da ga se kani i gorkim posměhom reče: „Dà, dà nesreća, samo mi je žao, što sam vas pomeo u gèrljenju. Al netrebaste se razstati, ja ću otići.“

„A kako vam se hoće šaliti, dok se evo bèrda lome i ruše?“ — zapita ga kći Markolieva.

„Zar sbilja opaziste tù malenkost, signora? — odgovori on — „ja mišljah da biste na njegovim grudima morala zaboraviti ma kako jak prolom zemlje.“

Fortunat ga promatraše kimajuć glavom te reče: „Ceccino, kako ti besjediš!“

„Signore Fortunato Linti, to vam je govor čověka prevarena i obmamljena!“ — odvrati mladić, ponosno nu mirno; pa dignuv oko prama nebu, pritisne si ruke na sèrce, kano da hoće da utaži duboku bol, naglo se obèrne i u tili ga čas nestà u gèrmju.

Na to Fortunat odvede šuteću kao kamen Eufemiu njezinim roditeljima. Nu ovi bješe jur sa ostalom družbom u běg nagnuli gradu; a iz grada opet tèrčahu ljudi na polje; amo tamo ležaše po několiko Bogu se molećih ljudih ili da bolje rečem čitave hèrpe bijahu na livadah i oranicah; a bijaše ih, koji bježahu nizbèrdice smèrtnom tjerani mukom. A ì francuzka posada izadje u bèrzom

maršu prama obali, gdjeno njeki što na žalu što na ribarskih pronoćiše ladjah.

Nebi čověk věrovao, kako taj prirodni pojav uplaši cělu varošicu, premda skoro nijedna godina neprodje bez takovih pojavah. Fortunat u onoj vrevi i nalozi ljudinstva te u nastavšem sutonu izgubi Eufemiu pa gledajuć i obziruć se opazi, da u gradu sve ulice kano obumroše, sve kuće da su prazne i posvuda samo mèrtva tišina kano u grobu. I on je veći dio noći obilazio po njivah i livadah reć bi kao tucak od nemila do nedraga ali nije našao nikoga od kućaninah. Napokon se vrati i spavaše sam u praznome stanju.

XVI.

Razstanak.

Tekar drugi dan napuči se tiha varoš, pa i kuća Markolijeva. I Cecco dodje al rek bi sasvim drugi nego bijaše jučer. Cělo mu se bitje proměni. Vesela vragoljasta volja preobratila se u budnu ozbiljnost; laskavo ponašanje u hladnu udvornost a vesele dosětke u prisiljenu šalu. Fortunat pogodi uzrok toj proměni; al se badava tèrsio da umiri sèrdita Ceccu, jer mu nikako nepodje za rukom, da ga skloni na razgovor o tome i da mu izvadi tèrn sljubavnosti ili ljubomornosti iz pèrsiuh. Činijaše se pako, da je Eufemia malo sretnija od prije; jer ako se i nije Cecco š njome toliko družio kano prije, izkazivaše joj se ipak uljudnim, na što ga nukahu štovanje prama lěpom spolu, način i gostoljubje u kući.

Doduše se ukazivaše za několiko danah opet onako živahan kano prije, nu činilo se, da je to više s nutarnje borbe nego s měnbene větrovne děčačke dobe i da srećno umě nadvladati sam sebe; tako je barem o njem mislio njegov prijatelj. Njemu se svuda i svagda uklanjaše, ka dagod to nebi uljudnost branila; te samo kadkada, kad je mislio, da ga nitko nevidi, uprè unj oči tmastim dugotrajnim pogledom. Koliko je siromah mladić tèrpio pokazivahu cèrne oči zaplakane, kakovima mnogo putah dodje u družtvo.

Dojakošnjeg pokoja nestadè. A ni Fortunat nije pri tom manje tèrpio od onog čudnovatog mladića. Ljubljaše ga više, nego što je prije ikad sam osětjao; izgubiti prijateljstvo svoga ljubimca bijaše mu nješta nesnosljiva. Zaman se dosta putih ljutio rad suzah, što su mu kad sam bijaše i kad bi se spomenuo odmetnoga milostnika, poletile u oko. Kadgod bi Cecco izvan kuće u kom drugom družtvu, što se sada često sgadjaše, nije mogao Fortunat da zataji něku neuztèrpljivost, dug čas i zlovolju a nemogaše ni nad jačati želju za děčakom. Čežnja se pretvori u ljubomorstvo, kad je sastajao skoro već i zaboravljenog Sir Dovna u Ceccovu družtvu. Neimaše sèrce da progovori sa obojicom. Gorkoća i mèržnja proti světu pojavi se u duši i ćudi njegovoj[1], kad je vidio da je odtisnut iz prijateljstva i onim, kojim bě život spasio i koje makar i bijahu nezahvalni jošte uvěk iskreno i svesèrdno ljubi.

U tom premučnome položaju prodjoše tri nedělje danah. Želio je, da bude daleko od Gerace, pače ginuo za někom velikom zabavom i proměnom, koja bi sama moguća svaki put ugašivati misli i čuvstva, kad bi god okrenule starim putem. U toj nutarnoj borbi sa sobom —

što i jest najtežje na ovome světu — ohrabrio si je sèrce, iz mehke ćudi načinio si krutu ćud te postao upravo muževan i ponosan; što bi svatko opazio, kad bi mu baš htěo da sravni sèrdce s onim plačućim mekim sèreem i prijašnje neštovanje sama sebe sa sadašnjim štovanjem; jer je evo znao zatajiti i umaliti žalost sbog uvrede razmažena děčaka.

Morao se je zaisto potajno samome sebi diviti nad tolikom věštinom i mukom, ako i jest po vidu malenkost, što si je znao nadvladati silna svoja čuvstva. Ali i on se prevari kao mnogi praotca Adama sinovi, koji nagnutje dèrže za stvarcu neznatnu, ludorijom ju zovu, te ga se neće da ugiblju, dok nije preuzeo mah misleć: ono nečini štete. I najslabije nagnutje postaje u nas jakim, kad mu se čověk neće namah da ugne; i doisto neima veće nesgode, nego njemu zadovaljati.

Koliko god je razboriti Fortunat nastojao oteti se čarobiji okolnostih, zaplitjao se je njegov udes sve to više u sudbinu Creola.

XVII.

U ruševini.

Několiko danah izza onog potresa vratio se Fortunat iz šetnje, što mu je od onda bivala najugodnija zabava, bio sàm, samodrug ili u družtvu; i više no inako htijaše da se razvedri. Bijaše někog sparnog dana: sunce je kroz nepogodne mèrke oblačine protičuć probijalo pripecajućim tracima.

Mladić bijaše već blizu varošice, kad eto plahovita dažda! On pobĕgne u jednu nuz put oborenu sgradu; bijaše to kano podèrtina u gruhu a tužna uspomena onog strahovitog u naravi pojava god. 1783. Tù se zakloni pod jedan ulomak na polak potresom srušena svodišta. Sve zidine na okolo bijahu reć bi cigla pukotina te se jedva jedno drugoga kao na milosti dèržalo. Na jednom zidu vidĕ se jošte u kamen uklesan gèrb kneževske porodice Grimaldi, koja imaše jur od nĕgda nad Gerace i tom okolicom nĕkakovih vladarskih pravah.

I upravo htjede Fortunato da progledje i razvidi i ine ostavštine po toj podèrtini, kad netom začu korake i glas ljudih, koji se jamačno s istoga uzroka s koga i on, utekoše u tu pustu sgradu. Jedna ih samo stĕna razstavljaše od njega. On upozna odmah po glasu i izrazu učena čiču Pasquale-a, koga nebje već više tjedanah vidĕti u gradiću. Ali se jošte više začudi, čuvši i razpoznavši glas Ceccov. — Fortunat ušutka se kao da ga ondje nije ni bilo.

„Ama, kakov imaše uzrok, da on vas vèrli kavalieru uhvati?“ — reče Cecco, a onda nastavi izza male stanke: „Malo da se nisam razbolio od mislih, kad nisam znao, što je s vami? Ginuo sam od neuztèrpljivosti, da sve saznam. Dajte mi, molim, bèrzo list markeze Vioganni?“

— Sreća božja, da mi nedade nikakova lista. Ona i grof Rihera glavni su si neprijatelji.

„Nikakova lista? Pa vi to jošte i srećom zovete? To je za me nesreća!“

— Nipošto, signore Cecco. Vam je poznato, da sam ja isto onako stara plemstva, kao i grof, ali da su kod

mene našli ma kakav list, on bi samnom postupao kano sa svojim vasalom. Pa što mislite, da bi mi evo ovako kano plemiću odsěkli sěkirom glavu? Nebi doisto nego bi me bili oběsili na pèrvo dèrvo!

„Al moje pismo na markezu?“

— A to je sasvim nješto drugoga, reče opet on. Slušajte, kazat ću vam gospodičiću: Signor Pasquale je već stotine i stotine odvětnikah odpravio dugim nosom iz sudištne dvorane; „Vacabunnu Mariolu“! pak što su mu sada sicilianski seljaci?

„Slava vam i vašemu razboru; a i svemu je već světu vaša slava poznata. Kažite mi molim kakvom ste varkom došli do markeze? Upravo gorim od pohote da saznam i da se divim vašemu činu. Zašto niste Petra Marucca doveli sobom?“

— Petra? Tà služi pod barjakom luda kancelara i neznam pravo, da-li na ovom světu il u světu pokojnikah.

„A gdě ste vi viděli kancelara? Vi, mislim, govorite to o Vivenziu?“

— Dà, dà govorim o tom biesnom psetu! Grof Ribera je prama njemu još kao angjeo — dakako slěpi angjeo. Ludi kancelar vodi ga kano vodja pas; on běsan i lud slěpa vodi gospara ili da pravo rečem tamo su svi slěpi. Rade a neznaju da meni te uvěk meni na ruku rade. Kako sam došao s Maruccom u Reggio — — —

„Za Boga u Reggio? Tà sam zapovědio u Sciglio!“

— Sciglio? Zašto onamo? Stvari su se proměnile; jer je princip Hessenphilippstalski dao u Reggio dovesti do 8000 Sicilianacah; a onud su se klatili na tisuće kalabrezki i sicilianski seljaci! Samo tiho rečem sam sobom:

Sve je to moje maslo, svi moji podmićenici. Ljudi neznadu tko sam ali uztèrpite se! do koj dan bit će divjih četah i kod nas u Geraci. Ja ću već učiniti, da dojdu.

„Dakle je zbilja već princip Hessenphilippstalski u Reggiu?“

— Još dalje — već u Seminari. Francezi nemogu da ga suzdèrže; běže pred njim kano zeci pred ogrom, dà još dalje — princip je već u Gioji u Nikoteri; pače još dalje! on već maršira proti Miletu. Francezima je konac. Kralj Josip se sprema! Ferdinando i Dragoila u Palermi već su gotovi za put, da u Napulju slave ulazak! Ali gospodičiću: da se samo neprevarimo u računu! Više vam neću da kažem. Njekoji ljudi, pamtite dobro, njekoji ljudi kuhaju starome kralju i kraljici poparu. Time sam vam sve kazao. Sve, sve, što sam znao.

„Sve i ništa! Izvolite se jasnije izraziti. Ele nismo ni jedan trenutak više sěgurni od oboružanih četah Sicilie? Ja toga nevěrujem. Francezka posada o tom bi bila obavěštjena.“

— Slěpi su, slěpi, svi su slěpi, Francezi i Sicilianci.

„Pa što je sam grof Ribera medju oboružanim seljacima?“

— Dàšto! Kao gusti rojevi i jata skakavacah, prolaze i haraju zemljom. Grof ode od Sciglia prema Monteleoni. Cancellieri hoće na englezkim brodovima pasti Francezima na ledja gdě god kraj sv. Eufemie ili Amateje.

„Jao i neopako, signore Capo Ruota! Ma šta će onda biti iz nas siromašnih brodolomacah?“

— Hm! Svatko će samo Franceze ubijati, vam drugima neće nitko ništa učiniti. Nu dosta o tom; nego hajde

da se latimo Sicilianacah pa da bacimo na stran sve formule — parbe. Mi ćemo ih do skoro odpremiti. Ali da toga nekazaste nikomu!

„Neću! ali bih želio — — —

— Tako mi Boga nit rěčce o tom! Zakunite se —

„Kunem vam se svima svetcima. Al hoćete-li mi napokon kazati, što je s mojim listom?“

— Predao sam ga markezi Vioganni i Pietro joj izruči svoga zajedno sa mnom.

„Vi ste čověk, signore kavaliere, kakova već neima u svem světu. Nuder nastavite! Gdě je i kako se nalazi markeza?“

— Sad stanuje u svom dvoru izvan grada. Ugostiše nas lěpo; meni dadoše krasnu sobu i tri poslužitelja. Zvahu me uvěk samo, signorom kavalierom. Al to samo po prilici; jer ipak nitko nezna tko sam.

„Nisam-li vam već u napred kazao, da će vam udvoravati i paziti vas kano oči u glavi?“

— Kad krenuh na put dala mi je markeza něšto putna troška, od prilike kolika je měsečna plaća predsědnika kr. komore; pa mi reče: Ako vam, mladi gospodine, uztreba novacah da uzmognete prispěti do Sciglia, da vam ih ja pozajmim.“

„Ja? vèrli kavaliere, ja? u Sciglio? Ala to bi ludo bilo. Toga sì ponipošto nemože željeti markeza. Ja sam uvěren, da ona o tom nije ništa govorila. Mora da vas vara vaša krasna inače pamet.“

— Signor Cecco: Onoga da prevari pamet, koi je toliko na njoj jak, da znade na izust sve ustavne dèržavne ustanove od dobe kralja Rogera, pak do věžbe Gran Cortia,

i onih devet knjigah od Karla III. i. t. d. neračunajuć debeo nu zalih Codice Cannonico, — onomu rekoh — pazite dobro! — onomu — nu što htědoh, da rečem?

„Htědoste mi reći, zašto ja moram poći u Sciglio?"

— Jer vas tamo očekiva markeza Vioganni, ì dočekat će vas; morate bo onamo i ondě zajedno š njome, kako veljaše, cělu jednu godinu prebivati. U kastelu saznat ćete od zapovědnika markezin stan. Hoće — mora s vama da govori o sudbini Donne Beatrice Piff — Puff — ili kako se zove; ja joj imena nezapamtih, nu znam da je to kći njekoga duke Piff — Puff. Imam ja na što važnijega nego na ženska imena misliti.

„Dà, dà, dèržavni i kraljevski poslovi osvojili svu pomnju vašega veleumja! Nezahtěvam ja ino ni saznati, već samo kad kani markeza doći u Sciglio?"

— Točno je dan naznačila, vi nesměte uzmanjkati, ako je ikako moguće. Dakle se po tom ravnajte.

„Dobro, samo mi kažite dan. Ja ću pokorno posluhnuti i doći."

— Dan — mislim — da zbilja! Svibnja, lipnja, sèrpnja — medjutim, možda si je Marucco bolje upamtio; nu svakako stoji — i taj dan u kalendaru; možete ga dakle tamo potražiti.

„To i sàm znam, najoštroumniji gospodine svih Capo Ruotah; ali vas molim, razmislite se; meni je mnogo do toga stalo, da saznadem dan."

— Mi ì nama slični ljudi običajemo o ovakovim sitnicama kazati: Minima non curat Praetor! Grof Ribera nije se mogao sětiti, da je vas, mladi gospodine, ikada vidio kod markeze Viogamni. Opisah mu točno vašu sliku, pri-

liku, oděću i creolsko obražce. Bog i duša, osvjedočen sam da nemože da bude točniji ikakov na světu potěrovni list. Al sve uzaludu; on se nesěćaše nikakova Cecca.

„Šta? kako? Tà bi-li moguće bilo da se možda —? Koi djavo vas naputi sve to grofu odati? O Bože, ali ste vi od svih magaracah najbudalastije magare.“

— Vacabunnu Mariolu! Tko je magarac? Odgovaraj!

„Ma kako možete samo pitati, tko? Negovorite-li o grofu? Niste-li kazali, da se mene nesěća? Ama vi sam znate, koliko putah ste dolazili u kuću markeze, i kako je vitka dvorkinja Bettina uzimala vaše prisege i zakletve, jest, jest — nezahvalnica, koja vam učini mnogi pèrkos! Ta vi dobro znate, da se ni markeza mene odmah nesěćaše, kad joj izručiste moj list! Ali zar me se i grof više nespominjaše?“

— Ni malo, nego je htěo sve više od mene saznati; dao me je uhvatiti i prětio mi, da će me tako dugo dèržati u tamnici i mučiti me, dok mu neizbrojim sve po imenu ljude utonologa tèrštanskog broda.

„Grof je vikô okrutnosti. Čudim se, da ste ipak poběgli tome kèrvoloku.“

— Ja? ha, ha! Netreba se za me brinuti. Umirih ga věrodostojnom nadom, da ćete vi skoro onamo doći sa svojim Kastorom ili Polluksom, putnim svojim drugom signorom Fortunatom, koi hoće, da stupi u englezku službu.

„Pa i to izbèrbljaste? Al šta se to grofa tiče?“

— Pa zašto bi tajio čověka ridje kose, koi se šetje o bělome danu po sokacima Gerace?

„Vi ste staro blebetalo! Odmah mi dozovite Petra Marucca, pa bio gdě mu drago. Moram sutra š njime

govoriti; ali nè, ne sutra nego još danas. Ako mi ga nepošaljete: evo vam moje glave, da iz vas nikad ni predsědnika dà niti čistitelja sobe, nit pandura u skupnovladi.

Tim se završi razgovor. Valjda je Cecco na to odmah odišao; jerbo je Pasquale za njim više putah povikavao mèrmljajuć nerazumljivu kletvu; a list padè preko razvaline.

Za čas izidje i Fortunat iz svog skrovišta. Čuvši taj razgovor imadjaše dosta povoda k razmišljavanju i raznim sumnjama. Nu pèrvo što učini bijaše, da je išao francezkom načeoniku města, da ga izvěsti, da se je u svem puku raznio glas o došašću principa hessen-philippstalskoga i o uzmaku Francezah.

„To ja već znadem!" — reče kapetan Abram posve hladnokèrvno, ili rekao bi više pretvorenom spokojnostju — „pa žalibože znam toga ja još i više. Izgubismo kraj Seminare několiko momakah. Hajdučke čete postaju sve to veće, dolazeć ovamo od Sciglia. Drumovi su s njih nesěgurni, te hvataju putem naše ordonance. General me ostavi osamljena na ovom izgubljenom městu bez svakih naredbah, kako da se vladam. Ja sam se već ipak spremio. Kad pèrva puška puče, pridružite se nam i vi sa svojim drugovima."

XVIII.

Sumnja.

Tim neveselim glasom odpuštjen, vrati se Švajcar Markolievoj kući, gdě je mislio naći signora Pasquala. Nu ga nije našao; samo mimogred sazna, da je ludi

čiča opet osvanuo, ali na kratko vrěme. Cecco dodà posve nemarno, da mu je čiča poběgao pred gradom po najvećoj kiši.

Švajcaru bijaše mnogo do toga stalo, da govori sa Capom Ruotom i da ga koje šta izpita. Zato ni neostavi cěo drugi dan kuću, nebi l' bio sretan dočekati signora Pasquala. A kad ga nebi, odide treći dan sam da ga potraži; te jedva stupiv na ulicu, dodje mu pozdravljajuć ga u susrět jedan od onih svetjenikah, koji bijahu podobro poznati u Markolievoj kući. Sunčao se je dangubeći sa jošte několiko svojih prečastnih drugovah. Kad je čuo bogoljubni čověk Fortunatovo pitanje za Pasquala, mahne udvorno glavom i uvěravaše ga da nije daleko. Zatim odoše obojica, da ga traže. Svetjenik ostavi Fortunata několiko putah, pod izlikom, da ide zanj pitati u kuće, u koje se je Capo Ruota običavao svraćati. Poslě dobra pol sata vrati se svetjenik i uvěravaše Fortunata, da su ga ljudi vidili malo prije ići prama cèrkvici della Croce. Fortunat je znao, gdě je ta kapelica; bijaše samo četvèrt sata odaljena od grada i ležaše na milovidnoj romantičkoj visini jedne klisurine, medj sěnatim kestenjima. Uljudni svetjenik nedade se nikako nadgovoriti, da ga nebi onamo sprovodio bar koj komad puta, a onda ga poslě bar pogledom slědio do cèrkvice. I zbilja sědjaše u pristrěšku pomalene cèrkvice seljak, koi se je, kad je Fortunat donj došao, prijazno sa kamenite klupi digo i rekao, da Capo Ruota, kojega on inače dobro pozna, nije danas ondě ni bio. Rěč po rěč, zametnuo se razgovor. Seljak bijaše veoma točno izvěštjen o najnovijim vojnim dogadjajima po Kalabriji, i o pogibeljnom položaju Fran-

cezah. S toga se nije Švajcar ni snebivao, pokraj vladajućeg onog uzbunjena u puku duha i znatiželjnosti toga seljaka, koi je htěo, da sazna sve potankosti o brodolomju nesretne ladje „Austrije“. Fortunat opetovàše na novo, što je već sto putah pripovědao. Al se pitalac svratjao vazda na govor o signori Rozi di Centi i njezinom družtvu, žaleći svesèrdno njezinu smèrt. Akoprem i taj čověk pitaše dosta tobož nehajno i nemarno, bude ipak dobroćudnu odgovaraocu sumljiv svojim načinom razpitavanja; na priměr kad je pitao, kako da je Creol prispěo k nesretnoj signori? Kako da se zvahu ona dva druga pratioca? Koje su bili dobe i podobe? Je-li jošte koja ženska utonula osim signore Centi? Jeda-li se nije ništa il štogod izbavilo od imetka ove donne? Kad mu Fortunat udilj jednim te istim slovom odgovarao: „Ja neznam, ili što me briga za druge“; nije se već htělo Kalabrezcu o tom ni govoriti, te okrenù besědu drugim pravcem; světovaše dobroga Švajcara, da ostavi s plemčetom što bèrže bolje može Gerace te da se podade pod obranu kraljevske sicilianske vojske govoreći: „Poběduo njihovo oružje približuje se svom silom ovamo; čete su već u susědstvu; oni će bez pomilovanja ražati posadu Geračku i sve, što k njoj spada.“ Fortunat stisne ramenima, te se izpriča sa danom francezkomu zapověduiku rěčju, da se bez dozvoljenja generala Reynier-a neće odaljiti; tada se seljak bèrzo ogleda na sve strane, i reče ćudnovato proměnjenim glasom: Signore Linti, nisu meni nepoznati uzroci i svèrha vašeg putovanja po Siciliji. Nuder govorimo iskreno jedan drugomu. Vi tražite někakovu častničku službu u pukovniji Frohburg. O vama visi, da sad dobijete službu a sutra

otvoreno pismo. Ako ste već služili kao kapetan ja vam obećavam čast četnika u vojski zakonita kralja obe Sicilije. Ja sam nětko drugi, nego se je vama činilo.“

„Dakle tko ste?“ — zapita Fortunat ni začudjen ni zabunjen.

— U službi kralja Ferdinanda. Savětujem vas, ostavite bez obzirce Gerace. Ta šaka Francezah izgubljena je već sada. Dodjoh i osvědočih se o položaju stvarih. To gnězdo zajedno sa svim što ima, jest već sada moje. Moji momci stoje na okolo po svim gorskim putevima.

„Hà! vèrlo dobro. Nu ja hoću da znam čověka, komu ću se pověriti.“

— Kad bi vas htěo prevariti, nebi věre mi bio u smetnji da izmislim kakovo ime i dao bi vam šta žuta za zlato. Ajde, ajde; dovedite ovamo sa sobom ma pod kakvom vam drago izlikom svoga polutanca ili Creola, dočekat ću vas ovdě kod ove cèrkvice. Sutra već nosit ćete četničko odělo. Evo vam moja rěč. Nemojte oklěvati, meni se sili.

„Kako možete zadatu rěč dèržati vi, kad drugoga savětujete, da nedèrži svoje.“

— „Nuderte da vam se očitujem.“ Na to preobućeni seljak odvine prostačku surinu i košulju i pokaže na pèrsluku od najfinije vune srebrom upleten znak reda svetoga Januarìa.

„Ja sam kraljevski pukovnik; ime mi je Vivenzio, a Cancellieri se zovem“ — to reče i kopčeći se dodà: „sumnjate-li jošte?“

Švajcar ga gledaše pozornijim okom od kada mu je saznao ime. Dobro se je još sětjao, što govorahu Pasquale

i Cecco o tom čověku te se je upravo čudio njegovoj smionosti, gdě se je usudio doći u grad Francezom posědnut, i gdě toliku važnost polaže na signoru Rozu di Centi.

— Nuder odvažite se! — reče glasnije sicilianski pukovnik.

„Pa što onda signore, ako me nebi htělo slěditi ono plemče?“ — zapita Fortunat.

— Molim vas, dovedite ga samo ovamo. Tu ćemo ob inom govoriti. Ja kriv, ako nepodje s nama.

„Dobro, dobro, ali zašto vi negovoriste sám š njime, kad ste već bili u gradu?“

— Neviděh ga borami nigdě na samu. Nije ga moći izmamiti iz družtva někakova Engleza, bivšega s njim kod francezkog zapovědnika, koji ga je sprovodio do samoga konaka. A to si možete lasno i sam misliti da Gerace za mene nije baš najsěgurnije město; a nisam sasvim ni nepoznat a zlih i lopovskih ljudih i izdajicah ima posvuda. Nu dovedite to plemče samo ovamo, mislim da se Cecco zove. Trebate-li možebit novacah?“

„Ne, gospodine pukovniče!“ — odvrati Fortunat, komu sad puče medju očima i on se sětio, da je Cecco zbilja ručao sa Sir Dovnom kod načelnika Abrama i veći dio dana tamo sproveo.

— Dodjite, signore Linti nemojte kasniti. Ako pak polutanac i nebi imao volje, nesilite ga odviše, nu svakako ga ovamo dovedite. Želim ga viděti. Možebit mi podje za rukom, da ga nagovorim, da podje s nami. Nu, nu — glednite onamo! Eno znatno velike francezke čete

iz grada, ide valjda ovamo na bèrdo. Ja ću se sakriti i vas pričekati.

„Nemojte se sakriti, gospodine obèrstaru! Ta bit ćete u dvostrukoj pogibelji. A vidite eno i drugu četu, kako se čini ide i ona ovamo. Medjutim ćete mi dopustiti, što ja za grěh scěnim, „nedèržati rěč“; od toga grěha istina bit ću odrěšen u izpovědaonici, ali ne u duši svojoj.“

Obojica zamuknu, te se jedan čas němo motre i neznadu šta bi? te nakloniv se jedan drugomu, hitro se razstanu. Pukovnik ode bèrzim krokom uz bèrdo; a Fortunat nizbèrdice. Dole na putu nadje jošte svetjenika, koi ga namah zapita dosta tobože nehajno: „zašto ga nedoprati Capo Ruota? I čuvši, da njega nebijaše gore, primetne isto tako nemarno: „Dakle je onaj koi dèržaše toga seljaka za Pasquala prevario sebe i nas.“

Švajcar idjaše lahko mašuć glavom uz bogoljubna čověka, koi mu se, stvari pobolje promotriv, nečinjaše već sasma čist. Valjda je Fortunat poznavao već od prije, dobrohotnu i dobrovoljnu radinost i sklonost većine talianskih svetjenikah one dobe, ono nastojanje da se svagdě udomaće i upletu u sve poslove, ticali se sèrdca, cèrkve, kuće ili vlade.

XIX.

Spremanje na polazak.

Nu ovaj razgovor kraj cèrkvice učini na Fortunata velik utisak, koga bi se on bio rada oslobodio. Osětjao

je, da je opet strovaljen natrag u onu mučnu, dvojnu nesěgurnost o svem što se njega ticaše, i u neizvěstnost u kakvoj je bio samo jedanput za života i to prije brodolomja na Sidarnskoj Marini; to je položaj, u kojem iz čezavaju sve uspomene prošlosti i sve nade za budućnost; time bo nemilo se baca u dvojbenu igru svemu temelj i uvět a to će reći sám život. Čekalo ga novo brodolomje, skora navala na neutvèrdjen grad Gerace a udarit će divji neuredni čopori sicilianskih seljakah, kalabrezkih běgunacah i napuljskih hajdukah, koje parlamentarska vlada oboružala a poticali věrom pomamljeni svetjenici. To je sve prilažalo bezakonitim divjim načinom, da sve pokolju i razore, što im na oko dodje. Svatko je već poznavao njihova nečověčja děla, zvěrsku běsnoću i goropadnost. Svět pripovědaše o tom svakojakih strahovitih priměrah; tà već i u samoj Kalabriji potegnuše na njih svoje oružje onděšnji gradovi i okolice. Istinabog Francezi ih samo pogèrdno nazivahu: „Pustahijam i hajducima“, ali nemogahu da zataje strah i bojazan pred tom poruglјivo zvanom hajdučkom četom.

Fortunat je pomislio, da su već negdě na blizu, kako se je Cancellieri pokazao — i uvidjao je, da su š njime bili u sporazumljenju něki gradjani pače i sami popovi. Francezka posada bijaše dakako preslaba za odpor. To je kapetan Abram dobro znao, nu nije ipak běžao. Nepreostade mu drugo već věrno na svom městu poginuti po dužnosti i poštenju francezke vojske. Od několiko danah radio je više no ikada prije i dèržao vojnike svaki čas spremne na boj. Na sat daleko od grada obilažahu izaslane čete okolicu. Kad i kad čù se od gradića tutanj doboža.

Da je Švajcaru dopušteno bilo oružjem u ruci u bitkama sudělovati, nebi se bio toliko plašio približavajuće se pogibelji. Al morat neoružan, jedino gledati, kao što i na kèrmi „Austrije“ te čekati trenutak odluke i opasni udes, to mu dakako oslabi i umali hrabrost.

U tom razmatranju, gdě se je malo ili ništa pouzdavao na šaku francezkih vojnikah, a vele sumnjao o poštenju gradskih stanovnikah, nezadavaše mu toliko skèrbi vlastita sudbina, koja ga čekaše, koliko nesmotrenost sirote děčaka (plemčeta), koi je takodjer bio bez obrane, i koga je možebit iz valovja spasio valjda samo za strahovitije muke. Jer iz onih doduše zagonětnih rěčih Capa Ruote i Cancelliera, medju kojima je očevidni, ako i taman bio savez, mogaše još više sumnjati, da je i Creol upleten u žalostna i protivna odnošenja moćnijih sicilianskih obiteljih. Strah i groza Ceccova povratit se u Zanglu, zatajivanje, kad bi razgovor o prošlosti, osobit odnošaj prama svojoj tajnoj gospodarici na „Austriji“, neizkazano nehajstvo za njezinu propast, čudnovata popitivanja iz Sicilie radi udesa te ženske — sve to směraše na dogadjaje, u kojih nije moguće da bude Creol sasvim nedužan. Njegova ljubeznost, kojom se je znao svakome sèrcu ulaskati, lahko planutje ćudi nalik živoj vatri, neukrotiva tvèrdokornost, činjahu se više prikladna da podupru nego da zabace žalobne mu sumnje.

Nu sve to nije nimalo umaljivalo sklonost Švajcarovu prama plemčetu dà reć bi, da je to još većma uzpamtjivalo moć ljubavi. Mladost Ceccova kano i něžnost u svakom kretanju, — uz to otvoreno, děčinsko, iskreno lice, u kojem se je odsěvao i najmanji potres ćudi: bijahu dokazi

o njegovoj nevinošti i bezazlenosti, dakle svědoci, koje nije moći zabaciti. Ma uzpèrkos nehajstvu i prostodušju děčakovu prama sebi od onoga dana, kod je potres bio, opazi ipak Fordunat znakove prijašnjega nagnutja.

Sudbinom kano i svojim sèrcem odredjen da bude branitelj ubogu ostavljenu děčaku, odluči u sebi da ga neće ostaviti ni u sadašnjem pogibeljnom položaju.

Zamišljen vrati se u grad, gdě ga slučajno susrěte Sir Dovn, proslovivši: „Eto sve se je proměnilo! Francezi se spremaju na put. Došla im je zapověd iz glavnoga stana. Za njih idu stvari posve krivim putem!“

„Kako to?“ — zapita ga Fortunat, kojemu se duša ujedno razveseli i uplaši kad ga on nagovori.

— General Reynier vratja se sa svom svojom vojnom silom. Glavni stan principa hessen-philippstalskoga već je u Miletu. Sve je uzbunjeno u ovoj okolici proti svojim dojakašnjim mučiteljima; Sicilianci navaljuju jurišem bez zaprěke ovamo preko gore; veli se, da su im prednje straže već sasvim blizu. Kapetan Abram uzmaknù prekrasno.

„Zlo i naopako, gosparu. A kada ćemo mi i kuda?“

— Za to se ja ni najmanje nebrinem. Svatko se neka za se skèrbi. Francezi su toli smutjenì, da neuzimlju više nikakova obzira na nas, pa ako nam se hoće, možemo il ostati ili š njima otići. Ja ostanem.

„Da pričekate sicilianske haramije? Za Boga, gosparu bud što mu drago, nuder pokušajmo spasit se zajedno sa posadom!

— Kad bi i htěo, nebi mi bilo moguće, jer sam bolestan; imam groznicu; te nebi mogao podněti trud i muku

putovanja ili bolje da kažem, toga běga. Svakako ću ostati da ovdje nadjem il slobodu ili smèrt.

Britanac ostà tvèrd u toj nakani. A Fortunat ode odmah k zapovědniku města, da se ubavěsti točno, kako stvari stoje? Taj upravo izdade zapověd da se dobave sedam mazgah i sedam seljakah, koji će posadu pratiti. Iz licah městnih starešinah, kojima bě dana ta zapověd, nije baš bilo težko pogoditi brigu i bezufanje, da će težko bit naći za to ljudih i mazgah. Kapetan pak nije se više ni brinuo zato što su oklěvali. „Zar mislite“ — ciknu — „da moram vama i vašim razbojnicima ostavit spreme sukna, što ih je za vojsku kupio general od nasela broda? Ća, odtale! — Vi mi morate još prije večere dobaviti što zahtěvam ili ću si sam pomoći, ali znajte na vaš trošak.“

Sve se je bavilo spremanjem robe. Na pisaćim stolovima bijaše najveći nered. Listonoše se izměnjaju: jedni dolaze drugi odlaze. Sve bijaše slika i prilika velikoj vrevi i pogibelji, kano da je bio neprijatelj već pred vratima!

„Kako čujem i vidim, kapetane, hoćete da ostavite Gerace!“ — veli signor Linti.

„Dà! jutros dobismo zapověd“ — odgovori kapetan — „moramo u Monteleone. A što se vas i vaših tèrstjanskih suputnikah tiče, poruči mi general, da je svakomu na volju, poći s nama ili da ostane. Nu vama ja kao prijatelju savětujem, da se nami pridružite. Za koi dan vèrvit će po gradu Gerace razbojničke čete, od kojih već sada nisu sěgurne gore ni lugovi. Věrujte mi prijatelju, bit će vam u pogibelji život, medju ovim razuzdanim četama divjih hajdukah, kojim na světu nije upravo

ništa sveto. Nebih vam ništa kazao, da dolazi uredjena vojska neprijateljah, al' ovako —

„Kad već odlazite?“

— Već prije zore probudit će vas tutanj dobožah. Budite spreman svaki čas na polazak. S tom odlukom vrati se Fortunat k Markolievoj kući.

XX.

Pomirenje.

U kući Markolievoj sědjaše malobrojna obitelj sětna, nevesela i vele smutjena; bijaše tu i krasna Eufemija, kojoj se očijuh plamen u suzah utèrne. Cecco bojazljiv i tužan tèrsio se, da joj šapne koju utěšnju rěč, ama činjaše se, da je takove sam vele potrebavao. Gospoja Markolieva puna straha, koracaše čas k stolu čas k ognjištu; čas opet sědne se něma uz ostale, čas stane glasno jecati i kukati. Njezin suprug inače uvěk od svih njih najveseliji, gledaše ukočenom ozbilnostju něm i namèrgodjen kano da snuje sto raznih osnovah; kadkad skoči sa stolice, prodje sobom, škripljuć zubima i mèrmljajuć po koju kletvu.

„Znate-li što nova?“ — zavikne gospodin Linti — „Sicilianci se približuju neizměrnom silom, pridružit će se njima sav naš svět; Francezi će ostavit grad, nas brodolomce predadoše na sreću; idu, da potraže ostanke svoje běžeće vojske.“

„Tako mi svete bogorodice i svih svetacah božjih!“ — klikne uzdišuć gospoja Markolieva, dohvativ ruke svoga gosta — „što kanite vi tad učiniti?“

„Eh! luda pitanja ženo!“ — presěče joj rěč gospodin Markoli — „naši gosti ostat će s nama. Netreba, da se boje kakove pogibelji. Oni su brodolomci, sužnjev francezki, pa imaju već s toga ponajsěgurniju obezbědnicu. Sicilianci su podanici britanski, a signor Fortunato baš želi primit englezku službu. Oba naša mila prijatelja bila bi izgubljena, da podju sa Francezima.

Eufemia digne se s města, te zapita treptećim glasom upravo kano i mati: Što dakle naměravate?“

„Pravo da vam kažem, ni sam neznam što!“ — odvrati gospodin Linti — „svakako mi valja, da ostavim si posadom Gerace, a željeo bih, da i Cecco moj priměr slědi. Gone me na to razni važni razlozi.“

Eufemia sruši se jecajuć na stolicu, sakriv si ječermom lice. Plemče pako poskoči nepritvorenom radostju; okrene se naglo, kan da bi se htěo baciti Fortunatu u naručaj, ali svlada se, pa se obrati opet k svojoj lěpoj susědkinji te ju těši laskavajući joj se.

Gospoja Markoli sklopi jecajuć ruke te vikne: „Signore Fortunato, vi se sam oběstno bacate u ždrělo nesěgurne i strahovite smèrti. Ako već i nećutite prijateljstva za nas, smilujte se bar sam sebi! A vi gospodičiću“ — nastavi prama Ceccu — „vi dobro znate, već od pèrve večere vašeg dolazka, da vam majkom bijah. Vi nas nesměte ostaviti. Na sudnji dan nebih mogla za to odgovoriti, da vas odpustim.“

Cecco ogèrli němom zahvalnostju staru gospoju, a tad zamoli gospodina Lintia, da bude tako prijazan, da progovori s njime na samu několiko rěćih; a ovomu to baš dobro došlo i bijaše mu ugodno, što će saznat děča-

kovu odluku. Cecco ga odvede skalinama gore u jednu sobicu, u kojoj nebijaše još nikada, što je gost te kuće. Otvorena vrata komorice, u kojoj amo tamo ležahu dobro poznate oděće i nakiti domaće kćeri, označivahu, da je to njezina děvojačka ložnica. Polag ove otvoriše se vrata Creolovoj sobi, koja je bila na čudo Fortunatovo ne samo najveća već i najkrasnija u toj kući, providjena s dragocěnim akoprem starinskim pokućtvom; bila je to baš u svakome smislu velelěpna odaja.

„Uvidjam dragi Cecchino“ — reče Švajcar pogledav oko sebe slike, zèrcala i sědala jastucima — uvidjam, da si posvuda milac sreće i ljubimac gospodjah.“

Cecco neodgovori ništa; stajaše u sredini male dvorane, spuštenih rukuh, oborenim pogledom, problěděla lica u smetnji, kako da povede rěč?

— Nebih-li jednom postao i vaš, signore? — progovori tiho, te digne strašivo oko. — Mili! zar dvojiš, da si mi danas onako mio kako mi něgda bijaše? Izpovědi mi, zašto me mèrziš?

„Mèrzim, signore? Prije bih mogo svoj život nego njegova spasitelja mèrziti! — Ama ipak vas kruto uvrědih! Uvrědih vas pa vam krivo učinih, i zahman tvèrdjaše Eufemia, da ste nevin. Nemogoh da joj věrujem. Nu sada je možebit već prekasno satèrta moja pusta bezumnost. Jedna rěčca iz vaših blagih ustiuh izlěči me danas. Dà, ja sam uvěren, da vi Eufemiu neljubite. Vi joj oznaniste svoj odlazak nepromĕnivim obrazom i okom, kojega nije nijedna suzica poradi toga okvasila.“

— Pa da sam ja Eufemiu i ljubio, za čudo mi momče, kako da ti onda odtuda štetuješ?

„Ja sam jošte malo ne děte. Ja se pobójah, da budem zaboravljen i ostavljen. Brodolom ostavi mi samo vas za otca i majku. Nisam-li dakle morao treptiti, da će mi vas oteti krasna kći Markolieva? Meni siromaku nebijaše možda od potrebe da treptim.“

„Ma — — —“ na to ponikne jadnim lišcem i glavom na pèrsa prosloviv — „nije mi inače moguće bilo, pa makar me to i života stajalo! Švajcar stane malo bliže, primi dobroćudna Ceccu za ruku i nasměhnuv se reče: „Dakle se pomirismo?“

Creol pritisne silnom žestinom ruku Fortunatovu najprije k svomu sèrdcu, zatim na usnice i vruća suza kapne na ruku osloboditelja. I tekar sada svèrnu oko i tužan upre ga unj, a kroz suze sjaše mu zajedno něžno laskajući posměh, kano što se cakli kroz rosicu jutarnja zora u bah mlada: „Šta ne, da nisam“ — reče — „ništa izgubio od vaše prema meni sklonosti, kojom mi prije toli ugadjaste?“

Město odgovora pritisne Linti svoga mladoga prijatelja k sèrcu i poljubi ga u čelo. — Oba mučahu za dugo vrěme; obojica ćutjahu istu sreću, što su se opet našli.

Napokon prekine Fortunat mûk veleći: „Sèrdce moje, ja te žalim! Dakle sam te někoč zahman opominjao glede Eufemie i pogibeljne šale tvoga sèrdca. Pa da bi ju ti još i većom zanešenošću i sanjarstvom ljubio, sada moraš da ju ostaviš.“

Děčak promatraše ga nesěgurnim pogledom te reče: „Što ste toli uvažili te rěči? Mogu-li si život drugeme kome žèrtvovati, van onomu, koi mi ga izbavi iz morskih valovah?“

— Možeš li? . . . hoćeš li samnom poći u Monteleone ili kamo drugamo, gdě ćemo naći francezku vojsku?

„Signore Fortunato, ja ostavljam ovu kuću, kojoj sam mnogo hvale dužan, dakako razcviljenim sèrdcem; al slědit ću vas, uzhitjen!

— Ha! Odvalio si mi kamen s pèrsiuh i slobodno dišem. Bojao sam se tvoje opornosti, tvoje strasti za Eufemiom. Ima ljudih medju sicilianskim vojnim četama, koji vrebaju na te i na me. Al da se nisi mogo odrěšiti na to, da ostaviš Gerace, bio bi i ja ostao, da te branim, koliko bi mogao.

„Ma tko vam izpoviedi te bajke, da vrebaju na mene i na vas? Tko pozna vas, il mene? Nevěrujte toga. Pa što da smo sagrěšili — bud vi bud ja?“

— Milo děte, odsele više nesměš, da se predamnom, hiniš i pretvaraš. Ti poznaješ někakova Vivenzia Cancellieria.

„Dà, po imenu i glasu. Vidio ga nisam nikada. A šta ćete š njime?“

— On se poteže sa svojim čoporima po obližjim gorama Geračkim. Tebe traži. Preobučen kano seljak, nagovori me jutros kod kapelice della Croce. Bio je i ovdě u gradu. Bez sumnje ima naručbine od někakova grofa Ribera, koi o pismima znade, koja si se ti usudio dosta bezoprezno u Mesinu poslati. Uplašen děčak slušaše izbuljenim očima i stegnutim dihanjem izvěstje svoga prijatelja, koi je morao sve što se lasno misliti može, rado što obširnije pripovědati. Jer koje ufaše se Fortunat, da probudi u njem time veću opreznost, koje pak da dozna štogod izvěstnijega o njegovoj prošlosti, za koju nemogaše

da bude sasvim nehajan. Nu čim više je Cecco čuo, tim očevidnije se umali pèrvi utisak brige i bojaza; njegove strahom naježene cèrte lišca umiriše se sve malo po malo; najposlě se pripovědaocu posměhne izrazom najněžnije harnosti veleć: „Čudnovato dobri čověče! U čednoj umiljatosti svoje duše, ni sami neslutite, kako vam je sèrce uznosito i plemenito! Vi nada mnom bdijete i tada, kad vam se ja uklanjah sa dětinje sèrdjbe, — ali věrujte mi, da se moje misli neudaljiše nikada od vas! — Vi ste opet u pogibelji svog života bili, kraj one cèrkvice, to meni věrujte; — pa za koga? — Mojeg života godine nisu ni ure vašega vrědne. Vi mene opominjate, da běžim, pa dobro znate, da vas mora vaš odlazak sa francezkom posadom osumnjiti Englezima, i svèrhu vašeg putovanja iz Tèrsta uništiti. Zar vam nije poznato, da se Sir Dovn ustručava otići iz Geraca? da ovdě ostaju svi naši drugovi brodolomja? Što vas može skloniti, da mojoj bědi žèrtvujete svoju sreću?“

— Sad nije kad o tom govoriti, kao što ni o mojoj tobože svetosti. Prestani s otim sanjarstvom! Nagradi me radje tvojim neograničenim pouzdanjem, koje si ti nesmotrenim i pogibeljnim načinom dao Pasqualu i Marucchi. Izpovědi mi iskreno, zašto da traže tebe i tvoju prijašnu gospodaricu? Tko je taj grof Ribera? pa zašto te preže?

Creol digne směrnom prošnjom ruke i oči prama njemu te reče poslje male stanke: „Sve u zalud, nesměm! Nesměm! Nu to vam kažem, da se varate! Pasquale i Marucca jesu samo toliko moji uzdanici, koliko možebit i vama koj listonoša.

„Ma reci, molim te, kako ti mogu věrovati, da me ljubiš, kad mi toli zatvaraš svoje sèrce! Nè, ne Cecchino nisam ti nikad mio bio.“

— O Fortunato! uzdahne děčak.

„Ili si ti sebi u glavu zapilio, da se nepouzdanjem pouzdanje zasadi u tudje sèrce? Ti me zoveš svojim prijateljem; nuder dokaži, da si ti moj.“

— Da li bi zbilja? moram li dokazati? — progovori děčak smutnjom, koja odkri nutarnju težku borbu, — o premili Fortunato, okanite se vaše naměre, iz ljubavi prama životu, kojeg izbaviste, okanite je se. Vi imate, vi jedini imate nadamnom veću vlast, nego itko na ovom světu. Neznam što bi? . . . nu ipak hoću da vas posluhnem! Poslušat ću al poslušnost moja donest će mi smèrt; posluhnut ću i umrět ću, da položim najveći i poslědnji dokaz moga neuzkolěbiva prema vam prijateljstva. Tada —“

Gospodin Linti, koi bi ganut vatrom mladića i sèrčanostju, kojom je děčak molio, nehtěde těrati do skrajnosti, jere nije dvojio o istinitosti mladićevoj, pa nije mogao ni dokučiti, kako bi takove poslědice mogo imati zahtěvani posluh, zato mu presěče rěč: „Nè, nè Cecco, nebudi nipošto moja naměra, prisilit te na izpověst. Nisam ti ja gospodar.“

— Jeste! jeste! I pripravan sam prekinuti tajenje. Jest hoću poginuti; poginuti bez svakog tugovanja — ama samo nesměte dvojiti o mome sèrcu!“

„Dobro milo děte, ja nedvojim. Ti si nevin.“

— Jesam, tako mi sveznajućeg Boga, jesam posve nevin. Vi morate, vi ćete to jednom uviděti. Te ako baš zahtěvate, da vam sve izpovedim u ov čas, osvedočit

ćete se udilj o nevinosti mojoj! Al' onda ostajem u Gerace, da dočekam moje kèrvnike. Razstat ćemo se za uvěk.

„Mani me se Cecchino. Nit rěčce više o tom. Pokupi i sveži svoje stvari, ko što sam i ja. Grad Monteleone je od ovdě odaljen čitava dva dana iduć kroz goru. Hoćeš li moći podněti trud i muku putovanja?“

Nijedna ptica neleti laglje zrakom, nego ću ja uz vas najstèrmenijim bèrdinama.

XXI.

Put u Monteleone.

Svi se spremljahu na odlazak. Neće nam se da opišemo dan tuge u Markolěvoj kući i ono bezufanje uz sav napor Eufemie i njezine majke, da obustave ljubezne gostove. Stopèrv drugi dan oko šest satih jutrom, začu se kroz ulice dobož, koi zvaše na polazak. Gorko plačuć oprašta se jedan od drugoga. Nu kad Fortunat Eufemiji pruži na oproštaj ruku, previjala je ona od žalosti rukama, primaknu mu se bliže, ogèrli ga obèručice, sljubi svoje vruće ustne s njegovima i uzdahnuv: „Ja življah za dosti!“ poblědi i svali se na tle.

„Nebojah li se toga? Pomozite joj, umire!“ zavapi Cecchino i strašivo svèrne pogled pun važnosti i znamenovanja na Švajcara.

Uboga děvojka ležaše u dubokoj nesvěsti slično onoj, koja već nije u životu. Kuća se napuni bědom i nevoljom; dozvaše svetjenika i léčnike.

Kad je poslě četvèrt sata dala Eufemia znak povratjajućeg se života i napokon progledala kao izza sna

i zabunjeno, pograbi Creol prijatelju ruku i zavapi: „Hvala Bogu, ona diše! S Bogom ostajte! Svi! Ajd, ajd signor Fortunato, neubijajte dobro děte jošte i po drugi put!“ Reče i povuče ga silno sobom van iz kuće te jednako silno kroz ulice k sastaništu vojnikah.

„Jedini ja sam to znao!“ reče Cecco, „Eufemia ni sama sebe nije poznavala; nepoznavaše ona veliki žar strasti, kojom odisaše samo za vas. Ja sam to znao, premda vam je to i ona sama tajila! O Fortunate, kako ste vi strašan čověk! Ja sam se vavěk bojao, da će taj zatajeni plamen na jednoč buknuti a upravo sam treptio pred časom razstanka. Nu jošte više! Nemogu dokučiti, kako je jadna mogla opet oživlěti! O uboga Eufemia, što kaniš jošte svojim životom?“

— Nemogu da te razuměm, Cecco, o čem ti sanjaš? Prama Eufemiji neučinih ja nikada ni jednog koraka preko načina obične uljudnosti. Bar si nemogu ništa predbaciti.

„Rado vam věrujem, dà Fortunato rado vam to věrujem, da ste vi angjeo sreće i zajedno najbezbožnije propasti. Što zna sunce o tvorbama i haranju, koje njegove zrake sobom donose? — O Eufemio! O Fortunate!

Cecco biaše jošte željan, da nastavi svoje uzklike; al tutnjavi glas doboža smete ga, jer sakupljena posada krene na put. Privedena jim bi mazga, koju je Fortunat dan prije, indatom gospodina Markolia, našo i za gotove novce kupio, da uzmogne olakšati svomu mladom prijatelju muke putovanja. Děčak mu stisne ruku i baci nanj pogled pun veselja i harnosti, jer se tome nije nadao. Skočiv lahko na sedlo, slědjaše vojnike u goru. Uz njega je peške polagano išao razgovarajuć se mladi Švajcar. Od prijašnih

putnih drugovah na „Austriji“ odvaži se samo jedan jedini pošteni Štaufacher poći putem kroz Apenine. Svi ostali druzi a i sam Englez Gjorgje ostali su u Geraci i nadahu se da će primiti bolju sreću iz rukuh razuzdanih, kèrvožudnih okrutnikah, koje je Ferdinando poslao iz Sicilie, da navale divjim čoporima u Kalabriu. Nije se ništa više moglo sa znati o tim nesretnim kukavicama. Sir Dovn izmako im je divnim čudom.

„No, zemljače“, veli Štaufacher mladome Lintiu — „zar nije istina, da je jezik ljudski samo kao duh; al iz tog duha sagradio je gospodin Bog od dobe tornja babilonskoga nevidiv tinj medju narodima, koi ljude razstavlja silovitije nego li najvišja bila Bog zna kako dugih ledenih gorah i najširje more. Naši talijanski suputnici zovu baš sami svoje zemljake ubojicam i lopovima, nu vole se predat njima na milost i nemilost, nego poći s Francezima, koji im spasiše život i koji im zaista izkazaše puno milosèrdja. Nu jer ti dobri i pošteni ljudi samo francezki govore, misle oni, da ih vavěk izdavaju i prodavaju. Propovědah im jučer sav dan i malo da nisam pro muko, kano Jona u Ninivi, ali sve zahman. Oni ostadoše u svojoj gluposti stalni — i ostadoše u Geraci, a ja ih preporučih milosti Božjoj.“ — Dà, dà mogli bi ih uztrěhati!“ odvrati Fortunat.

„Věrujem vam gospodine zemljače“, reče opet onaj, „al sav talianski puk u ovim pokrajinama viko je ovome pustom životu, kano u nas (salva venia) bik jednoga hlěva šiljatu rogu bika drugoga hlěva; ovdě se nitko neusudjuje niti sat daleko poći izza sela bez potajna oružja. Kad bi im pripovědao, kako u našoj miloj otačbini sěgurno prolazi

i svaki tudjina torbicom na ledjima u svako doba noći i dana pače i bez štapa za obranu, tad me nevěrujući Tome děržahu za največega větrogonju i lažljivca.“

„Koliko je selah toliko je zavičajah i običajah!“ odgovori Fortunat — „medjutim se ja ipak šetah ovud kao i u miloj Švajcarskoj bez ikakova straha i mislit ću na Gerace sa čuvstvom iskrene harnosti.“

„I ja“, primetne Štaufacher dvoumno kimajuć glavom: „Hvala Bogu i ja sam odneo srećno rebra iz věrojatnih pogibeljih, da ih nedotaknù mèrzla oštrica světla noža. Ako im se čověk samo malo načubi ili ustima zategne, eto ti im bodeža u ruci. Kad se dogodi kakova nesreća, otide ubojica za něko vrěme u drugo selo, pa se od tud vrati sa oprostnim pismima pošteniji nô je ikad bio. Jest, jest prijatelju hvalimo i slavimo Boga, kad opet pod nogama poćutimo zemlju naše mile domovine.

„Pa ipak je krasna pokrajina“ — zavapi Fortunat — „nuder se razgledajte, zaista je pokrajina, u kojoj bi mogao biti raj na zemlji.

— Pravo rekoste, odgovori Glarnac, kad bi tuj bilo samo pravice i reda. Ali tù nisu dalje dotěrali do uhodah i vuhvenih odvětnikah, koji im pletu pravde od jednog věka do drugoga pa do sudnjega dana. Moj gospodar mi pripověděše, da je bio jednom zbilja na smèrt osudjen něki razbojnik i velik lupež i da bijaše tomu prošlo već dvě godine i pô odkako je umro, kad mu istom dodje iz Napulja sentencia.“

„Jesu li vas zlo ugostili u Geraci?“ zapita Fortunat.

— Nemogu se baš potužiti gospodine! Stanovao sam u maloj kamenoj kući, kakovih ima kod nas u viso-

kim planinama, gdě nikakvo dèrvo više nezene. Al to moram da priznam, da u ovakovoj kalabrežkoj kolibi, ili stanici kako to kod nas zovu, vlada podpuno sveobća sloboda i jednakost pravah. Kuće gazda, gazdarica, dětca, gost, svinja, konj i magarac svi zajedno imadu jednu te istu sobu. Zato ja i švèrljah danju najvećma po okolicama. Vidjevah već koncem měseca ožujka zrěloga boba, cvatućeg koruna (krumpira), velikih livadah punih razna, i krasna cvětna bilja, ali sve neobradjeno niti je marhe, koja bi se pasla. — Zemlja sama rodi, što si čověk iole zaželi; dobivaju se po tri i po četiri naranče za jedan grano, koi je po našem računu od prilike novčić. Da ovamo dodju naši siromašni težaci iz Švajcarske, eto ti im raja na zemlji.

Biaše valjda signoru Lintiu sa zemljakom zabavnije, nego može biti čitatelju. Zato ga i neprekinù, dok neprispěše oko podne na vèrh gore. Iznenada strahovit prizor prouzroči, da se duga četa vojnikah poměša u nered i da se divje uzbunile strasti.

Na srěd puta ležahu osakaćena trupla triuh francezkih vojnikah, koji běhu od prilike pol sata u napreda po pošli. Jedan od njih biaše jošte u pojmovim. Svima biahu nosovi odrezani, oči izkopane a tělesa izprobodjena. Nitko nije puškometah čuo. Valjda da su na te nesretnike sicilianski assasini nasèrnuli iznenada i nje obsočili. Vojnici postahu razjareni bi reć běsni. Stanu urnebesom dizati strahovite kletve, da će osvetit Kalabriu. I težke je muke stajalo suzdèržat ih, da se nerazděle na sve strane tražeći bezdušne razbojnike, o kojima slutiše, da se jošte nalaze gdě god u blizini.

Počem su ubijene zakopali, tim opreznije nastavi put kapetan Abram kroz jednu několiko satah dugu maslinsku šumu, niz bèrdice u dolinu Castellonuovsku. Već se vidjaše to podosta veliko selo u někoj daljini, sa plodnim njivam, vinogradima i lěpim livadama a malo dalje i more, kad eto vojska s města stane. Jedan od izlazećih uhodah kapetanovih donese glas, da čeka na dolazak geračke posade oko sedam sto sicilianskih razbojnikah i mala vojska principa hessen-philippstalskoga u Castellonuovu i izza tog grada. Nečinjaše se, da bi probitačno bilo prodirati si put šakom ljudih kroz tako veliku silu neprijateljah; s toga krenu pod vodstvom věrnoga svoga vodje stranputice šumom i dojdoše pod večer poslě mučna marša u město Polistria.

Kad ugleda puk umorne vojnike, sgèrne se u hèrpu. Něki od seljakah biahu oboružani, a něki im što osornije zakraćavaše jelo i pilo. Pojedini vojnici zavadiše se sa seljacima. Podvikivalo se bome vojnicima, da se predadu. Kapetan je prětio, da će sve poubiti, što mu god živa u selu dodje pod oko, ako bi se ma tko prodèrznuo dirnuti u njegove vojnike. Poslě duge krike i vike odluči se napokon kapetan da odide, jer o tom već nije ni sumnjao, da su poslali glas u Castellonuovo, da dodju Sicilianci. Pòslě su išli napred u noći po tmini bez puta i staze gazeći žitna polja i šumske berege. Nigdě nepostajahu. Někoji povlačahu se polaganim krokom iznemogli ili ranjenih noguh; drugi opet ostadoše sasvim natražke a medju tima i pošteni Lintiov zemljak. Ostali nepričekivajuć dundahu osobito čim se blěda měsečina promoli na nebu i hèrljahu sve to više napred, těrani gladom i strahom.

Netom ljuto cikne jedan vojnik, ostavši jedva kakovih sto korakah izza hèrpe. Něki bèrže pohèrliše onamo, ali ga nadjoše ubijena, i doglase to drugovima. Dakako to učini, da je još svaki podvostručio korake. Stupali su bèrzo i kao němi nuz zasěnut klanjac, koj se činjaše kao da ja prorov, što bi ga prorovala bujica medju klisurama. Udilj se oglasi iz gore puška a Cecco se s mazgom skupa obali na tle. Fortunat priskoči neizrečenim strahom děčaku na pomoć; nijedan od ostalih nije htěo do kasni. Hèrpa se odalji tiho i turobno kano vojska utvorah.

XXII.

Jedna noć u Apeninama.

Došav Fortunat k svome milencu priměti, kako se děčak u zalud napinje, da se oslobodi mazge, koja bubnuvši sobom o zemlju otezaše papke tanetom pogodjena. Děčaku se ništa nedogodi, i bio je, koliko se to izza pèrvoga straha može biti, uprav veseo. Obojica šaptahu si něšto sasvim tiho, valja da se nebi izdali razbojnicima, koji su po svoj prilici vrebali gděgod sasvim blizu. Po dosta trajnoj muki podjè im ipak za rukom, te izvukoše izpod mazge pritisnutu nogu mlada mučenika. Cecco se na mah prihvati za ruku dobru prijatelju i tako pospěšiše skupa za Francezima.

Ali Francezima više ni slěda ni traga! . . Tišina mèrtva — od njih ni glasa, a noć je, trag im se nemože razpoznati. A kad dodjoše na bèrdo s one strane potoka, nenadjoše ni staze ni puta tèrvenika. Na desno poblizu

biaše duga šuma. Misleć da su valjda tud krenuli, uputè se i oni tminom pe šumi, da uzmognu potajnije putovati dèržeći se potonjeg pravca. Njim okolo na okolo biaše tišina kano u grobu. Oni se neusudiše prekinut tišine, ma ni šaptom jedne jedine rěčce. Mnogo putah se uplašiše samo žubora ili struja šumske vodice. Svako dèrvo što od měseca iole razsvětljeno bacaše sěncu u svakojakim prilikama, činjaše im se, kano da hoće da se pretvori prežućim hajdukom.

Tako osamljeni išli su pustom noćju, neznanom okolicom, šuteći i němi několiko dugih satih, nenašavši ali ni nepotraživši prava utrenika i neznajuć kamo da krenu, da napokon u neprestanu strahu kamo nedodju, gdě bi ih napale sicilijanske ili kalabrezke hajdučke čete. Dogadjaji onoga dana dadoše podosta povoda najstrahovitijim brigama, koje je jedan drugomu tajio, ali svaki u svojoj mašti tim gèrdnije vidio. Činilo se, kan da pogibelj sve veća postaje, čim dalje idjahu u nepoznat svět; a u duši bijaše im sve cèrnije i mučnije, budući već sustajali i predstavljali si ono čuvstvo, kad tako onemognu, da nebudu ni za běg ni za obranu. Krok im postajaše sve polaganiji i sve slabahniji.

Da pravo kažemo, Cecco nebijaše umoran, jer je jezdio sav dan na mazgi, al Fortunat je uprav bio pomilovanja dostojan, jer od kada je iz Gerace pošao, niti si je gdě založio korom kruha, niti se igdě odmorio, bivši evo već osamnaest punih satih na noguh.

Moglo je biti gluho doba noći, jer su već dugo dugo šumom išli, te jim se činjaše vrěme bezkonačno, kadno eto oba iz običice zabezeknuta stanu i kucajućim sèrcem

prisluškivati počmu. Kroz šumsko granje zazuji něšto kano romon žicah. Obojica se začude pitajućim medjusobnim pogledom. Cecco hoće da poběgne i povuče svog druga za sobom. Ali ovaj ga pridèrži, rekavši: „Ja nemogu dalje. Valjda će biti gdě kakov čověčji stan u blizini. Moram da se hranom okrěpim; moram da počinem. Možebit nadjemo milosèrdnih seljakah. Ako to ne, nać' ćemo barem konac nevolji i bědi. Nemogu — neda mi se dalje.“

U taj čas počù se grohotan směh više osobah. Činjaše se, kano da se sa svih stranah kùpe ljudi i sve to više k njima približavaju. Šuma bijaše rědka, měsec jasan a měsečina krasna al' ipak nevidjahu nikoga, a niti ništo kakovu čovečjem pribivalištu podobna dà niti išta, što bi im bilo sumnjivo. Děčaka uhvati praznověrni strah pa izgovori tiho: „Smiluj nam se o Bože, o bogorodice i svi svetci božji! Ovdě ima sablastih!“ —

Medjutim zaori i opet gromot, te oba naša putnika preplašeni, udalje se što bèržim krokom od ondě, gdě stajahu. Nisu još daleko došli, kad su zapanjeni opet stali. Jer kano čarobijom proniko, lebdjaše pred njihovim oćima čudnovat prizor. Bijahu u srěd luga pred někakvim bez dèrvah i stabalah, reć bi zemaljskim kotlom, koi se prikazivaše, kao da sve malo po malo dublji postaje. U srědini te male, skoro kao jaje oble doline, gdě je bila najdublja, goraše žarkim plamenom vatra a oko nje su se kretale čudnovate ljudima nalične prilike. Několiko ih se vijalo poput utvorah u divnim plesovima uz poluglasnu zujbu žicah. Svi bijahu na pol goli, dèrpinama zaoděveni, malena, onizka stasa. Něki ležahu, spavajuć na cělini.

Drugi čučahu oko ogujišta uz blědilo měseca i kres vatre. Mužko i žensko gadnoga bijaše vida, zemljenih mèršavih licah, širokih nosovah, nabreknutih usanah, sitnih zmijski igrajućih očijuh i bělih zubih. Svima bijaše oko glave vrana, kao šćetina nakostrešena kosa.

Jošte se nerazabraše Fortunat ni Cecco u pèrvi tren iz zabune, kako da si razgonetnu to pred očima nalazeće se glumstvo, kad eto iznenad zaori ženski vapaj. Žice umuknu, ples prestane, ležeći poskaču, te sav taj čarobni sbor stade pokazivat rukama na njih dvoje. Nu zabuna im i jošte veća bijaše, kada netom vikne něki glas: „Vacabunnu Mariolu! kako vi ovamo?“ te iz sredine tog divjeg družtva izadje gitarom pod rukom vredni kavalier Capa Ruota.

„Hvala dragom Bogu! što ste vi ovdě signore Pasquale“, vikne neizrečenim veseljem Creol, odhèrliv mu u susrět, „mi po noći zalutasmo putem u Monteleone.“

— Što, s Francezima iz Geraca?“ zapita Capo Ruota plašljivo. „Prolaze li vojnici šumom?“

„Izgubismo ih putem!“ odgovori Creol, „jedini Fortunat je samnom; eno ga, vi ga poznate. Nu gdě smo? Tko su ovi ovdě?“

— Siromašni cigani, inače poštena čeljad! odgovori kavalir. A ja sam radi važnih poslovah na putu u Monteleone. Vi ćete me pratit! — Rekav to okrene se prama cunjastoj čeljadi, predstavi joj svoje stare prijatelje i zapovědi, da ih dobro primu, osěguravši ih, da se neboje nikakova zla ili izdaje. Medjutim se približi i Fortunat, koi měraše to ljudinstvo sumljivim pogledima. Ali umiren poštenom rečju prijatelja Pasquala, da se u Kalabriji nigdě

sěgurnije nestanuje nego medju ovim Nomadima, pruži se umoran i iznemogo kraj ognjišta.

Dočim ga zvědljiva gomila po pola golih sinovah i kćerih Egipatskih ili Hindostanskih zaokupljala, dočim se Cecco s kavalierom zarazgovorio, kleknuše dvě mlade žene uz jošte tinjajuću vatru ili bolje da kažemo uz hèrpu živa uglenja. Razgèrtahu opazno železnim popečima gornju čest žeravice, dok se nepromoli izpod nje mali humčić, koji je po obličju sudeć, tekar načinjen bio iz sveže zemlje. Zatim istim popečima odgèrnu na sve strane zemlju, te Fortunat ugleda někim divnim čudom kup na pol sažežena, ma pomno u vèrst složena lištja. Kad su se žene u někom nerazumljivom jeziku izbèrbljale, dignu popšekom iz srěd žerave kô někakvo veliko klupko smotanoga lištja. Fortunatu zaudari po najugodnijoj pečenki, kad su žene taj smot šibjem lupiti i čistiti stale.

Ništa mu nije u taj par bolje došlo, nego što su mu cigani ponudili, da jim bude gostom. Da bi i on bio imao poput Esava kakovo pèrvenstvo za prodaju: rado bi ga bio dao za pečeno janje, koje sada ležaše pred njim. Nu na město toga, pruži ružnim kuharicama punu šaku sitnih novčićah. Žene ih pokazivahu radostne okolo na okolo; medjutim dovedoše cigani, gostoljubivim pozivom na janje Creola i kavaliera. Ti im s veseljem zadovoljiše.

Dočim su se ta trojica krěpili, stojahu živahni i baš zadovoljni cigani pojedince ili hèrpimice na okolo kao gledajući i něšto med sobom šapčući. Něki od njih se araidahu na měsečini nekakovim mauerskim plesom.

Muži i žene uhvatiše se za ruke i zavèrtiše se u hitro kolo, koje se čas razteže čas stišće. Capo Ruota pèrvi

se najedši, uzme gitaru i udari u zvučne žice. Švajcaru bijaše grozno ugodan prizor, kad vidje, kako se te ljudske prilike na pol gole u cèrnoj i gluhoj šumi po mešečini izmiču i kreću. Neču se stupaj bosonogih ciganah po travi, a činjaše se kano da se neokreću, već da sanjarski luduju. Fortunatu padè na um ono „Bürgerovo“:

„Eto plešu měsečinom,
Lahko kolo na okolo
Vodeć kolo duhovi.“

Čim opet signor Pasquale umukne glasbom, prekine se ples, koga sad gostoljubivi cigani jedino na čast svojim gostovima dèržahu. Tada Pasquale uzè několiko od najstarijih ciganah sobom na stran i govoraše š njima dugo, tajno i prijazno, pa napokon vrati se i opomene oba znanca iz Gerace, da idu š njim u Monteleone. Oni se udilj digoše, da dodju jošte prije zore u grad. Švajcar okrěpiv se i odmoriv, poděli veselim ciganima još něšto novacah, te pohiti radostno uz Cecca za napred idućim kavalierom. Putujuć uz titranje bezbrojnih zvězdah pripovědaše mu Creol od noćne studeni ohrapevenim glasom sve, što mu je priobćio udaralac žicah. Pa ako prem bijahu mnoge stvari posve nevěrojatne, i koje se očevidno i za stalno izlegoše u bolestnoj mašti Capa Ruota, ipak sadèržavaše tà věst svašta, što ih je moglo hrabriti radi francezke vojske. Jer kakono drugi govorahu bě ona već il posve potučena ili razpèršena ili uništena; a Capo Ruota imaše pouzdanih glasovah, da je gjeneral Reynier jošte u Monteleonu.

Pasqualė je tvèrdio medju ostalim i to, da u potaji radi u Kalabriji, Abrucom, i u Napulju moćna stranka moćnih i odvažnih prijateljah domovine i slobode, koji već nehtědoše tèrpiti ni vlade Josipa Napoleona, ni Francezah i koji neželjahu ni povratak staroga kralja Ferdinanda iz Palerma, koi nemože da brani zemlju proti inozemcima. Ovi rodoljubi htědoše, samo pod izlikom svakoj stranki služeći uprav jednu drugom upropastiti; te bijaše sve, kako pripovědaše Capo Ruota, radi toga uzbunjeno: plemstvo, svećenstvo, gradjani i seljaci. Njega zapadè, da pridobi za tu svèrhu cigane, koji se jatomice i hèrpimice po vasionom světu skitaju bez stalne postojbine, a hrane se naprošenim kruhom, tatbinom i gatanjem, a poznavaju sve pute i staze po goram i planinama pa zato i jesu najbolje uhodice.

Upravo po njima saznao je u tom poslu netrudni kavalier, da bje prisiljena francezka vojska izza kèrvavih razsapah poběći iz zemlje od morskog zalěva do u Monteleone, te da je već u istinu glavni stan Sicilianacah pobědnik u varošici Mileto dva sata izza grada Monteleone, i da se gjeneral Reynier potegnuo sa ostancima svoje vojske u Monteleone. To sve da je dělo u potaji neumorno děljujućih muževah parthenopeiske stranke. Ma da su tada u svojoj mudrosti razmotrili, kakova bi se pogibelj iz toga mogla poroditi, kad bi ih Sicilianci neradno našli; zato da su ih izvěstili, da je nedavno sicilianski nadvojvoda princip hessen-philippstalski preobućen u kalabrezke seljačke oděće uhadjao, da razvidi položaj Francezah; pak da oni uloviše dobar lovak; jer im je sada princip sužanj, čuvan u Monteleonu.

Po mněnju signora Pasquala izvèršiše prenaglo tu varku nevidivi saveznici; Francezi su time opet ohrabreni, a Sicilijancima je time posve uzeta vlast i moć. Da pak kavalier prepréči pogibeljne posledice, dade ciganima tajnih zapovědih, kako se imadu vladati, a on hoće da ide u Monteleone, da oslobodi uhvatjena vojvodu i da ga opet odvede u Mileto.

To bijaše po prilici kratko kazalo smutjenog blebetanja, štono Markoliev čiča mladomu Creolu razlagaše prije ciganske užine. Služio jer bar za taj čas na zabavu duga vremena mučnomu putu; koi vodjaše sad nizbèrdice, sad kroz gusto šikarje, za čas uz zanijane u san siromašne kolibice, časom opet kroz livade i polja uzduž bèrda, dok se nesveza napokon širokim kolnikom.

Jedva da su sat utrenikom pošli, kadno Pasquale, koji je do sada valjda o plenu vojvode razmišljavao, něm napèrvo iduć, okrenuo se i dao čudnavatim mahanjem rukuh znak da stanu. Opazio je na kraju šume, iz koje su upravo izišli, stražu u sréd kolnika. Neznajući od koje da je stranke, legne se na tèrbuh te je plazio četvorke bližjim žitnim poljem; činjaše mu se svakako probitačno, da ju obidje. Ma Fortunat i Cecco nestarajuć se zanj, izidju izza gèrmja i jave sa na povik vojnikov, da zalutaše, izgubivši se od geračke posade.

„Stante bliže!“ zavapi straža, „evo tu je posada.“

Zaista i bijaše. Sam kapetan Abram pristupi te spozna brodolomce. Pa i isti ćudnovati Capo Ruota bijaše mu jošte iz Gerace grada poznat. Kapetan reče umorenim, neka se odpočinu na travi, na kojoj njegovi vojnici kojekuda ležahu, da se snom okrěpe několiko urah. Naši

pustolovci zaspaše sasvim bezbrižni, prosti od tuge čuvstvom sěgurnosti, kano da utekoše po drugi put brodolomju.

Jurve se radjaše sunce izza gore, kadno ih probudi zvuk doboža. Pred očima im izza sna tèrgnutim puče okolo na okolo prostrana ravnina. Činjaše se pako, da je golem vèrt. Žitna i kukuruzna polja izměnjivahu se slikovito s gèrmljem smokavah i dudovah; na kraju malih maslinikah vijugahu se nasadi redomice sadjena pamuka i sladkorena-drvetja. U srědi vinogradah dizahu se oštèrkice prastari hrastovi goleme veličine, nakitjeni penjućom se po njima vinovom lozicom. U zadku pomalja se grad Monteleone sa svojim kulama i milo-divnim podèrtinama.

Kroz one něžne poljane staroga Hipponia podje po vorka prama gradu, oko kojega se pružahu s lěva i desna francezki tabori, duge ulice od šatorah i zemunicah. Dolazak posade geračke, koju već za izgubljenu dèržahu, probudi obće veselje. Jedan od generalah dodje na konju i kad mu kapetan Abram podnese izvěštje, pohvali mudrost vodje i tèrpljivost vojnikah. Dade im odmah u izobilju doněti vina i hrane, jerbo běžahu prije podne uz put kojekuda razštèrkani po livadama.

XXIII.

Glavni stan.

Dočim se jošte radovahu pokrěpi, razpruženi na něžnim cvětnim poljanama, na kojim Pluton něgda ukrade Proserpinu, dodje zapověd, da bi pošo jedan od Gerace do-

šavših brodolomacah u glavni stan. Fortunat neoklěvaše, da izkaže posluh. S jednim častnikom podje ulicama tabora, štono vèrvljahu vojničkim bezposlicama i različnim šetaocima, kojih se sav izgovor lica radovaše gospodarstvu odmarajuće se vojske. I njemu se dopade ovaj prostrani vèrlo napučeni, al' nepostojni skitalački grad vojnikah, pa mu bijaše ugodniji nego Monteleone s uzkim ulicama, nizkim kućaricama, mnogobrojnim razvalinama i ostancima. Činilo se, kao da je potres god. 1783. ovdě odběsnio bio tek prije několiko dnevah. Starinski Hipponiom prasvěta, světski sajam sirakuskog Agathokla bijaše nalik na kakovo razrušeno městance i veliko selo.

Isti nadvojvodin stan, kojega svaki lasno zaměti po straži konjičkoj, naličio je seljačkoj kući iz kamena, koja imaše okrom stanja dozemna jošte jedan kat. Tuj bude Fortunat u jednu veliku sobu doveden, u kojoj se amo tamo kretaše slavni sbor višjih častnikah glasno se razgovarajuć. Činjaše se, da svatko samo znak očekiva, da sědne za dugu istom prostèrtu tèrpezu, na kojoj bijahu slaštice i vina južne Italije, te da se poda svom željom i pohotom mastnici.

Fortunat bude javljen zapovědniku. Iz vreve bogatih uniformah stupi jedan mlad i snažan čověk po prilici od trideset i šest godinah jednostavno odjeven modrom haljinom. Vrana, gusta kosa zasěnila mu čelo i slěpočice, cèrnomanjasta lica od egipatskog i kalabrezkog sunca. To bijaše general Reynier. Poslě několiko pitanjah za imena, podreklo, svèrhu putovanja i sadašnje pribivalište ostalih brodolomacah, pruži Švajcaru zanimivim posměhom ruku, rekav: „Ele! mi smo zemljaci;

ja sam Vatlandez iz Lozana. Od sèrdca se radujem, da mogu vama i vašim ostalim putnim druzima „Austrije“, objaviti podpunu slobodu; buduć da dobismo očekivana izvěštja iz Tèrsta, te dovoljnih glasovah. Što se pako vas tiče, bit će vam jošte danas odpravljen putni list u Zanglu, jer neznamo, da li ćemo sutra k tomu vremena imati. Medjutim ipak morate za sada, da odgodite putovanje, jer prije moramo da očistimo drumove od hajdukah i valja nam protěrati Sicilijance na morski prodor. Pobrinut ću se za vas i vašu družbu, da ćete biti ugoštjeni u gradu Monteleone stanom i hranom. Za danas budite moj gost.“

Progovoriv to odvede zemljaka k stolu, označiv mu město napram sebi; ostali slěde priměr, te naskoro se začu samo lasni klopot žlicah i noževah. Kadkada zvečaše iz daljine tutanj topovah i zaždijanje iz puške. Pomoćnici i ordonanci dolažahu i odlažahu s izvěštjima; nu to nesmetaše ni malo radosti soběda. Dapače bi zabava vojničkoga družtva naskoro opet glasnija i oběstnija, dočim sve jači postojaše grom i šum topovah i pušakah; činilo se, da bijaše samo pol sata daleko od grada Monteleone. Radi nehajstva neobične glasbe pod oběđom sbora za stolom, mišljaše naš Švajcar, da se věžbaju francezke čete u pucanju. Ma iz šale svojih komšijah uzraznmě naskoro, da se vojska u istinu bije s někim iz Mileta došlim odsěkom principa hessen-philippstalskoga, o kojem su već jučer obavěštjeni bili, da će danas izlaziti na pretragu.

Pozvan od generala Reyniera pripověđaše Fortunat dogadjaj brodolomja, koi povuče nanj obći pozor. Sve zamukne, dočim se gèrmljavina bitke sve to više udaljavaše. Al nitko nepazaše na to, jer svi nagnuše uho pripově-

daocu. Kod veće strane ovdě nazočnih hrabrenikah, koji po svome zanatu sa smèrtju dosta běhu sprijateljeni, iz ražavahu se u licu izměnita čuvstva groze i pomilujućeg tronutja; tekar kad bi opisao prijetje brodolomacah od strane seljakah na „Sidarnskoj Marini“ pretvori se obća tišina u šapat negodovanja i skupni razgovor. Svaki je znao po kakvu groznu cèrtu nečověčtva i divjačine Kalabrezacah.

„Upravo mi na um pade“, proslovi jedan od častnikah, kojega svatko zvaše „generale Abbe“, okrenuv se prama vèrhovnom zapovědniku: „molim vas, što je s onim lopovom, kojega uloviše moji lovci prije dvě noći? Je l' izpovědio, komu je glavu odrezao il kesu zlatom vezenu oteo?“

„Izgovara se, da je sicilijanski grof“, odgovori general Reynier, „te hoće da potvèrdi svědočbama, kad bi mu dozvoljeno pisati principu Hessenskomu.“

„A, šta bi trica! ta nije ništa drugo nego seljački uhoda, kano i drugi, koji š njime bijahu pa poběgoše!“ reče general Abbe, „ako je on lopov grof, tad' su svi naši oslongonci rodjeni principi.“

„Ništa laglje nego to generale“, progovori něki stari pukovnik, „ovdě je sve kaldermisano samim plemstvom; svako plešivo městance je hercegovina, kneževina, markezovina ili ako ne više šta a ono bar baronija il grofija. Ma věre mi, mnogi bi morao od glada umrěti, kad bi osudjen bio, da živi od svoje hercegovije.“

„Zato isto neka se strelja taj seljak!“ hoće general Abbe napunivši si čašu zlatnim vinom „grecco“, „jedan od mojih najboljih ljudih bude ranjen, kad loviše toga špiju.“

„Nu to stoji, da taj čověk nije seljak prem ako i

nosi ječermicu i kapu", odvrati general Reynier, „dadoh ga preda me samo dovesti. Pripovědao mi je čitav roman. Sbilja, evo gospodina zemljaka", nastavi obrativ se prama Fortunatu, te uzme listnicu, u kojoj prevratjaše: „Vi me možete obavěstiti. Nalazaše li se sbilja na vašem brodu kakova grofica Beatrice di Piviafranca?"

„Neznam generale", odgovori gospodin Liuti, „nego něka gospodja signora Roza di Centi, koja poginu sa svom svojom družinom, od koje spašen je život samo njezinu plemčetu někomu mladu Creolu."

„Nu moguće je, da putovaše pod drugim imenom!" reče nadgeneral, „nalazi-li se plemče u taboru? Ta stvar treba da se iztraži jur radi romantike, pa ne samo to, već se ovdě radi o životu čověka. Bilo bi mi žao za tu kukavicu, kad bi ga dao strělati kao uhodu, dočim je hodao tek za jednom lěpom děvojkom."

Svi se smijahu i svatko očitovaše želju, da sazna taj roman. General prignu se bèrzo na molbe, te stade pripovědati: „Dakle taj uhvatjeni seljak je po podnešenim meni izvěštjima neki grof Alvaro di Ribera. Meni se čini već ime Alvaro neizměrno romantično. On je mladji brat prije několiko godinah preminuloga duke Ercole di Piviafranca. Izza směrti svoga brata postade on skèrbnikom dukine jedine kćeri i baštinice. Po njegovoj rěći moraše ovo děvojče biti čudo krasote i pomame. Porad svega toga volio bi ja posla imati s krasnom divljom robinjicom nego s njezinim pobožnim ujakom, koi ju htěde poslati u ženski samostan."

„Već za to bi mu morali zasuti zèrnja u glavu", zavikne jedan od častnikah smijuć se.

„Doba bi novačtva minula“, nastavi general Reynier, „te sutrašnji dan bijaše svetačni kad se je valjalo obući, ali eto noćju prije svečanost izčeznu divlja nebu zaručnica. Način njezina běga po doglasu grofa jest jedan od najnedo kučnijih dogadjajah na světu, pun nedomašnostih. Te po svoj Mesini běše puko glas, da ju je duka iz pakla morao odvesti i izabrati za svoju zaručnicu.“

Svekoliko družtvo se nasmije. Někoji rekoše: „Djavo Sicilijanac nije budala!“ Drugi pako: „Eh, da mi je bilo na njegovu městu biti.“

General medjutim nastavi pripověst, veleći: „Pobožni ujak dodje napokon u trag izčeznuloj netjakinji, pa da nije u paklenoj vatri, već da je odjadrila s jednim englezkim brodom u Tèrst, bez sumnje pod obranom kojega mladoga britanskoga častnika, koji joj je možebit miliji bio, nego li prečastna nadopatica sa svim njezinim vestalicama. Jednom rěči, on pošalje odmah několiko osobah providjenih kraljevskim pismima, da ju opet natrag dovedu ili pod silu ili dobrovoljno. Grof nedobi nikakove věsti, dokle se nije raznio jednoč glas u Mesini o brodolomju „Austrije“, koja je mnogo putnikah iz Tèrsta odvezla. Kad bi dalje razpitao, scěnio je, da je grofica ili utonula zajedno s brodom ili da živi u okolici od Gerace i Siderna. S toga da se je preobuko, i krenuo iz Mileta na put sa još několiko svojih věrnih, da si dobavi izvěstnost o životu ili smèrti svoje netjakinje. Pa da su po noći put izgubili, te město da dodju u Polistru, gdě grof veli, da pozna barona Poliva, da se je jutrom nenadno nalazio u bližini od Monteleona i u srědini jedne od naših četah.

Tada bi general smutjen jednim od svojih pomoćnikah, koi unidje u sobu prašnim i znojnim licem. Došo je obavěstiti generala, da su se upravo tukli i hèrvali za sicilijanskim četama; nu da je bitka samo kratko vrěme trajala. Neprijatelji ostaviše poveći broj sužnjevah i mèrtvacah; pa da i Francezi imadu izvan několiko ranjenih još i tri ubijena, medju kojima je jedan kapetan.

Ovaj glas bude znak ukupnom polazku od već dugo vremena trajuće gostbe. Mnogi od prisutnih otidoše odmah; drugi nastavljahu veselo razgovor kod kave i vodke. General namignuv někima k sebi, dade jim zapověd i naručbe, te izadje tada iz sobe u pratnji svoga pobočnika.

Fortunat ostade, jer ga vojvoda nije jošte odpustio bio, te očekivaše, dok se povrati. Pripověst o grofu Riberi zanimaše ga veoma. Poznato mu bijaše to ime od razvalinah Geračkih, gdě no ga je čuo u razgovoru Pasquala i Cecca. Stade mu se svakolika stvar izjašnjivati, pošto je sravnio podatke po sužnju priobćene otajstvenim vladanjem signore Centi i njezinih pratilacah, zagonětno, tvèrdokorno mučanje Cecca i u potaji poslani list u Zanglu, sve su to stvari, u koje bi se mogao mladić zaplesti neugodnim načinom.

Žudio je š njim govoriti, da mu izpovědi sve, što je danas saznao. Dočim je već pol drugi sat svoju neuztèrpljivost jedva nadvladao, koje šuteć, koje razgovarajuć se sa jošte prisutnim častnicima, ugledà na poslědku ne bez jada, kako je zajašiv vojvoda konja, odjezdio u pratnji pomoćnika si i drugih višjih častnikah.

Uzme šešir, koće da i on otide, kadano nětko otvori vrata dvorane. Eto stari pukovnik, kojega je već pod obědom vidio, stupi nutar, ide prama njemu, reče: „General se izpričava, silni poso ga zove. Moram da vas molim u njegovo ime, da se potèrpite jošte za koi čas, te da me obavěstite o někojim malenkostima. Medjutim biti će vam opravljena prolaznica i cedulja konačka. Hoćete me slěditi?“

Fortunat zadovoljiv se, da nanj bar nezaboraviše sasma, slědjaše pukovnika.

XXIV.

Iztraga.

Tamnim hodnikom stigoše u malenu sobu, gděno sědjahu dva, tri pisara u uniformi za stolom, koji niti okom nesvèrnuvši nastavljahu mirno posao perom.

Pukovnik ode k bližnjim vratima, namigne Fortunatu, da i on unidje; začudjen vidi, gdě mu u nutar stupi putni drug Cecchinac, o kom mišljaše, da je jošte u taboru. Taj ugledav Švajcara nebijaše manje smutjen. Smatraše ga zabunjen kano da ga pita: „zašto se mi ovdě sastajemo?“

Pukovnik stane sa strane medju obojicu i veli: „Molim da nebi nitko govorio, dok ga nezapitam, te da svaki sdušno odgovori.“

Tada se okrene prama gospodinu Lintiu rekav: „Poznate li toga mladića? Od kada? pa šta je?“

„Ima tomu dva měseca, što ga poznam. Zove se Francesco i Cecco, bijaše plemče u pratnji něke signore

Rose di Centi iz Zangle, koja poginu kod brodolomja „Austrije“ na Sidarnskoj Marini.“

Pukovnik, koi jedan čas mučaše i pisara gledaše okrene se tada ka Creolu: „A vi, moj mališu?“ zapita ga uljudno, „kako vam je ime? Imate li k tomu što primětiti, šta upravo sada čuste?“

Děčak odgovori malo nesěgurnim glasom, koi bijaše promukao još od večere kod ciganah: „Ja se zovem Francesco Capa. Nemam ništa tomu primětiti, šta je signor Linti o mojoj osobi izvolio kazati.“

„Kažite mi pravo tko je ta signora Centi, kojoj vi služiste?“ pitaše nadalje pukovnik.

„Ja nisam služio tu ženu nikada“, odgovori Cecco oholo kano da je malo uvrědjen, „ja nepoznam nikoga osim Donne Marchezanne di Vioganni, tko bi mogao nada mnom gospodovati.“

„Odgovorite, neokolišajte gospodičiću!“ reče stari vojnik oštro, nu dobroćudnim pogledom poněšto ublaženo: „Ja zahtěvam, da odgovorite izvěstno i istinito. Neigra se ovdě za datulje i mendulske koštice, moj dragi, već o životu jadnog čověka. Dakle recite istinu tko je bila ta tako zvana signora Centi?“

Creol pogleda vrebajućim pogledom svog prijatelja te odgovori: „Ja ju vidih pèrvi put u Tèrstu. Tamo saznah, da je prijateljica ili pověrenica jal šta boljeg jal gorjeg někoga grofa Alvara di Ribera brata markeze Vioganni.“

Vojnički predsědnik mahne lahko glavom i rukom za znak zadovoljnosti, da je našo pèrvi trag, koi će možda voditi k ostalom obavěštjenju. Prijatno tèrkne ledja

plemčeta i namigne jednomu od pisarah da izadje. Za několiko časakah začu se težki krok od několiko muževah. Vrata se otvore. Pisar unidje pèrvi, za njim jedan seljak u verigam pratjen dviema grenadirima. Svi pogledaše sužnja, koi stajaše nemičuć se i nikog nepogledavši već oborivši glavu, dèržaše rukom verigu, zapanjen kano od smèrtnoga straha. Moglo mu je biti petdeset godinah. Rědki suěgoběli vlasi vijugahu se s njegova čela uz slěpočice niz zatiljak. Uski mèršavi obraz, namèrgodjenim čelom, duboke brazde oko usnah i brade, očitovaše najočevidniji lik strastih, označenih na čověčjem obrazu. — Cecco se povuče bojazljivo u kut sobe, smatraše ukočen, zlovoljan i začudjeno sužnja.

Pukovnik okrene se pitajuć prama plemčetu: „Poznate li toga čověka? Tko je to?“

Cecco se sav smuti. Oči mu dèrhtahu po maloj sobi kano da traže savěta ili spasenja. Fortunat opazi žalostnu zabunu svoga ljubimca, te mu namigne milosèrdno, da se ohrabri.

„Nuder govorite!“ zavapi vojnik, „nepomaže vam tuj tajenje ni mučanje, ja vidim, da ga poznate.“

„Ja neznam“, mucaše Cecco, „jeda li me nevaraju oči moje?“

„Pa zašto ne?“ odgovori pukovnik, „šta mislite, tko bi mogao taj sužanj biti?“

Činilo se, da je Creol iznenada dobio običnu odvažnost i reče: „Da taj čověk nebi obučen bio tako siromašno, dèržao bi ga za grofa Alvara di Ribera.“

Predsědnik mahnu glavom, obrativ se pitajući prama sužnju: „Pogledajte! Tko je taj mladić?“ Zapitani svèrne

polagano glavu u onaj kut male sobe, gdě Creol stajaše, motri ga, obori oči k zemlji i reče: „Nepoznam ga. Nu to stoji, — ja sam grof Ribera.“

„Ako ste vi grof Ribera, kako je moguće, da ga nepoznate, buduć da je momčić plemče vaše sestre?“ odvrati izpitni sudac. Zapitani šine opet svoj bojazljivi i tamni pogled na Creola i reče někajućim migom: „Nedružah se nikada družinom moje sestre Donne Vioganni.“

Cecco, koi nebijaše nimalo više zabunjen primetne: „Sbilja, sbilja on neobćaše nit sa preuzvišenom svojom sestrom. Nevidjeh gospodina grofa nikada u palati markezice.“

Pukovnik digne prěteć pèrst prama Creolu i reče: „Moj sinko, štedi si mukao glas, dok te zapitam.“ Zatim zapita sužnja: „Kako ste se mogli izgovarati, da ste hotěli u Gerace, da tamo iztraživate, buduć nepoznate nit osobe, koje ste htěli izpitati?“

„Ja sam znao, da brodolomci tamo stanuju“, odgovori grof, „uhvao sam se, da će me obavěstiti o udesu moje netjakine i něke druge donne.“

„Ako ste vi grof Ribera, dakle kako se zove ta netjakina? kako se zove ona druga donna i šta je ona?“

„Grofica Beatrice di Piviafranca je moja netjakina, te bě pratjena u Zanglu signorom Centijevom, udovicom jednog mojih prijateljah.“

„Nuder, moj mladi čověče“, reče pukovnik Ceccu, sada vam je dopuštjeno, opazke praviti. Ja sam ubavěštjen o glavnoj stvari. Dopuštam vam sada govoriti sa sužnjem, koliko vam je drago.“

„Dopustite mi, da samo něšto opazim!“ priměti plemče markezice Vioganni, „grofica Beatrice nebě pratjena u Zanglu, nego je poběgla iz Tèrsta u Beč. Signora Centi putovaše sama s njezinim pomoćnicima, nu svi poginuše brodolomjem.“

Grof pogleda děčaka i zamèrmlja: „Što moja netjakina u Beču? nevaljanka! valjda u družtvu nevrědna Engleza, s kojim je utekla, skitalica!“

Creol čuvši to, osovi se naprasno, kano da bi uvredjenu čast gospodje bio na sebe uzeo, zavapiv smutjeno glasom, koi bě časom cvèrčući, časom sasma utèrnut muklinom: „Oprostite, gospodine grofe, vi neimate nikakovo pravo ozloglašivati mladu groficu. Ona znade o tom Englezu toliko, koliko i ja. Ja sa još několiko drugih bijah ondě, kad je iz samostana poběgla; i baš sam bio odredjen njoj za slugu na fregadi.“

„Polagano! nebučite!“ reče pukovnik posměhnuv se.

„Dakle je tuj opet njezino maslo bilo!“ mèrmljaše sužanj. Tada, kan da bi se sam u sebe srušio, duboko i tiho uzdahne: „Kako mu drago. Bilo i bitisalo!“

„Ele moj mladi duko!“ progovori pukovnik, „odgovorite mi iskreno na ovo pitanje! Zašto se iznevěriste svojoj krasnoj grofici, te ju neslědjaste u Beč? Bijaše li to uljudno od vas?“

Plemče se očevidno zabuni, baci motreći pogled na grofa i tepaše: „Signora Centi izposlovala je uhvanice. Putna kola bijahu pripravna. Ja dobih zapověd, da odnesem grofičin list na njezina ujaka na poštu, medjutim me ulovіše, a Donna Beatrice zamietiv to, odveze se što je bèrže mogla.

„Ja nedobih nikakova lista!“ reče grof.

„Signora Centi ga zadèržà“, priměti Cecco, „ja nevěrujem, da bi ga ta žena izručila bila, kad bi bila i živa ostala. Jer dobro znam, da je u njem grofica svoga ujaka štitnika směrno molila oproštenja i ponudila polovicu svog imetka ili ujaku ili samostanu, da joj bude samo dopušteno slobodno ostali život proživěti.“

Stari grof digne glavu, pogleda plemče sestre svoje, poniknu opet te težko uzdahne.

„Za sada dosta!“ zavikne obèrstar, „gospodine tajniče čitajte zapisnik.“

Kad bi pročitan, bude podpisan po grofu, po Ceccu i po gospodinu Lintiu. Grenadiri odvedoše sužnja. Pukovnik predade Švajcaru putni list generalom Reynier-om svojeručno podpisan, i cedulje od konaka za njega i Creola požaliv ga već u naprěd, što neće u Monteleonu dobar stan imati.

„Směm li pitati“, reče Cecco, „grozi li opasnost životu grofovu?“

„Taj bi čověk“, odgovori stari vojnik dèržan za uhodu. Vaše iskreno priznanje može mu spasiti život; inače bi ga bili svakako strěljali danas ili sutra. Valjda će ga poslati general sa ostalim sužnjevima u Napulj. Sada odlazite moja gospodo. Ovaj kapral pomoći će vam stan tražiti.“

Svi odoše. Al na putu vrati se plemče iznenada u kuću veleć: „Moram jošte něšta častnika da zapitam.“ Tekar poslě duga vrěmena veseo se vrati k čekajućem, kojemu se čuvstvo i time neumali počem budu on i Fortunat naměšteni, radi pomanjkanja stanovah u dvě različne

kuće i kukavne komore, koje běhu podobnije těsnim uzama nego li čověčjim obitalištima.

XXV.

Oproštaj.

Dogadjaji i prekoměrne muke prošlih danah pripraviše obodvim našim prigodnjacima pa ma i u razdvojenom konaku na slamnjačam veličanstvena počivališta. Dugo prije zapada sunca bijaše jim zašo vanjski svět u sladkoj nesvěsti, koju polubrat smèrti prijatno pruža. Te kad Fortunat izidje sutra na živahne ulice, běše već pol dana minulo.

Jošte snom i snivanjem opojen nu ugodnim čuvstvom nove životvorne sile u cělome telu ode ka Ceccu, kamo ga zvaše nagon sèrdca. Prionu za čudnovata děčaka bratinskom ljubavju, kojoj težko bijaše razlučenje konakah. Izjasnjenja o uznošenju plemčeta Donne Vioganni, koja je on kroz sudnu iztragu u glavnom stanu saznao, bijahu prikladna povećati štovanje i učaštje zanj. Sumnja, koju pobudi kadkada tajstvenost Ceccova i njegov strah pred povratkom u Zanglu izčezne. Tada mu bijaše objasněno zdvojenje mladjahnoga roba pèrve noći na „Austriji“, groza i mèržnja pred paziteljicom, različno tèrsenje, da dodje u savez s markezicom Vioganni. Mladić postao je hrabrom věrnosti i požèrtvovanjem sama sebe, s kojim je radi ovèršivanja pogibeljnih naručbinah svoj udes razorio, jošte divnijim.

Gospodinu Lintiju bijaše neugodno saznati u konaku Ceccovu, da je on već prije několiko satih iz kuće otišao.

Grěh bijaše prama prijateljstvu, što pèrvi hod Ceccov neb k prijatelju.

Fortunat se odluči čekati, dok se povrati — do podne čekaše pred kućom. Nu zahman, vrati se k svojemu stanu, al i tamo nebijaše Creola. On protèrči několiko gostionicah; badava si dade u někojim nešta doněti, da ga lasnije uzmože očekivati. Creol nedodje. Sav popoldan skitaše se tražeć po svim ulicama varoša, po svim cèrkvicama, po svim trima taborima i iza njih, svagdě susretaše samo nepoznana strana lica. Kada sunce zapade postigne neuzstèrpljivost i briga za izčeznutim děčakom najveću měru. Hèrli u sutonu opet k svome stanu, gděno začu bar umiriteljnu utěhu, da ga je Creol tudie tražio, dugo očekivao te s obećanjem otišao, da će se opet vratit.

Fortunat ga čekaše na ulici, bijaše, bi reć, na muci od želje, dugog časa i ljubopitnosti, što je neobično dugo izostao. Noć se prikuči, ulice postadoše puste. Cecca jošte neima. Fortunat se vrati u svoju komoricu sa bolju prevarene nade, kada se već tamna noć prihvati. Pusti goręti malu uljenicu iz zemlje; razpruži se na slamnu postelju, da će tekar i ovdě još očekivati izgubljenoga.

Světiljka i nada htědoše se upravo utèrnuti, kada začu netom s vana několiko glasovah i tiho kucanje na dveri. Vrata se otvore. Fortunat se na pol digne veselim strahom. Plemče stane u nutar s početka stidno, tada veselo. Pohiti k njegovu logu klekne uzanj na zemlju te mu stisne obim rukama pruženu desnicu.

„Cecchino, zašto si mi to učinio?“ progovori Fortunat, nezadovoljnim nu ipak tronutim glasom: „Kako si me mogao jedan cěli dan zaboraviti, ti lahkoumniče?“

— Zaboraviti! Signora Fortunata ja zaboraviti! spasitelja mog života, ja njega ma samo i za četvèrt sata iz uma i sèrdca izgubiti! Nikada! moj plemeniti prijatelju, samo molim nesèrdite se na mene uboga děčaka.

„Kad bi ti znao, Cecchino . . .“

— O mili Fortunato, kad bi vi znali kakav bědan nu sretan dan proživěh! Ele naskoro, o, naskoro postići će vaš Cecchino svoju naměru! Naskoro, ah! naskoro bit će sve svèršeno i nadvladano. Tada, o tada Fortunato . . . oh, hoće da mi sèrdce pukne . . . moje misli hoće da me ubijn.

„Čini se, da si danas bio veseliji od mene.“

— Moguće je! Dà, ja sam bio veseo. Podjoše mi za rukom sve želje i osnove! Pa mislim, dragost ovog od dugo vremena neobičnog veselja, mogla je uprav mamljivijom biti samo bolju i požudom za vama. Saznat ćete sve. Ali dragi, neljutite se više na mene. Jel' de, vi se nesèrdite na svoga Cecchinca?

„Dakle te još peče savěst? Ne, ne tì me neimaš tako rado kako ja tebe. Jedan čitav dan mogao si nadvladati sam sebe; meni to nije moguće. Pa zašto morah ja tek jučer u nazočnosti stranih svědokah ono čuti, što si meni zatajivao, od kada te poznam. A koliko sam te i molio? Bijaše li to prijateljstvo? Ma reci, da li si pravo imao? Cecchino, Cecchino jedna lětna noć bila bi prekratka za ukore, koje si ti zaslužio.“

— Nastavite, nastavite, rado slušam takove prikore, koji laskaju mojoj taštini. Pa ipak vam kažem, da sam nevin.

„Dakle mi izpovědaj sada, milo děte, kuda si vèrljao kroz cěli mili dan bez mene?“

— U jutro sam bio u glavnome stanu, tada několiko satih u zatvoru grofa Ribere, poslě pri obědu generala Reynier-a. Zatim morah opet u zatvor Riberin, te u glavni stan, pa tamo čekati na nadzapovědnika, koji se je vratio tek kasno po noći. Tada od ondě k mojem milom nepomirivom Švajcaru. To mi bijaše zabava svega dana.

„Ma zašto si sproveo dan na taj način?“

— Da spasim život jednom nesretnu čověku, koi je bio posvetjen smèrti. Šta neobeća čověk za život, koi bi svakomu drugomu nesnosnim teretom bio! Ma ja sam morao sve i poslědne sile napeti da grof Ribera nebude strěljan. Reynier mi je rěč dao, da će ovèrhu odgoditi. Ja pratim sutra do u Mileto jednog francezkoga častnika, koi ide kano parlamentar k principu Hessen philippstalskomu. Nosim list od generala i grofa Ribere. Milostivi principov odgovor, koi nemože izostati, činit će ostalo.

„Ti si smion děčak, vratolomče! Směm li s tobom poći?“

— Směrno zamolih generala da dopusti. Nu on mi suhoparno zaněka. Njegovom dobrotom, kad mi novacah nudjaše nehtědoh se poslužiti. Neću nikomu drugomu dužan biti već momu prijatelju. Ali vam nemam ni dinara više u žepu.

„Što — větrenjače moj, ni pare više?“ reče Fortunat, te odmah povuče potajno kesu. Dade Creolu toliko, koliko zahtěvaše, a uza to mu neuzkrati dobre gospodarstvene opomene.

— Nebrinite se dalje za mene, plemeniti dobročinitelju. Za koi dan bit ćemo obodva bogatiji nego smo danas. Postići ću naskoro moju naměru. Bog je tako hotio i dosudio. Čim će sutra parlamentar imat odgovor kod prin cipa, krenut ću ja iz Mileta put Sciglia. Markeza Vioganni očekiva me, dok dodjem. Tamo ću, mili prijatelju, očekivati i ja vas, dok dodjete. Gdě stanujem, saznat ćete kod zapovědnika grada Sciglia. Zaklinjem vas, dodjite skoro. Do ondě je samo dva dana hoda.

„Što ti, milenče, kroz hajdučke čete Sicilije u Sciglio, pa sam?“

— Ja putujem bez pogibelji pod obranom principa Hessenskoga. Nu vi, žali Bože morate da odgodite put dok neodluči bitka medju oběm vojvodama, tko će bit gospodar zemlje. Neće dugo trajati, za koi dan bit će sve svèršeno. Bog vas čuvao! Uklanjajte se, o Fortunato, uklanjajte se svakoj neprilici, gdě bi se moglo raditi o vašem milom životu. Vaša nesreća bila bi moja smèrt. Ja jedino rad vas dišem!“

Fortunat se uplaši i bude neveseo radi glasa, kog mu je Cecco doneo o svom putovanju u Miletu i Sciglio. Znao je dobro, da plemčeta vode samo najvažniji uzroci i dužnosti u sicilijanski glavni stan i k mesinjanskoj gospodarici. Pa ipak ga je hotio několiko putah zadèržati. Morao se je sam sobom boriti, da nadvlada svoje želje, da nadjunači svoje brige.

Tako razgovarahu se dugo vremena ležeć na slami svaki na svoju ruku poduprět pri plavkastoj svètlosti uljenice, moleć, obećavajuć, opominjajuć, zavětujuć bojeć i tešeći se medjusobno. Evo po noći odbi. Cecco uzdahne: „Ja

moram rano otići. Ostajte s Bogom. Ja ću samo za vas živlěti. Valja nam se razstati.“ To izusti od tuge i pečali slabačkim glasom i suznim okom. Htěde se dići.

Fortunat prigèrli premiloga děčaka k svomu sèrdcu, ogèrli ga, šaptne dèrhtajućim glasom iz stisnutih pèrsijuh: „Podji s Bogom!“ te poljubi plaćućega na usne. Taj se s početka uzprotivi blago, tada odljubi polako prijateljev cělov na raztanku; nu onda savije udilj obě ruke žestoko oko vrata mladićeva i cělivaše mu goruće usne.

„O Fortunato! o Fortunato!“ zaupi děčak, „oh, da mi je kaudiž tèrgnuti; oh, da mi je moguće na tvojim pèrsima umrěti! Iz raja u raj! Uništi me svojim plamtećim oddisajem! Al me nekini više! Ja čeznem za věkovitim uništenjem u tebi.“

— Cecchino, čemu nosiš tu potajnu opèrsinu? — upita ga Fortunat, koi je ogèrliv ga tvèrdinu osětio.

„Nepitaj mili Fortunate. Ja bijah u tamnici podmukla Ribere. To pa dosta. Bojim se svět ostaviti bez tebe. Nemniješ li, da bi bilo sreće vèrh sreće cělovat se jednom, da dušu izpustimo?“

— O, predivni čověče, vrědan si, da te ljubim. Zašto moram tek u času našega raztanka čuti tvoje sèrdačno prijateljstvo i tvoj „ti“? hoće Fortunat.

„Razstanka veliš? Dušo moga života, može li se moj život od sama sebe razstaviti?“ zavíkne Cecco milim pogledom unj gledeći. „Moje misli i uzdisaji moji svaki dan će brojiti tvoje puteve, tvoje korake i noćni tvoj ležaj. Svakim dahom hoću da upiješ dah ustijuh mojih; da u svakom povětarcu oćutiš moje cělove na ustima svojim. Nemogu da te ostavim, akoprem se tělom od tebe dělim.“

— Al Cecchino, kada dodjem u Sciglio, pa Donna Vioganni tebe nepusti? — Cecchino, ja još nisam imao brata; nu tebe mi je Bog dao. Sada poznam svesilnu moć naravne ljubavi blizanacah, u kojima mora da živi jedna duša u dva tėla. Ljubimče, reci mi, zar ćeš moći zaboraviti Mesinjanske palače, da dėliš sa mnom vojnički hlėbac? O Cecchino! ja bih tebe hranio i kèrvlju iz svoga sèrdca. Zar možeš Zanglu zaboraviti?

„Ded pitaj slobodna orla vijućega se nebu u oblacima, da li mu se hoće povratiti u pusti gvoždjeni kavez? Pitaj ribu osėkom iznesenu na obalu, kad ju opet blagi, vijugasti val plime zamahne u svoj skut, zar voli zelene poobalne livadice? Mene kao da neima od kada tebe poznajem. Pitaj sam sebe; moji odgovori, moje želje, sve je to u tebi. Ništa nije više moje. Da mi ti jednom rečeš, da me više neljubiš, o! tada s Bogom životu moj u tebi i svagdė. Naravna smèrt uslėd ljudske nemoći ili na bojištu ili na stratištu sladka je prama gorkoj smèrti od sèrdca. Je-li, dušo moja, ti ćeš uvėk moj biti? O zavėri mi se; ne Fortunato, kuni se živim Bogom, ne! kuni sam sobom! — Ti, ti si moj Bog!“ Zadnje rėči uzdahom izrečene tekle su k Fortunatovu uhu tek nėšto razgovėtne. Glava Ceccova pade sklopljenim očima na prijateljevo rame. A ov pritisne tronuta dėčaka žestoko i nėžno k sebi, pa si nasloni obraz njemu na razpaljeno lice: „Neidi od mene, moj Cecchino, neostavi me! Zar me sbilja neljubiš pak me hoćeš usmèrtiti?“

Činjaše se, da je Cecco kano van sebe, hoteći da se osvėsti. Oprosti se, sakri si obraz i ronjaše gorke suze. Zahman ga Fortunat pita, moli, tėši, dok se žestoka jeka ne-

stvori tihim plačem. Tada se momčić odigne, obuhvati gèrčevito prijateljev vrat, oprosti se cělovom kliknuv těskobno: „S Bogom! S Bogom! Ah! malo da neizadjem van sebe. S Bogom ostaj, mili okrutniče. Pusti me, jer sam běsan.“

Děčak, skočiv bèrzo, izčezne iz sobe. U taj mah utèrne zadnji život skileće světiljke. Fortunata snadje čuvstvo, koje jošte za svoga života nikad neosěti. Turobno, tamno i pusto bijaše oko njega i u njem; to bijaše čuvstvo propasti i tonutja u bezdni jaz, u noć nebitja. Činjaše se, da se njegove žile same sobom viju kano vèrtoglavica osětilah, a kèrv šikljaše grozničavo žilama, medjutim lěbdjaše u stoteroj vèrsti pred očima jedna mu samo klapnja, koje nije mogo pustiti; jedno samo ime obujmilo mu je sve misli. Duša mu někako na polak bdijuć drěmaše, dokle mu se napokon svěst uveze u težki mèrtvački san.

XXVI.

Bitka kod Mileta.

Uzkom rupom kroz zid, koja no bijaše u njegovoj stanici město prozora, vidje, kad se osvěsti, gdě proviriše sěvajući traci poludnevnoga sunca. Noćni oproštaj s ljubimcem, něžnost i tuga, bi reć, kano mahnitost, bijaše mu něšta nerazgovětna i tamna kano kakova sanjarija. Muklom mlitavostju, bezćutnim mirom ode Monteleonskim ulicama k stanu svoga Cecchinca, pa kad su mu ovdě rekli, da je Creol zorom odputovao, slušaše bi reć nemareći za to. Šemutaše po sanjarski sav dan kano da koga traži a nije

tražio upravo ništa; provodio je danak u bezposlici, pa ipak nečamunjaše. Kad je pomislio na Cecchincev oproštaj, te kako i sam bijaše na raztanku kako jošte nikad u svome životu ganut, činilo mu se kano da je bunovan.

Kako to bijaše, da je on tako radoštju opojen bio i šta je uz to govorio, nije više ništa znao upravo ni rěči. Ono, što si bijaše od svojih rěčih i od Cecchinceva govora zapamtio, bijaše slika smetena goropadna praznoslovja. Ljutio se je s nemuževna sanjarstva; ali mu se nije dalo priznati, da je kriv. Možda bi još tako sam sobom zavadjen sve to čarobijom dèržao, da je manje izobražen bio. Već je hotio da rěši tu zagonetku poput svojih predakah věrom na potajnu moć naravi, na mèrzost i sućut. Ona mu izjasni najbolje nepobědivu nenavist Sir Dovna; ova opet čudnovatu onu uzajemnu simpatiju izmedju Cecca i njega od pèrve večeri na „Austriji". Nu čověk bijaše odveć naravna uma i pameti, da bi se zadovoljio bio srodnoštju dušah poput pěsnikah, pa da bi objasnio jednom nedohitnoštju drugu još veću. Sir Dovn očitova mu sam dosta jasno uzrok mèržnje. A čudnovata sućut probije si možda vrelo potaknutjem života, štono uzroči silan Creolov žar, udes, mladost, uz to potajna moć običajah, dugotrajna i raznolika drugovanja.

„Vidim", pomisli naš stoik, kojemu se čudnovato činjaše, što je netom bačen sa sedla osobnom opasnoštju, „vidim, da sam slabiji, nego što i mišljah."

Dan prodje a on bi sto putah ljutit i sto putah se umiri. Ćutio je, da je umoran od hoda; nu nije znao, gdě je bio, kada ga opet tamna noć těraše u stan. Čuo je, da je něki štabski častnik dva puta zanj pitao; da ga

je někakav Kalabrezac — po opisu poznao je umah Cavaliera Pasquala — do mraka pred kućom čekao. Ma što je njemu i do glasovah bilo?

Muklo, tlapnjevito tèrlanje doboža probudi ga več prije što je osvanuo dan. U kući bijaše huka i buka došavših i odlazećih. Činilo se, da tu smutnju u kući uzroči někakav izvanredni dogadjaj. Iztèrči iz sobice i sazna od domačice, da Francezi iz nenada ostavljaju Monteleone; pa možda za uvěk. Fortunat bijaše sam sobom nestalan, što da učini, napokon ipak smisliv sve misli u jednu, voli slěditi odlazeću vojsku nego čekati na navaljujuće čete sicilijanskih razbojnikah i na sudbinu svoju iz rukuh ovih barbarah. Povrativ se u svoju spavaonicu, sveže svoje stvari, nadari gospodare kuće s něšto novacah za ono dobro, što mu učiniše. Jutro sviće a u gradu neima niti žive duše od njegovih. Dade si pokazati put, kojim krene vojska. Prolazaše pustim taborom, gděno běše ostalo jošte samo několiko vojnikah. Dvoumstvo, što se zarodi u njem, potvèrdi se odgovorom něke straže: „Samo naprěd, valja da vidite, kako ćemo hessenskomu principu i njegovim sukrivim lopovima dati větra iz zemlje.“

Naš Švajcar nije se baš spremao, da bude pri takovu boju; nu budući se već na put dao, nehtěde da se povrati. Za čas morade se uzbèrdice upèrtiti na něku okornu klisurinu, gděno nadje tovar — marvu za vojskom iduću. Po visini razprostire se široka i plodna ravnina sve do gorah, doduše netežana zemlja nu zasěnjena maslinicima. Četa vojnikah više od dvanaest tisućah, te nebrojena jata dobrovoljnih i slobodoumnih kalabrezkih sokolovah u francezkoj službi, koracahu lagano dubokom pèržinom niz ravno

polje. Ali jim na daleče sěvaju bojne diljke i ino oružje sa sunčanih iza gore trakovah, a traci se ogledavaju na njih kao na svoje harne vojne drugove.

Idući tako već dvě ure bez ikakova odmora, začuje gdě gruhne netom grom topovah, što se za tren oka sa šumom pušakah u obližnjoj prodolini směša. Doglavniku Reynier-u razkrili se bojni red hrabroga hessen-philippstalskoga principa. Iz svih šumah navališe na francezke bojne redove vrana jata Sicilijanacah i kèrvnikah. Naskoro eto ti strašnje i užasne tutnjave, kad se s obijuh stranah ljute i smèrtonosne izdahnuše vatre; s obadva kraja eto buke, vike i cike od kuknjave, leleka i jauka, dočim se po gorskim lugovima ore supiščuća pojanja ričućih, kèrvoločnih cěvih. Uza to tutnji mukli glas mukla doboža, i gèrmi grom zapovědajućih trubaljah. Za čas eto sukljajući viške stupovi dima i modrosivkasta magla od praha pozivahu na vèrstanje i nalogu četah, a to jih kadšto i izdaje. Tad se činjaše kano da bi se iz bojna krila najgustije čadje razlila šumska, tmasta i plohovita na poljane rěka, tako su hèrlile prama kalabrezkim i sicilijanskim seljacima francezke konjaničke čete. Sila ljudstva razběgne se. Daleko na livadama prama gori ljuti boj biju, tèrče, běže a něki stoje pojedince. I prije nego četvèrt sata minu, razběgoše se svi po gorama i šumama.

Dočim Fortunat taj prizor s vèrha visoko natovarenih kolah smatraše, zazove ga dobro poznati glas. Bijaše signor Cavaliere Pasquale, prašan i znojan iz Monteleone došadši, te mu običnim kimanjem i gibivim mahanjem rukuh dade znak, da stane dolě.

„Dobro da sam vas našo, signore. Već jučer i danas tèrčim, malo da neizlipšem. Do tri sta jadah gdě ste bili? Mišljah, da je svejedno il da vas tražim il da utopim trud u morsku pučinu; pa ipak sam zadao štapskomu častniku život i poštenu rěč, da ću mu obaviti naručbinu. Vaši monteleonski kućanici, vèrli Kalabrezci, poslaše me za vama u trag."

— Kakovih nalogah možete vi imati za mene? Pak tko je taj častnik, signor Cavaliere, koi vam ih pověri?

„Ajdmo malo na stran. Još, jošte dalje! Uho je najpogibeljnije čověčje udo. Al sad ovdě što o cèrnom komadu što ga bacih hessen-philippstalskomu principu u torbu?"

— Kako to? On nebijaše uhvatjen u Monteleonu.

„Deder, molim vas šutite, pa slušajte. Kleti cigani okretniji su od mene. Oni ovèršiše prije moje zapovědi, nego što sam došao u Monteleon. U malo, on poběže. Pamtite dobro, on poběže proti mojoj volji, nedogovoriv se samnom. Al će on to jošte žaliti. Nu ja zapovědih. Reynier valja da sve raztěra. Cancelliera s najboljim junacima razstavio sam š njime, po u zatok sv. Eufemije poslao. Neka znade, da mu propasti valjade. Ma potèrpite se, Reynier mora da se iztroši kod te poběde. A tad ćemo mi Francezima odpěvati poskončnicu."

Capo Ruota si u to veselo traše mèršave ruke, gledajuć sumljivo na sve četiri strane.

„A vaši nalozi za mene?" zapita ga signor Linti, opaziv, da on i opet na politici jaše, buduć se upilio u glavu, da je sve, što biva, dělo njegove snage i mudrosti.

„Uztèrpite se!" reče Capo Ruota. Vi neznate ništa, sasvim ništa. Mi imamo jošte jednu uhvatjenu pticu, jed

noga jastreba, jednu jastrebinu. Tomu ću ja razvaliti kavez. Za koi dan dadem, da navale grof Ribera i Cancellier kano běsni psi na Franceze; Abruce i obe Kalabrije čekaju na moj mig. Nitko mi nebi pogodio, tko sam."

— Ali grof Ribera je u Monteleonu u verigama.

Capo Ruota obèrne se po strani, da si sakrije směh. Isto tako bèrzo okrene se opet ozbiljno, zažme očima, poniče glavom napred, pa tiho progovara: „Paučinn, paučine, a ne verige! To je moja jastrebina. Addio! sad je hora. Valja k njemu. Mora da sakupi 20.000 ljudih iz svih stranah, ma prije nego bude Reynier posve gospodarom".

— Tà nemojte častnikova naloga zaboraviti.

„Sbilja, sbilja, signor Fortunato! Rěč treba da dèržimo. Kad vas je tražio, pa mene tamo našo čekajuća na vas, dade mi ov list od glavnika Reynier-a. Dobro pamtite, što ću vam sada reći, nevěrujte mu; nevěrujte nijednomu Francezu. Ja ću vas odvesti odmah u Zanglu, ako samo hoćete. Ali treba da ste odvažan!

Nitko ne bi rekó, tko sam ja? Toga nije niti treba, dobro pamtite, nije niti od potrebe, da svaki znade. Evo vam dakle lista. Uzmite ga. Kažite mi, o čem glasi?"

Gospodin Linti razkine pečat, otvori list — spozna Ceccov podpis, pa dojavi odmah Capi Ruoti. Taj kimnuv glavom, reče, da je to već prije znao; pa da je samo hotio izkušavati Fortunatovu istinoljubivost. „Ja sam poslao", hoće Pasquale, „momčića signore markezane jučer opet u Sciglio. Děčak je vèrstne glave. Trebam ga za svoje naměre; ma on o tom ni nesanja. S Bogom! Danas nećete na put krenut. Ja ću vas čekat u Monteleonu."

Rekav to udalji se ta benasta dobričina, i ode uprav putem prama gradu, udiruć nemarno gitari u žice. Fortunat se medjutim sědne u hlad pod někim debelim dubom, pa čitaše list mlada si prijatelja toli pobožno, da niti ne slušaše groma bitke, koji mu je jošte uvěk uho obšumljivao.

List bijaše iz Mileta pisan 27. dana měseca Svibnja, ele prošloga dana, te je glasio:

„Francezki parlamentar vratit će se s principovim odgovorom za jedan sat u Monteleone, čim mi izpuni sve želje. Ribera je izbavljen od sramne smèrti. Hvalim směrno věkovitom promislu, koj je uprav mene učinio svojim sredstvom.

„Pomoćnik glavnika Reynier-a bit će tako dobar, pak će taj listić na vas sobom poněti. Ja idem u Seminaru. Nebrinite se za mene ni najmanje, sam vèrli vojvoda uzè me pod svoje okrilje, pa će me tja do Sciglia obezbědjena stražom pratiti.

„Ostajte s bogom. Čuvajte si život tih strahovitih danah; vaš život je i moj. O, plemeniti moj prijatelju dvojim, da ću vas ikada viděti. Nesměm, nemogu sretan biti. Nebijah sretan nit uz vas u mome raju; ma sada — postade mi vasioni svět mèrzlim truplom. Dodjite skoro; ah, skoro u Sciglio. Sa željom i strahom očekujem vas, kao svoga sudca dà očekujem vas s nemirnom dušom. Ja sam — — Pitajte glavnika Reynier-a ili grofa Ribera; ta vam oba mogu sve kazati. Vi ste, mili prijatelju, prevareni. Ako vi tada, tada još u Sciglio dodjete, smatrat ću vašu došast kano oproštaj. O Fortunato, ja sam odviše kazao. Svèršeno je. Svakako popitajte u Sciglio ili Zangli za markezu Vioganni, da vam namiri dug.

„S Bogom ostaj, moj izbavitelju, moj uništitelju! Ti moj mili angjeo smèrti, s Bogom!

Cecco."

Poslanica, buduć́i s početka krasno izkitjena, a prema koncu nemarno izčèrčkana izdavaše, da je sasma mirno započeta, a dopisana žestokom nutarnjom trešnjom. Mladi Švajcar čitaše ju više putah, da joj pronadje ikakvi smisao; ali zahman mu truda, zadèržaj bo postojaše mu sve više nerazumljiv. Punim pravom sumljaše, da u Creolu někakova golema tajna sědi, jer se činjaše, kano da děčak znade, da je izdao izbavitelja svoga života, za što se valjad i kajaše. Pa toga Fortunat nije dokučiti mogò. Bijaše neizměrno znatiželjan, i odluči se zadovoljiti prije što podje put Sciglia. Francezki nadgjenerao, koga je Cecco o svem obavěstio, nalazaše se za sada upravo na bojištu. Al sad se nije směo k njemu približiti. S toga zaključi, da će počekati na kraj bitke i dok se vojvoda vrati.

Bitka bijaše već presudjena; pucnjava bojnih redovah umuknù skoro sasvim; gruvanje topovah udalji se. Cěla vojska stupaše živahno prama Miletu. Ista pratež dobi zapověd, da podje za njom. To je išlo sve za vojskom pobědnikah. Lintiju se sav dan neizpuni želja, da se pokaže vèrhovnomu zapovědniku u sgodno vrěme. Stopèrv poslě saznade, da Reynier goni daleko izza Mileta neprijatelja u běg. Zato se pridruži na večer jednoj četi vojnikah, štono se vratjaše s bojnoga polja u Monteleone. Razgovor, i radost nad pobědom vojnikah, kojim od baruta tmasti obraz pokazivaše, da vatri bijahu najbližji, zanimaše ga čitavim putem. Svaki se od njih preklinjaše, da pustajije nedodju živom nogom preko mora.

Uza to učiniše hessen-philippstalskomu vojvodi pravo; da bijaše hrabar i mudar, pa se spomenu junačkoga branjenja Veste Gaete. Svi se vojnici ukupno bogmahu, da su viděli, gdě je vojvoda běžeć u Monteleone, kao jedan od poslědnjih blizu grada od jednoga lovca uhvatjen; pa da je, prevariv toga lovca, davši mu město kese, u polak čela zèrno odjezdio, i sretno izmako.

Nedvojbena poběda Francezah pokrěpi Fortunatovo uhvanje, da će tim prije ugledati Sciglio i momčića. Reynier bijaše muž od rěči pa mu očisti put. Samo na zemlju spustivši se mrak prečio je mladiću, da zadovolji svojoj gorljivoj znatljivosti, da pita za grofa Ribera i Ceccovu tajnu.

XXVII.

Osujećeno uhvanje.

Fortunat prenoći u prijašnoj kući, gdě je bio sada prijatnije primljen, nego-li pèrvi put. S jutra čim izadje na polje, podje k zapovědniku města, te ga zamoli, da mu dopusti dogovarati se sa uhvaćenim grofom.

Netom što izjavi bojnomu zapovědniku želju, a taj město da mu odgovara, stade ga izpitivati o imenu, stališu, dobi i stanu u Monteleonu, o poznanstvu u gradu, zanimanju i putnom listu, nadalje o njegovu savezu s grofom, gdě i kako ga upoznade, kada ge je poslědnjiput vidio, zašto želi š njime da govori i jošte sijaset toga. Misleć Fortunat, da je poněšto zadovolio njegovoj ljubopitnosti, reče na golemo čudo Švajcaru: vi za sada bit ćete moj uznik. Vaš putni list, vašu listnicu i novce, što ju vi meni predati

morate, hoću da vam spravim. Čim će najvažniji poslovi obavljeni biti, pozvat ću vas k sebi.“

Zahman se je Fortunat ogradjivao i svoja prava branio proti takovu nedostojnu postupanju; zalud zahtěvaše saznati uzrok zatvaranju . . . Zapovědnik odgovori na sve: „Vaše je slušati; čim ću vremena imati saznat ćete više.“ Eto prispje kapral sa dvima prostacima, koji imajuć zapečatjen list zapovědnikov, Fortunata okruže i odvedu. Odvedoše ga u jedan stari samostan i predaše ga tamo uzničaru i zatvoriše u jednu stanicu, koja dobivaše danju světlost kroz jedan železnim štibkama prerešetkan prozorčić.

Znajući se nevin, pobrinu se malo za slobodu svoju. Promišljavaše čvor čudnovatih dogadjajah, koje je on doživio od onog časa kad je pošao iz Tèrsta pak do sada, te u kojima napokon ipak Creol uvěk igrao glavnu rolu. Pročita njegov list i opet několiko putah, kojega je on na sreću svoju zadèržao bio u pobočnom džepu, te bijaše veoma sklon izvoditi iz izrazah Creolove poslanice, da je taj zatvor možebiti poslědica spletakah lukava děčaka, kojim se je on osobitom ljubavju posvetio, barem se je tako činilo. Pa upravo kano da i na to slutiše nerazgovětne rěči: „Smatrat ću vaš dolazak meni za oproštenje.“

Kako bilo da bilo, on se smete; pojede svoj podovoljno oskudni oběd i gledaše popodne kroz pregradjeni prozorčić i vidě mimo voditi dvě do tri tisuće razoružanih sicilijanskih vojnikah, koji će u Miletu bit zasužnjeni te čekati na svèršetak stvarih.

Tek pod večer bude s istom opreznoštju iz zatvora odpratjen kako běše dopratjen. Došav pred zapovědnika,

bude doduše od njega prijatnije primljen, al ne manje strogo zapitan za uzrok, zašto da zahtěvaše razgovarati se s grofom, kojega je on samo jedanput vidio i nikad š njime govorio nije, i nebijaše u nikakvu savezu? Fortunat razrěši i tu sumnju iskrenom izpovědju svoje ljubopitnosti i očitovanjem, da' kad bi se bio nalazio nadvojvoda u Monteleonu, da nebi bio nipošto učinio otaj zločin, da pita za sicilijanskog barona. Za dokaz izpověsti predloži Creolovu poslanicu.

Sadèržaj listov ublažio je zapovědnikovu zvedljivost i ponuko ga na svakojaka pitanja, na poslědak ipak prekine izjavom davši Švajcaru slobodu. „Govorio sam s někim častnikom od štaba", primetne, „koi zasvědoči, da je sve istinito, što vi meni jutros pripovědaste o sudbenoj iztragi grofa Ribere. Žao mi je, da mi taj list nepokazaste prije; on suglasuje sasvim s onim, što se je dogadjalo. Vaše pitanje za grofom i želja, da s tom hèrdjom govorite, mora vas dakako učiniti sumljivim. Evo gospodine, vaše kese i pisamah."

„Zar nisu dostatne věsti", zavikne Fortunat, „što ih dobi nadvojvoda po svom parlamentaru od hessen-philippstalskoga principa?"

„Žali Bože i odviše!" zavikne vojnik, izustiv uz to nespretnu kletvu. General pověri se grofu; pusti ga iz tamnice; dade mu kano slobodnu sužnju pristojan stan, sve to, pošto mu se je grof zavěrio, da se neće iz grada udaljiti i da će poskočiti kano sužanj na svaku zapověd. Nuto još iste noći poběže lupež, prekèršiv věru, pa tada eto saznasmo po ostalim sužnjevima, da taj zločinac bijaše Ribera, glava i vodja najokrutnijih i najdivlijih hajdučkih čoporah iz

Sicilije. Bez dvojbe imaše taj čověk privèrženikah, koji mu pomogoše uskočiti. Kletim Kalabrezcima nevalja dalje věrovati, nego što dopire èrt od bodlice.“

„Nu mogo je i bez pomoći lasno uteći, kad nitko nad njim straže nedèržaše“, doda signor Linti.

— Nikako, nipošto! odgovori častnik: „pri tom poslu sudělovaše někakov razdèrpani kalabrezki seljak, kojega svatko poznaje, svuda ga je moći viděti s gitarom; mora da je lud ili bar polulud.“

— Jedva što se Ribera oslobodi, dodje smutjenik onaj ovamo u stan grofov. Već dugo mi je taj protuha sumljiv. Ako ga uhvate, probit će mu tane čelo, pa ja bih se i okladio, da mu je jedini lěk olovo.“

Gospodin Linti znao je, da je tu razgovor o vrědnom kavalieru Pasqualu, pa se sěti nakane, s koje odè jučer s bojišta. Nu nije dèržao za probitačno, da se hvali s tim poznanstvom sa potajnim upraviteljem svih dèržavnih dogadjajah. Oprosti se sa zapovědnikom, čim mu taj reče, da zahman čeka na dolazak generala Reynier-a, koino upravo sada nastoji svom silom, da uništi otražke na četiri strane světa razpèršene vojske. Svi topovi su i cěla pratež neprijateljima osvojeni; dvě pukovnije, vele, da su uhvatjene pa da su kroz Monteloone prošle; druge opet da čekaju. Težko da je sam princip jošte kakovih 200 jahačah doveo natrag u Regiu i Siciliju. Vele da je već posvuda bezbědan put.

Sav je grad svetčano razsvětljen bio s odèržane poběde kod Mileta, kadano se je Fortunat kući vratio. Nu malo ti haje Fortunat za sve te svečanosti, jer jamačno i sami

gradjani malo ili ništa za to marahu. Sve njegove misli dèržahu se onoga pravca, da valja u Sciglio.

XXVIII

Putne opasnosti.

Kad jutro osvanulo, uranio Fortunat, te se okoristi kano vèrli pěšak jutarnjim hladkom. Za sunčane žare i žege stigoše ponj u dobar čas raztovarene talige, u koje bijahu upregnute tri mazge; vozar ga prijatno k sebi pozove, pa mu tim bijaše bèrže put nastaviti, premda to vozilo nebijaše baš najkrasnije, a borme niti zanj pristalo. Po ovdašnjem običaju bijahu na město točkovah dva nezgrapna kolobara od hrastovine, štono su škripljajući vèrtila se kao umotani jež. Nàda tim bijaše malo ne četverno uglasta lubura, bi reći, neotesana, da tim stalnije može onako, kako ju je Bog u šumi stvorio, svaki teret nositi. Spominjao se je kolah eleusioničke matere ili starorimskih, kano što se to može jošte viděti samo na spomenicima i kipovima. Nu Švajcara spomenù taj voz na slično umětno dělo, inače bez svake umětnosti, na kom vozaše u planinamà sad plodonosnu duninu na njive, sad pak na ravninu lěkovitih vodah od Fiderisa i Alveneu-a slabahnih něžnih živacah — ženski spol.

Kalabrezki Fajeton hitrio je putem od Rozarna golemim maslinikom (grad Mileto i bojno polje ostaše s lěva). Iznenada okruži ga několiko do noguh naoružanih seljakah, koji ga zaustaviše. Vozar se baci pun straha u luburi na kolěna, pa trepteć moljaše za bědni svoj život nazivljući sve svetce

iz kalendara za svědoke, da on nije Francez. Fortunat pako mirno tražaše kesu, da si izkupi još ovo něšto svojih danah, koji preostaju.

„Mi nismo hajduci“, zavikne jedan od seljakah, pače mi tražimo takov kleti smet. Uprav jutros ubiše u šumi kèrčmara od sv. Petra i jednoga tèrgovca vunenih mahramah, koji š njim u Palmu putujući imaše kod sebe novacah.“ Pokle su svašta amo tamo blebetali, ponude se, da će kola pratiti do bližnjega města. Odmah skoče dvojica od sumljivih modrokapacah u luburu, dèržeć u ruci puške.

Ovi ljudi bijahu poštenijega sèrdca, nego-li Fortunat iz njihovih obrazah o njima mišljaše. Ne samo, da je š njima sretno u bližnje selo išo, nego ga odvedoše k sudiji města, koi uprošen odmah dvanaest oružanikah odredi, za obrambu putnikah, koji morahu pratiti kola do Seminare. Švajcar čudjaše se redu Kalabrezah, koji za kratko vrěme od Francezah priljubiše srědkom naučljivošću red.

Obdariv zahvalno u Seminari věrnu stražu, odluči sam pěške poći do Palme, do koje bijaše po prilici odavle uru hoda; nebijaše bo jošte kasno doba, a put je, kako vele, sěguran. U Seminari i Palmi bila je francezka posada. Od Palme nakani, vèrli savět sledeći, krenuti vodom put Sciglia.

Još se nebi mnogo odmaknuo od někada krasna i obèrtna grada, što se upravo htěde opet razcvasti izmedju razvalinah poslědnjega grozovitoga potresa, kadno nakani na pol utèrtom stazom poći, jer se činjaše, da mu je naprěčica do cilja putovanja. Nu města tamo, stiže k jednoj razrušenoj cèrkvici, štono ležaše pred njim na obalnom brežuljku tik mora. Ala mili Bože, ima što viděti, udilj

stane. Dugo vremena nepomično stoji; sèrdce mu glasno kucaše. Uza zidinu na razvalini sědjaše mili mu Cecchino krenutim prama njemu ledjima, u zelenoj jačermici, šarolikim pojasom i cèrno svilenom maranom oko glave. Pa sbilja, to je njegov vitki uzrast, kojega se oštro odsěnjivahu obrisi na onom humu. Činjaše se, kano da je ověnčan zlatnim věncem, koi mu ostavi zapad sunca; a sa zidine sve do gèrmovlja hvoje lěbdjahu poviš njegove glave, kano da bi mu ju htěle cělivati.

„Al ipak možda me oči varaju!" pomisli si Fortunat, greduć bližje. Nu zahman sumnja, jer ga neprevariše.

On skoči u vis; s gora bijaše momak, s dola moma u razdèrpanoj ženskoj haljini, bosa ... prodje izpred njegovih očiuh kano sěna ili sablast u jedan hip, jer se neizměrno hitro sakrije za zid.

Fortunat slědeći tu čudnovatu sliku i priliku, nadje se iz obušice u sred malene ciganske obitelji, sědeće se na tle, štono běše oko sebe razastèrla sav svoj imetak, svakojake cunje i haljine. Tu zakusivaše něki stari plosnonosni gorjanin malo ne tèrbuške ležeć iz kèrnjage otražak polente; tu opet uz njega dojila gadna něka žena svoje hranče, dočim mlado něko děvojče na pola nago na žalu stoji, kupljuć si noge u moru. Krasotica prenuvša se Fortunatovim dolazkom, htěde upravo, da mu dohod glasom medju cigančad razturi. Ciganin směrno pokloniv se ustade, cereći se na prohodioca, kano na staroga znanca one noći, kadno se je u većem družtvu zakusivalo pečeno janje, i kolo igralo uz romon Capa Ruotinih žicah. Taj se poganin činjaše planincu za sbilja, kano znanac.

Čim se obavěsti o putu u bližji grad Palmu, popita za mužke haljine od jedne izmedju děvojakah. Duša mu se sve to više bunjaše. Doskoro nedvojaše, da je ubogi děčak orobljen, pa možda i ubijen. Jer nespoznaše samo u cèrnoj marami vez Eufemijinih ružah, zelenù ječermicu s pucetima od oceli, štono bijaše prije bez dvojbe momčićeva, pače ugleda na busenu izmedju odèrpuljah, plemčeta modri kružak, několiko nogavicah od nankina i ognjeviti pojas, što mu sve dobro poznato bijaše.

„Vi ubiste děčaka! vi ga oplěniste!“ Izpriječi se Fortunat, gromko viknuv na uplašen smet: „Pamtite, děčaka, s kojim sam ja prošle sedmice kod vas bio!“

Žena, štono svoje hranče mlěkom zalěvaše, osovi se protèrnuta; kupljuća se skoči iz vode; ciganin baci se k Švajcarovim nogama, koi grozeć se uzdiže čvoravu putničku toljagu. No mlada děvojka, štono na sebi imaše urobljenu oděću, kima s glavom nimalo nebojeć se, i uzè: „Stani, krasni gospodičiću. Nebij moga otca. Taj denjak nadjoh ja glavom, pa ja sam uvěk dobrosrećnica!“

„Reci, gdě ga nadjè? gdě si ga našla? Odgovarajte, ili vam, lupežčadi gadna, smlavim kradljive kosti u prašinu!“ zaupi Fortunat na novo, pa hoće tako pomaman da ovèrši grožnju. Nu mlada poganica, kano da ičoglaninovom oděćom predobila bila i njegovu smělost, djipnù strelovito, obuhvati oběručke uzdignutu mladićevu desnu, te vikne: „Neudavi starca. Slušaj me, ja spoznah doduše haljine bratca, ubava děčaka, s kojim si ti u nas bio u Tumbi maladetti na Roccovaturu, te sam zakukala našav ih u gori i digoh s rosna tèrnjaka.“

Gněvan Fortunat odturi od sebe děvojku toli silno, da se taj čas na tla sruši, pa tako jecaše: „Vi bitanžadi gadna, kèrvnici“, vikne Fortunat, pogledav gněvno i osvětno, „gdě li ostaviste děčaka? Povedite me s města na město, gdě ga oplěniste i usmèrtiste?“

Stari ciganin podigne se malo sa zemlje te reče: „Zar ga mi ubismo? Hoću, da ti pomognem naći ubojice, lupeže u Solanskoj šumi. Gle, ona žena tamo čara u ruku, te poznaje zločince, bili u paklu ali u dvoru.“

„Zlatni, vèrli, gospodski sinčiću!“ hoće žena, položiv golo čedo iz nědarah na tla: „Jok! mi neživimo, mi neživimo od kèrvi majčina sinka, niti neogulišemo zemljom prohodioca. Tko je žedan, evo vode hladne, koi je gladan, hlěba ima dosta, dižuć mèrve iz džepa bogatih ljudih.“

U to gmiže nogama i rukama oborena kći Jegjupka tiho jecajuć, otjami, moleć se mladićeva kolěna prodrěv uzdah težki: „Nebij starca! Al si toli krasan, nemoj okrutan biti! Ta on nepoznaje město nesreće; nu ja, žali Bože, znadem, te još kako, za humpu hrastovah odakle se vidi do odimlja Etrina i ponoviti kèrst tik utrenika, štono vodi u Bagnaru, pa do njega tèrnjak, gděno višahu děčakove tralje. Čuj me, neudaraj starca!“

Premda bijaše Fortunat toli gněvan, ipak ga uzpregne směrnost ove od svih umèrlih odrinute běduice, a najskoli věrna i nikakovim zlostavljenjem neustrašena ljubav mlade ciganke za svoga otca, od prenaglice i nasilja. — Zapovědi, neka se Cecchinceve haljine sakupe i svežu, a on da ga neka s oděćom u gradić Palmu slědi. Mlada moma osovi se, uzme cèrni rubac s jošte cèrnije kose, svukav zelenu ječermicu, baciv město nje po preko ramenah debelu su-

knicu primetne ovo k ostaloj oděći, štono ciganin pomno, mukom mučeć slagaše. Žena i drugo děvojče stajahu sa strane, obaziruć se bojazljivo i tužno.

„Je li štogod daleko odavle“, zapita Fortunat, „kako li daleko donle, gděno ostaviste děčaka?“

Dosadanja govorkinja približi mu se opet stavši iz medju otca i njega, kano da hoće, da ga brani.

„Nuto tamo su ti bratove haljine. Uzmi jih. Nu naše oči neviděše više děčaka, od kad si ga odveo od vas iz Tumbe maladette. Hajde, hoću da te odvedem u tolansku šumu na jedno město, gděno, jauknuv, spoznah děčakovo ruho. Za tri ure proć ćeš samnom hrastovitu dubravu prispev na čotu pala križa.“

Gospodinu Lintiu činjaše se, da nije skoro moguće taj poziv slěditi, buduć bijaše predaleko, a noćna tmina preblizu. Premda mu je rečeno, da se neznade za nijedan priměr, da bi u Kalabriji ciganin bio ubojica ili hajduk: ipak nije věrovao tomu smetu, da nebi možda sdvojenjem na zlo potican bio ili možda hrabriji postao. Zato i voljaše pred sebe u Palmu těrati žene zajedno sa starcem, da ih tamo predade sudu.

Medjutim saznade od ljudinstva, nastaviv š njim, razgovor, ono, što znadjahu reći za dokaz svoje nedužnosti. Sadjoše prije možda četiri dana iz gore od izvorah rěke „Metauro“, u većem družtvu, nu koje ih ostavi kod „Passa dei Solani“. Okrenù se prama gorama „Bognaro“, prostranim lugom uklanjajuć se velikoj cesti. Samo jedna od děvojakah, ova naime, koja imaše Ceccovo ruho na sebi, nebojeći se niti sicilianskih vojnih četah, niti hajdukah ostadè na javnoj cesti radi ranjene si noge. Bijaše već u

suton, a velika cesta pusta. Mlada ciganka dohvativ se bèrdašca, koje ona točno opisà, te od kuda htěde putem u goru poći, da što prije prispie k ročištu svojih. Iznenada joj blěštjaše někakov běli denjak u oči iz gèrmlja, blizu javne ceste. Ona ga digne, běži dalje u šumu, razgleda zvedljivo svoje našašće upozna odělo nesretna děčaka, kog ognjani pas joj se tada toli neizmèrno dopade u „Tumbi maladetti". Nakiti se odmah zelenim pèrslukom i cèrnom maramom, da obraduje svoje. Svaki reče, da novacah nenadjoše.

„Ruke, koje ubiše krasna děčarca, uzeše valjda novce!" reče pripovědajuć, „te oběsiv ruho na tèrnjak, dočim ode da pokopaju tělo děteta valjda da je tko na hajduke navalio uslěd česa oni poběgoše. A ja sam uzela plěn."

Dan, kojega bi se bilo moralo to sgoditi, bijaše po svem onaj isti, kojega plemče svomu prijatelju iz Mileta pisaše i put u Seminaru nastavljaše. Mnogo mu bijaše nejasna u věstima ciganah, te kad bi Fortunat pitao: jel neopaziše, da je odělo kèrvavo bilo? neslagahu se dugo medju sobom, te jedan drugomu prigovaraše. Al kad starac protivno postojno svědočaše i žena povědaše, da je oskèrvnuta města u potoku izprala, pristadoše svi ujedno.

„Odatle!" zavikne Fortunat, vi idete sa mnom u Palmu. Šupajte!"

Cigani žmurkahu bojažljivo, motreć jedan drugoga malima očima, te udilj kano dogovorno, razběgoše se neverojatnom okretnoštju po japnoru kroz gèrmje, ostavivši svu imovinu. Švajcar hèrli istom bèrzinom za njima u šumu; nu nevidi jim ni slěda ni traga, kano da se nisu ovamo okrenuli, — nu što bi je on svojim očima vidio —

i kad možebiti da čarat znadu nevidivim se učiniti. Zahman je něko vrěme virio i prisluškivao udivljeno na sve četiri strane; tadaj se težkim sèrdcem k ruhu vrati. Smatraše dugo razplakanim očima ostanke ljubimca svoga. Podigne jedan komad za drugim, kano da je htěo po jedince pitat za udes, prijašnjega vlastnika. Napokon uzme svilen ovratnik, da ga spravi za věkovitu uspomenu nesretnika i pohiti duž mora u gradić Palmu.

Francezki zapovědnik, razuman čověk, po imenu Frey, koga Fortunat odmah obavěsti o dogodjaju, pošalje ga, nekasneći u pratnji několiko vojnikah natrag na město, gdě pustiše ruho. Jer bi samo odělom bilo moguće plemčetu ili ubojicama u trag ući. Prispěv do zida i okolišta ciganske obitelji, nestade ruha do zadnje cunje.

„Žao mi je vas i udesa mlada vam prijatelja“, reče zapovědnik mladiću, kojemu su krila pala, „nu u ovoj očaranoj zemlji neima niti redarstva niti pravosudja. Svi su lupeži, svaki si svoj kruh s kinžarom zasluži, s kojim si tada kruh za stolom reže. Mi izgubismo gděkoga vèrla junaka podmuklim tiem psima. Ama sada, tako nam Boga i djavola u pomoći, hoćemo da očistimo i uredimo zemlju. Ovaj dio sicilijanskih lupežah, koi nije ubijen ili uhvatjen, onaj će iznemognuti il od glada u gorama umrěti. Princip Hessenski poběgnu sa dvadeset samo jezdilacah. General Abbe stigo je četvèrt sata prekasno.“

Svi ovi glasovi bijahu za Fortunata slaba utěha. Jedino uhvanje, da je Creol ipak možda živ uteko, těšilo ga malo; te on odluči svakako uputit se budući dan u Sciglio.

XXIX.

Oba čuna.

„Put je vodom i kopnom doduše najpreči", reče zapovědnik sutra dan Fortunatu, „nu ja vam světujem, da ga nepokušate. Ceste su jošte uvěk nesěgurne od razbojnikah. I u Sciglio ima svedj englezke posade. Najbolje će bit, da čunac najmite, te onamo tik obale plovite. Za osam satih bit ćete u městancu.

Fortunat pohiti k obali, da slědi zapovědnikov savět. Al nijedan od ladjarah nehtě, da ga odveze uzprkos podatljivoj nakani, koju je on obećivao. „Sveta Bogorodice!" zavapiše svi ukupno, „tà bi volio plivat u pako. Niti se živa duša nepovrati više. Lupeži nas uhvate i ubiju!" Minu skoro cěli predpodne, a moleći i pogadjajući se, nedopreše do svèrhe. Al Švajcar, nenakaniv rizik bud po što podněti, hèrli k zapovědniku odlukom suhom i kopnom u tvèrdju poći.

„Nipošto!" reče vojnik, i uzme sablju i škriljak namagnuv mu, neka ga slědi. „Ja ću vama čun pribaviti. Vi ste zemljak Reynier-a. Izkazat ću čast preporuki poglavna častnika. Ajte."

Brodari stojahu jošte hèrpimice na pristaju, kada se zapovědnik njim približi, te glasnim rěčma krikne: „Namah neka plove četiri momka s veslima i sěgurnom barkom u Sciglio! Vi ćete biti dobro plaćeni. Neima nigdě pogibelji, al vi ste ljudi zle volje. Neprigovarajte. Izaberite jih, te ako izabrani neće da idu, dat ću ih u kvèrgu svezati."

Zapověd bijaše uspěšna. Svi s modarkapcima u

ruci bogmahu se, da to nije zla volja, pače najbolja u světu, život i dušu vèrgnuti na sreću.

Četiri momka budu naznačena, hrana u brod doněta, i sve na odlazak spremno. Sědnuvši već u čun, zavikne zapovědnik: „Sretan put! a vi ladjari, kad se uzvratite, doněti ćete mi pismeni dokaz toga gospodina, da ste ga zdrava i sretna u Sciglio dovezli, ako to neučinite, dadem vas s města razstrěliti i vaše kuće s cělim imetkom, ženom i dětcom sažgati.“

Medjutim što zapovědnik izgovori tu krěpku rěč, začu Fortunat, sědeć u ljuljajućem čunu romon žicah s morske strane. Svèrne ljubopitno glavu i vidi, da prolazi vele omomčena barka, na kojoj Capu Ruotu spozna. Taj ugledav Fortunata, baci za znak vesela pozdrava modru kapu viške.

„Stante!“ zavikne, al prekasno francezka straža tik obale plivajućem čunu, kog ladjari na sve sile veslahu, da nasiju jarhik.

„Stante!“ viknu zapovědnik. No zahman, i u zalud pukne puškom straža po barki, koja na stran veslaše, da se kopna ukloni.

„Ele, pustite je, pustite je!“ veli jedan od brodarah, „ama su vèrličine iz Pizza. Sve jih poznadem, vode dva stranca. Jednog od njih viděh već u Monteleonu; něki lud glasbar!“

Tim se otisne i Fortunatova barka od kraja i od vesli. Čun, na kojem Capo Ruota bijaše, načini velik obluk nad povèršjem vode prije, nego li se ka kopnu opet približi, te se uklanjaše očevidno barci od Palme. Mnogo putah viknuše na nje veseli ladjari, al nedobiše nikada

odgovora. Ovi kadkada radostno pěvahu uz namahivanje vesalah. Oni pak bijahu němi. Ako se ovi obali približiše odaljiše se oni; ako se ovi u more otisnuše, dèržahu se Pizzezi obale.

Švajcaru bilo bi doista mnogo do toga stalo, čiću Markolěve kuće dobiti u svoje družtvo, da koješta izpipa od njega i da umanji brige za Ceccov udes razgovorom. Hotimice uklanjanje barke od Pizza moraše kakav drugi uzrok imati, nego li neljubav signore Pasquala prama druževnoj zabavi. Al upravo ta igra obajuh čunah na valovlju odvrati njegove misli od mučne jednakosti brige i běde. Měnjajući se primorski krajolici zanimahu časom misli mu, videć sad zalěve, sad greben, kolibe i šikare. Al kad ladjari imenovahu ime šume Solanske i pèrstom na lug pokazivahu, koi se široko i tamno prostro, čami ga obidoše. Mislio je, da mora opaziti nad grobom mlada si prijatelja cèrno sukno. Lug razširi se do grada Bagnaro, koi leži tik mora. Ovdě uzdignu se stèrmije klisurine. Někoje višahu grozonosno vèrh vode; někoje opet, činilo se, da su od potresa razkinute i razkèrhane. Čun plovljaše podosta daleko od obale, imajući prostran izgled do vèrha Apeninah. Barka od Pizzo veslaše uzduž kopna slikovitno mimo cèrnih grebenah. Iznenada pade několiko puškometah od obale iz gèrmlja stèrmenite hridi. Udilj proměni barka svoj tečajni pravac, da se pogibelji ukloni i veslaše iz petnih žilah, da sve to više dokuči pučinu morsku. I brodara od Palme skrene čunac dalje od kopna, buduć da několiko tanetah blizu njihove korabljice pade. Medjutim šućeć proklinjahu ladjari podmukle seljake, koji se pomoljivahu izmedju gèrmja

na vèrh klisure, te tako strašno, kako se samo iz zlobnih ustijuh kalabrezkog mornara čuti može.

Malo ne strělimice proveslaše barku od Pizza šikajuć mimo Palmanezka čuna. Začu se smeten žamor. Viděle su se tri osobe, gdě se s jednom pospěšno zanimaju; valjda bijaše nětko na brodu ranjen. Ipak opazi Fortunat, da taj něki nebijaše Capo Ruota, koi osovljeno stajaše mašuć rukama na najčudnovatiji način.

Kad bi Švajcar prijatno na njega zaviknuo, digne taj pruženom rukom glasbeno orudje sa žicama visoko u zrak i zavapi: „Vagabunno Mariolo! siromašna moja cindrica!“

Više nebi moguće razuměti. Obě se barke odviše bèrzo i predaleko razděliše. Te se i zavratno nepribližiše jedna drugoj, no obě uzamši směrom tek k pristaništu od Sciglia.

Sunce već prije pol sata zapade, al jošte lebdjahu gore, obala i valovlje u toplom, večernjom, zlatnom blistavilu i čadjini. Eto se razširi morsko ždrělo Sicilije, te Fortunat vidi barku svoju ljulati prama cilju dnevna putovanja. Gradska zdanja s ravninom obale naličahu polukrugu. Napred u moru podiže se iz dna valovlja silna klis, u koju udaraše odlomčina nĕgdašnje glavine. To je ona Scilla, koje se pomorci u stara vremena od prije bojahu, vèrv od samih morskih strašilah i nakazah; nasuprot vrijući vèrtlog Charybde. Al dan danas se toga nit ribar neboji, kada laganim čamcem po valovlju pleše.

Obě barke, ta od Palme i od Pizza pristadoše skoro zajedno. Fortunat naplativ svoje ladjare, pohiti ka Capi Ruoti, š njime da govori, da ga obavěsti o udesu Cecca,

ili da čuje těšeće glase. Al tiska navalita ljudinstva preprěčila je mogućnost doći k njegovu čunu. Na licama svih izražavaše se ljubopitnost i prepast. Za koi čas razidje se hèrpa, da načini prostor někoj laganoj povorci, koja dodje od barke. Nošahu, bi reć na nosilu sklopljenim jedrinama, razpruženа čověka. Prolazeć povorka mimo Švajcara, spozna on u osobi, koja bi obće žalovana za onu, koja se pojavi u glavnom stanu grada Monteleona za grofa Alvaro di Ribera. Lice mu bijaše blědo, vedje se gibahu kano kakova bunovnika.

Vèrva ljudstva slědila je povorku. Fortunat ostade natrag, da dočeka Capa Ruota. Te u taj par skoči taj na kopno.

„Vi doživljeste nesreću, signor kavaliere!“ proslovi mu Švajcar.

„Eh, dà, dà!“ odgovori onaj zlovoljno i žalostno; pruživ mu citaru, kaže pèrstom na pukle žice i dvama hitcima prebijene rupe: „Jedan, dva, tri! Bědni okrutnici, koji se na gitari osvete, kano što benast pas kamen grize, koi je nanj bačen! Nije li taj narod, za kojega sam ja mnogo uradio, himbena i nezahvalna Delila, koja svome Simsonu vlastoručno makazama kosu odreže, sama sebe preda bědi i nevolji a njega Filistrima?“

„Mislim“, reče Fortunat, da ćete Bogu hvaliti, da je lutnja u tuči gorućih zèrnah uzela na sebe pogibelj; na město na vas“.

Capo Ruota pritisne glasbeno orudje k svome sèrdcu, bi reć s něžnoštju i veli: „Bijaše zadnje, što za mene učiniše. Čudesa tvorih tim; veća čudesa no Amphion! To dèrvo bijaše kano tučna obramba, koja me štitjaše, a znak

mu bijaše što je glas trublje kad zove robove k slobodi. Jedan svetjenik je na oltaru sv. Cecilie nad njim misu služio i blagoslovio ga. Prošlo je! Za mene sve propade! Pamtite, signor Linti, ja rekoh, djavo će tadaj gospoditi. To je bilo, i bitisalo!"

„Al ja vidjeh, da nošahu mimo i grofa Ribera", prekèrši mu rěč gospodin Linti, „čini se, da je ranjen, pa to možda i opasno."

„Ele upravo zato, djavo ostat će gospodarom, gitare je nestalo!" priměti Pasquale. „Ala da mi je bilo samo pèrstom dotaknut se žicah, věre mi gospodine, ni jedan puškomet nebi bio pao s klisure. Ama tadaj, pogodi svako zèrno; jer ona bijaše probušena. Jedno zèrno odbi kormancu palac; drugo probuši grofa kroz tělo."

„Možete li vi meni dati glasa od mlada Cecca?" zapita ga Fortunat, gledajuć ga bojažljivo.

„Plemče?" odgovori Pasquale posve nemarno: „Taj ode s principom Hessenskim. Ja sam ga poslao sa nalozima."

„Ama", uzdahne Švajcar, „meni se čini, da mu se je kakva nesreća sbila. Nadjoh ruho plemčeta u rukuh ciganah."

Capo Ruota trese ozbiljno glavom, te veli iduć: „Dà, dà, djavo je nadvladao, nestalo gitare!"

Švajcar, ostavljen tako raztužan, zamoli noćište, nakanom da tada potraži markezu. Prijatna děvojka, koju on zamoli, odvede ga k novoj sagradjenoj ubavoj kući, koja bijaše na pol opredena vinovom lozom, na pol pokrivena ribarskim mrežama, te mu veli, da neće biti nigdě bolje primljen, no ovdě kod njezinih rodjakah. Te on bi

i sbilja prijatno dočekan, i pokle bi se za nuždu okrepio, pratjaše ga sam ribar k dvoru.

XXX.

Ozbiljni izgledi.

„Šta?“ zavikne Fortunat, bivši opet na žalu, gděno isti ribar odrěši od lanca něki mali čunac, „moram li se prevest k hridu?“ pokazujuć tim na glavinu u vodi, gdjeno bijaše težko razlučiti zide od klisure.

„Ovdě neima drugog dvora, no na Scilli“, priměti ribar i sědne uz putnika u čamac, „pa ako Francezi napadnu u loptinama iz oblakah, neće ga nitko nikada oružjem osvojiti. Čvèrsto eno stoji, kano svět na svojim stupovima. Strašan potres, koi izpremeta naš grad sa cèrkvicama i monastirima kano igru kartah, poruši gore samo několiko kulah i gděkoje zide. Da nebijaše naš stari princip, Bog mu dao duši lahko, pèrvim potresom sunovratce hèrlio, bio bi mogao svojom sědom glavom još dugo tamo kroz prozor gledati. More ga poguta kano tisuće drugih te neostade nit slěda nit traga. Moj děd, moj otac i moja mati, svi poginuše ovdě na ovom lěpom městu, kada more udaraše trideset palamah visoko. Ja bijah děčak od sedam godinah te ostah viseć nad jednim maslinskim dèrvetom nad jednom ledarom.“

Město, na koje ribar pokazivaše bila je prostrana ravnina, koja se od Scilline klisure jedva nad vodom povišavaše, te uprav sada bijaše napučeno šetaocima mužkog i ženskoga spola. Ribar veslaše čamcem sve do stěne, gdě

Fortunat izadje i njemu zapovědi, da nanj čeka. Skalina u kamen uséčena vodjaše, vijugajuć se na bèrdo, gore na širokom bilu běše jedna duga kula sa manjim starinskim tornjevima, stanbinama i sa adlijama u kući. Straža kod kapije sustavi došloga; jedan korporal uzme mu putni list, i odalji se, vrati se opet za čas, te ga odvede kroz tamne hodnike i svode u kuću k zapovědniku kapije.

Častnik iskrenom radoštju progovori prama njemu najdubljim hrapavim glasom Benerskoga narěčja i pojavi mu se tim kao zemljak, što Švajcaru vele ugodno bijaše. Bijaše kapetan od pukovnije Vatenoyl u englezkoj službi, te imaše sto raznih pitanjah o domovini, prije nego li je gospodin Linti za ono pitati mogo, što mu je na sèrdcu bilo.

„Nenalazi li se“, veli napokon Fortunat, „u ovom dvoru pod vašim okriljem ikakva odlična gospodja iz Sicilije?“

— Da, někakva stara markeza — hoće kapetan — mislim da je iz Zangle. Jeste, jeste, ona je tu sa svojim malim dvoranstvom; ele kako čujem samo pour qualque temps. Vratit će se u Siciliju. Kakova imate posla s ovom čangrizavom bogomoljkom?“

„Je l' moći, da se kod nje javim? Valja mi još večeras š njom govoriti.“

— Možete se dati oglasiti, al dvojim, da će vas primiti. Ona svakoga od sebe odpravi.

„Molim vas, javite me donosnikom važnih věstih, da me samo za čas preda se pusti. Dotiče se jednog njezinih plemčetah po imenu Cecchina Capa.“

— Naskoro čuti ćete odgovor! reče častnik i ode da izdade zapovědi. Medjutim donese stari něki vojnik go-

ručih svěčah, butiljah s vinom i čašah, hladnih jelah, duhana i lulah.

„Dojdite da malo pijucnemo i čašama kucnemo!“ veli vratjajući se častnik, razmotav iz svilena rubca svoju veliku lulu od stive i napuniv ju rezanim duhanom turskim. „Vino je u ovoj zemlji vèrlo dobro, nu duhan navadno nevalja. Vi ćete to u Siciliji i sam izkusiti. Kucnite, zemljače, da Bog poživi našu Švajcarsku!“

Rado zadovolji Fortunat tomu domorodnomu pozivu. Popita za svoga poznanca u pukovniji Vatenoyl, pak za pukovniju Frohburg, nezatajiv cilja čudnovata putovanja. Nu nemogaše se veselim věstima uzradovati; te kako i cěli put u verigi nesgodah bijaše, grozaše mu na koncu propast, osujetjenjem svih naměrah, koje ga ovamo vodjahu.

„Ta vi nekanite, za Boga, stupit u vojničku službu?“ viknu nanj zapovědnik, „gospodine, je vous assure, bili bi pomilovanja vrědni. Naša se pukovnija u Egiptu sve više umalji i skapà na 400 momakah. Tadaj se opet ustroji iz svakojakih narodah. Veća stran Švajcarah služaše prije Francezu, te bi po Englezima kod bitke sv. Eufemije uhvatjeni. Ovi dakle stupili su u naše službe; al su nevaljani momci, sasvim nezadovoljni; jer bijahu više slobodni kod Francezah. Po nas švajcarske častnike je upravo tako zlo kao po prostake; s Francezima i Englezima nije se moći družiti. Jedan drugoga nit nepozdravi na ulici. Věrujte mi, c' est une vie abominable.“

„Naměravam“, odgovori gospodin Linti, poći u pukovniju Frohburg u Maltu.“

„Gospodine zemljače, okanite se naměre!“ odreče mu zapovědnik, „tamo su od pèrvoga do poslednjega svi

rogoborni i zasědni lupeži bez ikakve poslušnosti. Tamo je sakupljen smet svih narodah, ima Němacah, Švajcarah, Poljakah, Turakah i Albanezacah. Několiko je već častnikah izsěčeno; několiko ih tako zlostavljeno, da su za službu neprikladni.“

Vèrli naš Fortunat stade sve to više sèrdcem klonuti, čim mu je kapetan više pripovědao. Želio se je opet natrag u Tèrst k svojim starim znancima.

Medjutim dodje momak něki od momakah zapovědnikovih, te javi, da gospodja markeza dočekuje stranca, koi je želio, da š njom govori.

„To mi je vele čudo!“ zavikne častnik, „čestitam vam, de tout mon coeur, k ovom nenadnom tête-a-tête-u. Ja se tom milosti još nemogu hvaliti. Al vele, da ima stara medju svojim děvojkama několiko veseljakah; nu da su bolje stražene, nego li duvne. Nemožete si predstaviti, česa ima ta pusta, hridna gnězda. Ele, adieu, zemljače, bon plaisir et à rèvoir!“

Vani već čekaše Fortunata stari sluga markeze sa světiljkom u ruci. Njegova běla naprašena glava, sa visećom kitom niz ledja, starodavna livreja srebèrne podrese, u tmini odbijahu čerlenkastu světlost světiljke, i navěštjivahu isto tako bogatstvo i čin gospodarice, kao što da ljubi osobito običaje prošastog věka. Fortunat slědjaše toga próvodiča malim dvorištem, svodnim hodnicama i tamnim zidinama, koje bijahu jošte iz vremenah ratobornih Normanah ili počivahu na istcima, koji k Minervinu hramu u staro doba spadahu ili stražniku Anaxilauzu proti gusarima.

Izza kako běhu kroz raznovèrstne vijužine prošli, stadoše pred jednom kućom, koja se činjaše veća medju ostalima, kako bar titrajuće zrake světlosti uljenice gore do zidine pokazivahu. Sluga otvori kapiju i odvede stranca u jednu malu slabo razsvětljenu prednju sobu, te ga zamoli, da počeka, dokle dobavi dopust markeze Vioganni.

Ono několiko časovah što Švajcar ostade sam, obidjoše ga čàmi. Nè, možda da ga groza spopade stupiti pred visoku sicilijansku gospodju, koje ime je on toliko putah u raznovèrstnim okolnostima čuo, i na čiju se milost možebit već potajno oslanjaše; već on predaše pred bliž njim trenutkom, u kom bi on mogao postići žalostnu izvěstnost o udesu Cecchinca, koju je on dosada zamračivati nastojavao svakojakim drugim mogućtvom i slutnjama.

XXXI.

Pristup.

Prijašnji se sluga vrati i otvori vrata široke i visoke svodne sobe. Akoprem gorahu u zadku sobe několiko voštanicah u velikim srebèrnim svěćnjacima, pogutaše tamne tapete toli světlost, da bi moguće uzduž duvarah samo sěnasto spoznati široke naslonjače starodavnim dělom, male tèrpeze i uzka zèrcala s pobledjelim zlatnim okvirima.

Valjda je bila ovdě dvorana velikolěpja pokojnih principah od Scille, kada bi oni u staro doba vazale preda se pustili bili, te razvili prirodjeno gospodstvo i slavu.

Stupiv Fortunat u nutra, unidje na protivnoj strani kroz vrata ženska visoka stasa i veličanstvenog dèr-

žanja. Gospodja učini několiko krokah, vrati mu poklon s uljudnim naklonom glave i kad bi izměnili někoje udvornosti, kojima se ona markezom Vioganni javi, pozove ga kretnjom ruke neka sědne na jur pripravljenu stolicu. Ona si izabere město na maloj ležanci pred njim.

Izvanjski oblik gospodje osvojavaše si priklonstvo, kako se i prijatno vladaše. Kroz cèrnu kosu, nu o kojoj se nije mnogo viděló izpod kape dragocěnih, krasnih čipakah, kao što kroz ugašenu boju svilene haljine, pala je jošte u oči blědost obraza njezina, koi akoprem je u licu bila malo spala i svečano ozbiljna, ipak opominjaše na poběgle dane krasote. Cèrna knjižica zlatnim obrezom u lěpoj běloj ruci, uz to čislo, blěskajućim zlatnim Kristom, opominjahu na sadašnju pobožnost plemenite gospodje.

Gospodin Linti bi već iz početka smeten malo čudnovatim pitanjem radi uzroka njegova posěta u tako kasno doba. Sudio je, da Creol možda nije umro ali da ga niti pismeno spomenuo nije. S toga uzroka poče iz daleka odgovarati, već od pèrva poznanstva s mladim Cecchinom Capa, njezinim plemčetom na „Austriji“, od propasti broda na Marini Sidarnskoj. Govorahu o zamenitom prijateljstvu, o životu u Geraci, o razstanku u Monteleonu, te da je mladić obrambom principa hessen philippstalskoga k svojoj gospodarici u Sciglio odputovao, ili bar kanio putovati.

Presěče si rěč više putah, da pruži markezi sgodu, da nagovèsti što o izgubljeniku ili da se kloni napokon opomenut trenutka, kadno nadje ruho děčakovo u ciganke. Al nastojni muk gospodje i pozornost, kojom ona ipak slušaše, bi svaki put uzazvan rěč nastaviti. Tako i spomene najposlě dèrhtjućim glasom torobna trenutka, koi u

Palmi doživi, pripraviv prije něžno čuvstvo slušateljičino, da čuje najstrahovitiji dogadjaj.

Nu ova bijaše i koncem tako mirna kano iz početka njegovih sobćenjah. Město da izpitava o svojem plemčetu navrati razgovor jednom na sobćitelja i njegovo podrieklo.

„Je l' te u Švajci", priměti, „ima jošte mnogo stara plemstva?"

— Izuzam někoje staropověstne porodice sve druge odavno izumrěše, il su iztěrane, ili se izseliše, il izčeznuše zaboravljene u množtvu puka. Ostale su u obće novijega kova u službi tudjih vladarah postavljene.

„Biva dakle to isto možda s vašom častnom obitelji?

— Nipošto, milostiva gospodjo. Ja sam jedan od onih světovnjakah, koi se nesmiju radi svoga podrekla niti zarumeniti niti ponositi. Moji roditelji bijahu, kao i moji djedi, koliko saznah, vèrli seljani.

„Seljani!" zavapi markeza, te pèrvi put proměni obličje, izraziv začudjenje, koje bi mogao krepoštju nazvati: „Šta razuměvate vi kod sebe u Švajcarskoj pod rěči „seljani"? Valjda vlastelin ili spahija s velikim nadvlasteljskim pravama?"

— Nadvlasteljska su prava odavno nevažna, te kod nas izbrisana. Siromah uživa isto pravo kano bogat. Za veća je zemljišta zemljica premalena. Svaki kod nas živi o poljodělstvu, o zanatu i tèrgovini. Tko ništa neima, taj prosjači, ako strada; ili proda poput vojnika samo sebe u vojnoj službi.

„Sveta bogorodice, kakvo gospodarstvo!" zavapi markeza, „nikakve spahije! nikakvo plemstvo! Pa tko bi to věrovao dan danas u sèrdcu kèrštjanske Evrope takva

zemlja! Nu kako mi se čini, signore, vi kanite u Siciliju ići sbog časti. Mislim, da ste si izabrali vojničtvo iz osobite ljubavi?"

— Valjada, jer sa zanatom i tèrgovinom sve to gore ide; gospodariti nemogu, jer neimam čim; moj je otac, bivši slastičar u Němačkoj, rano umro — —

„Slastičar!" presěče mu rěč gospodja, i gleda ga čudeć se, pomaknuv se malko uz natrag na ležanci, „slastičar! — ele", nastavi hoteć se razabrati i popraviti, „to je ipak čudnovato! Ma zašto, da pravo kažem, mene o svem tom da obavěstite?"

— Milostiva gospodjo, buduć da me pitate, mislim, da vam moram odgovoriti o mojim neznatnim okolnostima. Oprostite, što vas napastovah malenkostima i što sam ja tako slobodan bio, putujuć kroz Sciglio, da zamolih za četvèrtsatni pristup . . .

„Dobro, dobro", odgovori mu markeza, „vi mi niste htěli glase o Creolu doněti, kojega vi poznavaste. Hvala vam. Možebit trebate novacah za put. Vi izgubiste sve kod brodolomlja, kako ste sam kazali. Iskreno se radujem, ako bi ja — —." Rekav to hoće se podići, da donese manjkajuće.

— Molim pokorno, milostiva gospodjo, hvala vam! — reče Fortunat — imadem dosta, da si nastavim put.

„No vi ste valjda Creolu novacah uzajmili iz svoga — — Jest, pomenuto je u jednom listu. Dopustite mi, da vam povratim kano dužnica."

— Nè, signora markeza i to nije uzrok došaštja moga; već molim sasvim pokorno — —

„Tà vi me nećete prisilìti da budem nezahvalnom. Zato vas i molim, da bi se sutra opet u dvor potrudili.“ Reče to, podignuv se s ležanke: „Govorit ćemo sutra zajedno jošte koju. Možebit će vam se dopasti u Zangli ili u Palermu. Danas je već kasno. Imam još něšto posla.“

Progovoriv to, dade Švajcaru, koi je takodjer ustao, mahanjem rukuh i lahkim naklonom glave znak, da je odpuštjen.

Nu ov već licem zamoli oproštenje, rekav: „Molim vas, dopustite mi samo jedno pitanje: Da li je Creol u dvoru Scille?“ — „Tudě nije nikakav Creol.“

— Nije ovdě? Zar nije ovdě? — glasno zavikne Fortunat zabunjen. Markeza lecne se iz svih svojih živacah, kad je zavapio.

„Molim vas“, reče, „ublažite se. Vaša me vika uplaši.“

— Nije došo! — nastavi Fortunat dèrhtjućim glasom blěd kano zid: Jeste li morda točnije obavěštjeni o njegovu udesu? Zar — — zar Cecca neima više — — no milostiva gospodjo, oprostite mi — — ako ga nestade.

„Budite uvěreni“, odgovori markeza sasvim mirno, „budite uvěreni, da Creola više neima.“

— Da nije više živ! — zavapi Fortunat, sklopiv ruke, a suze mu se rone iz očijuh. Uzalud se tèrsaše, da nadvlada bol, povali se opet na prijašnju stolicu, te si lice sakri.

Markeza stoji několiko časovah něma i zabunjena pred njim; prekorači bèrzo gore dolě dvoranu i zlovoljna i neznajuć, što da čini radi po prihodniku povredjena pravila pristojnosti, i uplašena porad neuměrene tuge.

„Gospodine“, veli ona napokon, „nisam niti vlastna, niti mi se hoće izpitivati uzrok vašega vladanja, kojim vi mene plašite. Ipak vas molim, da me za sada ostavite. Obznanit ću vam sutra sat, kad ću se obradovati, da vas još jedanput u dvoru uzmognem viděti.“

Dočim Fortunat džepnom maramom otare suze sa bela lica, tèršaše se osvěstit. Al marama, koju on bèrzo iz džepa povuko nebijaše ona, koju je on htio, te razžeže mu žalost jošte većma. Bijaše nědgašnja marama Creola s vezom od Eufemije. Kad vidi rubac, bijaše mu kano da se dotaknù mèrtva těla ljubljena děčaka. Hoteć se podignuti, stisne se opet němo natrag u naslonjač, pri tisnuv rubac k licu.

„Molim vas po drugi put“, reče markeza, „umirite se, gospodine, te oprostite me neugodna čuvstva, da budem svědokom toga, da istinu kažem, nemuževna vladanja. Sutra ću vas pozvati; jer sada niste sposoban, da ono saznate, šta bi ja vama svakako morda morala reći, il da mi na ono odgovorite, šta bi vas pitala.“

Fortunat uzdahne i sapuće tiho, nepazeć na markezu: „Cecco! Siromašni Cecco!“

„Dopustite mi“, reče markeza sve to više smetena i neuztèrpljiva, „da vas dadem, po jednom slugi kući pratiti. Sutra će vas isti opet k meni dovesti.“

„Milostiva gospodjo!“ odgovori Fortunat težko uzdahnuv ustane i tražeć na pol zabunjen skinut šešir reče: „Moji su poslovi u dvoru svèršeni. Sutra me neima više u Sciglio. Oprostite, milostiva, zaboravih li u vašoj nazočnosti dužnosti uljudnosti. Narav neima nikakovih obzirah. Sèrdce mi se cěpa, plače.“

„To nemože biti, signore, vas mi valja sutra opet viděti“, veli markeza, „bit ćete sutra mirniji, te me nećete više uplašiti sa nepristojnoštju svoje tuge.“

— Nipošto, milostiva gospodjo, neću nikada moći govoriti bez suzna oka o nesretnom dětetu — odgovori Fortunat — te ću se uvěk čuditi, da se ga može onaj, koi ga je poznavao, spomenuti, neprosuziv suzah.

„Gospodine“ — — reče gospodja ozbiljno i uvredjena.

Ali buduć da se je Fortunat nakanio oprostiti, prekine joj rěč, te veli: „Uslišite mi zadnju molbu, milostiva gospodjo. Šta ste saznali o Ceccovoj smèrti? Kakvom poganom, zlobnom rukom izgubi angjeo život? Gdě mu je grob?“

„Premnogo pitanjah za danas. Sutra!“

— Sutra putovat ću k svetom grobu, sutra bit ću za putem osvetiti nevinost. To jedino može jošte zadatak biti moga života. Znadem, da leži něka tajna na ostavljenom Creolu. Neima mi jošte o njegovoj sudbini světla. Ama, Bog će mi pomoći; pa će mi biti jasno!

„Blažena děvice Nazaretska, zašto te prětnje? Gospodine, vi ste tako razjaren, tako strastan, da vas nesměm duže slušati. Molim vas, ostavite me.“

— Zašto mi, signora markeza, uzkratjujete lasan odgovor na moja pitanja? Jedino bi odgovor mogo mojoj tuzi ugoditi. Da biste vi svědokom bila, kako silu putah se Cecco vas, te samo vas spomenù, vèrlo često — —

„Vi me silite, da mi treba u pomoć zvati!“ reče markeza zlovoljno, povukav za uže, da zazvoni u prednoj sobi glasno zvonce.

— Neka bude! — uzdahne Švajcar — netreba vam nikakve pomoći. — Nakloniv se, ode.

„Neću vas uvredjena odpustiti“, vikne nanj gospodja blažim glasom, „uzdajem se, da ću vas sutra viděti. Nećete žaliti, da ste se vratili u dvor.“

— Neimam ništa više, da pitam, ništa više, da čujem! — odgovori mladić, na pol pripovèrnut, osornim i odpravljajućim glasom. Medjutim stupi bèrzo stari sluga u sobu, uplašen neobičnim burnim zovom zvonceta, te odprati stranca na mig gospodarice.

Već su oba, on i stari sluga, koi je uzeo uljenicu, polagano napred idući, prispěli po skalinama do kućne kapije, kada Fortunat pogrěši mahramu ljubezna děčaka, koju je on tražio u svakom džepu. Umah stane, te reče starcu, što je izgubio. Taj bijaše odmah spreman, da se vrati u dvoranu, da maramu donese. Al mladiću běše pri njegovoj razdraženosti i po dragocěnosti, koju skapčaše s ostatkom nesretna si ljubimca, odviše tronut umereni korak staroga sluge. On poleti prije, nego se taj makne, bèrzo gore u stube, dugim hodnikom u prednju sobu. Tudě začu svoje ime „Fortunato“ iz daleka zvati, kojim se je kèrv u njem stinula. Zabunjeno se ogleda. Nevidi ni sljubnice, niti sjala, niti drugih vratah do onih, koja vodjahu u dvoranu. On traži, prisluškuje; nečù više niti glasa do zvučećih korakah stara čověka na dvorskim skalinama. — Obidjoše ga čami pred obranom samoga sebe. Stupi u dvoranu s oprěštajem na ustima.

XXXII.

Rubac za glavu.

Gospodja nalazaše se zaista jošte tudě, te baci nanj ljutit pogled, kad je u sobu stupio, nejavivši se. U njezinu družtvu bijaše jošte něka gospodja, koja š njom u razgovoru Ceccov svilen rubac, dèržeć ga u viške, smatraše.

„Molim, oprostite!“ veli Fortunat, koracajuć dvoranom prama gospodjama, „zaboravih tu mahramu.“

Mlada gospodjica, koja zapiljeno gledaše u našasto, te Fortunata neopazi, izdà nerado bèrzo, lecnuv se.

Tada mu pako sama u susrět podje, predade mu něma, što bijaše njegovo, posměhnuv se bi reć ljubkim posměhom; al koji bijaše i něšto vraguljast, kano da se tajno ruga dragocěnosti marame i sili mlada gospodina.

Bijaše krasotica, kojoj je bilo možebit devetnaest godinah, te je sudeć po dragocěnom kamenju, něžnim sitnim pèrstima i velikom biserju, koje sěvaše u cèrnoj kosi upleteno, morala gospodja odvisoka biti. Njezin tanak i tankovit stas, zastèrt bělom lakom tkaninom, bi reć sněžne světlosti, kretaše sobom s dražeštju i lakotom poput Dianine vile. Oko bistra čela, i sa strane medju vratom i ledjima glumijahu nemarno razkuštrani uvojci, tamno se laštajuć, kano da su pleteni od cèrna staklena lěva. Dočim je Fortunat, da primi presměrno rubac pogledao gore, te joj u lice, zavirio tako se zabuni i zaboravi naskorom primiti, njemu pruženi rubac. Jer ona, koja mu iskano poda, naličaše sestrinski Creolu samo što bijaše krasnija, te žarka obražca, kako bi pěsnici rekli: poput liljanah i ružicah.

„Gotovo mi se čini“, progovori, „da sam nepoznata postala prijatelju Fortunatu za ovo osam danah “

Mladić problědiv, bleji izbuljenim očima ovaj neobični pojav, kano da gleda tajne světa duhovah.

„Grofico Beatrice“, veli markeza, koja dohèrliv uhvati mladu gospodjicu za ruku, „nadam se, da će nas gospodin Linti usrećiti sutra svojim posětom. Za sada nije sgodno vrěme. Ajte u svoju sobu; imam vam važna izvěštja priobćiti.“

Mlada grofica, oprostiv si ruku, mahne odvratjajuć prama markezi Vioganni, pa Fortunatu, očevidno vesela sbog njegova začudjenja, pa se ipak, bi reć, sbog sama sebe zarumeniv oborenih očijuh u tla reče: „Zar vi nećete odgovoriti?“

„Nesměm dopustiti!“ veli markeza, u rěč ulětjuć, „grofice Beatrice, nadam se, da ćete poslušati.“

Fortunat jošte uvěk, nemagnuv očijuh s krasnog obražca, tepaše: „Grofice Beatrice — —“ nastaviv: „glas moga nesretna Cecchina!“

„Evo i njegova ruka!“ veli grofica, pruživ mu prijateljski, na pola odkrivenu něžnu ručicu: „Zašto ga nesretnim zovete?“

On prigne iz nenada kolěno, te poljubi sa strahopočitanjem ruku, al ju opet spusti, rekav: „Nije moguće! Vi niste on! — Al njegova sestra! — — Ja sam munjen, meni su oči zavarane!“

„Nipošto, signor Fortunato, vama nisu oči zavarane!“ odgovori mlada grofica, „evo vam odkrivena neugodna tajna, koju ja vama tada, već sve znate — pod nikakvim uvětom nisam niti htěla, niti mogla, niti směla kazati,

akoprem su svi u Markolěvoj kući o tom obavěštjeni bili. Dakle nepitaste niti Ribera, niti Reynier-a? — Vi nećete, da mi odgovorite? Fortunato, nisam li vas morala varati? Oprostite nesrětnici, koja uz vas proživi šest strahovitih neděljah, koja nadje zaštitu samo u uznositom sèrdcu najplemenitijega čověka."

Švajcar svèrne opet okom na groficu, rekav kano sebi: „O Bože moj! — Za mene je Cecco — — dakle zaisto umro. Tražio sam miloga Creola. Udesih se š njim, nadjoh ga, ali preobraženoga obličja. Tražio sam samo Creola!"

„Mučan mi posao bijaše", odgovori mlada grofica oběstno: „odtěrati ga, odgrizti i ogrebsti. On imade doduše podněti već u Miletu, da se odene ženskim haljinama, buduć da ga je nakanila bila pratiti něka čedna děvojka u Sciglio. Ali samovoljni děčak nije se lasno prevroplanio, te se mene hvataše jošte věrno u Miletu stranom u Seminari i ovdě jošte. Kleta mu bijaše oddanost; Pa opet mi je njoj i nemilosèrdnoj tamničarici na „Austriji" neizměrno mnogo zahvaliti. Netugujte za Creolom. Dopustite, da vam smě na město ružna bezobrazna děčaka sestra mu biti harna."

Mladić hoće da govori; ali mu uvěk zapinjase govor, kada god bi ugledao nesěgurnim lebdećim okom pred sobom krasoticu, dotle mu se činjaše, da joj se hoće š njim samo titrati. Činjaše mu se veća i plemenitejega obraza, nego li onaj děčak. Samo njezin blagi, laskajući glas bijaše njegov glas. Sèrdce mu jače kucaše, bojaše se, da se neizvèrgne na směh unišav svesèrdno u prevaru, štono mu igraše gospodja ili možebit isto plemče spodobnoštju i zaměrom.

„Milostiva grofice“, progovori on sa smetenim posměhom, ako hoće da bude ljubezna Creola sestra njemu harna, usudjujem se moliti, samo da mi ona pokaže plemče.“

„Ah, plemče!“ zavikne grofica Beatrice, smijuć se, „to sam iz kolah bacila izmedju Seminare i Bagnare. Zaisto da sam se ga bojala u krasnoj kočiji principa. On leži za sada u Solanskoj šumi; ili postade opet što bijaše prije, naime skitalicom.“

„U tolanskoj šumi?“ progovori Fortunat, „ele što sam bio slutio!“

„Volim, da ga vi nadjeste, kako mi ta mahrama pokazuje, doda dragostna Beatrice, nego da bi ga bili opazili principovi jahači, kako poleti u gèrmlje.“

„Vi — jeste!“ odgovori Fortunat, obrativ oči k nebu, te primětiv turobno utajenim uzdahom: „Al — ti — nisi više!“

Mlada grofica nikom ponikne i sklopiv ruke, moli se — moli němo.

Za toga razgovora stajaše markeza u prikrajku tiho motreći. Stresla bi kadkada glavom, da izrazi tim nezadovoljnost ili neuztèrpljivost. Biser — brojanice promitahu se bèrzo u njezinim rukama — bělicama. Tada stupi korak bliže i reče uz utvoren mir: „Mislim, da može grofica Beatrice odpustiti mlada, vèrla čověka; valjda je umoran od putovanja. Noć se je prihvatila, a put nije ugodan od dvora do mora, od klisure do grada.“

„Ah, milostiva tetko“, zavapi Beatrice milujuć i obuhvatjujuć je rukama, „ah, neuznemirujte se, vi neznate, kakovi noćari bijahu signor Fortunato i Creol. Nama valja jošte mnogo govoriti. Ali zašto mi utajiste da je

došao? — znajte, da ste vi sama dobrota i milost, pa ipak veleokrutna. Tko mi jamči za to, da bi bila i danas rěčcu saznala o njegovu došaštju, da me nije uplašilo prijašnje žestoko zvonjenje, te ovamo dozvalo, i da nije izdao dalje taj Creolov rubac za glavu? Morate, da pobližje spoznate moga dosadašnjega čuvara i spasitelja.“

„Budite uvěrena, mila grofice“, reče markeza ljubezno netjakini si, koja u tihoj radosti sjaše, „poznajem ga dosta, da se mogu zajedno s vama njemu diviti.“

„O, samo iz nacèrtah mojih rěčih“, naměsti Beatrice.

„I s toga“, nastavi plemenita gospodja, „šta mi je, signor Linti ljubeznom iskrenoštju od samoga sebe i od svoje obitelji tako dobar bio pripovědati, nu što vi meni zatajiste.“

„Što sam ja vama zatajila, milostiva tetko?“ zapita Beatrice, „što znadete vi više od mene. Bèrzo, bèrzo izpovědajte mi od njega!“

„Netiče se upravo njega“, progovori gospodja, izpričuvajuć se, „samo njegovih milih rodjakah, koji su siromašni, ali u ostalom pošteni seljani. On je, mislim sin někoga kolačara ili pastetara. Nije li tako signor Linti?“

Fortunat dobro opazi, kako ljubezna markeza naměrenim i umiljatim glasom to besědjaše i kako se Beatričina dobra volja kano grozom uhvatjena udilj ozbiljnoštju zaměni, i shvatio je nezasluženu uvrědu, koja mu bě od prirodjene oholosti, sicilijanskih velikaškah naměnjena. Zataji ipak zlu volju i odgovori: „Oprostite, milostiva gospodjo, slastičar bijaše mi vèrli otac.“

„Čujete li dakle, grofice Beatrice?“ nastavi tetka, „slastičar! to još niste znala.“

Grofica baci na Fortunata, koji u dobroćudnoj uznositosti mirno stajaše, bèrzo motreće oko, i uprě sa strane tamno poglede u markezu te nemoguća zatajiti pèršljivost, progovori ukornim glasom, někim veličanstvom: „Signora, ja vas u taj par nerazuměm. Zašto dimite kano Etna po najvedrijem nebu ružnu valjavicu od dima! Sěćam se dobro, da moj otac princip od Piviafranca nije tajio, da pripada k nogama Josipa Bonaparte, sina korsikanskoga odvětnika."

Markeza baci glavu malo natrag, te joj se oko ustnah izrazi podsměšna bruka: „Tako mi Boga! nisam znala", veli ona, „da je signor Linti na putu da postane kraljem."

Bèrzo stane mlada grofica s plamtećim obrazom uz Švajcara, uhvati ga za ruku, te probesědi markezici: „Nije tekar na putu! Ta plemenita duša dobi već iz ruke krěposti kraljevsku si krunu. Oprostite, mili Fortunato, da mi nije obećala světla markeza mnogodostojaniji doček spasitelju života, nebi vas bila inače ovamo sročila." Proslovila je ove rěči duboko ganuta, i suzica joj na očima zablisne.

Fortunat se nagne, pritisne svoje usne na njezinu ruku i veli: „Dopustite mi, da se udaljim. Meni je moje sèrdce prepuno; ja sam zabunjen. Pomilujte me. Žao mi je, da je moglo moje boravljenje vas i signoru markezu zavaditi."

„Zavaditi!" zavapi grofica někdašnjom Creolovom žestinom, stupiv korak natrag, „mogu li se ja sa světom zavaditi, koji nebijaše nikada moj, pa s kojim nisam jedina? Ili mislite, da se mogu sa markezom Vioganni zavaditi, s kojom nebijah nikada jedne te iste misli?"

Markeza bude medjutim očevidno nemirna, te se približi netjakinji prijaznija nego ikada; al opet bojaznom, te veli: „Beatrice, smĕte li sestru otca si tako suditi?“

„O, da je ljubav otca mi u sèrdcu presvĕtle mu sestre!“ uzdahne grofica.

„Nebijaše li upravo moja ljubav“, nastavi markeza, predbacujućim pogledom, nebijaše li ona, kojom bude izbavljena kći mojega brata od samostana i od koprene duvne?“

„Iskreno, signora, i bez tajenja pred čistosèrdnim i plemenita sèrdca vladarovim sinom iz Švajcarske!“ reče grofica stavši joj na put, „nebijaše li prije jarost vaša prama grofu Alvaro di Ribera, koji tražaše moju otčinsku baštinu; nebijaše li prije vaša oholost ili strah duševnosti imati netjakinom ubojicu samoga sebe?“

„Mili Bože! kako vas jad čini nepravednom!“ progovori markeza veoma nĕžno, molećim glasom, „stavih tada za vas na sreću istu slobodu, nezaboravite toga nikada! Riberovom lakoumnoštju i političnom mèržnjom bi jaše vaš otac kod dvora od Palerma ozloglašen, prognan, te izgubi sve svoje posĕde u Siciliji. Ja sam vama najveći dio oslobodila! — Žao mi je, da se moraju u nazočnosti strana čovĕka očitovati takove stvari. Molim, da negovorimo više o tom. Istina, da je brat mi Alvaro sada francezki sužanj; ali, signora Beatrice, moguće je opet, da se jošte vrati!“

„Grof se Ribera povratio zaista“, veli Fortunat, „i nalazi se u Sciglia, gdĕ se sa mnom zajedno izkèrca.“

Čuvši te rĕči, problĕdiše obĕ gospodje. Obĕ navališe na gospodina Lintia pitanjima. On pripovĕdaše, što

je god znao o běgu grofa Ribera iz Monteleona i njegovoj opasnoj ozledi.

„Signor Fortunato“, veli mlada grofica, dèrhtjuć, „vi ste se jednom zakleli, da ćete me nositi kroz valovlje mora, kano kroz smutjeno valovlje života. Ja sam sirota, neostavite me.“

Medjutim nategne markeza zvono i reče: „Još noćas moramo da nabavimo izvěstnost o njegovu stanju. Poslat ću sluge u grad. Umirite se, mila grofice.“

Dočim je davala Beatričina tetka bèrzo staromu slugi tajne zapovědi, stavši Fortunat uz mladu groficu, reče: „Zašto treptite? Ne, nipošto akoprem ste vi meni posve se proměnila i drugom postala, ja neću nikada prama vama da budem drugačiji. — Počastite me kano grofica od Piviafranca miloštju i pověrenjem, kojim me htěde něgda Cecchino nadahnuti, koga ja neću nikada da zaboravim.“

„Pouzdajem se u vas i netreptim više!“ odgovori ona něžno položiv svoju ruku na njegovu, gledajuć mu u oči někadašnjom něžnoštju plemčeta: „Odaljite se za čas, ali ne iz Sciglia, te budite spreman na sve“.

„Ostat' ću!“ reče Fortunat, te se obrati od nje kano da mu se je smučilo, te da traži hladan zrak.

Ona ga blago pridèrži, pa polagano prosbori: „Zar hoćete, da se mene klonite? Zašto se od mene obratjate?“

On stane oborene glave i odgovori: „To nebiste směla pitati, mila grofice. Jao meni, što postade od vas, a što od mene! — Izgubih si brata!“

„Hoćete li zato sestru de odturite?“ šaptne mu ona.

Fortunat baci žareći pogled na groficu, koja oborenih očijuh pred njim stajaše, te uzdahnuv veli: „Kuku, jadna li vojnika, i kćeri principske kuće!“

— Fortunato, nekinite nesretnicu. Sèrdca nepoznaju nikakve grofovske krune. Dèržimo se običajah, koje nam svět prepisuje, te podnašajmo krotko verige, koje nama, metju uznošenja. Moje sèrdce je Ceccovo sèrdašce. —

— Nu tiho! evo markeze.

„Mene će ta večer umoriti!“ veli markeza. „Medjutim ću poslati dvojicu od svojih slugah ka grofu u grad, da zapověda š njima. Jedan neka tamo ostane, da něguje ranjenika a drugi neka nam odmah donese glas.“

„Dopustite“, reče Fortunat, „da se vratim s tom pratnjom u grad.“

Mlada grofica izrazi mu svoju zadovoljnost, pa digne blago očima mu namagnuv i zajedno prěteć lukavim posměhom, pèrst u vis, kada je brižljivo uzeo cèrnu svilenu maramu, te veli: „Eufemijine svedj cvatuće ruže!“

„Sveta moć prekrasna mi blizanca!“ odgovori, pa se oprosti sa stanovnicima dvora, da opet odplovi u grad Sciglio.

XXXIII.

Slika.

Po talijanskom satu i običaju života nebijaše jošte tako kasno, kad opet stupi na obalu; nebo bijaše živo od sjajnih zvězdicah, a zemlja od veselih ljudih; čulo se veselo pojanje svuda, na sve strane, a gdě gdě i potajni

romon citarah. Šetaoci i šetalice plandovahu večernim hladkom izpod mlada dèrvetja, poput sčnah elizejskih tišinah, koje u beztělesnom stališu věrnosti si nezaboravljaju. U světlosti světiljakah pred sladoledarnicama ili voćaonicama, pred krasnim stupovima od mirisna, zlatna voća i cvětnih zavojah sědjahu gospoda i gospodje zabavljajuć se ozbiljno kraljevima i bitkama, dočim je iz prikrajka u neizvěstnoj sjajnosti světlila kèrčme mlada čeljad igrala uz pěvanje i ćurlikanje ženskoga gèrla. Sve se kretalo u ljubavi i u noći, u tajni i milinju.

Bar se tako mladomu Švajcaru činjaše, koji se htěde poslě ovih čudesah na scilskoj stěni, tek na javnom městu medju veselim ljudstvom razabrati nutarnjega burkanja u duši, té se otresti, dá se uzmogne zatim u sanak zaněti.

Nadje doduše san, al jošte i budućega jutra nenadje trézna pokoja ćudi. Ala, kako mu je sèrdce kucalo, stupiv iz udobna ribarova stana na polje, te ugledav navèrh mora u zračnoj modrini èrt od Scille, čije zidine obtakahu najlěpši sunčani traci! Činilo se, da se nebo nagiblje, pa da kani mladića svakim větarcem obuzeti svojim naručjem. Zemlja vraćaše elastično svaki korak tako, da je hod naličio plesaćemu lebděnju. Dažd ugodnih mirisah rominje iz svih stranah, a valovi reći bi glasbom žamore.

Na Cecca bi sasvim zaboravio jer Beatričina krasota i slava pomèrčiše čělo dno prošlih danah, te pokri tečaj budućih danah zablěštnom koprenom svojih zrakah. Ovim trenutkom nije si ništa niti želio, niti se ničesa plašio; nije u sebi ništa ni promislio, ni uvažio. Ljubio je u bezazlenoj savěsti zaměnite ljubavi. Sad je tekar razumio smisao svoga života poslědnjih měsecah, nedobitni teg ka

Creolu sèrdca svoga; mahnitost na raztanku u Monteleonu. Tada mu bijahu tek razrešene tolike zagonětke. Zabunjenost plemčeta i odskok na sidernskom bèrdu, jer ga je tamo pod palmom pèrvi put zagèrlio; ljubomor čudnovata děteta u Gerace; njegova prětnja, da mu se valja š njim razstanuti, kada saznade zadnju tajnu; ovo mu bude jasno. Zdeni ga kadkada po tělu obidjoše, pomisliv, da je proživio u pobližjem prijateljstvu i druženju mnogo neděljah sa jednim bitjem kano što je Beatrice i to kako ju vidě u dvoru od Scille. Bijaše njezinoj razboritosti ili brižnoj signori Centi zahvalan, da je ona nagèrdjena i u tudjoj oděći, krasotu joj uništila.

Valjda nebi bio Fortunat znao uzpèrkos sadašnjemu blaženstvu, šta da radi cěli dugi dan, da se nije već oko podne sluga jedan iz dvora pomolio, te mu težak, zapečaćen listić predao, obznaniv mu, da će pod večer nětko doći, da ga odvede presvětloj markezi i mladoj grofinji. Podosta predmetah i uzrokah k novim sanjarijama.

U to morade listić tomu najviše doprinesti. Sadèržao je samo slědeće rěči od Beatričine krasne ruke: „U večer vidět ću vas. Neodaljite se od svoje stanbine. Zaklela sam prilog, neka vas svaki trenutak mene sěća.“ Al kad dodje na vidělo prilog od rumena safijen toka, ugleda se najkrasnija, najubavija, něžna sličica na bělokosti, predstavljajuć Beatricu. Iz pèrva obradova ga slika. Da ne zna za bitje grofičino, dèržao bi tu sliku za stvor umětnika, koji je htio da čarobijom kista pralik božanstvene Lade uistini. Nu jur se za koi čas pričini zaměrniku stvar drugačijom: „Gdě ostade duša?“ zapita sam sebe, „gdě je sigra i govor svih čuvstvah u něžnom obličju?

A gdě probadajući i plamteći pogled laskajućih očijuh?“ Krasoumnu sliku sagledujuć i tiho se dogovarajuć, da li nevidi morda čověk krasotu ove ili one prilike manje očima, nego li u nama zapaženom dušom; medjutim nije ni najmanje opazio i razgledao obděo slike. Uvijalo se je oko umětna děla jošte velelěpnija umětnina juvelira, uredjena velikim na raznu sjajnim alem-kamenima. Ugledav ga, pomisli prije svega: „Prekrasno, ne za Beatricu, već za mene!“ Pa tekar tadaj pričini mu se, kano da se razturi i razširi izmedju grofice od Piviafranca i njega neizměrno golema pukotina neizpitljivim jazom, koi mu se dalji činjaše nego od njegove ribarnice do visoko scilskoga dvora. U taj jaz padoše mu svi raji od radosti i svi cvětovi od uhvanja; te zanj preostade lebdeć nad bezdnom samo pusto, měrtvo ništavilo. Svěži větrić se utiši, kojim je dosada jedrio po moru sna i nadah. Spominjaše ga skrušaja stegovah i horugvah na „Austriji“, kad bi ona tišina oceana, koja je bila prěče razornoj južnoj oluji. Da bude nevolja jošte veća, pade mu na um rěč „sladar“, koja bi jučer u ustima markeze kano nejedatni kamen amo tamo bacana, koju se čověk plaši progutnuti. Sve to mu ubi hrabrost. Tadaj se u istinu otrezni.

Bijaše prerazuman, da nije uvidio tamošnost svoje strasti, te samo žaljaše, da je bez krivnje njezinim plěnom postao. Šta znači ljubav medju sicilijanskom groficom i siromašnim, srećolovnim Švajcarom, komu je najviši cilj odora najmljenikova u englezkoj vojenoj službi? Bijaše kano pretěran hir, pače kano dosět nevaljana romana. Ali ako to nebijaše do šale, valjalo mu napokon poluděti ovom ozbiljnoštju, ter baciti ljubeznu markezinu netjakinju u

bezufanu bědu. Nije moguće, da je to želio njoj, za koju je gotov bio poginuti tisućstručnom smèrtju. Bijaše od rěči, ter bi věkoviti razstanak od nje, život bez nje bila njegova tisućstručna smèrt. Medjutim se moglo dvoumiti o njegovoj muževnosti, kada poslě podne dodje ponj isti sluga, koji mu je jutrom sliku donio te u onaj tren izizčezne tmina u turobnost njegove ćudi poput magle, koju jutarnje sunašce popije s pramalětnoga preděla. Slědjaše svetčano obučenoga Merkura, koji ga město na scilski brid gradićem vodio, ter napokon š njime zajedno stupio u opustělu bašću, kojoj na dnu pomiljese, ma i mala, al uboga poljska kuća, prikrivena narančam i lovorikama. Saznade već po sluzi, da su visoka gospoda zaměnila dvor na predgorju ovim skromnim stanom, da su što bližje ranjenomu grofu Riberi.

Fortunat nepodje jošte dvadeset korakah po vèrtnoj pustoši, kad ugleda uzdèrmav se sam u sebi Beatricu uz njezinu strinu. Podjoše mu u susrět, razgovarujuć se, kako se činjaše, ozbiljno.

Markezin pozdrav bijaše kano svečan, a siromašni, bezufani Švajcar odzdravi smeteno i bi reći nespretno, tim bijaše sèrdčaniji pozdrav mlade grofice. Tako pozdravlja tiha ljubav. Lebdjaše pred njim kano razplamtjena svěća, zarumeniv se dragostno. Na oku joj se naresi opojenost s ljubavne radosti, koja i nanj predje. Činilo mu se, da je nije vidio jošte nikada tako nalik na božicu. Pa ipak bijaše priprostije oděvena, nego li jučer, u lahkoj naime pokućnoj haljini, uresena milinom si i ljubkoštju, obraza zakriljena slamnatim šeširom. Ali pod takvim carstvom mèrko-cèrnih uvojakah, nevidě jošte nikada takova čela

kano zablěštujući sněg, takova rumenila, takove ljubkosti i dragosti očijuh, obradakah i ustanah.

Srećom obćaše plemenita markeza posve inim mislim i čuvstvima, nego on. Markeza navèrne razgovor na opasno stanje brata si i na uznemiriteljna izvěštja dvojice lěčnikah, koja je dala jošte noći iz Zangle dovesti prekó morskoga ždrěla. U njezinu se obrazu izražavaše sestrinska žalost, ali koju nije glasom izrazila; te naš Švajcar poznavaše način življenja, pa je dělio udvorno š njome tugu.

Nu mnogo finiji način očitovà jedna od komorkinjah, koju je, — kada bi markeza poslě po sata odazvana — u netjakinje si za družicu ostavila. Komorkinja zamoli za grofičinu dozvolu, da se smě udaljiti radi někakva posla. Znala je valjda iz vlastita izkustva, da je izmedju tri osobe svakako jedna suvišna za razgovětan i skladan razgovor.

„Moram samo da vas malo pobližje smatram, gospodičiću!“ reče Beatrice, te lukavim pogledom razgledavaše sa strane svoga protivca “

„Kako uradiste, da me obmamiste za čas došaštjem u bašću? Zabunjena vas opaziv, viknuh i glasno uzdahnuh, da je jur uplašena markeza htěla oba Eskulapa iz Zangle u pomoć zvati. Ah, Fortunato, da li od koristi da pravo kažem bivati u vašoj pogibeljnoj blizini, budući da hoćete vojnikom postati i u Maltu odlaziti?“

— Pa, zar je meni od koristi bilo, da mi se niste više u Sciglіu pokazali kano moj Cecchino, već u divnoj sjajnosti ženske krasote? — presěče joj rěč Fortunat — ja nesměm više oči svoje k vama uzdići. Medjutim ste mi htěla danas ugoditi. Hvala vam za sliku. Da je moje pamtilo slabije na korist turobna i bolestna sèrdca,

mogla bi mi ta slika hladilom postati u grozničavoj vatruštini.

„Nu ja vas nerazuměm, signor Fortunato. Rečeno mi je takodjer, da mi slikar laska. Nenalazite li, da je ovo dělo meni nalik?“

— Vi jošte pitate, da l' je vama mekan dèrvorez nalik? Niti pravi umětnik nemože naslikati sunce na nebu, svedj mu izlazi pladanj. Kako se je usudio kukavica vas slikati, kada nije mogo ugnjuriti kist u sunčavne zrake? Hvala vam na hladilu. Pokazat će mi uvěk krasnu ženu, ali nipošto Beatricu. S toga i ljubim ovu sliku.

„Aja ne, Fortunato, vratite je meni. Hladiti, hladiti! čověka od leda i sněga hladiti! Gore li švajcarski lednjaci poput našega Vesuva i Etne? Ah Fortunato, nas se oboje nerazumě! Kako da razumě lednjak vatrenjaču? O, da je u mene vlast bogovah, položila bih polu plamenah, koji evo ovdě gore u vaše sèrdce, koje je rodjeno pod sěvernom stožerninom.“

On shvati Beatrice ruku, gleda joj koji čas němo u oči, hoteć prosloviti. Ali ona zastre udilj oči svojom uskom bělom ručicom, ter zavapi: „Za Boga, nepogledajte više tako! Ne više tako strahovitim okom, iz kojega pronikoše svi moji raji i pakli. Taj pogled bijaše, koji uzplamti moju dušu, dok je u nje život izgorio, a sèrdce pepelom postalo.“

— Beatrice, ja sam nesretan, jer ste vi nesretna. Neznam, da li bih slučaj blagoslovio ili ga zlorećio, kojim se nas oboje sdruži na moru, i koi je naš udes sapleo u jednu kiticu. Vi niste slobodna, vi ste vezana stotinom

něžnih, světu važnih okovah. Ja sam posvuda stranac, kojega je lasno razbojnikom zaměnjivati, ter se ga zazirati. Kako slutim, markeza se jur boji razbojnika. To neka nebude! — Bog i duša, to nesmě da bude! Nu kako će se, kako li se može to razrěšiti?

„Nikada! To se neka nerazrěši! Radujte se sa mnom. Minule su me pogibelji. Mogu bez straha na Zanglu misliti. Vratit ću se onamo. Grof Ribera boluje od ranah i malo, da neizdiše; pa strah od smèrti preobrazi tvèrdosèrdnoga čověka najskrušenijim pokornikom. On se je pokajao, izpovědio, ter bude pomazan. Da umre kao svetac, pozove me k svojoj smèrtnoj postelji. Oprostih mu iskreno svu nepravdu, koju je mojemu siromašnom otcu i meni počinio. Opet posědujem svu svoju otčevinu, plěn, koji je hotio da učini. Dade mi jošte više, nego to, iz svoje ostavštine, ter naknadi abtiju, iz koje sam poběgla većom stranom svojih zemljištah."

Tada mu pripovědǎše grofica jošte koješta o prijašnjem si stanju i okrutnosti lukave mudrosti svoga ujaka. Mèrzio je na Franceze věčnom ljutinom, pa možda baš s toga i brata si i markezu, sestru svoju. Pored svega toga bojao se je tako opet Napoleonove sreće i osvojanjah Sicilije po francezkoj vojsci, da je položio oveliki dio sakupljenoga si blaga u englezku novčaru.

Fortunat nije doduše dokučio, čemu pověri njemu bogata baštinica te porodične odnošaje? Pače mu svaka njena rěč pokazivaše pukotinu izmedju nje i njega; ter se činjaše, kano da je svaka uzgred napomena na sjajne njezine stolične odnošaje promotrena i uvažena, da ga spo-

mene njegovih dužnostih, koje njemu, čověku od čuvstva i poštjenja, valja izvèršiti.

Komornjica prekinu ove zabave. Na skoro se i markeza pridruži.

XXXIV.

Saracenska pěsma.

Već je večerno rumenilo dožarilo, kada su jošte svi zajedno u dvorani poljske kuće sěděli markeza ženskim si dvoranstvom, Fortunat i mlada grofinja. Činjaše se, da ovu najviše dugi čas kini za ovoga posve raztèrgana razgovora.

„Donesite mi gitaru!“ reče jednoj od nazočnih dvorkinjah, „bojim se, da mi gosta si hèrdjavo zabavljamo, pa da misli o turobnim mislima, s kojih tako malo govori.“

Zapověd se odmah izpuni, pa Fortunat, koji rekao, da ga kori po krivdi, nehtěde se sam podužjim prigovaranjem radosti minuti, da čuje pěvanjem Beatričin glas.

Maman uzdah suljaše iz svih žicah u Beatricine pèrste, čim se ovi lutnje dotaknuše. Tada se toči izmedju zvukovah citare bi reći njima zastèrt, postidan i tih glas pěvaličin. Pěvaše staru narodnu pěsmu sicilijanskim narěčjem, koja je objavljivala južni španjolski si zavičaj, kao žar mu ljubavi i pobožnosti.

Evo je:

Plačuć je na križ k Bogu
Dizala ruke Irena,
Dok je lěp Saracena
Kleknuo plačuć k njoj.

Klečeć joj pruži ruke
I sve već k njoj uznosi,
Hoće da milost sprosi,
Da mu posluša „joj“.

„Dušo! tvom sèrdcu u strogu
Pobožnost zašt' se krije?
Ah věruj to věra nije;
Jer je ubojna — joj!

Neznaš zar da su muke
Ona se kad odkreće
Primiti k sebi neće
Ljubav ni život moj.

Plačuć to kad izreče
Potegnu mač od bedra
Staviv ga baš na nědra,
Hoće da svem dá kraj.

Ona u suzah moru
Jedva da rěč izmože:
„Prosti ah! što sam Bože!
Tvoja i njeg'va — vaj!“

„Tvoja sam Tvoja“, reče
Joh! ali to su psine
Jer moje sèrdce gine
S ljubavi věk za njim.“

Tvoja ah! Bože sila
Neka mi to oprosti
Što mu se otet dosti
Nemogu ni kad spim.

Pèrvi sladki glasi iz Beatričina gèrla obuzeše mlada Švajcara strahom i grozom. Bijaše isti glas, bijaše ista pěsma o ljubostrastnoj kćeri, koja se začu kadkada iz kajite na „Austriji“, ter koja njega i družinu od broda uzhiti.

Onda dèržaše svatko taj duševni glas glasom Roze di Centi. Nu odvažan, sluhom slušaše, nesmetnuv oka s pěvačice blaženom tugom, koja kano da hoće ovim tužbama jedinu tugu i bědu vlastita sèrdca izdahnuti. Ali uprav sadèržaj ove pěsme odkrì mu ujedno kakvo nadje blago, da ga izgubi bez spasenja, pa da mu valja od sele siromašniji život nego li ikada živlěti. Tada tekar pomisli na upornu razliku izmedju obě cèrkve, koja je njega i sicilijansku grofinju dělila. Ona bijaše katoličke věre a on evangeličke. On bijaše dakle Saracenac i nevěrnik njezine pěsme; ona u věri ljubavi i věre umiruća kèršćanka. Njegova bijaše krivnja, da nije nikada niti sumnjala, da je bezazleno sèrdce predobio krivověrac, proklet po rimo-katoličkoj cèrkvi. Jer kano što je putujuć običavao, neudaljivaše se od izvanjskih bogoslužnih običajah u zemljama, u kojim morade živlěti, da se klanja zaprěkama. Tada se uz tugu i bol pokaja pokorom, kojom bijaše izvěstno, da je neukloniv razstanak. Sědjaše oborenih očijuh, turoban u tihu zdvojenju, kada se zadnji milozvučni glas izgubi, te nije ni opazio, da su ženske unj oči upirale; očekujuć valjda, da će po običaju izraziti posve zaslužena čudjenja.

„Ala prekrasno, spěvala sam sanak na oči našega signora Lintia!“ smijuć se kriknu Beatrice, ustav i gitaru na stran metnuv: „Ne, ne, on progleda umornim okom. Ded kažite nam pravu istinu, u kakav sam vas krasan sanak uljuljala? Bèrzo pripovědajte.“

— Podnipošto, milostiva gospodjico. Vaše ljubko pěvanje uzbahori me iz dugotrajna sna. Ugrabi mi krasan sanak.

Gospodjama činjaše se to kano uvod k mamljivoj pripověsti. Uzazvaše ga, neka njima priobći krasotu i dragost toga sna. Kada iz nenada jedan od markezinih slugah u dvoranu stupi, gotovo zaduhan, prišapne svojoj gospodarici strahopočitanjem několiko rěčih. Markeza se ozbiljním licem prama družtvu obrati, ter veli svečanomirnim glasom: „Smiluj se, Bože, preminuloj duši moga brata. Grof Alvaro di Ribera umrě!“

Taj glas pomuti dosadašnju dobru volju nazočnih. Fortunat i ostale gospodje očitovaše markezici i njezinoj netjakinji sažaljenje, koje u ostalom nepokazivahu izraz velike tuge, ni nehtědoše da prime požalovanja nazočnih za što drugo, nego li za obični način udvornosti.

Markeza Vioganni izjavi, da se mora truplo u obiteljsku grobnicu u Siciliju odvezti, buduć da hoće koje s toga, koje sbog straženja nad pokojnikom, koje s bog služenja zadušnicah i t. d. pretečne naredbe poděliti, ter sama već pristojnosti radi poći u blizu kuću žalosti. Ali njezina mlada netjakinja zamoli, da bude oproštena od svoje dužnosti, buduć da joj se gèršti pred mèrtvacima. Tada se markeza udalji u pratnji dvijuh družicah i dvojice slugah. Grofica i jedna od gospodjah sa gospodinom Lintiom izpratiše ju bašćom, kada se je noć prikućivala.

Beatricina družica izgubi se iz bašće kano slučajno, te ju pusti samu sa Fortunatom po hodnicima amo tamo zalaziti.

„Laka mu zemljica!“ veli grofica, „Bog mu grěhe prosti, od kojih nije doduše bratomorstvo najmanji. I ja hoću mnogo misah njemu za dušu da zakladam. Njegova

smèrt mene opet od běde umiri. Slobodna sam, buduć da netrebam više da treptim sa Riberove silovitosti. — Mene doduše markeza neljubi; al i nemèrzi na mene. Nije čutěla nikada druge ljutine u sebi, nego prama bratu si, nad kojega će truplom suze prolěvati na očigled svima. Nevaraju li me slutnje, pa misli li ona, da smě sestrom otca mi u korist zeta kojega principa razpolagati rukom, štono joj se neće pokoravati; razdvojit ću se od nje navěk."

— Toga nećete. Markeza vas ljubi iz dna sèrdca svoga! — reče Fortunat.

„Da ljubi? O, nevěrujte toga, signor Fortunat. U mladosti učaše ovu rěč, ali nikada nerazumě. Ona nije niti brata, niti supruga si ljubila. Jest, tako je tvèrda i nemila sèrdca, da neima u njem města niti dobrim, niti zlim čuvstvima. Ona nebi bila čutěla niti mèržnje, niti osvete na grofa Riberu, da ju nije prije prevario za novce, ter ju tada očèrnio kod kraljice tajnom privèršenicom Francezah, da joj se namah zabrani pristup k dvoru. Ona je gola, ledena sebičnost oholosti. — Ali govorimo o ugodnijim stvarma. Jelte, mili prijatelju, vi ćete mi povědati, s kakvim ste krasnim sankom boravili? Sèrdce me boli, da sam ga prekinula. Molim vas neodbijte molbo."

— Dopustite mi da negovorim o tom. Nemogu vam ustmeno toga kazati. Saznat ćete ga, ali tada pismeno.

„Gle, gle, što je to, što, plemeniti prijatelju, nesmě da mi neposrědno pověri? Zašto mi nevratite za moju nebojazljivu iskrenost šilo za ognjilo? Vi ste mi bili do sada branik i okrilje, radost i pouzdanje života, koji povukoste iz valovja; hoćete li zanj upravo i u malenkostima tajnom postati?"

— Zaklinjem vas, dopustite, da o tom šutim.

„Šutite? Zar je sbilja istina? Dakle vaš sanak nije bila šala? O, tada ću vas jošte manje pustiti? O mili Fortunato“, nastavi ona, polaganije šuškajuć nagnuv se sa strane k njemu i položiv svoju u njegovu ruku, „ili možda nije strah, koji me od jučer kini, bez uzroka?“

— Krasna grofice, směm li saznati taj strah?

Ona za čas zamukne, tada progovori tiho, kano sumoj sebi: „Vama je Creol više vrědie, nego grofica od Piviafrance. Samo pomilovanjem i veledušjem prigèrlila je vaša krasna duša nesrětna děčaka k sèrdcu. Fortunatovo uznosito sèrdce nezanima markezina netjakinja. Jelte kažite iskreno, da vi mene samo pomilovaste?“

— Molim vas, mila grofice, a vi pomilujte opet mene. Ja sam dosanjao.

„Dakle vi snivaste? Kakav bě vaš sanak?“

— Usnio sam — premila Beatrice neljutite se — slika je moga ljubeznoga Creola od sinoć izgladjena, slivena i uništena — ne u sliku grofice Piviafrance — ne bogami, ne! Jedva što ju peznajem. Grofica i ja! Nas dvoje stoji jedan od drugoga u neizrečenoj daljini —

„Pravo kažete, mili Fortunato, moje uho čuje upravo vaš glas, ali ja nemogu da razaberem niti rěčce u neizměrnoj daljini. Dakle?“

— Creol je zaboravljen! Breatrici, jedino Beatrici podje za rukom izrinuti njega iz sèrdca i pamtila moga.

„Čini mi se, da neizgubiste tim baš mnogo. Nastavite u toj blizini besěditi, tada ću vas možda razuměti.“

— Snio sam, o Beatrice, da směm, da mi valja Beatricu — obožavati — — ljubiti —

„Dakle to bijaše vaš sanak, Fortunato?“ veli grofica potiho, te se osloni jače na mladićevu ruku, dakle sanak?“

Tada opazih, da sam ja Saracenac vaše pěsme, a Beatrice umiruća kèršćanka.

„Vaš vam Bog u snu nebijaše milostivan. Sreća da se probudiste.“

— Nipošto. To tek osvankom opazih.

„Čini mi se, da se smetate, zaměnjujuć san nesnom. Vi nespavaste, kada ste sanak snivali, a snivate bdijuć.“

— Beatrice, svetinjo, ali da ja postanem u vašim očima Saracenac?

„Nuder pokušajte. Ili — nemislim, signor Fortunato, da ima jošte Saracenah u Švajcarskoj.“

— Ali blagověstnih kèrštjanah.

„Što hoćete time da kažete? Preobraženih kèršćanah?“

— Jest, ma neima pape, neima samostana, neima mise, neima — —

„O, ja vas razuměm. Vi mislite luteranske krivověrce i pagane? Veli se, da i Englezi neslušaju svetoga otca. Oni imadu svoje posebno bogoslužje.“

— Oni su kèrštjani, ali blagověstni. I ja mila grofice, nisam katolik.

„Vi se šalite, plemeniti prijatelju. Vi ste odviše pobožan i pametan, nego biste mogli věrovati luteransko poganstvo. Zašto mi nerečete, da ste žid? Gle, u obće, čemu vodi ova šala bez duha. Nebijaste li sa mnom često u cèrkvi?“

— Negledajuć, mila grofica, ni na cèrkvu, ni na običaje, ni na svečanosti, niti na ikakva načela, mogu u

svakoj kèrštjanskoj cèrkvi Bogu klanjati u duhu Isukèrsta. I ja sam kèrštjanin, kano što i vi, ali nisam rimo-katolički.

„Vi me plašite, Fortunato!“ vikna Beatrice, spustiv ruku mu i stupiv korak natrag. „Recite iz ljubavi prama Bogu i svim svetcima, da niste! Recite: nisam!“

— Zahtěva li Beatrice, da lažem? Nemogu, da je poslušam.

„Trepteć, uhvati ga za ruku, i reče, moleć se laskajućim glasom: „Fortunato, ako sam ikada bila vrědna vašega prijateljstva, zaklinjem vas tom ljubavlju, svojom i vašom věkovitom srećom, zaboravite poganske varke i bludnje, vratite se k nama u naručje jedino spasonosne cèrkve.“

— Mila Beatrice, věrska su osvědočenja savezi sa Bogom i věkovitošću. Mi ih istina možemo zanijekati licuměrno usnama, al ona stoje neporušiva u nas. Pače nezavise o našoj volji. Ona su podpuni sadèržaj znanja i duševnosti naše, Zato i nepotěču iz naše volje, već ova iz njih. Uništiti osvědočenje znači hotěti uništiti duh. Biste li vi mogli, da vas tko moli na kolěnima, da vam prěti paklenskim mukama, biste vi mogli uništiti věru o bitju svojem, o zemlju i nebu? Sve da biste htěli, nebiste imali za to sile. — Ili, Beatrice, hoćete li, da budem obći svakdanji lažljivac? Od toga časa bio bih nevrědan štovanja vašega.

„Fortunato!“ zavapi iz těskobnih pèrsijuh, „to je strahovitije od brodolomlja!“

— Ja poštujem vašu bogoljubnu věru. Sveta mi je ta! Štujte i vi moju; jer je ova opet meni sveta. Pa da me tko nudi krasnijim od krasnijega, što ima na světu,

Beatricino sèrdce — i Beatricinu ruku — za cěnu najnepoštenije od svih lažih nebih htěo kupiti blago najveće.

„Mene obuzimlje čemer, signor Fortnnato“, progovori slabim glasom, „vratimo se.“

Tada ju odvede, bojeć se za njezino zdravlje opet k poljskoj kućici. Gospodjica dodje u susrět, koja jih poslědnja ostavi.

„Lahku noć, signor Linti!“ reče grofica, nasloniv se na družičinu ruku, „meni prija mir. Idem u ložnicu.“

Fortunat baci zabunjeno oko za njom. Tada se okrenu, i uzdahnuvši pohiti kući.

XXXIII.

Kraj činah.

Kano što su dan i noć měnjajuća naličja cěloga života u naravi: tako je i čověk drugi jutrom, a drugi u veče. Poslě zapada sunca svoga ćuti jak čověk, da je slabiji, hrabar da je strašiv, slobodnik da je praznověran. Valjda uprav zato običavaju svi narodi zemlje tekar, kada nestane danje světlosti, tražiti po nagonu naravi dražest opojnih ćutih proti nesvěsti noćnih čuvstvah, proti skèrbi i bojažljivosti. Samo pijanice pijančuju zorom; ali večernjim žarom nepreziraše niti sam Sokrat cvětjem nakićene čaše.

Gospar Linti borio se je do gluho doba u težkoj borbi s dušom — s dušom svojom u grozničanoj razdraženosti svoga bitja, pa ju opet nesvèrši. Pamet mu veljaše: „Evo dospětka romana, valja ti se svega odreći!“ — Ali strast ljubavi

zove ga opet nanj: „sada tekar mora da počme roman života tvoga, pa dokončao ili pobědom ili propaštju!“

Snijuć različne osnove, koje se zaměnito borahu, kano paulinski dvozakon čověčanske naravi, usnù napokon bi reć sasvim oslabljen i slomljen. Ojačen probudi se jutrom, te nije znao za drugu volju, nego za volju dužnosti svoje. Odluči da pukne pučinom jošte danas more izmedju njega i Beatrice, te da joj obznani uzrok odlazka pismeno. I da nebi niti časak tetubao ode odmah u dvor Scille, gdě mu izdade vèrli Bernar putnicu u Siciliju, zatim opet u grad, da spremi slabu svoju malenu pokretninu, i da napiše oprostnicu.

Pošavšemu dodje u susret sluga markezin s molbom, neka ga slědi k njegovoj gospodarici, koja na samo šetjuć nasladjiva se jutarnjim zrakom, pa žudi š njim biti. On posluša. Nadje signoru Vioganni na obćem městu pred gradom zamišljenu na hladovitoj stazi.

„Signor Linti“, reče, izměniv pozdrave i izvinuv se: „grofica Beatrica, ljubezna mi netjakinja, sprovede turobnu noć. Neznam, što se sbilo medju vama i njom za odsutja moga. Uprav mi je i malo stalo da to saznam, buduć da o tom znadem već i od više. Uhvam se, da ćete sa mnom besěditi kano pametan čověk na muževnu. S toga vas i pozvah.“

„Očekujem s najvećim strahopočitanjem vaše zapovědi, milostiva gospodjo!“ veli Fortunat mirno, koji slutjaše, što će čuti.

„Hajdmo dakle na stvar bez stranputicah!“ nastavi markeza uz obraz, koji htěde primiti odlično nehajstvo, pa opet nije mogo utajiti pojedinim obličajim i pogledima jad,

smutnju i prěteću odlučnost: „Moj gospodine, bijaše nesretni slučaj, koji vas dovede na nesretni brod k mojoj netjakinji, te joj uprav vas učini spasiteljem.“

— Uhvam se, milostiva gospodjo, vi nećete, da ukorite dobrotu tog slučaja, koji vama občuvà grofičin plemeniti, vèrli život.

„Moglo bi nastati vrěme i okolnosti, signor Linti, kada je pravedna smèrt požudnija od života puna sramote i suzah. Moram da vam više kažem. Vi ste, gospedine, bili — htěli, nehtěli, vama je slobodno, pa i meni svejedno, — ali vi bijaste, koji uništi svu mudrost i opaznost signore Roze di Centi.“

— Za moga znanja neobćah s mudrom ovom ženom niti prijateljski, niti neprijateljski.

„Blažena milostih děvice! čemu vodi oporno tajenje, kad svi čini glasno viču? Dadoše mojoj netjakinji u Tèrstu najgèrdji obraz cèrnca i odjenuše ju livrejom plemčeta, sve to na Riberovu zapověd, da nitko neuzmogne uhvatjenu spoznati, ili ganut koga krasotom svojom, pa da joj tako pomogne poběći. Al uzpèrkos lažljivoj oděći i nagèrdjenju pogodiste, gospodine, Beatričin spol, te vam podje za rukom udahnuti u bezazlenu děvojku strast, u kojoj nalazi samo sramotu i běde.“

— Signora! odgovori Švajcar mirno i ledeno, budite tako prijetna, te primite u znak štovanja, koje dajem vašemu spolu, da vama neokrenem ledja preziranjem poslě ovih malo nesmotrenih ukorah. Nikada, ali ni u snu nedodje mi u glavu, da je Cecchino sicilijanska grofica. Taj bi smisao i donquižotskoj razmivi poludělih romanoštilacah bio presilan.

„Za Boga, molim vas, gospodine, nemojte se ljutiti! Nevredjajmo medjah proste pristojnosti. Dà, ja vas izpričavam, mislili ste jamačno, da imate poso s osobom staleža svoga. Vi ste prepametan i skroman, da nebiste ćutěli, da izmedju sina švajcarskoga slastičara i principove kćeri od Piviafranca — blažena děvice! pomisliv to, poludio bi čověk.“

— Signora markezo, mislim, da razuměm vaše brige, i hoću da vam jamčim, u koliko se mene kasa, svaku utěhu. Jest, signora, rada priznajem, da cèrv strasti toči život moj, štono se osili okolnostima, koje su se morale činiti i najtanjoj prozirljivosti najnedužnijim i najnepogibeljnijima u světu. Jest, ja ljubim Beatricu ljubavlju, koja se može tekar mojim životom dočeti — —

„Presveta děvice!“ vikaše, presenetiv se markeza, koja, činjaše se, da štuje pobožni običaj, te kada drugi kune, da prodire uzdahe pobožne, „to mi neka bude utěhom? Ništa me neumiri, nego vaš čim bèrži odlazak. Hajte u Švajcarsku svoju il u Afriku, ili kamo vama drago! Neće vam oskudievati putnoga troška.“

— Ja ću Sciglio ostaviti — —

„Ali danas jošte, ovaj sat jošte! Moja netjakinja běsni. Bog zna, što može uraditi? Mogo bi se čověk zakleti, — signor, ja vas tim niti najmanje nesumnjičam, — da joj je podmetnut ljuven napitak. Majko milosèrdja, što je meni nevolja doživlěti!“

— Uhvate li se, milostiva gospodjo, da će se mojim udaljenjem opet mir vratiti.

„Jedinom daljinom to je moguće. Puklo kud puklo, — ostala, propala, — — Bog i blažena děvica neka ju ču-

vaju! — Ali samo da neima javne sramote! Vi ćete to dokučiti, signore. Doduše, očekivala sam od vas samoga, da odvratite nesretnicu od ludosti! Bijaše vam dužnost, saznav stališ grofičin. Niste mogli o nikakvu savezu dalje niti snivati —"

— Snivao sam doduše jošte i manje o tom, milostiva gospodjo, buduć da je ona katoličke, a ja evangjeoske věre.

„Evangjeoske věre — — ?" zavapi markeza, te smatra Švajcara začudjeno, i razvedri lice nedočekanim veseljem: „Akoprem, signor Linti, akoprem! Vi ste vèrli i pošten čověk. Nedvoumim o vama. Ali pored svega toga biti će dobro, da ostavite našu zemlju. Misliti ću vavěk prignutjem na vas."

Ona baci natrag brojanicu od svoje pletivaće i otvori ju, da u njoj traži. Neobična njezina prijaznost probudi u Fortunatu zlovoljnost i preziranje, jer je opazio dobro uzrok bèrze proměne. Valjda da nije ovoj bogoljubnjoj gospodji život krivověracah nikada u bolje došao, nego li ovaj par. Bijaše očevidno, da ako i nebijaše u věri luda, da bi opet bila radostno položila na žèrtvenik posvetilište zahvale za to iznašaštje.

„Primite od mene tu malenkost!" reče sniženo, blagom dobrotom, te mu pruži na dlan dva malena zamotka dukatah.

— Signora markeza, veli ponositim gněvom, da mi nudite milost svoju i ne tako snižnim načinom, nije mi potreba, da se njom služim.

Progovoriv kratko ovo slovo, udalji se bèrzo od gospodje pozdraviv ju lako, prije nego li njezini zamotuljci padoše u pletivaću, te prije, nego što mogahu

njezina pitanja, koja uvrědljivim glasom nanj oprěčiti htěde, stići njegovo uho.

„To je kraj dogadjajah za mene!“ zavapi on, priredjujuć pisaću spravu u svojoj sobi, da se oprosti s groficom Beatricom. Ali neprodrě uzdaha, kako bi čověk možda slutio, iz tužna i plačućeg sèrdca, već to bijaše tutnjava nutèrnje gèrmljavine, jake ljutine proti světu i udesu.

„Neljutite se na mene, mila grofice“, pisaše Beatrici, „proti vašoj zapovědi ostavljam ovim trenutkom Sciglio, ali na zov dužnosti, poštenja svoga, i ča na zov ljubavi prama vama. Nesměm zahtěvati od vašega sèrdca nikakve ljubavi, samo štovanje. Ja ga samo mojim běgom ostajem vrědan. Nas oboje nismo niti poslědnji, ni pèrvi, što ostajemo po neskladu čověčjih razredjenjah sa razredjenjem naravi razkinuta sèrdca. Razlika našeg imetka, našega staleža, naše cèrkve prokle vez dušah naših, kojemu se uklanjati nije o nama zavisilo.

„Ostajte s Bogom! Sada je pust moj život. Prošlost izgubi svu svèrhu, budućnost svu moć pomame, da i za dangubeću znatljivost. Moj je život tašt i pust. Samo me diže ponos samosvěsti proti nezasluženoj sudbi, te je meni utěha, dočim iztěče momu sèrdcu kèrv, kojemu nemogu sve lěčeći sati i vrěme pružati blagomasti.“

„Netužite, blaga plemenita grofice, nebo vas voli nego mene. Ovo vas od mene razluči, da vas neupropastim, tè povučem u opasnu mi sudbinu. Uvěk bijaše mi želja, da činim ono dobro, što bijaše u mojoj moći: ali za mene morade se sve svèršiti neprijatnim koncem. Tko se sa mnom složi, dozrěva nesreći.“

„Ja sam na světu nizka roda, ali nisam po naravi. Zato se i naravi dèržim, buduć da mene svět zabacuje. Nemogu da postanem prostotom i`plitkoštju većine světa prost i plitak, tako i stojim u světu kano věčni tudjinac, pa sèrtam, bludim zemljom, gorom i godinama, poput věkovitoga židova kroz stolětja, tražim mir, ali ga nenadjoh. Sreći, to jest, što se po tom razuměva, neimam haran biti niti za slamicu, na kojoj bih mogo prenoćiti. Ono, što imam, hvalim vlastitomu trudu. S toga i kuburim. Cělo mi je bogatstvo duša moja. Udvoravati se taštini moćnijih i bogatijih, znači prosjačiti. Za probitak poměšati pravo, krivicu, istinu, laž kano igru od kartah, znači krasti na odličnu. Ja se odviše ponosim, nego da bi prosjačio, i odviše sam pošten, nego da kradem.

„Odrićem se na vas, grofice, i misliti; jednu želju bih jošte imao; nu, što je moja želja, ostat će i tá neizpunjena. Htio bih, da mogu, u pustinji živlěti, gdě me nebi nitko niti poznavao, niti znao. Najnesretniji su na ovom světu ljudi čista sèrdca i mudre glave, te ovi i moraju da budu nesretni, što je cěo njihov život unatoč ostalomu množtvu umèrlih. —

Što ću ja ovdě medju licuměrcima, koji se boljima hine, nego li što su u istinu, ili koji se boje kano kukavice postupati tako dobro, kano što misle? Što ću ja čověk medju lukavom zvěradi u prilici čověčjoj, koja věruje uvěk, ali na zemaljsko žive? Ili koja medju cèrkvenim zidinama Boga štuje, neslědeć Kèrstove nauke? Koja oběstno i lažno zaměni obraz dušom, čověka haljinom, a ime stvarju?

„Laku noć, mila grofice, jer evo moje noći, jošte prije, nego li leži tělo u grobu. Hodati ću kano pokojnik medju živima.

„Lake noći, o moj nikada nezaboravljivi Cecchino! Zašto te baci zloradna sudbina na moje sèrdce, da ga razcěpa? Ili zašto mi te valja tražiti opet medju drugim kamenjem i biserjem? zašto ne kano siromašniju od siromašnije prosijačine pod strehom od tèrstike? Ljubio bih opet svět, jer bi mi ti sama bila svět. Věrovao bih već na ovom světu na uzdarje — na plaću."

„Neplači, čudnovata mučenice, bila si već někda u robskoj prilici uznosita nad progonom sudbe. Uztèrpi se svetice, te baci oko na nebo visoko! Reci, čega da se boji ljubav onih, kletve li, ili běguće stavnosti světa, onih koji uvěk živu? Nije li nas oboje najvećega i věkovita plemstva? Nismo li božanstvena podrekla, te nije li Višnji naš otac? Čověčja ludost kuje si doduše verige i grofovske krune; gradi lomače i cèrkve. Nad zvězdama nevrědi ništa nikakva kruna, nikakva cèrkva, sve je mèrtva zemlja na mèrtvoj zemlji. U carstvu duhovah vlada drugi način, druga utěha.

„Beatrice, baci oko na nebo visoko! Věruj, ljubi, pati!"

Ovako zavèrši svoj list. Čelo mu bude tamno, turobno, nu oko je bezsuzno, obraz goruć. Naskoro si sdenjak spremi. Ribarova žena obeća, da će list vlastoručno predati mladoj grofici. Ribar ga sam doprati do obale, gdě bijaše već šajka spremna sa šest veslarah, kako je zahtěvao. Oni se odtisnuše debelim morem.

XXXVI.

Karybda.

Mèrtva tišina okolo na okolo nad vodom. Dugo nezaču uho drugoga glasa, nego jednoslični jednovremeni udar vesalah, kojemu se naskoro pridruži veselo melodičko pěvanje rudarah. More bijaše nalik veliku tihu jezeru obalom skoro na okolo! otraga milovidni žal Kalabrije; na prěd u ljubičastoj čadjini bèrdovita Sicilija, lebdeć nad ravnim vèrhom morskoga ogledala znacima na nebu, sukljajućim oblačnim dimom vatrometne Etne.

Čim dalje se kretje čun u more, tim veličanstvenije razplinu se krasni krajolici sa zelenim izprěčkama od predgorjah, s nutri usukanim dragama, s něžno u vis dižućim se bèrdašcama, posutim selima i bělo blěskajučim kućama izmedju voćnjakah, vinogradah, maslinikah i travnih njivah. Zrak bijaše težak od ugodna mirisa kalabrezkoga cvětja. S ove se strane vide nizke seoske sgradice Pezza, tik vode kano da hoće da si u njoj ukupaju noge; malo dalje blěskaše se ovamo krasan Reggio. Kano da bi Italija pružila opet od sebe odruženoj Trinakriji ruku-saveznicu, stèršaše predgorje Cenide preko u more, a s one strane èrt Peloro ovamo stere pěščano šilo sa samotnim světionikom.

S neudioničkim dreseljem sědi Švajcar u barci, zaklonjen komadom platna a zajedno od sunca sèrpanjskoga bi reć neganut posměhom naravi. Čelo i oko izdavahu tmasto promišljavanje uvredjena i oporna ponosa. Nemarno baci oko na Siciliju, koja se podiže veličanstveno iz oceana, na taj neizměrni světski žèrtvenik, svèrhu koga suklja vis neba stup od dima siv kao srebro, u znak věčne žèrtve.

Oku mu sjaje Zangla na podanku bèrdinah u zalud u oči novim svojim palačama, slikovitim razvalinama i Panscettom *) obale. Brodari, veslajući uzduž kopna, pokazuju mu strahovite vèrtloge Karybde iz davnine, gdě se jošte sada kuželjujući se talasi uvijaju igrajući se bezopazno.

Fortunat tiho promèrmlja: „Izběgoh istina bog strašnu Scillu, ali tko znade, kakva me jošte čeka Karybda!"

Taj mu dosět, koji je već odviše upotrěbljen i potrošen, nego da bismo směli, predstavljajući ga našemu umu, samo trenutak š njim tamašiti, pade naskoro kano težka na sèrdce slutnja. Jer dosta bèrzo morade saznati, da mu je ovdě na cilju putovanja iz Tèrsta u Zanglu promašena sva naměra.

Podje mu za rukom, ali ne bez velika truda, da si nadje jošte isti dan došaštja svoga malen, ali blag prijatan stan u kući jednoga pravnika. Gostionice u Zangli bijahu, bar jošte u ovo vrěme, one vèrsti, u kojima odsědajući inostranac moraše da gostionika gosti i časti. I onako je previdio Fortunat, da baš neće u ovom gradu za vavěk ostati, ali opet podužе vrěmena.

Dovèršiv male kućne poslove, u koje ide i redjenje i umnažavanje oděće, da si pribavi čověk u družtvu važnost, nastojaše pèrve dane, da si potraži prijatelja, kojega je savětom u Zanglu došo. Da pravo kažemo, nije mu valjalo više danah da ga traži. Jer je dosta rano saznao, da nije dobri mu prijatelj, koji ga nije bio upravo dobro savětovao, u pukovniji „Vattenvyl" već

*) La Panscetta zovu Mesinjanci prostrano krasno šetalište uzduž žala.

u pukovniji „Frohberg“, pa da je u Malti ostankom ondašnje posade umro od zadobivenih smèrtnih ranah.

Premda su švajcarski častnici svoga zemljaka ljubezno primili i prijatni š njím bili, odgovoriše mu ipak na želju mu, da postane njihovim drugom, vele turobnim uhvanjem: pèrvo, da je u englezkoj službi podosta častnikah; drugo, da je život kapetanski u Siciliji lišen svake radosti tako, da je iole poboljemu tèrgovačkomu dětiću kod dèržavnoga tèrgovca mnogo bolje. Najgore od svega bijaše, da nije nitko poznavao Fortunata lično, koji se nije mogao ničim drugim izdati, nego li poštenjem lica svoga, da mu je poreklo vĕrodostojno, da su mu dogadjaji i udesi vĕrojatni, o kojima je dosta uslužno pripovĕdao. Ali dan danas se više čine kod novčanih i službenih poslovah valjana pisma, nego li najpošteniji obraz na svĕtu. Pa, žali Bože, i Fortunatova pisma budu u brodolomlju plĕnom valovlja.

Naskoro opazi, da se uprav s toga zemljaci, s kojima bi govorio, nehtĕdoše š njim družiti. To ga zaplaši, da kuša drugima se jošte preporučati i narivavati.

Odmah pèrve nedĕlje bijaše na sicilijanskoj zemlji osamljen bez poznanca, bez prijatelja, bez svèrhe i bez posla odredjen u drugovanju i obećenju sa samim sobom. Mnogi bi bio sdvojio u ovakovoj podpunoj ostavljenosti. Ali naš Švajcar ostadè tvèrd. Činjaše se, da su mnogobrojni neprijatni dogadjaji obtupili njegova čuvstva.

Stane pod zemljovid Evrope, koji visaše na zidu sobe pravničkoga mu gospodara. Opet mu bijahu otvoreni svi putevi u široki svĕt; te mu bijaše sve jednako, kamo da

kretje sa světa buduć da nije mogao nigdě ništa tražiti, niti se čemu nadati.

Za važnih odabirućih sborenjah bude smeten neugodno šumom, vrěnjem i omamljujućom bolju u glavi, štono bijaše samo preteča od groznice, koja ga snadje. Negundjajuć legne na bolestničku postelju, te nije dvojio, da će mu biti smèrtna postelja, pa ta misao godila je, da pravo kažem, njegovu sèrdcu.

Nehtěde iz početka uzeti lěkarije, makar mu je iz Zangle dovedeni Eskulap i gèrčki i latinski dokazivao neprestano najučenijim rěčima, ali nerazumljivim, umètnim izrazima, da je izgubio zdravlje. Fortunat je mogao jošte manje dvoumiti o istinitosti rěčih toga štovanja vrědna čověka, buduć da je trajala groznica već gotovo dvě nedělje danah.

Medjutim nezna se jošte, da li je Emetika lěčnikova ili pako jaka narav i brižljiva něga, koja zapade bolestnoga mladića, jače dopriněla, te je tako bèrzo izbavljen postelje. Supruga pravnikova, kod koje je u kući stanovao, mlada, razgovorna i milosèrdna Mesinjanka, izvèršavaše na silu dužnosti gostoljubivosti i milosèrdja prama ostavljenomu tudjincu, koji joj se činjaše tako dobar platac, kako i ljubezan čověk. Znala mu je ljubeznim načinom, razgovorom prikratjivati dugo vrěme, njemu lěk pružati, njemu uzglavja rediti, te kada bi ustao, pripravljaše mu najkrěpče juhe i sladokuse. Kano što može i najneznatnija propověd od valjana besědnika, ako doprě do sèrdca obćine, lěpim plodom uroditi, tako bijaše i najtaštiji lěk iz rukuh svesèrdne ljubavi čudotvorna lěkarija.

Medjutim prodjoše tri, četire nedělje danah, reko bih za Fortunata uzalud, ako se može ob onom, kojemu nije do cěloga světa stalo, kazati, da je izgubio několiko neděljah.

XXXVII.

Sastanak.

Tekar kad je ćutio, da je jači i zdraviji nego prije ikada, dopusti mu njegova prebojažljiva skèrbnica, da izidje malo u čisti zrak.

Bijaše ljubka, sèrpanjska večer. Ode putem k „Panscetti“. Hladan větrić morski piri mu u obraz. Čuvstvo, da je opet zadobio zdravlje, razveseli ga neopisivo. Kad ugleda more, koje bijaše ozada obrubljeno kalabrezkom obalom, zaigra mu sèrdce od radosti i veselja. Na desno se vijuga, da krasnu luku diči i zaštitjuje, daleko u more sèršajuća prevlaka svetoga „Rainera“, koji nosi kano věčni ures i zaštitu grada tvèrdjavicu s. Salvatore; na lěvo se prama tvèrdjavici dižu zdanja glavne tvèrdje, za Karla V. na peterokutje sagradjena. Ljuljajuće se zèrcalo oceana, plodnost zelenih brežuljakah okolo na okolo, bistro škuromodro nebo, koje se nad ovim rajem uzvijalo, cvětjem mirisni zrak, kog je ozdravivši svakim dahom na duge dušake pio, — sve to mu bijaše na čudo, kano da je sada pèrvi put stupio u krasno stvorenje Višnjega.

Iz nenada ćuti, da je obuhvatjen otraga od dvě ruke, koje mu obě oči zatisnuše. U takvim sgodama treba da čověk pogodi prijatelja. Ali siromašni Fortunat šuti i uza-

lud misli. Nije imao, niti poznavao na světu tako pouzdana čověka, a najmanje u sicilijanskom predělu. Napokon dotakne se pèrstijuh, koji mu oči zastirahu, da svom pamtilu tikom priteče u pomoć, te osěti sve to većma zatěcan na svakom pèrstu pèrsten sa i bez dragulja.

„Jedva, što se uhvam misliti!“ veli dvojeć i pečalnim sèrdcem, pomisliv na Beatricu.

„Uhvajte se samo, uhvajte! Jeste, mili prijatelju, ja sam!“ zavapi něki muževan glas. Pèrsti popuste, pa se vidi otvorenim očima u naručju gospara Dovna. Britanac ga ludom radoštju prigèrli k svomu sèrdcu, i cělujuć smatra ga němo suznim okom, te ga opet zagèrli.

Fortunat, bivši nemanje ganut i žacnut nenadnim dolazkom putna druga, kojega je već odavno izgubljenim mislio, kano neobičnim očitovanjem njegova veselja odvrati mu ljubav iskrena sèrdca.

„Nisam li vama već u napred kazao“, zavapi Sir Dovn, kano da je pogodio uzrok Lintiova začudjenja, „nisam li kazao, da bih se u vas zaljubio, da nisam uz vas? Pomoz Bože, nadjoh vas; ah! kako sam vas tražio po svim razvalinama Zangle! Tražeć vas pola me je nestalo od straha. Nijedna majka netraži tako svoga izgubljenoga čeda. Něki mi poluněmi mumonja, mislim švajcarski častnik, dade prije četiri ili šest nedeljah danah něku obznanu, o kojoj sam mislio, da se vas tiče. Ali izgubih od onda vaš trag i glas. Kamo prispěste? Ala, prijatelju, gdě ste bili? Po Palermu, po Etni, posvuda tèrčah za vama. Ala, koliko toga bih vam mogo priobćiti! Nu nemogu, nesměm, niti neću!“ — Rekav to opet zagèrli svoga mladoga prijatelja, — kojega je na „Austriji“,

tvèrdoglavno odrivavao od sebe, — s novo uzbuknutom radoštju.

„Mislih vas već odavna u raju pokojnih!“ reče Fortunat, „kako poběgoste iz Gerace grada, izpod hajdučkih šakah?“

— Koje pomoćju prisobnosti, a koje čudom! — odgovori Sir Dovn — Kada kèrvni smet navali na Gerace, bio sam sakriven, premda sam bio skèrbno oboružan mačem, koji je hèrdja izjedala. Čim sam opazio izmedju ovih četah několiko englezkih uniformah, odem otraga, uměšam se medju nje, zapovědao sam sad na pol englezki, sad na pol talijanski, udarao sam ploštimice i pod bok, dokle god me poslušahu. Stanem pred jednu vojsku, te ju odvedem k Markolievoj kući, da obranim polag dužnosti moje geračku Junonu, to jest Eufemiju, kao njezin „cavaliere servente“. Jer morate znati, da sam ja izza vašega odlazka kod krasne Eufemije dobio stanbinu i gostoljublje. Palikuće dèržahu me zaista jednim od englezkih kapetanah. Ali malo da nisam osobite varke dopanuo. Jedva što opaziše moji razdèrpani junaci, da im je kuću čuvati na město, da ju izplěne; eto me nitko nerazumě, kada progovorim na englezku. Kèrvnici nasèrnu na me, te bi me bili ubili, da nebijahu někoji od naših oficirah, koji me po leleku spoznadoše za zemljaka svoga, na nje navalili.

„A što je s vèrlom Markolievom obitelju? A s Eufemijom?“

— Samo se malo naužiše straha. To se samo po sebi razuměva, da Eufemija bijaše od onda božica dana. Ta kalabrezka Kalipsa, Armida i Anglika zavlada naskoro

nama svim Englezima. Nitko neuteče njoj i njenim sunčanim očima, da neožagri krilah. Žalibože, svetkovina bijaše kratkotrajna. Bitka kod Monteleone — izagna nas opet iz čarobnoga raja.

„A što je s našim ostalim putnim druzima?“ nastavi Fortunat, pitajuć.

— A, znaj Bože! Samo s vèrlim Štauffaherom govorah u Zangli. Neima tomu deset danah, što ode s brojnim ali nečestitim družtvom u Kèrf, i to na prevozu sa njih od prilike sto i petdeset sužnjevah, razbojničkih vojakah pukovnije „Frohberg“, koji su u Malti veću stran kapetanah svojih što ubili, što okljastili. — Ali kako mu, da mu. Sada o vama! Je l' što lěpa Mesina! Hoćete li ovdě dugo da boravite?

„Neću, bora mi, duže, nego mi treba.“

— God dam, Sir Fortunat, ah, čuda mi, uprav mi te rěči vadiste iz sèrdca. Vile bi se obradovale, da im je tudě bivati. Jest, zemaljski raj je Sicilija, ali svakim korakom se čověk žuči nažući. Obazrite se, možda da vidite najkrasniji preděl ostèrva, i oblik najrazbludnije krasote vasionoga světa; blaženu děvicu, zaštitnicu Mesinjanah, svih městah i krajevah, a uz to puk najmanje zaštitjen, po svojoj gospodi izsisan i oguljen. Najlěpšu luku, ali malo ne bez dèrvah; palače i razvaline, svědočice trešnje, koje nisu više, nego od dvadeset godinah uništene; na okolo luke, na „Panscetti“ sve nakitjeno hladencim i piljevima; nu u hladencim neima vode a medj spomenicima samo su razrušine i ostanci, monakah, vlastele i dangubah. Eto tamo stoji spomenik Ferdinanda IV. To je

slika i prilika njegove dèržave! — Ded, prijatelju. Sađ je na vama, da rečete koju.

Gospar Gjorgjo uhvati za ruku mladoga Švajcara, koji pripovědaše o svojim dogadjajima, dočim su se po krasnom prošetu polagano šetali, spomenuv Creola samo mimogred, a o njegovu pretvoru u Sciglių niti rěčì.

„A ono što je najznatnije, tajite mi!“ viknu mladjahni Britanac, stavši i vragulasto pèrstom prěteć, „God dam, Sir Fortunato, vi ste najiskrenija duša od Švajcarah! Zakljinjem vas, neudomite žene. Vi biste bili s pèrvih dvadesetčetiri satah izdan i prodan. Zar da vi sbilja neznaste, da je plemče od žute mesinske ruže bio krasnija od svake krasne děve pod talijanskim nebom? Kamo metnuste oči? Čim se upoznah s Creolom u Gerace pobliže, bude mi umah sumnjiv, te mi poslě izpovědi signora Eufemija smijuć se, kako su vas bili obmanuli i prevariti mogli. Nevěrujte, za Boga, ženama, makar ste kod njih Bog zna kako štovan. Vi zauzeste sèrdce tako ubave, kako sětne Piviafranke. Eufemija mi sve izpovědi.“ Gospodin Liuti vidi, da mu je tajna odkrivena. Činjaše se, da mu nebijaše ugodno. On nehtěde da govori o onom, što mu bijaše najveći čemer života. Pa opet bude hitrinom Britanca nukau sve to većma na besědu, dokle sam napokon razkrili dno sèrdca i tajne odkri, prisiljen vlastitom potrěbom da se može očitovati. Britanac bijaše većma ganut, nego li se je moglo uzčekati od njegova dosadašnjega čuvstva. Stisne mu ruku i veli: „Sir Fortunato, štujem vaše pověrenje i vašu tugu. Poznam tu ranu, jer ju jošte na sebi imam; ali moja je drugačija. Vi ste plemenit u najvećem smislu rěči. Molim vas za prijateljstvo, kojega me moje prijašnje ponašanje

neučini vrědnim. Mnogo sam vam haran. Vi ste spasitelj života moga. Vi imate podpuno pravo, da me prezirate. Ja ću raditi, da se sa mnom pomirite.“

To se razuměva, da Fortunat nedopusti takova raztumačenja; ali Englez viknu: „Jok vala, nipošto! Nemojte me izvinjavati. Ja znadem, da sam Rajko, ali nisam zloban, pa želim, da se o tom osvědočite. General Tox, zapovědnik, moj je rod. Stanujem kod njega. On nemože da mi oprosti moju neharnost prama vama. Pozivljem vas sutra k njemu na zajutrak, te ću sam u vaš stan po vas doći, Ali tada mi dopustite, da vas kući pratim. Jer večernji zrak hladan je, a vi jošte niste sasvim zdrav, pa vas ja, ništa na to nemisleći, vodim čitave sate više nego treba.“

Sir Dovn ga odprati k pravnikovoj stanbini. Fortunat morade jošte tamo zadovoljiti izvědljivost Britanca i pokazati Beatricinu sliku. Taj ju dugo smatra te reče: „God dam! Zaista angjeoska glavica. Žalim vas, mili prijatelju. Vi ljubite i vi jeste ljubljen. Znate li što to valja? Ma bila grofica u Zangli, u Palermu, il’ u ikakvom kutu Sicilije, moguće je ipak, da za nju čověk doznade. Kupiti ću několiko lěstavah od užah, te ćemo ju obojica ugrabiti, kano što Ulysej i Diomed Palladij Troje. Bila bi to doduše vela šala! Plovitba Argoplovacah nebijaše romantičnija od naše na „Austriji“. Nuder pomislimo na zaista poetički konac. Nu drugi put više o tom. Adio Sire. Moram da idem ka generalu, koji me valjda već dugo očekuje.“

Tada se mladići zagèrle. I Sir Dovn ode.

XXXVIII.

Pobratimstvo.

U najtužnijim i najzamèršenijim okolnostima neka čověk nedèrži za nemoguće, da se neće opet razvedriti i razbistriti. Kad velika tuga i běda duše sve oko nas potamni, da je sve, kao mèrka noc, te zadnju luču radosti u njoj uništi, koju bismo od neba dobili; i još neka nitko nemisli, da su zato utèrnule věčne zvězde! One sjaju jošte nad oblacima. Ta sva tuga i běda je samo oblačina. Pognaše-li se oblaci, zora svane, sve prestane! — Fortunat spozna tu istinu kano svatko živ; pa je ipak u najtežim trenutcima, kad bi se je dèržati vele silno bilo, věru u nju izgubio poput ostalih slabih umèrlih.

Ali tada, lako dišuć čuvstvom ozdravljenja, i nenavadno obuhvatjen rukom prijateljevom, misleć da je u tudjini sasvim izgubljen, ćuti tim kako kèrv sulja u žilama, pa opet světu povratjen, od koga, kako mu se činilo, da je za uvěk odadrět, te da je zanj postao mèrtvim tělom. Opet su mu cvětom cvale na lěvo i na desno, akoprem slabo, pojedine ugodne nade i pojedina mala uhvanja, cvale su kano pèrvi cvětak pramalětja iz sněžnih poljanah zimnog ožujka. Najvećma ga radovaše, što će se lično upoznati sa britanskim nadzapovědnikom Sicilije. Jer ga u Siciliju odmami englezka vojnička služba; ono malo blago, što je brodolomju izbavio, bilo je na blizu. Kućanska je skèrb od svih čověčanskih brigah najmučnija, zato čověka najvećma uzkosne, opominjuć ga samo na tělesnu potrebu i na življenje kano živinu. Ta briga

neoplemenjuje duše, već kroti; nije na čast, nego na pokoru.

Sir Dovn dodje kako je obreko lica opojena radoštju. Odvede Fortunata sobom, ali ne u englezki glavni stan, nego u kuću jednog od pèrvih vojnih platićah, kod kojega je general Fox, jer mu je od davna prijatelj, jutros založio zajutrak.

Stupe u prijatnu dvoranu, u kojoj već bijaše sakupljeno malo družtvo. Gospar Dovn predstavi svoga prijatelja gospodjama kuće, starijoj i mladjoj ljubeznoj gospodjici, imenom „Mis Anna Hartley“, valjada bijaše koja rodjakinja kuće gazde, po tom njemu, a napokon generalu Fox-u“, i jednomu englezkomu brodskomu kapetanu, koj se imenuje „Smith“.

General, čověk srědnjega stasa, běle bělcate kose, star oko šestdeset godinah, primi mladoga Švajcara prijatnom dobrotom, te mu se zahvali sèrdačno na junačtvu, koje dokaza izbaviv gospara Gjorgja, kod propasti „Austrije“. Pod zajutrakom, koji je kako obično, prigotovljen bio na englezku, te vèrlo u slast išao gostovima, razgovarao se je najradje š njim, pa mu je, već o svèrsi putovanja mu obavěštjen, jamčio najutěšiteljnijim uvěravanjem, da će već što misliti i zato se pobrinuti. „Ostajte medjutim u Mesini. Ako se pako nenadje služba u pukovniji „Vattenvyl“, ili u drugim, naznačiti ću vam město, koje mora da bude daru vašega uma pristojno.“

To obećanje razpudi žalost i brigu mladićevu za dostojan gradjanski život. Bude obasut čuvstvima harnosti i zahvalnosti, te pozvan po gospodjama pripověda osobitom ljubaznoštju dogadjaje brodolomlja, za čega bi kapetan

Smith mnogo putah zatutovo kletvom, zatim o francezkom generalu Reynier, ili o bitki kod Monteleona, uza što opet britanski nadzapovědnik nezaboravi, da jih pripecava ujednim govorom s bědnoga vojničkoga gospodarstva Sicilijanacah.

Družtvo bijaše već gotovo, da se od tèrpeze digne, kadno kapetan spomene „brod brig“, koji dojedri jutros iz Gibraltara, te po kojem General Fox već odavna očekuje věsti iz Londona. To zabavom okrene inače. General bijaše neuztèrpljiv, tako i gospodja sa gosparom Dovn-om, dokle nedobiše věstih i listovah iz Englezke.

„Ha!“ viknu cěnjač, „a ja očekujem popis sgoditakah iz Londona i milost sreće. Dao sam si već prije pol měseca danah nagovoriti da kupim oko šest srećakah. Nitko nehtě od mene odkupiti. Što mogoh, što da boljega učinim, nego da dadem milim svojim gostima za nasladu uhvanje.“ — Ode, donese listnicu, te baci svakomu od nazočnih jednu srećku na pladanj. Svatko primi rado dar i njegovu nesěgurnu vrědnost; a kuće gazdi odvratiše ovu poděla mnogom veselom šalom i dosětkama.

Premda bijaše razgovor i veseo i pun dosětah, činjaše se ipak da Sir Dovn očekuje netèrpljivo odlazak. S toga okrene Mis Anna Hartley dražljiv bodalj prama njemu. On bi se branio, kao da ašikuje šestim krasnim Mesinjankama zajedno. Napokon, kada bi već dosta namučen, smisli se nanj general. S njegovim polazkom odoše i ostali gosti.

„Hvala Bogu, da smo opet pod vedrim nebom!“ reče gospar Dovn, vodeć se sa signorom Lintiom, da posěte zajedno dražestno bèrdašce vèrh grada: „Dosět od dosěta

dosadjuje čověku napokon, ako š njima neigra sèrdce. Imam novostih, velikih novostih za vas. Bojeć se, da biste u družtvu raztrešeni bili, nisam htio da vam jih priobćim prije. Bilo mi je do toga, da se s vama malo razgovorim pred generalom.“

— Nuder recite novosti

„Sětjate li se jošte, da sam vam jučer ponudio za šalu, da ugrabimo groficu Beatricu. Svaka šala napolak istine. Ajde prihvatimo se toga plemenitoga posla! God dam, pogiboh sa čama u Zangli.“

— Vi ste vèrlo dobre volje, gosparu.

„Ele, ja govorim od sbilje, Sir Linti! Već sinoć saznah sve, što mi bijaše od potrěbe. Jutros smatrah věštačkim okom tvèrdju, njezine najtanje i najdeblje strane, visinu prozorah, položaj stražnih vratah. Věrujte mi, to je poduzetje dětinje, a roman ljubavi vaše okruniti će se najkrasnijom krunom i svèršetkom.“

= Zakljinjem vas, mili prijatelju, neproslovite mi više o grofici — reče Fortunat, izrazujuć licem, kako mu je taj razgovor neugodan.

„Ona stanuje samo pol sata odavle!“ nastavi Britanac, „na gospoštini svoje rodjakinje, markeze Vioganni, pa samotuje kano da je u samostanu u najvećoj tuzi za pokojnoga staroga strica.“

— Neću i nesmém, da ju opet vidim, Sir Gjorgje. Zato me i muka mori tudě u Zangli. Zamoliti ću milost generala, da me pošalje ili u Maltu, ili u Egipat. Tek na pola zadobih opet ravnodušja. Neka me čuva moj dobri angjeo čuvar, da nevidim niti okom nikada više Beatrice. Propao bih.

„Propao? Gosparu, podnipošto. Vi biste opet našli sliku i priliku svoju u sèrdašcu najubavije lěpotice sve Sicilije. Dignite malo oči u vis, pa negledajte tako ljudomèrzno!“

— Gosparu, neubadajte u me i nerazorite mi jedinih stazah, kojima moguući u carstvo duševnoga pokoja.

„Gle, uprav vam pokazujem pravi put k duševnomu pokoju. Progledajte modrim okom svojim. Vidite li tamo otraga na brěžuljku slikovati běli naselak medju topolama? Tamo stanuje něžan, sladak pokoj duše. Ono je naselak markeze Vioganni.“

Fortunat pogleda, te se bèrže obrati. Činilo se da trepti. „Vratimo se u grad!“ reče zlovoljnim glasom, spustiv ruku Englezovu, ode natrag. Gjorgje se opet pridruži, rekav: „Čudim se i kamenim, Sir Linti. Zar vi sbilja nećete, kad bi i grofica hotěla? Ona vas ljubi, meni je Eufemija kazala; tà i vi mi sami rekoste. Vi nepoznajete žestine, kojom kucaju talijanska sèrdca. God dam! Dužan sam vam jošte sa Kèrfa zadovoljštinu, te moram da vam budem zahvalan i haran, što ste mi dva puta spaslli život. Evo mi zgodne prilike. Mirujte, to je moj posao, Sir Fortunato. Ja ću sam izvesti za vas taj posao.“

— Pa da vam i podje za rukom, metnuli biste se na najtaštiju sreću ludorijah. Tvèrde sam odluke, da se odreknem svake nade na Beatricu, pa da štujem razredjenja, kojima samo mogu svět i njezin red postojati. Pa da je i grofica podosta ponosita, nepazeć na ograde raz likah u cèrkvi, koje su razlučile prosvěditelje kèršćanah, bio bih ja još više ponosan, nego da poput drugih srećolovacah, siromašnih kavalierah i leventah surlam, to jest, nego da

ja upotrěbim blagovolje jedne děvojke za zla sredstva, stekav ga na račun nevine ljubavì njezine. Od toga brašna neće biti pite, mili prijatelju. U mom siromaštvu prebiva poštenje, u mojoj duševnoj boli visost, koje nebih dao niti za bačve zlata, niti za ruku najubavije žene.

„Tako valja!“ zavikne Britanac, prolazeć za čas němo mimo Lintia, kano da je žacnut, što je pomèrsio tako nenadno bitne mu osnove. Napokon opet zavikne: „God dam, laglje se mogu velike stvari, nego li dobre proizvoditi! Ali, u bèrk vam govoreć, vaša je l-ubav ipak nešto ledena. Vi dakle neljubljaste dragotne Beatrice vatrenom ljubavlju?“

— Ja da nisam ljubio? da nisam vatreno ljubio? zavapi Fortunat, stane, podigne oči němo k nebu, roneć njima gorke suze. Utrè je bèrzo sa běla lica i progovori: „Oh ljubezni prijatelju. Negovorimo o tom! Mogla bi me opet snaći bolest od koje jedva ozdravih. Jest, ja sam prenagao, ćutim, to je preostala slabost još od groznicah. Uprav, što obožavam Beatricu, i što mi je njezino štovanje jedina utěha i ponos siromašnoga mi čavedanja, valja mi da nadvladam běsnilo strastih. Hoću da si izbavim svěst, hoću vrědan biti njezine uspomene. Ali jošte nevěrujem u poběd, te se bojim sam sebe. S toga i neću da vidim onaj naselak i zato mi valja běžati iz Zangle. Neprěčite me; da ostanem muž, kakav sam bio uvěk.

„Fortunate!“ vikne Sir Dovn, i pade mu oko vrata, te ga zagèrli: „Reci mi „ti“, pobrati se sa mnom, ti velika dušo, pa me digne na prestol prijateljstva svoga. Mi se bratimimo u suzama, kako drugi čine u opojenosti vina.“

Švajcar zagèrli mladjahnoga Britanca němo i sèrdačno k sèrdcu svomu.

„Nerugaj mi se, što ronim suze!“ nastavi Britanac. „Ali ti neznaš, kako si mi pokrenuo sèrdce, ma se ja ustručavao, koliko mi drago, proti tomu. Ti si mi postao pomiritelj sa světom. Prezirao sam iz dna sèrdca cělo čověčanstvo, koje upotrebljava krěpost kano gèrdnu igračku. Nepoznavah jošte nikada nebeščanina, nikada ormuždjanina, već samo zemaljskoga čověka i božje opice. Ja sam zaista dobar bio i čudak, buduć da sam htio s vukovima zavijati. Ali ti si bio muž, kakav si uvěk. Za dugo nisam věrovao tvojoj dostojnosti, dok je sam neimah; misleć da se pretvaraš, jer sam poput ostalih metnuo čuvidnu priliku na sebe. Nežalim te od sada niti najmanje, Fortunato. Slutim, da mora da je na světu visina i blaženstvo, koje nije preskupo za cěnu kinuta sèrdca. Nu meni se Beatrica smilova! Njezino će sèrdce svisnuti od žalosti bez sreće. Da je samo kći běduoga kojega Lazzaroni-a!“

— Oh, da je samo! Da mi je ostao ostavljen od svih Cecchino! Zanj bih se bio po světu hranio prosjačenjem. Nude, Gjorgjo, ja sam tvoj brat. Izpuni pèrvu bratinsku molbu!

„Nemoj moliti, Fortunato. Imovina, moć i bistvo moje jest i tvoje.“

— Zavěri mi se, da nećeš, dokle budem u Zangli i na sicilijanskoj zemlji, nikada više spomenuti njezino ime, i da nećeš mene nikakvim šibanjem i znamenjem spomenuti na nju, pa da ćeš generala skloniti na to, da me odavle pošalje službom, bilo, kamo mu drago.

„A tl se meni zavěri, Fortunato, da ćeš biti od danas stolni mi gost i drug svih onih danah, koje ćeš jošte proboraviti u Mesini.“

Obojica si zaměnito obećaše, te svaki děržaše pošteno rěč svoju. Britancu bijaše mučanje jamačno najmučnije.

XXXIX.

Bogatstvo i ubožtvo.

Ostadoše cěli dan zajedno do kasno u večer. S jutra, tek što se Švajcar na pola bio obuko, kuca nětko na njegova vrata. Požuri se, da otvori prijatelju. Ali na město njega vidi, gdě ulazi vojni platić.

„Za dobar glas sam se rado na put spremio, Sir Linti!“ reče poslužni čověk, smijuć se od sèrdca kano lud. „Mi ostali vratimo se otoboljena nosa, a vama pruži božica sreće ustašca.“

— Kako to, Sire? — zapita gospodin Linti — donosite li vi meni ukaz od generala Fox-a?

„Aja, Sire, vaše kèrstno ime glasi dosta čudnovato „Fortunato“? Dobro, dobro, evo vam ukaza od mile vam sestre Fortune. Deder pokažite mi papirčić, u koji sam vam zamotao jučer zajutarkom uhvanja za slašticu.“

— Govorite li o srećki, Sir? Doduše — reče Fortunat smutjen te traži po svim džepovima. Ja sam raztrešen nemarnik. Nisam više na nju ni mislio. Al mi se ipak čini, da sam ju metnuo u džep.

„Za Boga; da niste samo možda izgubili! Gosparu to bi zaista strašno bilo; novčani su posli světski poslovi,

sve je ostalo mozag prazne tikve, žensko bèrbljanje i brijačko klafranje.“

Fortunat traži dugo u zalud, kad napokon nadje cedulicu u pobočnom džepu.

Blagajnik si nastavi očala te smijuć se zavapi: „Tako je sbilja!“ Povuče iz džepa několiko složenih natiskanih arakah, pa se činilo, da prispodablja. Zatim zavikne: „Stvar je sasvim u redu! 20000 funtih šterlingah, a ja ću si pridèržati srećku.“ Govoreć to, polaže banke na stolu jednu na drugu, te veli: „Sasvim u redu; 20000 funtih. Prebrojite sami.“

— Mislim, da vam se hoće šale, Sir! zavapi Fortunat uplašen.

„Bankama se, Sir Linti, ili bolje, da kažem, Sir Fortunatissimo, nemogu kano nabijenom puškom sbijati šale! reče blagajnik, smijuć se, te metne vele pozorno srećku i listnicu.

— Ali vam nemogu, oteti srećku i vaš dobitak.

„Vi ćete mu dopustiti, Sir Linti, da je ta srećka od jučer vaša, pokle niste vi poput mojih ostalih gostih odbacili taj mali dar. Radujem se da vam je urodio.“

— Gosparu, to nemože biti! Vi me uplašiste. Zadèržite banke. Neimam niti sěnke prava na ovu veliku svotu.

„Ali ja, Sir Linti, niti sěnke od sěnke!“ odgovara, smijuć se sve jednako pošteni blagajnik. „Ali ja vam nisam niti darovao 20000 funtih, već kako sami dokučujete malenkost.“

Rěčmahu se ovako jošte za dugo, dokle dodje Sir Dovn. Kada je taj nazvan sudcem saznao uzrok čudno-

vatoga prěpora sbog bankah, te vidio uz nje stojećega Švajcara, stade se, kano da mu se je dogodila najveća nesreća, smijati rozgotom, pa mu se pridruži i blagajnik.

„Podaj se svomu udesu“, reče mu Sir Dovn, ogèrliv veselo svoga prijatelja. „Tudě se nemože ništa proměniti!“

„Ele to je uprav, što neće da mi věruje!“ veli vojni platić. „Nuder, Sir Dovn, predajem vama taj posao, da mu raztumačite lahki ovaj posao. Valja mi otići, imam bo posla. Kad se opet vidimo!“ Rekav to, oprosti se, pa ode.

Fortunat je morao ipak napokon věrovati u blagovolje slučaja, akoprem mu dolazi uvěk misao, da su se svi zajedno dogovorili, da se š njim titraju. Kano kakovim plemstvom běše bogatim postao, pa se bojaše, da će se sve to svèršiti kano kakova tašta čarobija i izprazna obsěna.

Medjutim ostade sve onako, kako je i bilo. On zadèrži pristup kod generala, obih gospodjah i kod brodovodje Smitha; svi žaljahu praznice svoje, te njemu čestitahu. Jedna od onih bankah, koju měnjaču poda, kano da ju kuša, postoji, te se pretvori zlatom. I tim bude oproštjen svake brige i skèrbi za hranu u budućnost. Englezka vojnička služba nebijaše mu više nuždna. Visělo je o njem samom, da se odvaži, kako da će u světu živlěti. Pa opet nebijaše radostan blagovoljem slučaja tako, kako bi tko mislio, da će biti čověk, koji veću čest života svoga probavi mučno u tèrgovačkim poslovima uvěk sa svèrhom, da kupeć novce obogati.

Gospar Gjorgje, koji to opazi, nije se mogao uzdèržati, da mu nepriobći poslě několiko danah ovu opazku,

možda potajno naměravajuć, da tim izlukavi dopust prijatelju svomu, da može prekinuti podani zavět.

„Věre mi", odgovori Švajcar, „nisam se jošte nikada nalazio za věka svoga u tako sjajnim i sretnim okolnostima. Pa se nisam niti mogao nadati, da ću vlastitim trudom ikada sakupiti toliko blago. Uzpèrkos tomu, věruj mi, veseljah se mnogo više manjem dobitku, koji je bio rod i naknada truda moga. Ono, što čověk uradi vlastitim naporom i zaslugom, smatra i ljubi kano dělo moći svoje. To poveća u njega štovanje prema samomu sebi. Al ono, što nam pripade bez naše pomoći, samo kano dar udesa, nepripada nama, već je zèrno slěpe kokoši. Tim smo mi nalik na najnezaslužnije bezposličare i hèrdje srećolovacah. S toga je i nadnica nadničareva dostojnija, cěnija i važnija, od bačve zlata, koju srećko nadje, ili naslědi, snijuć sanak.

Sir Dovn trese glavom, te smijuć se reče: „Prijače, neću da ti činim baš krivdu i krivo. Ali reci der, kako da te uvedemo opet u raj veseljah? Jednoć za života sretne Sreća svako čeljade; tko ju nezna pridèržati, šmigne mu tako prozorom, kano što je šmugnula vratima u nutar. Makar je novac i blago nesěgurna štaka za zadovoljnost: doista siromaštvo, nestašica novacah i skèrb za svakdanji hlěb igraju, da pravo kažemo, ipak na sličan način plesovnu glasbu pod obědom."

„Neznam zaista", pregovori Fortunat, „da li je priprosta skèrb za čověčju hranu i potrebu, koju mi imamo poput zvěradi, bačena bez naměre u život čověka? To tvèrdi čuvstvo proti mnogoj nesgodi, kojom bi se duša inače za cělo i jača kinula. Onaj, koji je obiknuo oluji i kiši, zimi

i vrućini, neznade gotovo ništa o kašlju i hunjavici, o glavo- i zubobolji, na čem se ima razmaženac zahvaliti hladnoj večernjoj rosi. Samo englezki miliunar razboli se umre od mučećih mušicah; ubogi dělavac nepoznade toga paklenoga duha.“

— Iz svake tvoje rěči čujem jošte jek ranah tvojih, koje tebi zada sudbina, pa kojih nije mogla izlěčiti niti istim bankama. Imaš li se još volju zavojničiti?

„Neću više generala da napastujem službe radi. Rekoh mu jurve.“

— Je li ćeš se vratiti u Švajcarsku?

„Ova je jedini preděl světa, u kojem bih, nepoznajuć boljega, sagradio kolibu svoju. Ali ja tražim slobodu i mir. Sadašnja je sreća domovine i sloboda jošte presitno bilje. Neima jošte pravoga korenja. Pèrvu će ju mraz opuriti, ili bezumlje opet izčupati, jer je tudjom rukom usadjena. Tražim mir i slobodu, pa ću se nastaniti u mladom světu sěverne Amerike.“

— Sèrdce, milo moje sèrdce, ti mi se miliš! Ti si još bolestan. Tvoj je glas još slabahan, tvoje lice još blědo. Neću da ponovim ludi inat, kojim smo se prepirali na „Austriji“. Ele zašto ne u Englezku, k meni na otčinske moje gospoštine?

„Hvala ti. Znadem da si mi prijatelj i drug. Ali moja je odluka neoporečna. Ja mogu samo čistim ne pako pokvarenim zrakom dihati. Mogu samo tamo domovati, gdě me neopominju svak čas, da sam tudjinac“

— Ma za Boga miloga, reci der, gdě je slobodniji tudjinac, nego kod Jankéanah?

„Nipošto, moj Gjorgju, nigdě nisam domaćiji, nego tamo, gdě opet nadjem u ustavu i zakonima zemlje svoj zdrav razum, to jest samoga sebe. Gdě me neplaši svak dan bezumlje, koje evropejsko čověčanstvo razpača, gdě me neudara hèrdjavi mač presudah, staleža, ver ozakona i porekla. Nezaměri mi, iz mojih bo ranah teče jošte kèrv. Nije ih meni sudbina zadala, kako si rekao malo prije, već jedno od gèrdnih iznašaštjah „predsuda". Samo onaj se može u Evropi slobodnim kano ptica osětjati, koji je obiknuo kavezu, te niti nesluti mogućnosti, da se može izvan njega živlěti.

— Razuměm te. I ti patiš! Ali bi ipak — — Oho prekine si rěč gospar Gjorgje, metnuv ruku na usta. Tada nastavi: Ali ćeš i u Americi naći razliku časti i staleža i svakovèrstnih cèrkavah.

„Pravo rečeš; nu usrěd toga smě čověk slobodno izabirati. Stalež nije tudě dio naroda, već se smatra kano dobitak i zasluga; cèrkva je prosta prokletstvah (anateme) njoj ostade samo oružje ljubavi i osvědočenja."

— Kaniš li poći ondě u samoću koju, pa da postaneš pustinjak?

„Pa zašto da ne, kad mora tako biti? Borba s naravi nije najtežje, nego s nenaravi. Brodovodja Smith krenuti će, kako mi reče, ovih danah u Gibraltar i Liverpul. ukèrcati ćn se š njim. Digne li drugi koji brod sidra prije, poći ću prije."

— Nemilosèrdniče! Pa bez — — Tu Sir Gjorgje sustane na novo; ali, směšeć se pogleda Fortunato pitajućim, važnim pogledom.

„Gjorgje, opomeni se zavěta svoga!“ reče Švajcar mirno: „Nebudi pokojnih!“

XL.

Dopisivanje.

Fortunat běše sbilja već prije sa kapetanom Smith-om govorio o prevozu u Liverpul, ali š njim nezaključi, jer nije mogao naznačiti vrěme za odlazak, Fortunatu bijaše prebivanje u Zangli sbog bližine nesnosno. Zato i radostno privoli, kada mu brodovodja jednom obznani, da je spremljen na put. On sklopi š njim ugovor, te ga zamoli, neka sve to zatajava Siru Gjorgji Dovn-u, jer mu je želja, neotegotiti sebi i prijatelju svomu razdvoj tugom s oproštaja.

Očekujuć svaki trenutak, da će ga pozvati na brod, uvdignuvši sidro, piše gosparu Dovn-u jošte evo ove rěči:

„U Zangli 17. sèrpnja 1807.

„Neljuti se, moj Gjorgje! Dok dèržiš taj listić u tvojoj ruci, odlučen sam već od sicilijanske obale; ali ne od tebe, kojemu ću věkom isti ostati. Bojim se s tobom ustmeno oprostiti radi boležljive dražljivosti i slaboće, koja se dèrži mene sve jednako.“

„Polazim u Ameriku. Ali moje će se misli vratjati svaki dan preko mora k tebi i Beatrici. Ti me ljubiš, ona me ljubi; možda mi je uprav vaša ljubav sredstva dala, da poběgnem iz onoga preděla světa, u kojem izgubih sreću života svoga. Jest, netajim, da sam kadkada sad o tebi, sad o Beatrici, sad o vama obojima

sumnjao, da ste mi turili iz imutka svoga ovelik dio pod imenom dobitka sreće u ruku.“

„To je velеdušje meni ne samo po sebi, već i uzrokom věrojatno, to jest, što blagajnik nehtě zatim pokazati niti srećke, niti opis sgoditakah, niti nije za broj više znao. Njegova ga sumnjiči izprika, da je zaborio broj, srećku opet natrag poslao, a popis sgoditakah izgubio. Bilo i kako bilo, volim biti vašemu prijateljstvu zahvalan i haran, nego li slučaju.“

„Zakljinjem te, ponesi grofici moju zahvalnost i tužan oproštaj. Reci joj, neka me dèrži kano pokojnika sretnim. Već sada mislim na nju mirom i něžnoštju, kojom će někda misliti preminuta duša moja na boljem světu.“

„Jest, moj Gjurgju, ja sam miran i posve zadovoljan sobom. Samo kad se česa sètim, onda mi neizlěčiva rana kèrvari, ali duh mi je sretan i blažen. Snivao sam pust, sladak sanak, za kojim stidim se, da mi valja jošte uzdisati.“

„Nekori me, o moj Gjorgje, da sam odbacio tvoje zamamne osnove, te da su tebi tim potonule sve šajke, kojima si meni većma godio, nego možeš slutiti. O, često krat bijaše, kada te htědoh oprostiti zavěta. Iz ovih se je osnovah takodjer samo ljubav uviděla na tvom licu, pa je govorila slabiću. — Nebijaše mala muka nadjačati moć čuvstvah, pa da tim višě moje bistvo odèrži pobědu. Al evo je! Mogu sam sebe smatrati, a da se nisam zarumenio, jer moja ljubav ostade sveta. Izgubih sreću, jedinu sreću života svoga; ali poštenje i savěst izbavljena mi je!“

„Poslatl ću ti glas iz Gibraltara, iz Liverpula i iz Amerike. Družiti ću se i obćiti s tobom, dok me nezadavi smèrt. Sada ostao S Bogom!

„S Bogom, Gjorgje! S Bogom Beatrico!“

F. L.“

Budući dan prije zore i běloga danka, kad je pisao taj list, bude probudjen štropotom na vratim iz najmilěga sna, pozove ga na brod i zaištu, da se požuri. Bijaše jošte mraćno. Njegov gazda i dva mornara dodjoše sa světiljkama. Jedva što se je mogo obući i kazati komu god, da izruči list. Bijaše mu za čudo naprasna preša mornarah, te mu je bila mèrzka i mučna.

„Zašto mi nije već sinoć obznanio vaš kapetan, ako se je odvažio noćas jošte sidro izvući. To je u istnu podobnije běgu, nego odlazku“, zamèrmlja Fortunat.

Jedan od mornarah odgovori, izustiv prije silne kletve, „Pogodili ste, Sire. To je běg, i ništa drugo, nego běg. Okladio bih se životom, da će francezko brodolovlje u luku ući, te kapetan kani izmaknuti. Ele, gosparu, zašto da se poplaštite, ja ću ga za vama nositi, da možete laglje tèrčati!“

„Bèrže! Ala, ala!“ zavikne drugi. „Kada nas ovamo poslaše sa malenim pramom na vrat na nos, razděli se već momčad, da izvuče sidro, pa kèrmani momci sur lahu kano muha bez glave ka kèrmionom kolu. Pasja straža nije jošte bila iztèrčala, a posvuda svi viču. Hajde na noge! Bog dao sreću! pa razvijaj i jedra i steže. Ako neprispěmo u horu ode nam fregada; morati ćemo za njom veslati, te ćemo dobiti město zajutraka bičeve sa

svih devet pèrstah *) na goli hèrbat kano nagradu. Čemu da nam je to? Brodovodja sam je djavo! Ajdmo! ajdmo!“

Fortunat je sudio po svem tom, da mora osobiti něki uzrok biti, što tako bèrzo iztiču jedra; oprosti se bèrzo s kuće gazdom, tako se bèrzo, premda sèrdčanije, razstane i s najblažijom od blagih gojiljah bolestna mladića. Suze joj izdadoše, da se je razkajala, što je pripomogla, da je tako bèrzo ozdravio. I svi darovi, kojima bi njegova harnost nju nakitila, prětjahu, da se preobrate u njoj němim tužiteljima njegove usharnosti.

Mornari ga već silom porinuše na još pustu, tihu ulicu, gděno su se već mogli razabirati dugi redovi od kućah i palačah u prozorju světlosti dana. Ode k luci, kano da se utèrkuju i na čekajuću barku; te bèrzim mahom vesalah prama fregadi. Sidra bijahu zaista već dignuta, pa bura već goni polagano brod, Kada je zadnji momak bio iz čuna na kèrmi broda, gruvahu topovi sladko spavajućoj Mesini na oproštaj. Ognjena zjala na obkopu budnoga kastela muklo se odzivlju.

Větar bijaše u kèrmu kad odjadre, ali slab. Zato dade kapetan, kad bijahu izvan luke, razapinjati sve više jadrah. Imajuć posla nemogaše s Fortunatom zametnuti razgovora.

„Ele, zašto tako naglo, kapetane, kano da smo tati?“ dovikne nanj gospodin Linti.

Kapetan Smith odgovori, smijuć se: „Dà, dà! najprije skloniti plěn i k tomu život! He, hej! ajte ovamo

---

*) „Cat of nine tails“, devetoremen bič, kojim se kazni mornar na englezkim brodovima.

Midshipman, ili vi dvorniče! Odvedite toga gospodina u sobu i to pokrivce.“

Fortunat nadje u odredjenoj, neizměrno ubavoj sobici od palube sve male sgodnosti, koje može hujna misaonost pomorca izumiti, pa još mnogo više, nego što je u mesinskoj stanbini bio imao: krasne prostirke, velika viseća ogledala, malene stolove od mahagonovine, ležanke, knjižnicu od uzoritih pisacah Italije i Englezke; krasan očalin i još lěpše sklopnice putne, krasno englezko dělo, obogatjene svim mogućim potrebama i zalihoštju, koje služe gizdoljublju ili slasti putujućega lorda. Na stěni blěskahu dva pištolja, medju kojima je visělo maleno popèrsje. Fortunat bi mislio, da su ga slučajno doveli u tudju sobu, da nije ujedno opazio bio putni svoj kovčeg, kraj toga věrnu mu zobnicu i kabanicu na jednom od obloženih stolacah.

Kada sliku medju pištoljima pozornije smotri, spoznade na vele si čudo, da je obraz prijatelja Gjorgje Dovn-a.

Dugo stojaše pred njim, nenadom ganut i veseo. Tada mu besědi u misli:

„Ti si dakle obavěštjen bio o mom běgu, ljubezni Gjorgje? Dakle me izdade kapetan Smith, ala bèrbljavca! Pa ti si razumio, zašto ti zatajih put, te si němu uzrok moj odabravao? Hvala ti, dobri Gjorgje. Sada sam bogat. Tvoja i Beatricina slika zaisto je najveće blago, koje nosim iz Evrope morem. S Bogom, moj Gjorgje!“

Razgovor i titranje mislih nastavlja tiho u sebi, kada ga iz nenada smete kucanje na vratima: „Gosparu, kapetan dade se izpričati, dok svèrši posao. Šalje vam medjutim

taj list, koji vam morade izručiti." — Kadet mu preda zapečaćeno pismo, te se udalji.

Fortunat razsuče bèrzo obliž, baciv se čitajuć na ležanku. Rěči bijahu, hako je izpěrva odmah slutio, od Sir Dovn-a, te glase:

„Sretan ti bio put, mili prijatelju! Jedri najvoljnijim větrovima, te Božete saćuvaj, drugoga Lovra Božića i njegove na jarbulu njišuće se Majke Božje, Amen!"

„Ali moja molitva za tebe jošte nije svèršena. Usèrdno se Bogu molim, da milostivo poda tebi, iskrena, bezazlena dušo, k tvojim golemim krěpostima, kojim ću se uvěk diviti, samo malo světskoga dosěta. Jer u buduće kod Amerikanacah (sěti se mene!) nećeš dobro pazariti golubinjom svojom pravoštju, ako nepripomogne malo mudrost zmije.

„Misliš li posve bezazleno, da nisam niti slutio o tvojoj nakani, da ćeš nam poběći sasvim tiho i potajno bez pěsme i glasa? Nisi li opazio, nisi li opazio, da smo se svi bili proti tebi surotili, naime govorljiva Mis Anna blagajnikova, tvoj pravnički gazda, ćak kapetan i general? Dva puta je beséda utekla u tvojoj nazočnosti njezinu bèrbljajućemu ustašcu. Ele srećom imao si jošte ista uha i oči, kojima si najkrasniju signoru toga ostèrva dèržao na věru i věresiju za Creolsko lice. Medjutim hvalim osnovu tvoju i našu; ali pišuć, pazi, što ti kažem samo privremeno! Jer, tko mi jamči, da mi nemetne lukavi vladalac mraka, cèrn komad u torbu.

„Mi smo te dakle, kako se je moglo tako bèrzo někojim malenkostima oskèrbili na put u Novi-Jork. U putnim sklopnicama naći ćeš pisamah, koja ti jamče prijatni

prijam najviših kućah. S očalinom se popni kadkada na slěme „Alleghanske gore“, te pogledaj na atlansko more, na poznati naselak běo kano gorski sněg na mesinjanskoj bèrdini; ili na sveto město, na kojem se pobratismo.

„Uzmi pištolje kano uspomenu moje ludosti i Judine šumice na Kèrfu. Dužan sam ti jošte zadovoljštinu, uhvam se doduše, mili Fortunato, da ću ti ju jošte dati, kano poštenjak, pa da te moram sobstveno potražiti kod tvojih Jankianah na Hudsonu ili Ohiu. Neću medjutim, da se tim hvalim, da sam si sbog tebe malo opeko upravo na pèrste (ali može jošte i to biti) već sèrdce, pa to na istim ognjenim mlazima, koji su tvoje siromašno sèrdce pretvorili mèrtvim uglevljem.

„Kada to slovo čitaš, imam opet pravo, da směm govoriti o grofici Beatrici di Piviafranca; jer si već sada na vodi, ne pako na kopnu. Ti bijaše odviše uznosit, nego da ugrabiš ljubu. Ja sam Britanac, te nisam ni po tako ohol kano Švajcar, imao bih za to svesèrdnu volju, da ukradem krunu Sicilije, pa da pobegnem š njom. Ima i sèrdašce i um rodjene Englezkinje. Moje bi joj krivověrje zadalo malo jada; jer jasno vidi i znade od svoga zapovědnika, da se dan danas negleda upravo tako strogo na tako zvane jednake ženitbe. Ali kakovim bih se čarobijama morao oboružati, da sukobim u njoj tvoju uspomenu?

„Jedino meni, tvomu prijanu, podje za rukom, da sam steko pristup u svetinju njezina samostanskoga naselka. Ona se s nikim nedruži, te bude Argovim očima neobsěnivih — —

Tu bijaše list prekinut, i dotle osobitom něžnoštju pisan. Malo nižje bile su još slědeće rěči u hitnji i jedva čitke zamèrčane:

„Ostaj s Bogom! — ja bijah kod nje. Što je prošlo, prošlo je! — S Bogom! cěpa mi se sèrdce, opraštajuć se s tobom, s Bogom ostaj! Hura! Do smèrti tvoj Gjorgje."

Taj svèršetak, neskladajuć se s prijašnjim, uplaši Švajcar. Nered, koji bijaše u izrazima a u zanemarenoj ruci, slutjaše i koljaše na nenadni dogadjaj. Fortunat, pročitav te rěči, zaboravi na ostali sadèržaj. Najtmastije se slutnje stisnuše u njegovu dušu. Pa bijaše još věrojatnije tim, što izgubi muž, kano što je bio Gjorgjo Dovn, onaj mir i razbor, koga mu nemože jednom oteti ni smèrtni strah.

XLI.

Svèršetak.

Dugo sědi, promišljavajuć, s listom u ruci, oborenih očijuh na nesreću směrajuće rěči. Htěde pojedinoj slovci smisao pridomisliti, nemogav je sasvim shvatiti. Ali svaka za sebe bijaše osobit, těskoban vapaj i zov na sdvojenje. Isti drugčije radost viskajući „hura" na svèršetku lista, koji bi moglo čitajućemu na tminu prijašnjega razviti blažju světlost, činilo se, kano da izrazi veselje požara na jadnom licu, koje u pomoć zovu, te da je navala grozovite radosti od mahnitosti.

Skoči sa ležanke, da pohèrli k brodovodji, neka mu to izjasni, kada taj netom stupi sasvim zadovoljna lica u nutar.

„Evo me na službu vašu“, reče Sir Smith, „te vas pitam, da li ste zadovoljni sa stanom i pokućtvom? Mi smo sva jadra razapeli; udara u kèrmu věrtar, koji bijaše izpočetka do zla Boga spor. Dopustite mi, Sir Linti, da najprije — —“

„Molim vas, gospodine kapetane“, presěče mu rěč Fortunat, „prije svega objasnite mi, za Boga — —“

„Uprav to i hoću!“ uleti mu u rěč kapetan, „izpričajte me, general je pristao za Sir Gjorgjem Dovn-om! a ja sam učinio njima za volju. Nisam vam mogo prije obznaniti odlazak, buduć da sam dobio tekar sinoć oko deset satih zapověd, da nam valja odjedriti. A vas nisam smio prije na brod dovesti, ili dobrotom, ili silom već kada se sidro dizalo. Opravite to s prijateljem svojim, s gosparom Dovn-om, te mi kažite, što znači ta pošalica?“

„Možete li vi meni izjasniti“, pade glasom Fortunat, „poslědnje rěči u pismu Sir Dovna, koje sam tekar preko vas dobio? Vèrlo jih je težko čitati, te su zaista čudnovate.“

„Věrujem vam“, edgovori kapetan, „noćas, kano što sam već reko, oko deset satih dodje Sir Dovn ka generalu, kod kojega je bilo veselo družtvo sakupljeno.

Vidio sam mu na oko, da se je něšto slučilo. On šapne generalu, a taj dodje k meni, te mi rekne: „Krenite na put. Vaši će putnici biti možda već oko gluho doba na brodu; sretni pošli!“

Zatim me odvuče Sir Dovn u svoju sobu, napiše drětri rěči, zapečati pismo, koje sam vam na brodu izru-

čiti morao, pa ode zajedno sa mnom u hitnji iz glavnoga stana.

To je sve, što znadem o tom; ja podjoh na kěrmu fregade, te očekivah putnike do tri sata."

„Ali, dragi kapetane", zavikne Fortunat, a ja nerazuměm niti rěči, što mi uslužno pripovědate."

„Sir Dovn se je dakle sa svima nama titrao!" veli kapetan, „ne samo s nama dvojicom, već sa generalom i putnicima. Ajte, uzimljem si čast, predstaviti vas njima."

Odvede ga na polje, te na strop u kajitu. Na vratima stoji slnga, kojega je Fortunat vidio u kući englezkoga blagajnika, pa koji odmah upita kapetana: „Gosparu, zapovědate li, da vas prijavim Mis Hartleyevoj?"

„S města", odgovori kapetan.

Malo zatim otvore se sobna vrata, u kojoj prijatno primi ulazeće sa nepoznatom družicom, obě bijahu mladjahne, ljubezne gospodje.

„Gle, gle, Sir Linti!" reče Mis Hartley, „vi se zabuniste, što nadjoste opet i ovdě na brodu mučiteljega svoga iz Zangle? Ali sigurno hoću, da vam obećam, da ću biti do Gibraltara blaga i krotka, pa da vam neću iz oběsti pokvariti nijedne igre vistom."

Fortunat, kojega zaista obradova nenadno putno družtvo, očitova joj na najuljudniji način svoje veselje.

„O, niti rěčce više o tom, krasni gospodine!" zavikne Mis Hartley. „Sir Smith, směm li vas zamoliti, da odvedete mladu mi prijateljicu za čas bistrim zrakom, te da joj pokažete spremu jadarah i guminah. Ona je pèrvi put na brodu. Ja ću vas odmah slěditi; ali mi valja

prije Sir Lintiu na samo predati něki dar, koji mi zanj pověri gospar Dovn.

Kada kapetan i gospodja odoše iz kajite, šapne mu, smijuć se Mis Anna několiko rěčih u uho. Taj problědi i zavapi: „Tko? gde? Mis Anna pokaže rukom na vrata sa strane. On ju dèrhtjuć otvori. Te pred njim stoji plemče signore Roze di Centi u zelenoj baršunastoj ječermici sa pojesom ognjevite boje, oko cèrne kose žuta ma hrama, nad tim lahak slamnat šešir, — sasvim onaj isti, kako bijaše na „Austriji". Krasan děčak stoji němo i směrno sklopljenih rukuh i oborene glavice na pèrsa.

„Spasitelju! Bože moj! Cecchino!" zavapi Fortunat blěd i zapanjen.

Tada digne Cecco obražce. Ali nebijaše više Creol, već Leljo u děčarskoj oděći; sav se obraz zapali rumenilom stida; cèrne, duševne oči puno su suzah, koje romonjahu blěskajuć na žar lišca.

Ja sam poběgo!" natuca Cecco tiho. Dobrina me prijatelja vašega bodri i sokoli. Ja pratim Mis Hartleyevu u Londru. Signora Vioganni čita možda u ovaj trenutak moju odpustnicu i zadnju želju. Možete li, signor Fortunuto, meni oprostiti ludu — smělu namisao? Ah, sdvojenje preteže!"

Fortunat je jedva razumio, što mu tèrtahu mala ustanca plemčeta. Još je stojao mramorkome i zapanjen, kano da lěbdi pred njim koja sablast.

Ali kada mu je krasan pojav moleć, pogledom stidljive něžnosti i bojazljive nade pružio ručicu, zamrači mu suza oko, klekne predanj, te vikne: „Grofice Piviafranca!"

„O ne, nipošto! Nisam više!“ uzdahne pretvorena. „Ja sam opet Cecchino! Fortunato sětjaj se slova kod Siderna, da hoćeš, da me nosiš valovljem života! Turobnoga sata na raztanku u Monteleonu! — Fortunato, izbavitelju i spasitelju siromašnoga života moga, nećeš li više da poznaješ Cecchinca, nego hoćeš, da ga turneš od sebe?“

To bijaše opet onaj glas pun duševne čarobije, kojim bi ga nědga nagovarao ljubezni děčak. Fortunat ćuti opet u svóm sèrdcu, da mu se probudjuje izumèrlo blaženstvo prošlosti opet cvatućim životom. Neznajuć, da li je istina, ili klapnja širi ruke němo prama ljubimcu, dok se onaj unj sruši, neprosloviv slova. Mis Hartleyeva i kapetan Smith odvedoše oboje u Gibraltaru do žèrtvenika, zatim oboje mladih put London, odakle odjadriše amerikanskim brodom u Novi-Jork.

